

EU

v šoli

priročnik za učitelje
z delovnimi listi

Gregor Krajc LL. M., dr. Vladimir Prebilič, dr. Dejan Rebernik, dr. Jernej Zupančič,
mag. Jelka Razpotnik, Dora Najrajter, Vilma Nečimer

EU v šoli

Priročnik za učitelje o Evropski uniji z delovnimi listi

Recenzenti: dr. Milan Brglez, dr. Zlatko Šabič, Janez Globočnik

Uskladitev besedila z veljavno pravno ureditvijo EU: mag. Larisa Korošec Jasnič

Lektoriranje: Marko Brezenšek, Petra Merc, Katja Paladin, Darka Tepina Podgoršek,
Sabina Tamše

Skupina za pripravo izhodišč za priročnik: Vincenc Filipčič (Zavod RS za šolstvo),
Brigita Juhart in Špela Simšič (Urad Vlade RS za komuniciranje), Nataša Šip
(Predstavništvo Evropske komisije v Sloveniji)

Fotografije: © Evropska unija, 1995-2010, Shutterstock, Reuters Pictures,
Arhiv Založbe Rokus Klett et al.

Ilustracije: Arhiv Založbe Rokus Klett / Iztok Sitar

© Urad Vlade RS za komuniciranje, Predstavništvo Evropske komisije v Sloveniji, 2010

Brez pisnega dovoljenja izdajatelja so prepovedani reproduciranje, distribuiranje, javna priobčitev, predelava ali druga uporaba avtorskega dela ali njegovih delov v kakršnem koli obsegu in postopku, kot tudi fotokopiranje, tiskanje ali shranitev v elektronski obliki. Tako ravnanje pomeni, razen v primerih od 46. do 57. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah, kršitev avtorske pravice.

Urad Vlade RS za komuniciranje in Predstavništvo Evropske komisije v Sloveniji ne prevzemata odgovornosti za vsebino publikacije.

Stališča, izražena v tej publikaciji, odražajo mnenja avtorjev, in ni nujno, da so skladna s stališči Evropske komisije.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

37.091.3:061.1EU(035)

EU v šoli : priročnik za učitelje o Evropski uniji z delovnimi
listi / Vladimir Prebilič ... [et al.]. - 1. izd. - Ljubljana :
Rokus Klett, 2010

ISBN 978-961-271-060-6
1. Prebilič, Vladimir
251890432

Kazalo

Nagovor	5
1. Zgodovina Evropske unije (Vladimir Prebilič)	7
1.1. Zakaj se narodi in države združujejo?	10
1.2. Prve pobude za evropsko povezovanje	10
1.3. Evropska skupnost za premog in jeklo	12
1.4. Evropska gospodarska skupnost	14
1.5. Evropsko združenje za prosto trgovino	16
1.6. Institucionalna krepitev Evropske skupnosti	17
1.7. Evropska unija	20
Zgodovina Evropske unije. Delovni listi (Dora Najrajter, Vilma Nečimer)	31
I. triada	32
II. triada	33
III. triada	34
srednje tehnične in poklicne šole	36
gimnazija	39
2. Simboli in institucije Evropske unije (Gregor Krajc)	45
2.1. Simboli Evropske unije	46
2.2. Institucije in organi Evropske unije	48
2.2.1. Pravila in postopki odločanja	48
2.2.2. Ustanove (institucije), ki jih določa Pogodba	53
2.2.3. Drugi organi, ki delujejo v Evropski uniji	68
Simboli in institucije Evropske unije. Delovni listi (Dora Najrajter, Vilma Nečimer)	75
I. triada	76
II. triada	77
III. triada	78
srednje tehnične in poklicne šole	81
gimnazija	85
3. Politike Evropske unije (Dejan Rebernik, Gregor Krajc, Vladimir Prebilič)	93
3.1. Skupna kmetijska politika	94
3.2. Notranji trg	98
3.3. Ekonomska in denarna unija (evro)	100
3.4. Regionalna politika – finančna pomoč za razvoj	103
3.5. Podnebno-energetska politika	107
3.6. Območje svobode, pravice in varnosti	110
3.7. Širitev	113
3.8. Trgovinska politika in razvojna pomoč	116
3.9. Promet	118
3.10. Socialna politika in zaposlovanje	121
3.11. Skupna zunanja, varnostna in obrambna politika	123
3.12. Strategija Evropa 2020 – nadgradnja Lizbonske strategije	126
3.13. Proračun	129
Politike Evropske unije. Delovni listi (Dora Najrajter, Vilma Nečimer)	133
I. triada	134
II. triada	135
III. triada	136
srednje tehnične in poklicne šole	137
gimnazija	141

4. Katere možnosti ponuja Evropska unija mladim (Jelka Razpotnik)	145
4.1. Kako se je razvijala mladinska politika Evropske unije: kratak pogled v zgodovino	146
4.2. Kako poteka strukturirani dialog z mladimi: vključevanje mladih v odločanje v Evropski uniji	147
4.3. Mladi v akciji je program za vse!: kratka predstavitev programa	150
4.4. Kako Evropska unija širi možnosti izobraževanja za mlade	151
4.5. Kako Evropska unija spodbuja zaposljivost mladih	157
Katere možnosti ponuja Evropska unija mladim. Delovni listi (Jelka Razpotnik)	163
I. triada	164
II. triada	167
III. triada	170
srednje tehnične in poklicne šole	174
gimnazija	179
5. Živeti v Evropski uniji (Jelka Razpotnik, Jernej Zupančič)	183
5.1. Evropska unija – združena v raznolikosti	184
5.1.1. Nacionalna raznolikost in evropska identiteta	184
5.1.2. Jezikovna raznolikost	185
5.1.3. Manjšine – bogastvo Evropske unije	188
5.2. Moje življenje v Evropski uniji	191
5.2.1. Državljanstvo Evropske unije	191
5.2.2. Študij in delo	192
5.2.3. Zdravstveno varstvo	193
5.2.4. Pravice potrošnikov	194
5.2.5. Potovanja	196
5.2.6. Kultura	197
Živeti v Evropski uniji. Delovni listi (Dora Najrajter, Jelka Razpotnik)	201
I. triada	202
II. triada	204
III. triada	206
srednje tehnične in poklicne šole	208
gimnazija	212
6. Članice Evropske unije (Dejan Rebernik, Jernej Zupančič)	217
Avstrija, Belgija, Bolgarija, Ciper, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francija, Grčija, Irska, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Madžarska, Malta, Nemčija, Nizozemska, Poljska, Portugalska, Romunija, Slovaška, Slovenija, Španija, Švedska, Velika Britanija	
Članice Evropske unije. Delovni listi (Dora Najrajter, Vilma Nečimer)	273
I. triada	274
II. triada	275
III. triada	276
srednje tehnične in poklicne šole	279
gimnazija	282
7. Vključevanje tematike v učne teme (Jelka Razpotnik)	287
7.1. Učne teme različnih predmetov	288
7.2. Medpredmetno povezovanje	292
7.3. Predlogi za različne učne metode in oblike	294
8. Viri in bibliografija	301
Spletni portali o EU	309
Slovar kratic EU	311

Pozdravni nagovor

Pričujoča publikacija je nastala kot odziv na povpraševanje šol po opori pri podajanju evropskih vsebin v razredu. V šolo prihajajo generacije otrok, ki so se že rodili kot evropski državljani. Da bodo lažje izkoristili možnosti in priložnosti širokega evropskega prostora ter se vanj vključevali kot aktivni državljani, je prav, da poznajo in razumejo, kako Evropska unija deluje, zakaj je nastala, obstala in se razvija naprej. Priročnik vas želi opremiti s temeljnim znanjem o Evropski uniji, z razumevanjem, kako vpliva na naše življenje, ter z zavedanjem, da njen razvoj ustvarjamo skupaj.

Mihela Zupančič,
vodja Predstavništva Evropske komisije v Sloveniji

Vsako dobro učno gradivo se, kjer koli v svetu že nastane, ponavadi začne z besedami o domovini. Morda je za naša ušesa še vedno slišati nenavadno, ampak Evropska unija je naša domovina. Ne kot enovita država združenih „republik“, kot recimo ZDA, zato Slovenija ostaja naša primarna domovina – a to ne spremeni dejstva, da nadnacionalna skupnost evropskih držav vse bolj postaja naša druga „matica“, svojevrstna naddomovina z istimi ideali, zasnovanimi na svobodi. In zato je o EU potrebno vedeti čim več, da se bomo v njej počutili srečne. Pričujoče učno gradivo je sicer majhen, a zelo pomemben korak v tem učenju.

Darijan Košir,
direktor Urada Vlade RS za komuniciranje

Priročnik za učitelje z delovnimi listi za učence učiteljem ponuja vsebine, ki so potrebne za poučevanje o Evropski uniji. Prilagojen je našemu kurikulumu. Predstavlja učne teme različnih predmetov, nakazuje medpredmetno povezovanje z različnimi učnimi metodami in oblikami. Priročnik je namenjen učiteljem v vseh izobraževalnih programih, ponuja pa tudi delovne liste za učence in dijake. Evropska unija je predstavljena kot ekonomsko in politično regionalna skupnost 27 držav članic, ki si želijo doseči skupni razvoj, blaginjo, varovati okolje ter ohranjati varnost in mir.

Vincenc Filipčič,
Zavod RS za šolstvo

Uporabni nagovor

Priročnik za učitelje z delovnimi listi je v svojem namenu in cilju svojevrsten na tem področju in pomeni prvi korak v stvaritvi dodatnih učnih gradiv za izobraževalne institucije. Sestavljen je iz šestih poglavij, namenjenim raznolikim temam Evropske unije, ki so jim dodani delovni listi za učence in dijake. Zadnje, sedmo poglavje *Vključevanje tematike v učne teme* pa ima izrazito informativno vrednost glede na obstoječe učne načrte, saj vsebuje izseke iz obstoječih učnih načrtov, kjer lahko učitelji in profesorji že najdete vključene učne teme v zvezi z EU v osnovnošolskem in srednješolskem izobraževanju. Ker je povezovanje učnih predmetov dandanes že uveljavljeno v praksi, vam to poglavje nudi tudi spodbude za vseživljenjsko učenje.

Priročnik obravnava različne teme Evropske unije: od zgodovine EU, njenih simbolov in institucij preko politik EU, vloge mladih v tej nadnacionalni »instituciji« in življenja v EU, pa vse do njenih držav članic. Vsako poglavje se prične s *Sedmimi ključnimi dejstvi*, ki na kratak in jasen način predstavijo temo posameznega poglavja. Poglavja so pregledno zasnovana in ponujajo izpostavljene *ključne pojme* obravnavane tematike. Vsebinski poudarki, pomembni za obravnavano tematiko, so posebej izpostavljeni in oblikovani z *modrim okvirjem*. Poglavja ob osnovnem besedilu ponujajo še raznovrstne *zanimivosti*, konkretna pojasnila nekaterih postopkov v EU in razlage pojmov EU v obliki *slovarčka*. Da bi bile informacije čim bolj jasne in nazorno upodobljene, so pomembni podatki razvrščeni v razpredelnice ali ponazorjeni s shematskimi prikazi. Posamezna poglavja se zaključijo z napotki o dodatnih informacijah na svetovnem spletu (*Nadaljnje spletne strani*) in z rubriko *V razmislek*, kjer so navedena vprašanja o aktualnih temah Evropske unije, ki nudijo spodbude za razvijanje kritičnega razmišljanja v razredu. Delovni listi, ki sledijo vsakemu tematskemu poglavju, so zasnovani glede na starostno stopnjo v izobraževanju, in sicer za I., II. in III. triado OŠ ter na del, namenjen obravnavi tematike v srednjih šolah in gimnazijah.

Osmo poglavje *Viri in bibliografija* ponuja predstavljanje vsebin EU tudi preko spleta in navaja sezname različnih spletnih portalov, ki vključujejo tudi animacije in kvize, namenjene popestritvi učnih ur o Evropski uniji na zabaven in igriv način.

Evropska unija je aktualna, mikavna, uporabna - in lahko tudi igriva tema. Ne le zaradi evra, prostega pretoka blaga in ljudi ter uveljavljenih splošnih človekovih pravic, temveč ker nudi predvsem mladim neizmerne možnosti pri izobraževanju, zaposlovanju ali pa čezmejnem potovanju. Potujte skupaj z mladimi v druge države članice, tudi če samo s prstom po zemljevidu ...

Nataša Čebular

urednica, založba Rokus Klett d. o. o.

1

Zgodovina Evropske unije

Sedem ključnih dejstev

1. Ideja povezovanja evropskih držav se je rodila v novem veku in se je razvijala počasi; leta 1929 je nastala prva pobuda na državni ravni.
2. Po drugi svetovni vojni sta pobudo za povezovanje evropskih narodov podali Francija in Nemčija, katerih voditelji so verjeli, da bo evropskim narodom gospodarsko sodelovanje omogočilo tudi politično sodelovanje.
3. Leta 1951 je bila ustanovljena Evropska skupnost za premog in jeklo s ciljem, da se v Evropi oblikuje skupni trg, ki ga bodo uravnavali skupni organi.
4. Leta 1957 je bila ustanovljena Evropska gospodarska skupnost (EGS), ki je z uveljavitvijo skupnega trga za vse dobrine okrepila gospodarsko sodelovanje med članicami; njen osrednji organ je bila Komisija EGS.
5. Leta 1978 je sodelovanje na področju ekonomsko-monetarnih pristojnosti držav pripeljalo do uvedbe skupnega evropskega monetarnega sistema; leta 1998 pa je bila ustanovljena Evropska centralna banka; leta 2002 pa so v obtok prišli prvi evri.
6. Leta 1992 je z Maastrichtsko pogodbo nastala Evropska unija, ki je začela uveljavljati identiteto EU v mednarodnem prostoru.
7. Leta 2007 je EU sprejela Lizbonsko pogodbo, nova pravila, ki urejajo obseg in način delovanja Evropske unije; v veljavo je stopila 1. decembra 2009.

1945

9. maja se je končala druga svetovna vojna v Evropi, največja vojna v zgodovini sveta.

1972

Dve leti po prvem načrtu za skupno valuto vzpostavijo evropske države mehanizem deviznih tečajev (ERM), ki predstavlja prvi korak k uvedbi evra 30 let kasneje.

1968

Šest evropskih držav odpravi carine na blago, kar postavi temelje za prosto čezmejno trgovino med njimi.

1965

Članice so podpisale Pogodbo o združitvi oz. Bruseljsko pogodbo, ki je združila vse tri izvršne organe (Visoko oblast ESPJ, Komisijo EGS in Komisijo Euratoma).

1973

Evropska skupnost se poveča iz šest na devet evropskih držav. Uradno se ji pridružijo Danska, Irsko in Združeno kraljestvo.

1974

Voditelji Evropske skupnosti ustanovijo Evropski sklad za regionalni razvoj, ki skrbi za to, da se finančni viri prenesejo iz bogatih regij v revne, da se izboljšajo cestne in komunikacijske povezave, da pritegnejo naložbe in ustvarijo nova delovna mesta. Ta regionalna politika leta pozneje znaša eno tretjino celotne porabe Evropske skupnosti.

1999

Avstrija, Belgija, Finska, Francija, Irsko, Italija, Luksemburg, Nemčija, Nizozemska, Portugalska in Španija uvedejo evro, a samo za trgovinske in finančne transakcije. Leta 2001 se jim pridruži še Grčija. Danska, Švedska in Združeno kraljestvo obdržijo lastno denarno enoto.

1997

Podpis Amsterdamske pogodbe. Ta nadgrajuje dosežke Maastrichtske pogodbe.

2000

Podpis Pogodbe iz Nice, ki se je nanašala na reformo institucij, da bi lahko Unija učinkovito delovala po širitvi na 27 držav članic.

2002

V evroobmočju pridejo v obtok bankovci in kovanci.

→ **1950** →

V povojnem obdobju so pričele nastajati zasnove današnje Evropske unije. Zahodnoevropski narodi leta 1949 ustanovijo Svet Evrope, kar predstavlja prvi korak za miroljubno sodelovanje med njimi.

→ **1951** →

Na Schumanov predlog podpišejo Belgija, Francija, Italija, Luksemburg, ZR Nemčija in Nizozemska v Parizu Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo (ESPJ) – Pariška pogodba.

← **1962** ←

30. julija 1962 se uvede skupna kmetijska politika.

← **1957** ←

25. marca 1957 preide sodelovanje med evropsko šesterico tudi na druge gospodarske sektorje. Podpišejo Rimsko pogodbo in ustanovijo Evropsko gospodarsko skupnost (EGS).

→ **1979** →

Prve neposredne volitve v Evropski parlament. Pred tem so jih imenovali nacionalni parlamenti.

→ **1981** →

V Evropsko skupnost se vključi Grčija.

→ **1986** →

1. januarja postaneta članici Evropske skupnosti tudi Španija in Portugalska.

17. februarja je vpeljan obsežen Enotni evropski akt, ki odpravlja še preostale ovire na področju proste trgovine, priznava več pristojnosti Evropskemu parlamentu in krepi pristojnosti Evropske skupnosti na področju varstva okolja.

← **1995** ←

1. januarja se EU razširi na tri nove članice: Avstrijo, Finsko in Švedsko. Sedaj ima 15 držav članic.

26. marca prične v Belgiji, Franciji, Luksemburgu, Nemčiji, na Nizozemskem, Portugalskem in v Španiji veljati Schengenski sporazum.

← **1993** ←

Vzpostavljen je enotni trg in njegove štiri svoboščine: prosti pretok blaga, storitev, oseb in kapitala.

← **1992** ←

V Maastrichtu podpišejo Pogodbo o Evropski uniji (Maastrichtska pogodba). Ta predpisuje jasna pravila za prihodnjo skupno valuto, za zunanjo in varnostno politiko ter za tesnejše sodelovanje na področju pravosodja in notranjih zadev.

→ **2004** →

1. maja se število držav članic EU poveča na 25, saj se ji priključijo Ciper, Češka, Estonija, Latvija, Litva, Madžarska, Malta, Poljska, Slovaška, Slovenija.

29. oktobra 25 držav članic EU podpiše Pogodbo o Ustavi za Evropo. Ko volivci v Franciji in na Nizozemskem junija 2005 ustavo na referendumu zavrnejo, voditelji EU napovedo „obdobje razmisleka“.

→ **2007** →

1. januarja postaneta novi državi članici EU tudi Bolgarija in Romunija.

Voditelji držav članic podpišejo Lizbonsko pogodbo, ki je stopila v veljavo 1. decembra 2009.

1.1. Zakaj se narodi in države združujejo?

Človeško zgodovino so zaznamovali različni uspešni in tudi manj uspešni poskusi združevanja posameznih zaključenih družbenih skupin v večje družbene skupnosti. Razlogi so bili največkrat v varnosti, ki jo moramo razumeti v širšem pomenu besede in ki presega obrambni vidik. Združene skupnosti so bile praviloma gospodarsko in politično močnejše, stabilnejše, uživale pa so tudi vsestransko blaginjo. Razumeti moramo, da je temeljno izhodišče vsakega integriranja interes. Ta deluje kot nepogrešljiv povezovalni element, njegovo pomanjkanje pa kot razdruževalni element.

Z razvojem družbe ter s pojavom trgovine, obrti in bančništva se je začelo porajati vprašanje oblikovanja večjih teritorialnih enot, ki bi omogočale lažje in učinkovitejše delovanje gospodarskih subjektov ter s tem povezano večjo gospodarsko rast.

Interesu večje blaginje, ki jo prinaša sodelovanje v obliki integracije, sta sledila že primera iz antične dobe: Peleponeška in Delsko-atiška pomorska zveza. Vendar se je že tedaj izostrilo vprašanje medsebojnih razmerij med posameznimi subjekti, ki so del procesa integracije. Vsi namreč niso enako veliki, enako gospodarsko uspešni in vojaško močni. Medsebojne razlike so lahko celo zelo velike, zato je potrebno iskati ravnotežje in medsebojno spoštovanje posameznih subjektov v integracijskih procesih oziroma oblikovanju in delovanju različnih zvez. Kadar to ni osnova samega procesa integriranja in tudi samega delovanja integracije, bodo notranja nesoglasja povzročila proces razdruževanja in zveze bodo razpadle. Zgodovina je polna primerov različnih poskusov vzdrževanja nadoblasti v posameznih zvezah tudi na osnovi moči oziroma s prisilnimi sredstvi. Tovrstna razmišljanja so dosegla vrhunec z ukrepi nacizma in fašizma pred in med drugo svetovno vojno. Kljub temu pa argument moči v povojni Evropi ni bil povsem izključen, zlasti ne v tedanjem vzhodnem bloku, saj je na teh negativnih izhodiščih temeljila organizacija Varšavskega pakta (oziroma Varšavskega sporazuma). Vsem omenjenim primerom pa je skupno eno – s prisilo integracije ni mogoče dolgoročno vzdrževati. Zato so se vse bolj jasno izrisovale zamisli o miroljubnem združevanju, temelječem na skupnem interesu in medsebojnem spoštovanju. Argument velikosti in pomembnosti posameznega subjekta procesa integracij je vse bolj zamenjeval argument znanja in sposobnosti ter pripravljenost za medsebojno sodelovanje. Na teh osnovah so se začele pojavljati integracijske pobude v zahodni Evropi, ki so kmalu prerasle v realnost.

Miroljubno združevanje evropskih držav

1.2. Prve pobude za evropsko povezovanje

Ključni pojmi • Bruseljska pogodba (1947) • Organizacija bruseljskega sporazuma

Ideja o Evropi kot posebni zemljepisni, zgodovinski in civilizacijski celoti se je uveljavljala postopoma in počasi. **Zavest o Evropi** kot posebni, civilizacijski entiteti se je začela oblikovati po velikih geografskih odkritjih v 15. in 16. stoletju, raz-

vijajoči se pod vplivom evropske ekspanzije in vtisom tragičnih posledic verskih vojn, ki jih je povzročila reformacija. **Francoski finančni minister vojvoda de Sully** je bil prvi, ki je že konec 16. stoletja v svojih spominih podrobno predstavil idejo o Evropi, ki bi bila „ena sama velika družina“; njegov načrt je težil k verskemu in meddržavnemu miru ter možni zvezi držav. **V 18. stoletju opredeljena ideja Evrope** je dobila dokončno zemljepisno podobo z jasno opredeljenimi vzhodnimi mejami in zemljepisnimi koordinatami; v Franciji, Italiji in Nemčiji so se pojavile strokovne in kulturne revije, ki so imele v naslovu Evropo in naziv „evropski“. Evropski razsvetljenci so Evropo dojemali kot posebno kulturno in civilizacijsko entiteto. **V 19. stoletju** so o stari celini razmišljali le posamezniki, ki na politiko velikih evropskih držav niso imeli pomembnejšega vpliva (npr. socialni utopist grof Henri de Saint Simon, ki se je zavzemal za „združitev evropskih narodov v eno samo politično telo“, in revolucionarni nacionalisti).

Prva pobuda na državni ravni o oblikovanju „evropske zveze“ je prišla leta 1929 s strani Francije oziroma njenega zunanjega ministra Aristida Brianda, ki je zamisel predstavil ob podpori nemškega kolega Gustava Stresemanna v skupščini Društva narodov.

Cilj takšnega povezovanja je bil vzpostaviti čim tesnejše sodelovanje med suverenimi evropskimi državami. Vendar to tedaj ni bilo mogoče. Ravno nasprotno: evropska celina je za nekaj let postala ogromno vojskovališče.

Po koncu vojne vihre so bila vse glasnejša mnenja, da so prav velika evropska razdrobljenost, neorganiziranost in raznolikost sploh pripeljale do vzpona tako fašizma kot nacizma. Tovrstna razmišljanja so se okrepila zlasti ob vprašanju po vojne gospodarske obnove celine ter ob prvih medblokovskih zaostrovanjih. Blokovska delitev po drugi svetovni vojni je spodbudila gospodarsko in politično delitev Evrope. Kljub temu so se v Evropi vrstile pobude za oblikovanje mednarodnih organizacij, ki bi s tesnejšim medsebojnim sodelovanjem vzpostavile ravnotežje med zahodom in vzhodom. Razvile so se tri oblike povezovanja.

Prvo je bilo tesno medsebojno sodelovanje med zahodno Evropo in čezmorskimi državami, zlasti ZDA: leta 1947 je bila ustanovljena Organizacija za evropsko gospodarsko sodelovanje, ki se je leta 1961 preoblikovala in preimenovala v Organizacijo za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD); na obrambnem področju je bila leta 1949 oblikovana Organizacija severnoatlantskega zavezništva (NATO), ki je države članice, predvsem pa njihove obrambne zmogljivosti, povezala v tesno sodelovanje in medsebojno pomoč v primeru napada na katero koli izmed njih.

Drugo obliko povezovanja evropskih držav je zaznamovalo oblikovanje Sveta Evrope (leta 1949), ki je dosledno spoštoval suverenosti držav članic. Tako so njegove članice tudi tiste, ki so oklevale pri prenosu suverenih pravic na mednarodne organizacije integracijskega tipa, na primer Švedska, Avstrija, Švica. Svet Evrope pri odločanju o vsebinskih vprašanjih še danes deluje po načelu soglasja in s tem ohranja strukturo medvladne organizacije.

Tretjo obliko integriranja evropskih držav predstavljajo evropske skupnosti: Evropska skupnost za premog in jeklo (ESPJ), Evropska skupnost za atomsko energijo (Euratom) in Evropska gospodarska skupnost (EGS).

Ob zaostrovanju medblokovskih odnosov po drugi svetovni vojni in zunanjepolitičnih aktivnostih Sovjetske zveze so se zahodnoevropske države začele samoiniciativno povezovati.

K dogovoru med Veliko Britanijo in Francijo, ki sta že leta 1947 podpisali posebno pogodbo, so pristopile še države Beneluksa ter z zavezo o medsebojni vojaški pomoči ustvarile boljše možnosti v primeru neposrednega soočenja z Rdečo armado (Bruseljska pogodba, s polnim imenom Pogodba o ekonomskem, socialnem in kulturnem sodelovanju ter kolektivni samoobrambi). Ustanovile so Organizacijo bruseljskega sporazuma. To je bil prvi korak na poti evropskega združevanja.

Članice Organizacije bruseljskega sporazuma so poglobile obrambno-vojaško sodelovanje z ZDA. Na tej podlagi je bila leta 1949 ustanovljena Organizacija severnoatlantskega zavezništva ali NATO. Leta 1954 so članice Organizacije bruseljskega sporazuma, ki sta se jim pridružili ZR Nemčija in Italija, za krepitev obrambnih sposobnosti ustanovile Zahodnoevropsko unijo, ki pa večjih obrambnih zmogljivosti ni nikoli razvila.

1.3. Evropska skupnost za premog in jeklo (ESPJ)

Ključni pojmi • Schumanova deklaracija (1950) • Pariška pogodba ali Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo (1951) • Evropska skupnost za premog in jeklo • Visoka oblast

Robert Schuman

Za povezovanje Evrope so bili ključni odnosi med Francijo in Nemčijo. Spomladi leta 1950 je francoski zunanji minister **Robert Schuman** predstavil načrt o prihodnjem sodelovanju Republike Francije z Zvezno republiko Nemčijo. Njegovo bistvo je bilo, da premog in jeklo kot surovini, ki sta bili v Evropi že večkrat povod za vojne in sta tedaj pomenili steber gospodarske moči in razvoja, postavijo pod skupni nadzor. S tem sta državi del svojih nacionalnih suverenosti prostovoljno podredili višji stopnji; to je položilo temelje prihodnji združeni Evropi. Avtor Schumanovega načrta je bil francoski svetovalec za gospodarstvo in politik **Jean Monnet**, ki je svoje povojno delovanje posvetil evropskemu sodelovanju. Verjel je, da bodo evropski narodi z gospodarskim sodelovanjem dosegli tudi politično sodelovanje. Čeprav za prvo pobudnico velja Republika Francija, ne gre prezreti tudi izjemne zavzetosti ZR Nemčije s kanclerjem Konradom Adenauerjem na čelu.

9. maja 1950 so podporniki tako imenovane **Schumanove deklaracije** določili temeljna načela združitve:

- trajna sprava med Nemčijo in Francijo,
- nova skupnost naj bo odprta za vse demokratične države Evrope,
- skupno upravljanje proizvodnje premoga in jekla naj bi spodbudilo ter zagotavljalo obnovo in razvoj gospodarstva,
- osrednji cilji nove skupnosti so mir, blaginja in gospodarski uspeh.

Schumanov predlog so podprli predstavniki Belgije, Francije, Italije, Luksemburga, ZR Nemčije in Nizozemske. 18. aprila 1951 je bila v Parizu podpisana Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo – ESPJ (Pariška pogodba), ki je začela veljati 25. julija 1952. Glavni namen ESPJ je bil postopno oblikovanje skupnega trga, ki bo imel skupne cilje in ga bodo uravnavali skupni organi.

Države članice so poskušale doseči večjo gospodarsko rast, ustvariti nova delovna mesta in zmanjšati brezposelnost, dvigniti življenjski standard prebivalcev držav članic ter ustvariti čim bolj stabilno in od globalnih motenj neodvisno gospodarstvo. Zato so se države dogovorile o:

- odpravi in prepovedi uvoznih in izvoznih carin ter drugih dajatev, ki bi omejevale gibanje blaga;
- odpravi državnih subvencij, ki postavljajo druge države članice v neenakopraven položaj;
- zagotovitvi večje tržne konkurenčnosti blaga držav članic, kar bi kupcem dovoljevalo prosto izbiro pri trgovanju.

Da bi bilo te cilje mogoče uresničiti, so države članice oblikovale organe Skupnosti in nekatera pooblastila prenesle nanje. Najširša pooblastila so bila zaupana **Visoki oblasti**, sestavljeni iz devetih članov. Njihova naloga je bila uresničitev določil ustanovitvene pogodbe, ki v posameznih državah članicah niso bila vedno sprejeta z navdušenjem. Prvi predsednik Visoke oblasti je bil Jean Monnet.

Visoki oblasti je bil ob bok postavljen posebni **Ministrski svet**, ki so ga sestavljali predstavniki vlad držav članic, tudi sicer odgovorni za področja odločanja in delovanja Visoke oblasti v svojih državah. V številnih primerih je morala Visoka oblast pooblastilom navkljub pridobiti soglasje sveta, s čimer je bilo vzpostavljeno ravno- vesje med odločitvami Visoke oblasti in interesi držav članic.

Zadnji člen v t. i. institucionalnem trikotniku organov ESPJ je bil parlamentarni organ oziroma **skupščina**. Sestavljalo jo je 78 predstavnikov nacionalnih parlamentov, ki niso bili neposredno voljeni; po 18 iz Francije, Italije in ZR Nemčije, po deset iz Belgije in Nizozemske ter štirje iz Luksemburga. Ti so poleg svojega dela v nacionalnih parlamentih opravljali še delo v skupščini ESPJ. Moč skupščine je bila zelo omejena. Določena so bila zgolj nekatera področja, kjer se je Visoka oblast sicer morala posvetovati s skupščino, vendar je bila odločitev skupščine za Visoko oblast nezavezujoča.

Da bi zagotovili tudi sodno varstvo v primerih kršitev pogodbenih obveznosti tako držav članic kot tudi posameznih organov ESPJ, je bilo ustanovljeno **sodišče**. Sprejemalo je brezprizivne odločitve in pomenilo edini organ za tolmačenje pogodbenih določil. Delovalo je kot mednarodno, upravno in ustavno sodišče hkrati, saj je odločalo o sporih med državami članicami, organi Skupnosti in tudi posamezniki.

Čeprav so bila pričakovanja glede ESPJ zelo velika, jih predvsem gospodarski učinki niso upravičili. Razloge je mogoče iskati v sorazmerno togem in centraliziranem uradniškem upravljanju Skupnosti, neenakosti položaja drugih gospodarskih panog v primerjavi s premogovništvom in z jeklarstvom ter v preveč avtoritarnem vodenju prvega predsednika Visoke oblasti Jeana Moneta. Njegove težnje po hitri integraciji Skupnosti tudi na obrambnem področju so imele povsem negativen učinek, saj je s svojimi odločitvami in predlogi želel poseči na področje nacionalnih suverenosti, ki so jih tedaj države članice štejele za nedotakljive (nekateri pa zavzemajo podobno stališče še danes). Tudi izbira panog, premogovništva in jeklarstva, se je izkazala za dokaj ponesrečeno, saj sta se obe že

Jean Monnet

Odpiranje skupnega trga

nekaj let po ustanovitvi Skupnosti znašli v krizi. Ob tem Visoka oblast kljub prizadevanjem njenega predsednika ni zmogla preprečiti zelo resnih kršitev določil Pariške pogodbe s strani držav članic. Vendar si je z delovanjem ESPJ mednarodna skupnost zagotovila pomembne izkušnje pri nadaljnjem načrtovanju povezovanja zahodnoevropskih držav. Z delovanjem ESPJ se je povečal vpliv ZR Nemčije v evropskih odnosih ter jo postavil v pomembnejši položaj v evropski politiki. ESPJ je leta 2002 prenehala obstajati.

1.4. Evropska gospodarska skupnost (EGS)

Ključni pojmi • Rimska pogodba (1957) • Evropska gospodarska skupnost (EGS) • Evropska skupnost za atomsko energijo (Euratom) • Komisija EGS • Luksemburški kompromis (1966)

Podpis Rimske pogodbe

Kljub vsem težavam je ESPJ le uspelo vsaj deloma vplivati na visoko gospodarsko rast držav članic, ki jo je pomembno sooblikovala proizvodnja premoga in jekla. Opisane izkušnje ESPJ in držav članic so že v nekaj letih pripeljale do razprav o mogoči širitvi delovanja Skupnosti tudi na druge gospodarske panoge. Tokrat so pobudo prevzele države Beneluksa. Siceršnje strinjanje vseh o tovrstni širitvi pa so ponovno obremenili različni pogledi glede načina in pristojnosti.

Kljub temu je bil oblikovan medvladni odbor, ki je raziskal možnosti razširitve skupnega trga. Njegovo zaključno poročilo je leta 1956 postalo temelj za dogovarjanje med ministri držav članic ESPJ in za oblikovanje dveh novih pogodb. Francija je bila do predloga o splošni liberalizaciji v gospodarskih odnosih izrazito zadržana, saj svojega notranjega trga ni želela odpreti konkurenci izvoznikov iz članic Skupnosti. Ponujen ji je bil poseben dodatek pri gospodarskem povezovanju evropskih držav – uvedba skupne kmetijske politike, ki je predvidevala visoke finančne podpore kmetijstvu iz skupne blagajne Skupnosti. Sočasno je bil pripravljen predlog pogodbe za oblikovanje skupnosti za upravljanje področja jedrske industrije.

Pogodbo o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti (EGS) in Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti za atomsko energijo (Euratom) je 25. marca 1957 v Rimu podpisalo šest držav (Rimska pogodba). Ustanovljeni sta bili novi evropski organizaciji:

- Evropska gospodarska skupnost (EGS),
- Evropska skupnost za atomsko energijo (Euratom).

EGS naj bi okrepila gospodarsko sodelovanje, da to ne bi ostalo omejeno zgolj na premog in jeklo, Euratom pa naj bi poglobil sodelovanje na področju jedrske energije. V poznih petdesetih letih je bil namreč razvoj jedrske energije največji up za reševanje energetskih vprašanj.

EGS je oblikovala skupni trg med državami članicami za vse dobrine; odpravljene so bile vse ovire, ki so omejevale izmenjavo blaga med državami članicami bodisi zaradi carinskih obremenitev blaga bodisi zaradi količinskih omejitev. S tem se je močno spodbudila konkurenca na trgu, saj zaščita nacionalnih gospodarstev ni bila več sprejemljiva. Hkrati so države tudi poenotile uvozne carine za blago iz tretjih držav; te so se stekale v skupni proračun. Velik delež teh sredstev (v določenih obdobjih tudi več kot dve tretjini) so namenile skupni kmetijski politiki, katere osrednji cilj je bil zagotoviti zadostno oskrbo z živili.

EGS je razdeljevala tudi **subvencije za pomoč manj razvitim regijam Skupnosti**. S tem ukrepom je postala gospodarski subjekt mednarodne trgovine. Vendar za tisti čas dokaj revolucionarnih izhodišč ni bilo mogoče takoj vzpostaviti. Ustanoviteljice so predvidele dvanajstletno prehodno obdobje postopnega odpravljanja ovir skupnemu trgu. Za čim bolj učinkovito delovanje EGS so se postopoma oblikovale specializirane politike, ki so obravnavale posamezna področja skupnega evropskega trga. Poudariti je treba, da so se politike EGS razvijale postopoma in so bile plod večletnih usklajevanj interesov držav članic. Med prvimi je bila oblikovana **skupna kmetijska politika**.

Na področju institucionalne ureditve je EGS oziroma Rimska pogodba uveljavila nove rešitve in vpeljala nove organe. V želji po uravnoteženju moči je bila kot osrednji organ EGS uvedena Komisija EGS.

Komisijo EGS so sestavljali uradniki, praviloma brez opredeljenega političnega ozadja, hkrati pa zavezani nepristranskemu ravnanju v primeru obravnavanja posameznih držav članic. Komisija je delovala kot strokovni aparat, ki je lahko koordiniral naloge in obveznosti ter posredno uravnaval delovanje tako Skupnosti kot držav članic. Iz pogodbenih določil, katerih skrbnica je bila, ji je bila zaupana tudi pravica do iniciative snovanja nadaljnjega razvoja Skupnosti na področju pripravljanja novih pravnih temeljev.

Čeprav je bilo delovanje in sprejemanje odločitev še vedno v domeni Ministrskega sveta, je vzpostavitev novih razmerij moči med posameznimi državami članicami, ki so si jih že ob sami ustanovitvi EGS medsebojno priznale, pomenila pomembno spremembo. To izhodišče je omogočilo učinkovitejše sodelovanje, sprejemanje odločitev in poglobljanje integracije. Čeprav so se odločitve še naprej v veliki večini sprejemale po načelu konsenza, je obstajala tudi možnost sprejemanja odločitev na osnovi glasovanja s kvalificirano večino. ZR Nemčija, Italija in Francija so imele po štiri glasove, Belgija in Nizozemska po dva, Luksemburg pa en glas. Takšno razmerje moči manjšim državam članicam ni vzbujalo nelagodja, saj so soočenja najpogosteje potekala med večjimi državami članicami, ki pa druga druge niso mogle preglasovati. S tem si nobena izmed t. i. velikih držav članic ni mogla zagotoviti privilegiranega položaja ali pa prevzeti vodilne vloge pri vodenju in usmerjanju nadaljnjega razvoja Skupnosti.

Leta 1965 je prišlo do prve hujše krize z nesodelovanjem pri delovanju EGS, ki ga poznamo pod izrazom kriza „praznega stola“. Francija je namreč nasprotovala nadaljnji liberalizaciji na kmetijskem trgu in svoje nestrinjanje izrazila z nesodelovanjem v delovanju EGS. Posledica te krize je bila rešitev: če eni državi članici grozi preglasovanje glede vprašanja, ki je zanjo pomembno, lahko zahteva nova pogajanja, dokler se ne najde rešitev, ki bo za vse sprejemljiva. Takšen dogovor je bil sprejet pod imenom **Luksemburški kompromis** (1966) in je pomenil velik odklon od predloga Komisije o postopni popolni uvedbi večinskega glasovanja v Skupnosti. Takšne razmere znotraj Skupnosti so upočasnile nadaljnje poglobljanje integracije oziroma vključevanje novih gospodarskih področij v njeno delovanje.

V sedemdesetih letih je dinamika Skupnosti upadla, hkrati pa so bila to leta prve širitve takratne šesterice. EGS je namreč pred tem dosegala izjemne gospodarske rezultate in kot takšna postala zanimiva tudi za druge evropske države. Gospodarska rast je v letu 1959 dosegla 14 %, leta 1960 7,9 %, do leta 1963 pa se je ustalila pri stabilnih 4 %. Temeljno vodilo vključevanja novih držav članic v skupnost je bila primerljiva gospodarska razvitost, ki je omogočala enakopravno sodelovanje v sistemu skupnega trga.

1.5. Evropsko združenje za prosto trgovino – britanska alternativa EGS?

Ključni pojmi • Evropsko združenje za prosto trgovino (1960)

Velika Britanija je bila odločilna skeptična nasprotnica združevanja evropskih držav. Odkrito je nasprotovala prenosu nacionalne suverenosti na organe zunaj države. Motili sta jo tudi prevladujoča vloga Francije v EGS in skupna kmetijska politika. Prav na kmetijskem področju je imela Velika Britanija veliko bilateralnih dogovorov z nekdanjimi kolonijami ter državami Britanske skupnosti narodov in ZDA.

Vzporedno z oblikovanjem ESPJ in nastankom EGS je Velika Britanija predstavila alternativno obliko povezovanja evropskih držav. V nasprotju z modelom EGS in zasnovami nadnacionalnih institucij je njen model temeljil na oblikovanju prostotrgovinskega območja za vse industrijske izdelke, pri čemer bi vsaka članica po svoje uravnavala trgovino s tretjimi državami brez možnosti za oblikovanje nadnacionalnih struktur. Države članice bi v Skupnosti ohranile popolno nacionalno integriteto.

Takšna konceptualna različnost je v procesu združevanja evropskih držav pripeljala do začasnega in izrazitega razkola. Pri iskanju somišljenic se je Velika Britanija zanašala predvsem na svojo vlogo kolonialne velesile in svoj položaj v Britanski skupnosti narodov Commonwealthu. Britanski predlog so podprle Avstrija, Danska, Islandija, Norveška, Portugalska, Švedska in Švica, pozneje pa so se jim pridružile še Finska, Islandija in Lichtenstein. Te države so v Stockholmu leta 1960 podpisale sporazum o ustanovitvi **Evropskega združenja za prosto trgovino ali EFTA**. Za sedež ključnih organov združenja je bila izbrana Ženeva. Čeprav je Velika Britanija poskušala razširiti območje proste trgovine na območje Evropskih skupnosti, v tem ni uspela. V samem izhodišču je bila EFTA dokaj konkurenčna EGS in v številnim državam, saj je poleg institucionalnih razlik predvidevala bistveno preprostejše, cenejše in manj birokratsko delovanje, hkrati pa odpirala vrata državam, ki so bile s svojimi gospodarstvi izvozno usmerjene; takšne so bile vse skandinavske države.

EFTA ni imela nikakršnih nadnacionalnih pristojnosti ter programov subvencij in denarnih pomoči. Enakopravnost držav članic naj bi se izkazovala tudi skozi skupno sprejemanje odločitev, saj je bilo za vsako odločitev potrebno soglasje oziroma strinjanje vseh držav članic. Izkazalo se je, da velikih pričakovanj držav članic, zlasti Velike Britanije, ki si je želela ustvariti prevladujoč politični vpliv v EFTI, ni bilo mogoče doseči. Tekmovanje med obema organizacijama, EGS in EFTO, se je za EFTO slabo končalo prav zaradi nekonistentne zunanje politike njene ustanoviteljice Velike Britanije. Na večji pomen EGS je vplivalo tudi članstvo ZR Nemčije, ki je bila pomembna gospodarska sila. Če je za EFTO veljalo ohranjanje ohlapnosti združevanja, se je v EGS dogajalo ravno nasprotno. V strahu pred nevarnostjo politične izolacije se je Velika Britanija že leto pozneje odločila za izstop iz EFTI in vstop v EGS. EGS se je namreč izkazala za zelo močan impulz gospodarske rasti

držav članic, ki je v povprečju močno presegla dosežke Velike Britanije. Britansko gospodarstvo je kljub tradicionalni svetovni usmerjenosti postajalo vse bolj odvisno od dogodkov v celinski Evropi, hkrati pa je država želela aktivno sodelovati o evropski gospodarski prihodnosti. Odločitvi o prestopu iz EFTE v EGS so sledile tudi druge države, tako da so članice EFTE ostale le še Švica, Norveška, Islandija in Lichtenstein. Islandija pa je v letu 2010 začela pogajanja za vstop v EU.

1.6. Institucionalna krepitev Evropske skupnosti

Ključni pojmi • Pogodba o združitvi (1965) • Pariška konferenca (1972) • Evropski svet (1974) • Wernerjev načrt • skupni evropski monetarni sistem (1978) • valuta ECU • Londonska konferenca zunanjih ministrov držav članic skupnosti (1981) • Enotni evropski akt (1987)

Ker je bila Velika Britanija velik zaveznik ZDA tudi pri obravnavanju vprašanj, ki so se dotikala prihodnosti Evrope, je Francija (takrat jo je vodil predsednik Charles de Gaulle) zavzela zelo odklonilno stališče do članstva Velike Britanije v Evropskih skupnostih. To stališče je bilo povezano z delovanjem NATA ter gospodarskimi in političnimi interesi. Francija je namreč želela prevzeti bolj samostojno vlogo pri oblikovanju evropskih obrambnih sposobnosti in zmanjšati svojo odvisnost od ameriške jedrske tehnologije. Tako je Francija vložila veto na članstvo Velike Britanije v ES, kar je popolnoma zaustavilo proces širitve tudi za ostale tri države kandidatke – poleg Velike Britanije tudi Norveške, Danske in Irske.

Leta 1967 so štiri države ponovno vložile prošnjo za članstvo in pogajanja so se leta 1973 zaključila z vstopom Velike Britanije, Irske in Danske v Evropsko skupnost. Pogajanja za članstvo je uspešno končala tudi Norveška, vendar Norvežani pristopne pogodbe na referendumu zaradi vprašanj, povezanih z ribolovnim režimom, niso podprli.

Že leta 1969 so bile v EGS predstavljene prve pobude za oblikovanje ekonomske in monetarne unije, ki pa so se državnim voditeljem zdele preveč ambiciozne. Vendar predlog ni bil zavržen, politične elite so preprosto potrebovale več časa za tako pomemben korak pri nadaljnjem poglobljanju sodelovanja v Evropski skupnosti.

Že s Pogodbo o združitvi (Merger Treaty 1965; znana tudi pod imenom Bruseljska pogodba) je bila izvedena združitev vseh treh izvršnih organov (Visoke oblasti ESPJ, Komisije EGS in Komisije Euratom), ki so do tedaj pripadali trem evropskim skupnostim.

Evropska skupščina je stopila na pot preobrazbe zastopstva, saj naj bi delegate zamenjali neposredno voljeni poslanci držav članic. S tem je stopila na pot razvoja, kjer niso varovani nacionalni interesi posameznih držav članic, temveč **interesi evropskih državljanov**. Čeprav so bila ta izhodišča jasna, je do prvih volitev v Evropski parlament prišlo šele leta 1979.

Obdobje razvoja Evropske skupnosti v 70. in 80. letih so zaznamovali prva širitev (prvotna šesterica je zdaj postala deveterica), postopno notranje konsolidiranje institucij skupnosti in uvajanje določil Rimske pogodbe na nova področja gospodarskega prostora.

Z vidika delovanja Skupnosti in sodelovanja držav članic je bila zelo pomembna **Pariška konferenca** (1972), kjer je bil sprejet sklep, da se okrepi sodelovanje med državami članicami Evropske skupnosti na vseh ravneh (na primer redna srečanja zunanjih ministrov). Potreba po tesnejšem sodelovanju je pravzaprav zažive-la zaradi nestabilnega mednarodnega okolja (proces dekolonizacije, popuščanje blokovske napetosti).

S strateškega vidika je bilo pomembno spoznanje držav članic Evropske skupnosti, da bi bilo treba v mednarodnem okolju nastopati koordinirano in kar se da enotno. Ta odločitev je pripeljala do **vprišanja o evropski identiteti**, ki je nato v letu 1973 preraslo v skupni dokument, s katerim so se opredelili in postavili temelji odnosov Skupnosti do tretjih držav. Prvič so govorili tudi o skupni odgovornosti držav članic v mednarodni skupnosti. Sprejeta so bila načela o nekaterih temeljnih značilnostih same Skupnosti (skupna zgodovina), predvsem pa o pripadnosti tako Skupnosti kot držav članic temeljnemu demokratičnemu načelom s temeljnimi človekovimi pravicami in svoboščinami.

Evropska skupnost je dobila tudi organ na najvišji politični ravni – Evropski svet (ustanovljen leta 1974), v katerem so se najmanj trikrat letno sestajali predsedniki držav ali vlad držav članic, odvisno od političnega sistema, skupaj z njihovimi zunanjimi ministri.

Hkrati je bil oblikovan sekretariat za vso administrativno podporo. Odločanje v Evropskem svetu je temeljilo na metodi soglasja, kar je sicer pomenilo iskanje rešitev na osnovi najnižjega skupnega imenovalca, vendar je imela tako sprejeta rešitev izjemen pomen tako za države članice kot tudi za Skupnost in tretje države. Poleg že naštetih značilnosti Evropskega sveta ne smemo prezreti pomembne vloge tega organa pri zavarovanju nacionalnih interesov držav članic Skupnosti. To je sicer pomenilo oteževanje razvoja Skupnosti v smeri nadnacionalnosti, a hkrati je postavljalo nov okvir stabilnosti državam članicam, ki so se tudi zaradi teh razmerij v Skupnosti nato lažje odločile za novo poglobljanje sodelovanja.

Pomemben mejnik pri poglobljanju Skupnosti je pomenilo vse tesnejše sodelovanje na področju ekonomsko-monetarnih pristojnosti držav članic v začetku 70. let. Temelj za to obliko medsebojnega sodelovanja je bil Wernerjev načrt (imenovan po luksemburškem predsedniku vlade).

Pomenil je začetek udejanjanja do tedaj načelnih dogovorov o vzpostavitvi ekonomsko-monetarne unije. Tu so bili zbrani predlogi in ukrepi, s katerimi bi bilo omenjeni cilj mogoče doseči. Med njimi so najpomembnejši: medsebojno dogovarjanje in usklajevanje državnih monetarnih in proračunskih politik, usklajevanje davčnih politik, postopno uvajanje enotnega davčnega sistema in enotnih

davčnih stopenj, postopno zmanjševanje fluktuacijskih marž med posameznimi valutami, uvedba skupne valute, ki bi temeljila na skupnih monetarnih rezervah.

Nov zagon tej obliki povezovanja je leta 1978 predstavljal skupni predlog nemškega zveznega kanclerja Helmuta Schmidta in francoskega predsednika Valérya Giscarda d'Estainga o ustanovitvi **skupnega evropskega monetarnega sistema (EMS)**, ki ga je Evropski svet podprl. Ukrep je predvideval tudi sočasno zmanjšanje upadanja vrednosti denarja (inflacije). Uvedli so **ново valuto ECU (European Currency Unit)**, ki je bila predhodnica evra. Ta denarna enota je bila umetna ter naj bi pomagala podjetjem pri mednarodnem poslovanju v primerjavah in usklajevanju cen.

V osemdesetih letih je bila vse bolj jasna pripravljenost držav članic za sprejem vsebinsko poglobljene pogodbe z možnostjo postopnega oblikovanja nadnacionalnih struktur in s tem uveljavitve federalističnega koncepta oblikovanja evropskih integracij.

Prvi korak na tej poti je bila **Londonska konferenca zunanjih ministrov držav članic Skupnosti** leta 1981. Tu so bili sprejeti najnujnejši ukrepi, s katerimi so poskušali proceduralno poenostaviti delovanje institucij Skupnosti, določili pa so tudi časovnico priprav novih predlogov za pogodbo, ki bi vzpostavila vsebinsko novo organizacijo. Ti ukrepi so omogočili nadaljnji razvoj integracije.

V 80. letih je potekala priprava na novo pogodbo. Temeljno vprašanje je bilo, ali bo osnutek pogodbe nastajal v posameznih državah članicah in se bo nato poenotenje stališč opravilo na koncu ali pa bodo osnutek pripravili na mednarodni ravni. Pomembno mesto v različnih predlogih je imelo poročilo Altiera Spinellija, na podlagi katerega je Evropski parlament leta 1984 sprejel Predlog sporazuma o vzpostavitvi Evropske unije. Cilj predloga je bil, da bi Evropski parlament postal bolj dejaven in pomemben pri oblikovanju bodočih pogodb. Vendar so se države članice odločile za pot, kjer bi si zagotovile pomemben vpliv na nastajanje tako pomembnih dokumentov. Zato je bil oblikovan poseben neodvisni odbor: Odbor za institucionalne zadeve. S tem se je razprava o prihodnosti evropskega združevanja prenesla na diplomatsko raven ob tesnem sodelovanju Komisije.

Ena od osrednjih osebnosti procesa evropskega združevanja v osemdesetih letih je bil **Jacques Delors**, francoski politik in v letih 1985–1992 predsednik Evropske komisije. Močna zavzetost njegove Komisije je v začetku devetdesetih let pripeljala do uveljavitve enotnega evropskega gospodarskega trga. Zavzetost za meddržavni socialni dialog je Delors pokazal z zavzemanjem za socialno politiko in kohezijo. Podpiral je tudi zamisel evropske monetarne unije z enotno, skupno evropsko valuto ter tesnejše politično povezovanje članic EGS.

Nekajletno delo za novo pogodbo je bilo predstavljeno in nato v državah članicah tudi politično podprto leta 1986, ko je v veljavo stopila nova pogodba pod imenom **Enotni evropski akt**. Ta dokument je pomenil pomemben korak v nadaljnjem evropskem združevanju, ni pa v celoti uresničil pričakovanj.

- Z Enotnim evropskim aktom so bile odpravljene zgolj najočitnejše ovire in pomanjkljivosti veljavnih ustanovitvenih pogodb.
- Kljub temu je ta pravni okvir prvič v zgodovini integracije evropskih držav posegel na področje tesnejšega in obvezujočega sodelovanja pri vprašanih zunanje politike.
- K začetnim področjem delovanja Evropskih skupnosti so bila dodana nova: enotni trg, monetarno sodelovanje, socialna politika, ekonomska in socialna

kohezija (ki je želela zmanjšati razlike med bogatimi in revnimi regijami), raziskovanje in razvoj, okoljevarstvo (prvi koraki okoljske politike), zdravje in zaščita na delovnem mestu ter strukturni skladi.

- Zaradi povečevanja obsega sodelovanja se je hkrati krepilo skupno uradnišтво, posredno pa vse bolj tudi Komisija.
- Zaradi nujnih proceduralnih sprememb delovanja Skupnosti je Enotni evropski akt vnesel veliko sprememb tudi pri sprejemanju odločitev in razporedil politično moč med posamezne organe Skupnosti. O različnih zakonodajnih predlogih in pravno zavezujočih aktih Skupnosti, pripravljenih s strani Komisije kot strokovnega organa Skupnosti, se je v Ministrskem svetu praviloma odločalo s kvalificirano večino. Z drugimi besedami, sprejem odločitve je pomenil njeno uveljavitev tudi v primeru, ko katera od držav sama predloga sicer ni podprla. Soglasje je bilo predvideno v primerih, ko bi določen predlog, sprejet na ravni Ministrskega sveta, v prvem krogu v Evropskem parlamentu ne dobil zadostne podpore oziroma bi bil zavržen. V tem primeru je bilo mogoče tak predlog potrditi v Ministrskem svetu zgolj na osnovi soglasja.
- To je pomenilo močno okrepitev vloge Evropskega parlamenta. Vendar o prenosu zakonodajnih pooblastil z Ministrskega sveta na Evropski parlament še ni mogoče govoriti.
- Enotni evropski akt je tudi uzakonil delovanje Evropskega sveta na ravni državnih voditeljev in predsednikov vlad, kjer so se odločitve sprejemale na osnovi soglasja.
- Dokončno naj bi se uveljavil skupni trg – odprava še zadnjih izjem in omejitev v smislu kvot med državami članicami. Odprava notranjih meja je omogočila ponoven razcvet Evropske skupnosti.

1.7. Evropska unija (EU)

Ključni pojmi • Maastrichtska pogodba ali Pogodba o Evropski uniji (1992)
 • Amsterdamska pogodba (1997) • Evropska centralna banka (1998) • Pogodba iz Nice (2000) • evro (2002) • Pogodba o Ustavi za Evropo (2003)
 • Lizbonska pogodba (2007)

Razpoloženje Nemcev ob padcu berlinskega zidu

Razpad komunističnega sistema, ki ga je spremljal padec berlinskega zidu 9. novembra 1989, je bil izziv tudi za tedanjih dvanajst držav članic Evropske skupnosti. Skupnost je postala simbol demokracije in gospodarskega razcveta. Zato je pritegnila vrsto držav, ki so kot po tekočem traku navdušeno uvajale demokracijo. Po ponovni združitvi Nemčije 3. oktobra 1990 so si številne države srednje in vzhodne Evrope, ki so pravkar postale svobodne in demokratične, začele prizadevati za članstvo v Evropski skupnosti.

Spremenjena geopolitična podoba Evrope je zahtevala vsebinsko nadgradnjo in nove pravne okvire delovanja Evropske skupnosti. Drugače povedano, Evropska skupnost je morala dozoreti tudi sama. To pa ni bilo mogoče brez novih pravnih temeljev. Pred tem je predvsem EGS s svojo odprtostjo do širitve na vzhod vse bolj postajala politična igralka s skupnimi cilji in vrednotami. Najprej se je lotila uresničevanja dveh prednostnih ciljev: povečanja svoje politične vloge ter uresničevanja gospodarske in denarne unije. Prvi cilj naj bi omogočil, da bi Skupnost poslej v mednarodnem pogledu odločala enotno ter da bi uresničevala skupne akcije zunanje in varnostne politike. Drugi je bil povezan s projektom skupne valute evro, s katerim naj bi se Evropa po vsem svetu izkazala kot močna gospodarska sila.

1.7.1. Maastrichtska pogodba – Pogodba o Evropski uniji (PEU)

Februarja 1992 so predsedniki vlad in držav članic Skupnosti v nizozemskem Maastrichtu podpisali Pogodbo o Evropski uniji, imenovano tudi Maastrichtska pogodba. Pomenila je velik vsebinski preskok. PEU je stopila v veljavo konec leta 1993.

PEU je nastala na dolgoletnem medsebojnem usklajevanju držav članic in pomeni veliko vsebinsko spremembo. PEU sicer ne odpravlja in s tem nadomešča določb predhodnih pogodb, pomeni pa pomemben korak k jasnejšemu definiranju razmerij tako med državami članicami kot med državami članicami in institucijami integracije. PEU pomeni začetek postopnega uveljavljanja federalističnega koncepta oblikovanja organizacije.

Najpomembnejše cilje PEU lahko strnemo v nekaj točk:

- Pogodba dokončno uresničuje že desetletja napovedan koncept popolne uveljavitve skupnega trga, kjer naj bi se poleg načela prostega pretoka blaga, kapitala, storitev in oseb vzpostavila tudi ekonomska in monetarna unija, kar pomeni oblikovanje skupnega centralnega bančnega sistema s skupno valuto.
- S sprejemom PEU se je EU (oziroma njene članice) tudi pravno zavezala h krepitvi in zaščiti pravic ter interesov državljanov držav članic z uvedbo državljanstva Unije. Unija je dolžna spoštovati tako Evropsko konvencijo o zaščiti človekovih pravic in temeljnih svoboščin iz leta 1950 kot tudi načela, ki izhajajo iz ustavnih tradicij posameznih držav članic in so prerasla temeljna načela komunitarnega prava oziroma prava Evropskih skupnosti.
- Začelo se je obdobje tesnejšega sodelovanja tudi na področjih, ki so za države članice najbolj občutljiva, kot sta področji notranjih zadev in pravosodja.

PEU je uvedla **tri stebre delovanja EU**:

1. **Prvi stebel** je izhajal iz predhodno sprejetih in veljavnih pogodb Evropske skupnosti oziroma EGS (oblikovanje skupnega trga).
2. **Drugi stebel** je pomenil skupno zunanjo in varnostno politiko oziroma tisto področje, kjer ni bila dosežena tako globoka integracija. To področje je pomenilo kompromis med pristojnostmi organov EU in suverenostjo držav članic.
3. **Tretji stebel** je združeval področja, na katerih so države članice tudi po uveljavitvi PEU ohranile popolno suverenost pri odločanju in ki pomenijo zgolj raven medsebojnega posvetovanja in ohlapnega sodelovanja držav članic, zato ni mogoče govoriti o politiki EU, temveč o sodelovanju na področju pravosodja in notranjih zadev.

Kljub nekaterim prevelikim pričakovanjem je treba izpostaviti **pomembne dosežke**, ki jih je omogočila prav PEU.

- **Vzpostavitev gospodarske in monetarne unije.** PEU je bila na tem področju zelo pomembna, saj je v nasprotju z drugim pogodbami zelo jasno določila proces razvoja monetarne unije, predvsem pa je določila skrajne datume za njeno vzpostavitev.

Maastrichtska pogodba

EVROPSKA UNIJA

PRVI STEBER: Evropske skupnosti	DRUGI STEBER: Skupna zunanja in varnostna politika	TRETJI STEBER: Policijsko in pravosodno sodelovanje v kazenskih zadevah
ES • Skupne politike: - kmetijstvo, ribolov - trgovina - promet • Carinska unija in notranji trg • Ekonomska in monetarna politika • Industrijska politika • Regionalna politika • Politika krepitve ekonomske in socialne kohezije • Zaposlovanje in socialna politika • Energetika • Raziskave in razvoj • Okolje • Varstvo potrošnikov • Kultura • Avdiovizualna politika • Javno zdravje • Izobraževanje, poklicno usposabljanje in mladina • Transevropska omrežja • Razvojna pomoč • Konkurenca • Obdavčevanje in približevanje zakonodaji • Pravosodno sodelovanje v kazenskih zadevah • Državljanstvo Unije • Azil in priseljevanje • Zunanje meje EURATOM ESPJ	Zunanja politika • Sodelovanje, skupna stališča in ukrepi • Ohranjanje miru • Človekove pravice • Demokracija • Pomoč tretjim državam Varnostna politika • Ob podpori zahodnoevropske unije: vprašanja o varnosti v EU • Razoroževanje • Gospodarski vidiki oboroževanja • Dolgoročno: evropski varnostni okvir	• Pravosodno sodelovanje v kazenskih zadevah • Policijsko sodelovanje • Boj proti rasizmu in ksenofobiji • Boj proti drogam in trgovanju z orožjem • Boj proti organiziranemu kriminalu • Boj proti terorizmu • Boj proti nasilju nad otroki in trgovini z ljudmi

Leta 1998 je bila ustanovljena **Evropska centralna banka**, ki je postala odgovorna za nadzor nad delovanjem plačilnih sistemov držav članic ter za oblikovanje in izvajanje denarne politike EU. Z njeno pomočjo je bilo mogoče določiti menjalna razmerja med nacionalnimi valutami in ECU-jem, ki je tedaj obstajal kot bančna obračunska enota.

1. januarja 2002 je bil v obtok vključen **evro**, ki je tudi fizično nadomestil nacionalne valute. Vendar tudi ta pogodba ni bila uveljavljena brez izjem: Velika Britanija, Danska in Švedska so si zagotovile poseben položaj, ki jim je omogočil ohranitev nacionalne valute.

- Poleg državljanstva posameznih držav je bilo **prvič vzpostavljeno tudi državljanstvo Evropske unije**. Vsem državljanom Evropske unije naj bi omogočilo naselitev v kateri koli državi članici in udeležbo pri lokalnih volitvah v kraju bivanja (zagotovitev aktivne in pasivne volilne pravice).

Ta korak je pomemben premik, ki presega izhodiščno določilo o prostem gibanju oseb v Skupnosti in pomeni poenotenje tudi na področju zunanjih odnosov držav članic. PEU namreč zagotavlja enakovredno obravnavanje državljanov Unije pred diplomatskimi in konzularnimi predstavništvi njenih članic v tretjih državah, ne glede na to, ali so ta predstavništva hkrati predstavništva države njihove nacionalne pripadnosti. Vendar je državljanstvo EU nujno treba razumeti kot seštevek državljanstev njenih članic, kar pomeni, da je pogoj za njegovo dodelitev državljanstvo katere koli države članice Unije.

- PEU je še **dodatneje pravno utrdila sicer že obstoječe načelo subsidiarnosti**. To načelo zagotavlja sprejemanje odločitev čim bližje lokalni skupnosti oziroma na najnižji možni ravni. Posledično naj bi bila EU dejavna samo takrat, kadar bi lahko določene cilje uresničila lažje oziroma bolje kot posamezna država članica sama. To načelo velja na tistih področjih, kjer pristojnosti EU še niso pogodbeno definirane. Z drugimi besedami, če države članice ne morejo zadovoljivo doseči zasledovanih ciljev, je pristojna ukrepati Evropska unija. Nad spoštovanjem tega načela bdijo nacionalni parlamenti. Ob načelu subsidiarnosti je potrebno opozoriti še na načelo sorazmernosti, ki omejuje ukrepe EU na tiste aktivnosti, ki so nujne za doseganje ciljev pogodb. Tako ima mehko pravo prednost pred zavezujočim pravom, direktive pred uredbami, minimalna harmonizacija prednost pred izčrпно harmonizacijo.

Direktive določajo skupni cilj za vse države članice, a prepuščajo nacionalnim organom, da se odločijo o obliki in načinu izpolnjevanja tega cilja. Po navadi imajo države članice za izvedbo direktive na voljo eno do dve leti. Uredbe se z dnem, ko začnejo veljati, uporabljajo neposredno na ozemlju celotne Evropske unije, ne da bi države članice dodatno uporabile nacionalni zakonodajni postopek.

- Tudi na **institucionalnem področju** delovanja Evropske unije je PEU vpeljala pomembne **spremembe**. Evropski parlament je dobil precej več pooblastil pri odločanju o novih pravnih aktih. Med njimi je bila najpomembnejša uvedba postopka soodločanja pri sprejemanju evropske zakonodaje. Čeprav je Svet ministrov ostal najpomembnejši in najvišji organ odločanja v zakonodajnem postopku, je bilo zdaj za veljavnost in sprejem zakonov na nekaterih področjih potrebno pridobiti soglasje Evropskega parlamenta.
- Področja, za katera je bil **uveden postopek soodločanja**, so bila predhodno dogovorjena in po mnenju držav članic niso pomenila poseganja v nacionalne interese. Razširilo se je sprejemanje odločitev s kvalificirano večino v Svetu ministrov, kar je pomenilo večjo učinkovitost pri delu, hkrati pa je bil to še eden izmed korakov k omejevanju parcialnih interesov držav članic.
- Sočasna **ustanovitev kohezijskega sklada**, s katerim je EU začela zagotavljati sredstva za pomoč pri regionalnem razvoju EU, je pomenila tudi uvedbo evropske regionalizacije, ki se ni ozirala na obstoječe meje držav članic, temveč je težila k večjemu sodelovanju regij različnih držav.

1.7.2. Od Maastrichta do Nice

Evropska unija je zaradi izzivov globalizacije in velike širitve potrebovala prilagoditve. Od leta 1996 naprej so zato potekala pogajanja o novi reformi, ki je bila nato uresničena z Amsterdamsko pogodbo in Pogodbo iz Nice.

Leta 1998 so se začela pogajanja za priključitev srednje- in vzhodnoevropskih držav in Cipra (ter pozneje Malte). Zato je bilo potrebno za povečanje EU v prihodnosti prilagoditi ustanove EU in postopke sprejemanja odločitev. Pri tem ni šlo zgolj za prihodnjo porazdelitev moči v organih odločanja (Svetu ministrov in Evropskem parlamentu). **Prvi cilj je bil oblikovati sistem, ki bo sposoben učinkovito sprejemati odločitve.** Treba se je bilo čim bolj izogniti možnostim, da bi lahko katera od članic preprečila sprejetje kakšnega nujno potrebnega sklepa. Zato je Unija na številnih področjih prešla s soglasnega na večinsko odločanje. To pomeni, da za sprejetje posameznega sklepa ni več potrebno soglasje vseh držav članic. Dovolj je, če se s predlagano odločitvijo strinja določeno število držav članic, kar pomeni **odločanje s kvalificirano večino**.

Korak v smeri učinkovitejšega sistema je pomenila Amsterdamska pogodba (podpisana leta 1997).

Amsterdamska pogodba

Amsterdamska pogodba predstavlja dopolnitev že obstoječih pogodb in jih ne zamenjuje. Pomenila je vrsto sprememb, katerih skupen cilj je bil bolj učinkovito delovanje EU, spoštovanje človekovih pravic in demokratizacija delovanja EU:

- Odločanje s kvalificirano večino je Unija razširila na področje zaposlovanja, boj zoper socialno izključenost in po preteku petletnega roka na svobodo gibanja oseb znotraj območja EU.
- Hkrati je bilo tesnejše sodelovanje zagotovljeno na področjih javnega zdravstva, enakih možnosti in enakega obravnavanja moških in žensk, boja zoper poneverbe, sodelovanja carinskih služb, podatkovne zaščite in podpore obrobim regijam.
- Na področju institucij EU je Amsterdamska pogodba sledila načelu čim bolj racionalnega delovanja.
- Število poslanskih mest v Evropskem parlamentu je bilo omejeno na 750, ne glede na nadaljnje širitve EU. Spremenjen je bil postopek imenovanja Evropske komisije, k njenemu imenovanju daje soglasje Evropski parlament.
- Sodišče Evropskih skupnosti je bilo odslej zadolženo še za zagotavljanje spoštovanja človekovih pravic, njegove pristojnosti pa so se razširile na področja imigracije, vizumske politike, prehod meja ter policijskega, pravosodnega in kazenskega sodelovanja.
- Svet ministrov je bil pooblaščen za kaznovanje države članice v primeru resnega in dolgotrajnega kršenja temeljnih pravic tudi z odvzemom pravice glasovanja.
- Evropski parlament je še dodatno pridobil veljavo in politično moč v evropskem zakonodajnem postopku, saj se je postopek soodločanja razširil na kar 23 novih področij delovanja EU.
- Računsko sodišče je dobilo nove preiskovalne pristojnosti.
- Na področju varnosti in zunanje politike je Amsterdamska pogodba pomenila veliko spremembo. To področje je bilo vrsto let popolnoma izvzeto iz pogovorov o poglobljanju integracije in večjem sodelovanju držav članic. Ustanovitev položaja visokega predstavnika za skupno zunanjo in varnostno politiko je pomenila prvi korak k oblikovanju in poenotenju držav članic EU pri dialogu s tretjimi državami ter je bila hkrati izhodišče za organiziranje skupnih obrambnih zmogljivosti.
- Tudi na področju notranje varnosti so bili storjeni pomembni premiki. Vpeljana je bila obveznost tesnega sodelovanja med policijami in pravosodnimi organi na področjih preprečevanja rasizma in boju proti rasizmu, sovraštva do tujcev, terorizma, organiziranega kriminala, trgovine z ljudmi, postopkov proti otrokom, trgovanje z drogami, korupcije in poneverbe. Spremenjena in predvsem

poenotena je bila politika nadzorovanja prihoda potnikov na ozemlje EU ter izdajanja vizumov. Prvič je bil oblikovan seznam držav nečlanic, katerih državljani morajo imeti vstopne vizume, vpeljeni so bili skupni postopki in pogoji za izdajanje vizumov, določeni so bili minimalni standardi za odobritev statusa begunca in prošelj za zatočišče.

Vendar se določenih področij, pomembnih z vidika nacionalne suverenosti, Amsterdamska pogodba ni dotaknila. Tako je bilo še vedno potrebno soglasje pri občutljivih odločitvah, kot so skupne akcije v zunanji, obrambni, azilni, priseljenski in davčni politiki, ter seveda pri tako pomembnih vprašanjih, kot je sprejemanje novih članic.

Amsterdamska pogodba je sicer pomenila velik korak na poti poglobljanja integracije oziroma EU, vendar so mnoga področja in tudi sama načela delovanja EU zahtevala popravke. Ti so bili še kako pomembni zlasti potem, ko se je EU začela pripravljati na svojo največjo širitev v zgodovini. Na sprejem je čakalo kar deset novih držav kandidat in vse so uspešno zaključevale pogajanja ter izpolnjevale kriterije za vstop. Število članic se je ob širitvi povečalo s 15 na 25. Takšna širitev je zahtevala nujne institucionalne spremembe v delovanju EU. Potreben je bil premislek o področjih tesnejšega prihodnjega sodelovanja držav članic EU.

Po dokaj trdih pogajanjih držav članic o novi pogodbi, s katero so urejale predvsem določila za prihodnje države članice, je bila decembra 2000 na srečanju vrha Evropske unije v Nici končno podpisana tako imenovana Pogodba iz Nice.

Ta pogodba je vnesla spremembe na področje odločanja:

- Število področij z večinskim glasovanjem se je razširilo na imenovanje visokih evropskih uradnikov, vključno s predsednikom Komisije ter visokim predstavnikom za skupno zunanjo in varnostno politiko, na področje pripravljanja mednarodnih pogodb EU, na sprejemanje ukrepov s področja svobode gibanja oseb, vizumsko politiko in odobravanje finančne pomoči državam članicam v stiski.
- Kot prelomnico v razvoju EU je mogoče razumeti tudi določbo Pogodbe iz Nice, ki je omogočila sprejetje sklepa v Svetu ministrov o dejanskem ukrepanju proti državi članici EU, če bi obstajala resna nevarnost ogrožanja temeljnih pravic in svoboščin. S tem ukrepom se je EU kar najodločneje zavezala k doslednemu spoštovanju človekovih pravic, hkrati pa je bil prvič v zgodovini EU vzpostavljen sistem nadnacionalnega ukrepanja, čemur do tedaj države članice niso bile naklonjene.
- Spremenila je sestavo Komisije ter zagotovila vsaki državi članici po enega komisarja, skupaj danes 27 komisarjev. Razširile so se pristojnosti predsednika Komisije glede premeščanja in odpoklica komisarjev.
- Vzpostavljeno je bilo novo razmerje med glasovi držav članic v postopku glasanja v Svetu ministrov, upošteva nove države članice so omejili število poslancev Evropskega parlamenta na 736, kar je vodilo v notranjo prerazporeditev števil sedežev med dotedanjimi državami članicami. Te so se morale odpovedati določenemu številu sedežev, s čimer so novim državam članicam omogočile vstop v Evropski parlament.

Decembra 2007 je bila sprejeta tudi **Listina Evropske unije o temeljnih pravicah** (pripravljena že leta 2000). Ta listina je državljanom Evropske unije zagotovila temeljne človekove pravice, ki segajo od načela enakosti pa do zagotavljanja osnovne socialne varnosti.

Pogodba iz Nice

1.7.3. Pogodba o Ustavi za Evropo

Po vseh opisanih spremembah je postala pravna podlaga Evropske unije precej nepregledna, predvsem za njene državljane. Pogodbe so se namreč zgolj nadgrajevale in ne zamenjevale. Zato je želela Evropska unija dobiti takšno pravno podlago, ki bo zagotavljala preglednost in omogočala učinkovito delovanje tudi v prihodnje.

Predstavniki držav članic so se zato odločili sklicati Konvencijo o prihodnosti Evropske unije, pri kateri so sodelovali poslanci vseh držav članic, poslanci Evropskega parlamenta, predstavniki Evropske komisije in predstavniki civilne družbe. Konvencija je sestavila osnutek besedila o ustavi za Evropo in ga junija 2003 predložila pristojnim organom Evropske unije. Dokument je bil izdelan v obliki meddržavne Pogodbe o Ustavi za Evropo.

Politični vrh EU se tedaj o osnutku ni mogel soglasno odločiti; nekatere države so zahtevale spremembe. Predlog je bilo treba ponovno usklajevati. Oktobra 2004 so v Rimu podpisale besedilo Pogodbe o Ustavi za Evropo. Besedilo je pomenilo velik preskok pri nadaljnji integraciji EU, saj bi na tej pravni osnovi EU pridobila mednarodnopravno osebnost in zunanji institucionalni videz federacije. Ta dokument je bilo treba še potrditi v vseh državah članicah. Države so se odločile za ratifikacijo besedila v nacionalnih parlamentih (npr. Slovenija) ali za referendum. Besedilo nove evropske ustave je bilo z referendumom zavrnjeno v kar dveh državah, v Franciji in na Nizozemskem. Sledilo je **t. i. obdobje razmisleka**, ki ga je končalo nemško predsedstvo spomladi 2007 z začetkom usklajevanj nove pogodbe.

1.7.4. Lizbonska pogodba

Voditelji držav članic Evropske unije so oktobra 2007 pod portugalskim predsedstvom dosegli dogovor o Pogodbi o reformi in jo slovesno podpisali decembra v Lizboni. Zato govorimo o Lizbonski pogodbi. Slovenija je Lizbonsko pogodbo ratificirala v državnem zboru 29. januarja 2008 s prepričljivo večino (74 glasov od 90).

Čeprav je bila pogodba podpisana že oktobra 2007, je bila pot do uveljavitve dolga. Velike zadržke do ratifikacije in s tem veljave tega dokumenta so imele Nemčija, Češka, Poljska in predvsem Irska. Slednja je zaradi specifične pravne ureditve morala o ratifikaciji Lizbonske pogodbe izvesti referendum, ki je bil leta 2008 najprej odklonilen. S tem je bil proces ustavljen vse do ponovnega irskega referenduma leta 2009. Tedaj se je tudi Irska odločila v korist pogodbe. Ko je predsednik Republike Češke kot zadnji podpisal ratifikacijo novembra 2009, se je proces zaključil in **1. decembra 2009 je Lizbonska pogodba stopila v veljavo**.

Nova pogodba tako ni ustava, ki bi nadomestila vse dosedanje pogodbe (kot je bilo to predvideno s Pogodbo o ustavi za Evropo), temveč je nadomestila oziroma spremenila obstoječe pogodbe (Pogodbo o Evropski uniji ter Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti). Pogodba sicer ohranja večino svoje vsebine, ne pa tudi oblike

ustavne pogodbe. V njej tako ne najdemo izrecne omembe simbolov EU (zastava, himna, slogan), ki bi nakazovali na ustavnost, opuščena sta tudi naziva „zakon“ in „predlog zakona“, tako da pravni red EU ne bi spominjal na nacionalne zakonodaje.

Ker ta pogodba pomeni kompromis in poskus izhoda iz krize meddržavnega dogovarjanja o novem elementu evropskega pravnega reda, jo nekateri neuradno imenujejo tudi **Reformna pogodba** ali **Pogodba o reformi**.

Voditelji držav in vlad so soglasno potrdili nova pravila, ki urejajo obseg in način delovanja Evropske unije v prihodnosti. Pri tem so skušali v čim večji meri upoštevati politični, gospodarski in družbeni razvoj ter izpolniti želje in pričakovanja prebivalcev EU. Lizbonska pogodba naj bi tako omogočala **prilagoditev evropskih institucij in njihovih metod dela, krepila demokratično legitimnost in utrjevala temeljne vrednote EU**.

Pomembno je poudariti, da Lizbonska pogodba spreminja sedanjo Pogodbo o Evropski uniji in Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti (to je Lizbonska pogodba preimenovala v Pogodbo o delovanju Evropske unije), vendar ju ne nadomešča. Lizbonska pogodba vsebuje skoraj vse spremembe, ki jih je vsebovala neveljavljena Pogodba o Ustavi za Evropo.

V primerjavi z dosedanje institucionalno ureditvijo daje Lizbonska pogodba večjo vlogo Evropskemu parlamentu in nacionalnim parlamentom, zagotavlja več možnosti za izražanje mnenja državljanov ter boljši pregled nad pristojnostmi na evropski in nacionalni ravni.

Ta sprememba je predvsem posledica očitkov o demokratičnem primanjkljaju Evropske unije in preveliki oddaljenosti njenega delovanja od državljana Evropske unije. Lizbonska pogodba je poskušala zmanjšati t. i. demokratični deficit, ki ga moramo razumeti v treh vidikih. Prvi se nanaša na nesorazmerje med močjo izvršne in zakonodajne veje oblasti v EU, saj Evropski parlament (EP) še vedno nima vseh pristojnosti oziroma je v neenakem položaju v primerjavi z Evropskim svetom in Svetom pri zakonodajnem postopku. Drugi predstavlja kritiko volitev v EP, za katere je značilna nizka volilna udeležba ter odločanje volilcev na osnovi nacionalnih in ne evropskih vprašanj. Tretji vidik pa se nanaša na t. i. oddaljenost EU in njenih institucij od volilcev, ki pravzaprav nimajo neposrednih vzvodov demokratičnega nadzora nad delovanjem EU.

V ta namen je Lizbonska pogodba vzpostavila neposredno povezavo med izvolitvijo predsednika Evropske komisije in volitvami v Evropski parlament.

Število evropskih poslancev se je omejilo na **751 poslancev**, spremenil pa se je sistem delitve poslanskih mest. Slovenija je s to spremembo pridobila dodaten sedež in ima po pogodbi **osem evropskih poslancev**. EP so se povečale tudi njegove pristojnosti pri sprejemanju evropske zakonodaje, sprejemanju proračuna EU in mednarodnih sporazumov – dodatna razširitev postopka soodločanja je EP postavila v enakopraven položaj z Evropskim svetom.

Prav tako so v delo EU sedaj bolj vpeti tudi nacionalni parlamenti, ki odslej budno nadzirajo, kako EU udejanja načela subsidiarnosti oziroma ukrepanje EU tedaj, kadar je to res najbolj smiselno in najučinkovitejše. S temi ukrepi se utrjuje demokracija in povečuje legitimnost delovanja EU.

Posebna oblika nadgradnje delovanja EU je **uveljavitev državljanske pobude**.

S širitvijo EU so postale vse glasnejše pobude za poenostavitev metod dela in pravil glasovanja, racionalizacijo in boljšo usposobljenost evrobirokracije, ki bo omogočalo čim večjo učinkovitost delovanja celotne EU. Zato se je glasovanje s

Evropska državljanska pobuda pomeni, da se s to pogodbo uvaja nova vrsta sodelovanja državljanov pri oblikovanju politik Evropske unije. V sklopu evropske državljanske pobude lahko en milijon državljanov iz večjega števila držav članic Evropsko komisijo neposredno pozove, naj na področju pristojnosti EU predloži zakonodajni predlog v interesu pobudnikov. Rok za zbiranje podpisov izjav o podpori pobude je eno leto, Komisija pa mora v štirih mesecih pobudo proučiti in se odločiti, kako bo ukrepala. Splošne smernice za državljansko pobudo, ki so določene v Reformni pogodbi, so: pobudo mora podpreti najmanj milijon podpisnikov iz večjega števila držav članic EU; pobuda se mora nanašati na področje, ki je v pristojnosti Komisije; pobuda zadeva tudi vprašanje, za katerega je po mnenju državljanov zaradi izvajanja pogodb EU treba sprejeti pravni akt EU. Državljeni EU bodo kmalu lahko podali prve pobude glede nove zakonodaje EU pri Evropski komisiji.
http://www.svrez.gov.si/si/aktualne teme/evropska_drzavljska_pobuda/

kvalificirano večino v Svetu razširilo na nova področja politik EU, kar pomeni hitrejše in učinkovitejše sprejemanje odločitev. Po letu 2014 bo kvalificirana večina temeljila na dvojni večini, ki jo bo predstavljalo 55 % držav članic z vsaj 65 % prebivalcev EU. To bo pomenilo dvojno legitimnost EU.

Lizbonska pogodba je prinesla tudi nekaj pomembnih institucionalnih sprememb.

Vzpostavljeno je bilo **mesto predsednika Evropskega sveta** z dvoipolletnim mandatom, ki ga je zasedel Herman Van Rompuy. S tem je bila vzpostavljena kontinuiteta v sistemu šestmesečnih predsedovanj različnih držav članic. Ob tem je prvič tudi pravno urejen postopek izstopa kakšne izmed držav članic iz EU.

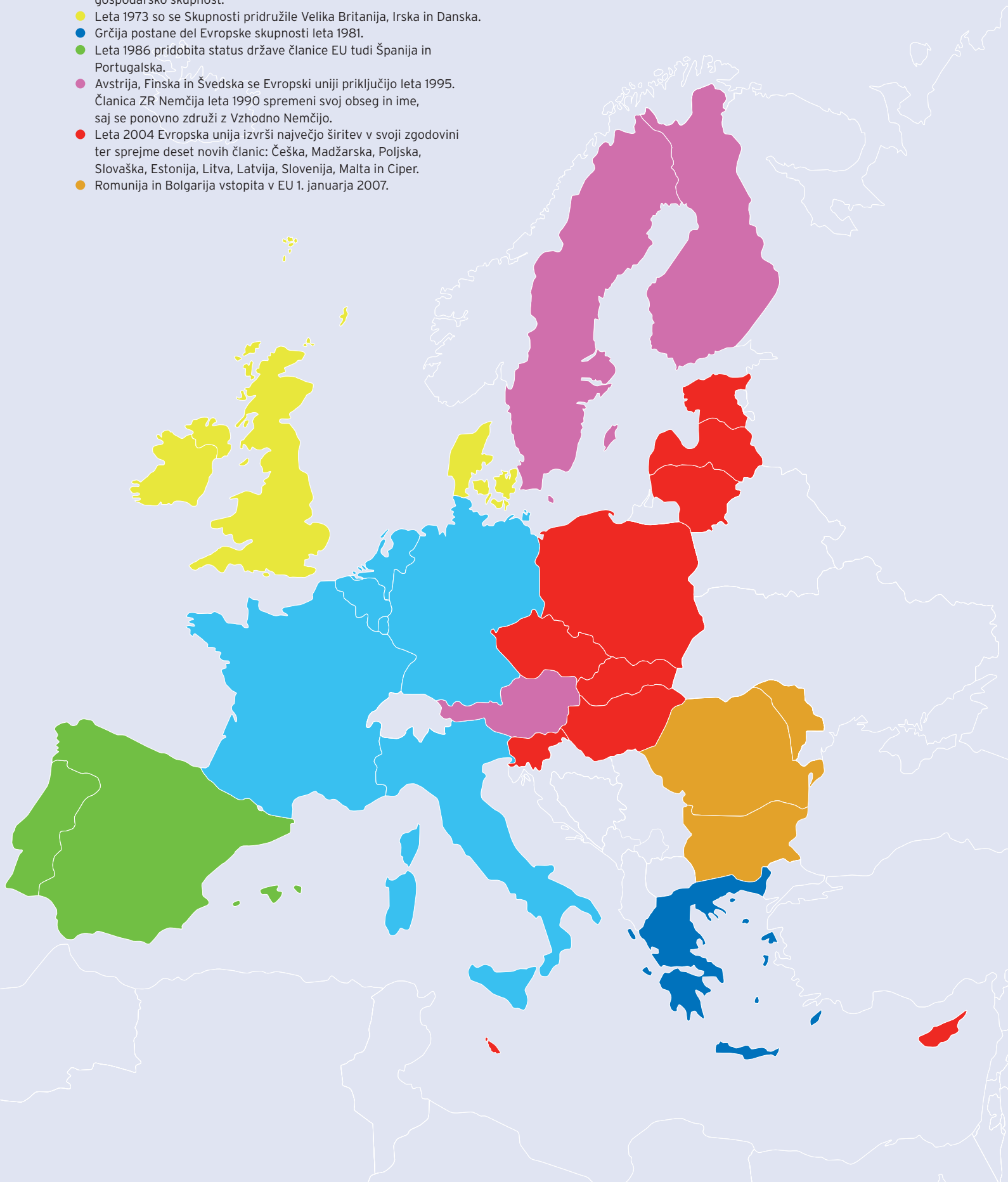
Na področju pravic, vrednot, solidarnosti in svobode je Lizbonska pogodba ponovno opozorila na nujnost spoštovanja človekovih pravic, sprememba in nadgradnja pa je jamstvo vseh načel, zapisanih v **Listini temeljnih pravic**, ki z Lizbonsko pogodbo postajajo pravno zavezujoče tudi za institucije EU in države članice, ki izvajajo pravni red EU. Pri tem so zajete civilne, politične, ekonomske in socialne pravice. Prav tako se je z Lizbonsko pogodbo okrepila solidarnost med državami članicami ter zagotovila pravna osnova za pristop EU k Evropski konvenciji o človekovih pravicah z osrednjo institucijo evropskega varstva človekovih pravic – Evropskim sodiščem za človekove pravice. V primeru terorističnega napada v eni državi članici, naravne nesreče ali nesreče, ki jo povzroči človek, je predvideno skupno ukrepanje vseh držav članic.

Lizbonska pogodba vnaša tudi pomembno spremembo na zunanje-političnem področju, saj prvič omogoča enoten nastop EU v odnosih s partnerji po svetu.

V ta namen je bila oblikovana **nova funkcija visokega predstavnika EU za zunanje zadeve in varnostno politiko, ki je hkrati podpredsednik Evropske komisije**. Ta položaj je bil zaupan Catherine Ashton. S tem se zagotavlja večji učinek, doslednost in prepoznavnost EU v mednarodnih odnosih. Oblikovala se je enotna evropska služba za zunanje-politično delovanje, večje pa je tudi medsebojno sodelovanje nacionalnih diplomatskih mrež držav članic.

Evropsko povezovanje:

- Leta 1957 so Francija, Belgija, Nizozemska, ZR Nemčija, Luksemburg in Italija podpisali Rimsko pogodbo in ustanovili Evropsko gospodarsko skupnost.
- Leta 1973 so se Skupnosti pridružile Velika Britanija, Irska in Danska.
- Grčija postane del Evropske skupnosti leta 1981.
- Leta 1986 pridobita status države članice EU tudi Španija in Portugalska.
- Avstrija, Finska in Švedska se Evropski uniji priključijo leta 1995. Članica ZR Nemčija leta 1990 spremeni svoj obseg in ime, saj se ponovno združi z Vzhodno Nemčijo.
- Leta 2004 Evropska unija izvrši največjo širitev v svoji zgodovini ter sprejme deset novih članic: Češka, Madžarska, Poljska, Slovaška, Estonija, Litva, Latvija, Slovenija, Malta in Ciper.
- Romunija in Bolgarija vstopita v EU 1. januarja 2007.

Za nadaljnje informacije priporočamo naslednje spletne strani:

http://europa.eu/about-eu/eu-history/index_sl.htm

Evropa. Portal Evropske unije, Zgodovina Evropske unije.

http://europa.eu/abc/index_sl.htm

Evropa. Portal Evropske unije, Kratka predstavitev EU.

<http://www.evropa.gov.si/si/kratka-predstavitev/zgodovinski-mejniki/>

Slovenija. Doma v Evropi, Zgodovinski mejniki.

http://www.eu2008.si/si/About_the_EU/FAQ/About_the_EU/index.html

Slovensko predsedstvo EU 2008, O Evropski uniji.

V RAZMISLEK

1. Kako obstoj Evropske unije zagotavlja boljšo prihodnost evropski celini?
2. Slovenija je Lizbonsko pogodbo ratificirala v državnem zboru s 74 glasovi (od 90). Katere novosti je prinesla Lizbonska pogodba slovenskim državljanom?

1

Zgodovina Evropske unije

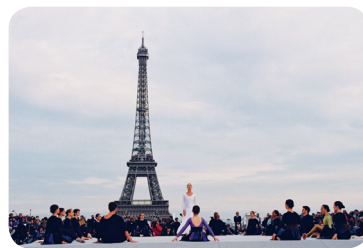
Delovni listi

1. Slovenski državljani smo tudi državljani Evropske unije.
 - a) Oglej si slike in besedne zveze ter pojasni, kaj prikazujejo.
 - b) Premisli, katere od prikazanih znamenitosti bi lahko izbral vsak državljan EU. Zakaj?
 - c) Je med njimi tudi katera tipično slovenska znamenitost, ki bi lahko bila zanimiva za večino Evropejcev? Obkroži jo.

Mozartove kroglice

mlini na veter

hokejska tekma Jesenice : Olimpija

evropsko prvenstvo v nogometu

narodnozabavni ansambel Avseniki

Na pripadnost Evropski uniji kažejo: _____

Predvsem za Slovence so zanimivi: _____

1. Dobro si oglej spodnji sliki. Leva prikazuje situacijo pred nastankom Evropske unije, desna pa Evropo danes. Poskušaj najti bistveno razliko med njima in s tem bistvene značilnosti Evropske unije.

Evropejci so se v letih 1939–1945 med seboj vojskovali

Miroljubno združevanje evropskih držav

Prva fotografija kaže na odnose med Evropejci nekoč, druga pa na to, kako se razumemo danes. Kateri je bil eden glavnih razlogov za ustanovitev EU? Kaj misliš?

2. Sliki prikazujeta prehod državne meje med Slovenijo in Italijo nekoč in po uveljavitvi schengenske meje. Kaj se je spremenilo?

Mejni prehod med Slovenijo in Italijo nekoč

Prost prehod med Italijo in Slovenijo danes

3. Nekoč so v Sloveniji kavbojke stale okoli 5.000 tolarjev, v Avstriji 344 šillingov, v Italiji pa si zanje plačal 48.406 lir. Danes lahko kavbojke kupiš za okoli 25 evrov. Tudi v Avstriji ali Italiji bi zanje plačal približno 25 evrov. Ugotovi, na katero spremembo, ki jo je uvedla EU, kažejo zapisani podatki.

1. O združenji Evropi je že sto let pred njeno ustanovitvijo sanjal francoski literat in borec za človekove pravice Victor Hugo. Leta 1849 je dejal:

„Prišel bo dan, ko se bodo vsi narodi naše celine, ne da bi se morali odpovedati svojim enkratnim posebnostim in veličastni edinstvenosti, zlili v višjo entiteto in skovali bratstvo evropskih narodov. Prišel bo dan, ko bodo polja krešočih se idej edina bojna polja. Prišel bo dan, ko bodo namesto krogel in bomb odločali volilni glasovi.“

Njegova zamisel je podoba današnje Evropske unije. Iz njegovih besed razberi, kaj je glavna značilnost odnosov med evropskimi narodi v EU danes.

Ugotovi, ali Victor Hugo predvideva ohranitev samostojnih narodov.

Kaj pa je bilo značilno za zgodovino evropskih narodov v prejšnjih stoletjih?

2. Francoski zunanji minister Robert Schuman je predlagal ustanovitev združenja evropskih držav za skupno upravljanje težke industrije, proizvodnje premoga in jekla.

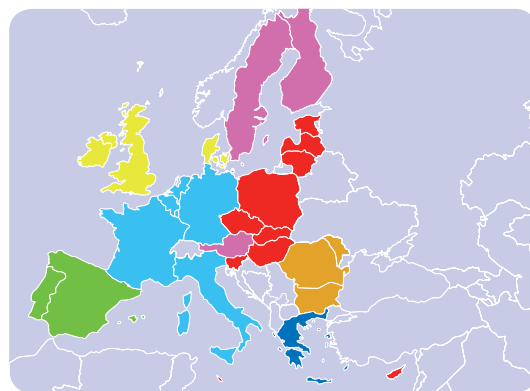
Robert Schuman

Jean Monnet

- a) Schuman je deklaracijo o evropskem sodelovanju, katere avtor je bil Jean Monnet, prvič predstavil ob peti obletnici konca druge svetovne vojne, 9. maja 1950. V spomin na ta dogodek 9. maj praznujemo kot:

- b) Schumanov predlog so podprli predstavniki šestih držav in v Parizu 18. aprila 1951 podpisali pogodbo o Evropski skupnosti za premog in jeklo. Z zemljevida izpiši države podpisnice Pariške pogodbe.

- c) Orožje predstavlja pomemben del vojskovanja. Za proizvodnjo orožja je potrebno jeklo, ki je bilo po 2. svetovni vojni tudi osnova za gospodarski razvoj in merilo gospodarske moči držav. Utemelji, zakaj je Schuman želel skupno upravljanje proizvodnje težke industrije. Kaj naj bi s tem skupaj nadzorovali?

3. Zgodovino Evropske unije sestavlja cela vrsta sporazumov. Med njimi so:
- Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo,
 - Rimska pogodba, s katero so ustanovili Evropsko gospodarsko skupnost (EGS),
 - Maastrichtska pogodba o Evropski uniji,
 - Schengenski sporazum o mejah.

Ti dogovori so nam prinesli posebne „evropske pravice“.

Ugotovi, s katerim sporazumom smo pridobili spodaj navedene možnosti.

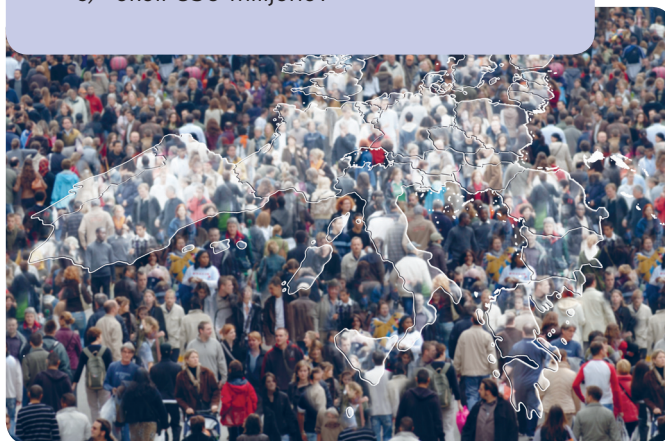
- evropsko državljanstvo in skupno valuto: _____
 - konec mejnih kontrol na notranjih mejah EU: _____
 - prost pretok blaga in storitev: _____
 - nadzor vojnih surovin: _____
4. S katero pogodbo/dogodkom je bila dokončno ustanovljena Evropska unija in uveljavljen termin Evropska unija?
- Lizbonska pogodba, stopila v veljavo 1. decembra 2009
 - Maastrichtska pogodba, stopila v veljavo 1. novembra 1993
 - padec berlinskega zidu leta 1989
5. S črtami poveži datume s pomembnimi slovenskimi koraki v pridruževanju Evropski uniji:
1. maj 2004	vstop Slovenije v EU
januar–junij 2008	uedba evra
1. januar 2007	uedba schengenskih meja
21. december 2007	predsedovanje Slovenije Svetu Evropske unije
6. Evropska unija v številkah:

1. Koliko držav članic je imela Evropska unija leta 2010?
- 15
 - 25
 - 27

2. Koliko je državljanov Evropske unije?
- okoli 350 milijonov
 - okoli 500 milijonov
 - okoli 650 milijonov

3. Koliko je uradnih jezikov v Evropski uniji?
- 1 – angleški
 - 3 – angleški, nemški in francoski
 - 23 – vsi uradni jeziki EU

4. Evropska unija se je v novem tisočletju tudi razširila z vstopom Romunije in Bolgarije. Katerega leta je to bilo?
- leta 2004
 - leta 2006
 - leta 2007

Pri nalogah si lahko pomagaš s podatki na spletni strani <http://ec.europa.eu/publications/booklets/others/58/timeline2007/slbd.pdf> z naslovom Evropa v gibanju, kjer je navedenih 25 najpomembnejših mejnikov.

1. Dopolni besedilo. V prazna polja smiselno vstavi ustrezne pojme.

Temelje sedanje združene Evrope sta postavili državi

_____ in _____.

Zagotovili sta skupen nadzor nad surovinama _____

in _____ ter tako dele svoje nacionalne suverenosti

podredili skupni upravi. Leta _____ so podporniki

_____ deklaracije določili temeljna načela združitve

z listino, ki se imenuje _____.

2. Obkroži pravilne podatke, da dobiš smiselne in vsebinsko pravilne povedi.

Evropska unija obsega **25 / 27** držav. V preteklosti je bila predhodnica Evropske unije znana pod imenom **Evropsko združenje za prosto trgovino / Evropska gospodarska skupnost**. V svoji največji širitvi doslej je Evropska unija leta **1997 / 2004** medse sprejela deset novih članic. Poslance Evropskega parlamenta **izvolijo evropski državljani / imenujejo nacionalni parlamenti**. Sedeži poslancev so v Evropskem parlamentu razporejeni **po njihovi politični pripadnosti / po skupinah po njihovi narodnosti**. Za pripravo predpisov EU je odgovorna oz. odgovoren **Svet / komisija**. Če si evropska in nacionalna zakonodaja nasprotujeta, velja **nacionalna / evropska** zakonodaja.

3. Obkroži tisti dve državi, med katerima je nekoč obstajalo veliko sovraštvo, evropsko gospodarsko sodelovanje pa je med njima vzpostavilo tesno sodelovanje.

Italija

Francija

Luksemburg

Zahodna Nemčija

Velika Britanija

Belgija

Nizozemska

Grčija

4. Leta 1985 je bil v luksemburškem Schengnu podpisan sporazum. Pojasni namen tega sporazuma.

5. Navedi tri dogodke iz obdobja nastajanja Evropske unije, ki jih ocenjuješ kot pomembne mejnike.

6. Poveži s črto datum in dogodek, ki se je zgodil na tisti dan.

9. 5. 1950

Prve neposredne volitve v Evropski parlament.

18. 4. 1951

Belgija, Francija, Italija, Luksemburg, Nemčija in Nizozemska ustanovijo Evropsko skupnost za premog in jeklo.

25. 3. 1957

Slovenija prevzame evro.

1. 7. 1967

Največja širitev Evropske unije – vanjo vstopi deset novih članic.

7.-10. 6. 1979

Robert Schuman poda pobudo za evropsko združevanje.

7. 2. 1992

Članice združijo institucije treh Evropskih skupnosti.

1. 1. 2002

Belgija, Italija, Luksemburg, Nemčija in Nizozemska ustanovijo EGS in Evropsko skupnost za jedrsko energijo.

1. 5. 2004

Podpis Maastrichtske pogodbe, ki ustanavlja Evropsko unijo.

1. 1. 2007

Evro postane uradno plačilno sredstvo v 12 državah Evropske unije.

7. S katero pogodbo je bila ustanovljena Evropska unija?
- z Amsterdamsko pogodbo
 - z Maastrichtsko pogodbo
 - z Rimsko pogodbo
8. Kdaj je Slovenija vstopila v Evropsko unijo?
1. maja 2004
 1. januarja 2007
 1. januarja 2004
9. Kdaj je Slovenija predsedovala Svetu (Evropske unije)?
- v drugi polovici leta 2007
 - v prvi polovici leta 2008
 - v drugi polovici leta 2008
10. Naslednje trditve označi z D, če je trditev pravilna, in z N, če trditev ni pravilna.

1.	Začetki evropskega povezovanja segajo v leto 1945/46.	
2.	Schumanova deklaracija je bila podpisana po Rimski pogodbi.	
3.	EU je nastala iz EGS in Evropske skupnosti za premog in jeklo.	
4.	Z Rimsko pogodbo je bila ustanovljena EU.	
5.	Evro so članice najprej uporabljale za negotovinski promet.	
6.	Pogodbo o Ustavi za Evropo so države članice podpisale leta 2004.	

11. Katere države so podpisale Rimsko pogodbo? Obkroži jih.

Belgija

Italija

Luksemburg

Nizozemska

Slovenija

Irska

ZR Nemčija

Avstrija

Francija

Velika Britanija

Pri nalogah si lahko pomagaš s podatki na spletni strani <http://ec.europa.eu/publications/booklets/others/58/timeline2007/sibd.pdf> z naslovom Evropa v gibanju, kjer je navedenih 25 najpomembnejših mejnikov.

1. Dopolni besedilo in v prazna polja smiselno vstavi ustrezne pojme.

Temelje sedanje združene Evrope sta postavili državi

_____ in _____.

Zagotovili sta skupen nadzor nad surovinama _____

in _____ ter tako dele svoje nacionalne suverenosti

podredili skupni upravi. Leta _____ so podporniki

_____ deklaracije določili temeljna načela združitve

z listino, ki se imenuje _____.

2. Obkroži pravilne besede, da dobiš smiselne in vsebinsko pravilne povedi.

Evropska unija obsega **25 / 27** držav. V preteklosti je bila predhodnica Evropske unije znana pod imenom

Evropsko združenje za prosto trgovino / Evropska gospodarska skupnost. V svoji največji širitvi doslej

je Evropska unija leta **1997 / 2004** medse sprejela deset novih članic. Poslance Evropskega parlamenta

izvolijo evropski državljani / imenujejo nacionalni parlamenti. Sedeži poslancev so v Evropskem parlamentu

razporejeni **po njihovi politični pripadnosti / po skupinah po njihovi narodnosti.** Za pripravo predpisov EU

je odgovorna oz. odgovoren **Svet / komisija.** Če si evropska in nacionalna zakonodaja nasprotujeta, velja

nacionalna / evropska zakonodaja.

3. Obkroži tisti dve državi, med katerima je nekoč obstajalo veliko sovraštvo, evropsko gospodarsko sodelovanje pa je med njima vzpostavilo tesno sodelovanje.

Italija

Francija

Luksemburg

Zahodna Nemčija

Velika Britanija

Belgija

Nizozemska

Grčija

4. Navedi tri pomembne dogodke iz obdobja nastajanja Evropske unije.

5. Poveži s črto datum in dogodek, ki se je zgodil na tisti dan.

9. 5. 1950

Največja širitev Evropske unije – v skupnost vstopi deset novih članic.

18. 4. 1951

Članice združijo institucije treh Evropskih skupnosti.

25. 3. 1957

Belgija, Italija, Luksemburg, Nemčija in Nizozemska ustanovijo EGS in Evropsko skupnost za jedrsko energijo.

1. 7. 1967

Belgija, Francija, Italija, Luksemburg, Nemčija in Nizozemska ustanovijo Evropsko skupnost za premog in jeklo.

7.–10. 6. 1979

Prve neposredne volitve v Evropski parlament.

7. 2. 1992

Slovenija prevzame evro.

1. 1. 2002

Robert Schuman poda pobudo za evropsko združevanje.

1. 5. 2004

Evro postane uradno plačilno sredstvo v 12 državah Evropske unije.

1. 1. 2007

Podpis Maastrichtske pogodbe, ki ustanavlja Evropsko unijo.

6. Pojme v krogih med seboj smiselno poveži s puščicami in razloži, zakaj si se tako odločil/a. Poišči čim več povezav med pojmi.

boljše življenje ljudi

gospodarska rast

evropski poslanci

evro

evropske politike

7. S katero pogodbo je bila ustanovljena Evropska unija?

- a) z Amsterdamsko pogodbo
- b) z Maastrichtsko pogodbo
- c) z Rimsko pogodbo

8. Kdaj je Slovenija vstopila v Evropsko unijo?

- a) 1. maja 2004
- b) 1. januarja 2007
- c) 1. januarja 2004

9. V prvi stolpec vpiši, ali je po tvojem mnenju trditev pravilna ali napačna. V drugi stolpec boš vpisal/a, kakšen bi moral biti pravilni odgovor.

		tvoj odgovor	pravilni odgovor
a	Vsi slovenski državljani smo tudi evropski državljani.		
b	Vsi Slovenci imajo volilno pravico in lahko glasujejo na evropskih volitvah.		
c	Vsi Slovenci imajo volilno pravico in lahko glasujejo na francoskih predsedniških volitvah.		
č	Evropsko unijo sestavljajo vse države v Evropi.		
d	Evropska unija je skupnost držav v Evropi, ki so se dogovorile, da bodo sodelovale in tako izboljšale svojo gospodarsko stabilnost.		
e	Država, v kateri ne spoštujejo človekovih pravic, se ne more pridružiti Evropski uniji.		
f	Vse države v Evropski uniji uporabljajo isto valuto, ki se imenuje evro.		
g	Evropska unija je v največji širitvi doslej sprejela deset novih držav članic.		
h	Državljan EU ima pravico živeti ali dobiti zaposlitev v kateri koli državi Evropske unije.		
i	Zamisel za ustanovitev Evropske unije je prišla iz Francije.		
j	Slovenija je članica EU od leta 1997.		
k	Nemški evro lahko uporabiš za nakup francoskih izdelkov v Italiji.		
l	Marca je dan Evrope, dan, ko Evropejci proslavljamo začetek Evropske unije.		

10. Pojasni pojem Lizbonska pogodba.

11. Pojasni razloge, zaradi katerih smo Slovenci vstop Slovenije v EU doživeli izrazito simbolno.

12. Naštej države članice EU danes. Obkroži državi članici, ki sta se EU pridružili zadnji. Poskušaj ju opisati.

13. Katere pogoje morajo izpolnjevati države, ki se želijo vključiti v Evropsko unijo?

14. Naštej prednosti, ki jih imajo države zaradi vstopa v gospodarsko povezovanje EU.

15. Naštete so faze ekonomske integracije. Za vsako fazo napiši nekaj značilnosti.

prosta trgovina _____

carinska unija _____

skupni promet _____

gospodarska skupnost _____

monetarna unija _____

ekonomska in monetarna unija _____

16. SKUPINSKO DELO

Določite ime matične skupine:

Vodja skupine:

TEMA:**NASTANEK EVROPSKE UNIJE**

Vsak član matične skupine pripravi odgovor na eno vprašanje in ta odgovor predstavi skupini. Preden pripravi odgovor, se posvetuje v delovni skupini, ki jo sestavljajo vsi dijaki iz drugih skupin, ki odgovarjajo na isto vprašanje. Vsaka matična skupina predstavi odgovore ob koncu svojega dela. Vire poiščite na svetovnem spletu.

	Vprašanja:	Ime in priimek dijaka oz. dijakinje, ki pripravlja odgovor:
1.	Opredelite glavne zgodovinske prelomnice pri nastanku EU v obliki časovnega traku.	
2.	Poiščite imena in priimke politikov, ki so odločilno vplivali na nastanek EU, in opredelite njihovo vlogo.	
3.	Na zemljevidu Evrope označite kraje, v katerih so se sprejemali sporazumi, pomembni za nastanek EU, in na kratko opredelite vsebino teh sporazumov.	
4.	Grafično prikažite, katere države so se postopoma vključevale v Evropsko skupnost in kdaj. Označite tudi, kako se je hkrati povečalo število prebivalstva v EU.	
5.	Razložite proces priključitve Republike Slovenije v EU. Časovno opredelite postopek in navedite politike, ki so v procesu sodelovali. Navedite probleme, s katerimi se je ob tem Slovenija srečevala.	
6.	Predstavite Evropsko unijo v primerjavi z ZDA glede števila prebivalstva in državne ureditve ter ustvarjenega družbenega produkta. Predstavite vidnejše politike EU in ZDA.	

2

Simboli in institucije Evropske unije

Sedem ključnih dejstev

1. Evropska unija je nadnacionalna organizacija, na katero so članice prenesle del svoje suverenosti, pri čemer so članice še vedno neodvisne suverene države.
2. Evropska unija ima pet simbolov: zastavo, himno, skupno geslo, enotno valuto in svoj dan.
3. Euro je zakonito plačilno sredstvo za državljane držav članic evroobmočja. Euro je kot knjižni denar postal plačilno sredstvo leta 1999, v Sloveniji leta 2007.
4. Pravila in postopki odločanja v EU so določeni v pogodbah.
5. Evropski institucionalni okvir sestavljajo: Evropski parlament, Evropski svet, Svet, Evropska komisija, Sodišče Evropske unije, Evropska centralna banka, Evropsko računsko sodišče.
6. Evropski parlament je institucija Evropske unije, ki predstavlja državljane Evropske unije in hkrati zastopa njihove interese.
7. Agencije niso institucije EU, temveč so posebni organi, ustanovljeni s posebnim pravnim aktom EU ter imajo posebne naloge.

2.1. Simboli Evropske unije

Ključni pojmi • Zastava EU • Himna EU • Dan Evrope • Združena v raznolikosti
• Evro – €

Simboli so pomemben povezovalni dejavnik vsake države oziroma skupnosti. Pomenijo duha in identiteto povezave, državljani pa se z njihovo vsebino in pomenom vsaj deloma identificirajo. To velja tudi za evropske simbole, saj ti nosijo tako univerzalne kot specifično evropske pomene in vsebine. Razumljeni so kot povezovalni člen med državami in državljani, namenjeni pa so tudi predstavljanju povezave v svetu.

Evropska unija ima pet simbolov – zastavo, himno, skupno geslo, enotno valuto in svoj dan.

Države članice in nadnacionalne organizacije simbole uporabljajo in priznavajo, čeprav pogodbi pravno simbolov ne določata. Poskus kodificiranja simbolov Evropske unije je bil zapisan v Pogodbi o Ustavi za Evropo, ki pa ni nikoli stopila v veljavo.

Izjava 16 držav članic o simbolih v Lizbonski pogodbi

Avstrija, Belgija, Bolgarija, Ciper, Grčija, Italija, Litva, Luksemburg, Madžarska, Malta, Nemčija, Portugalska, Romunija, Slovaška, **Slovenija** in Španija izjavljajo, da bodo simboli, to so zastava, ki predstavlja krog z dvanajstimi zlatimi zvezdami na modri podlagi, himna z naslovom Oda radosti iz Devete simfonije Ludwiga van Beethovna, geslo Združena v raznolikosti, evro kot valuta Evropske unije in dan Evrope, 9. maj, tudi v prihodnje simboli skupne pripadnosti državljanov Evropski uniji in njihove povezave z njo.

2.1.1. Zastava EU

Evropska zastava ponazarja enotnost Evrope ter njeno identiteto v širšem smislu besede. Krog zlatih zvezd je simbol solidarnosti in harmonije med evropskimi narodi. Število zvezd na zastavi nima nič skupnega s številom držav članic. Število dvanajst velja za tradicionalen simbol popolnosti, celovitosti in enotnosti. Zastava torej ostaja nespremenjena ne glede na širitve Unije. Modra zastava z dvanajstimi zlatimi zvezdami je postala zastava EU leta 1986, že pred tem pa jo je za svojo izbral Svet Evrope.

Evropska zastava se izobeša skupaj s slovensko zastavo. Pri tem mora biti slovenska zastava vedno postavljena na častno mesto, to je levo gledano od spredaj. Stalno mora biti evropska zastava izobešena ob slovenski zastavi na poslopijih, v katerih so sedež državnega zbora, državnega sveta, predsednika republike in vlade, na območjih mejnih prehodov in na poslopijih diplomatsko-konzularnih predstavništev Slovenije v tujini. Evropska zastava je lahko stalno izobešena tudi na poslopijih drugih državnih organov in organov lokalnih skupnosti. Več na: http://europa.eu/abc/symbols/emblem/index_sl.htm

2.1.2. Himna EU

Tako kot zastava EU je bila tudi himna povezave sprejeta oziroma prevzeta od Sveta Evrope leta 1986, ko so za uradno pesem izbrali **zadnji stavek Beethovnov devete simfonije**, bolj znan pod imenom **Oda radosti**. Schillerjeva pesem odseva njegovo idealistično vizijo človeštva kot skupnost bratskih narodov – vizijo, v katero je verjel tudi Beethoven. In vizijo, ki je tako blizu ideji združene Evrope. Brez besed, v univerzalnem jeziku glasbe, izraža himna evropske ideale, kot sta mir in solidarnost. Instrumentalne priredbe – solo za klavir, pihala in simfonični orkester – so delo svetovno znanega dirigenta Herberta von Karajana.

V EU ni posebnega predpisa o igranju himne. Evropska himna se v Sloveniji igra ob sprejemih z vojaškimi častmi, ob uradnih obiskih predsednika Evropske komisije in predsednika Evropskega parlamenta, ob uradnih slovesnostih ob praznovanju dneva Evrope, lahko pa tudi ob drugih pomembnih prireditvah, povezanih z EU.

Prisluhnite himni na: http://europa.eu/abc/symbols/anthem/index_sl.htm

Schillerjeva pesem *Oda radosti* je nastala leta 1785 na prošnjo njegovega prijatelja, prostozidarja Christiana Gottfrieda Körnerja za vhodno spominsko tablo za prostozidarsko ložo „K trem sestram“ v Dresdnu. Že v času nastanka je bila Oda izredno popularna, kar se je izkazalo v večvrstnih prepesnitvah, najdenih v študentskih spominskih knjigah tistega časa. Še dandanes se *Oda radosti* rada popeva v študentskih bratovščinah, toda z drugimi melodijami. V besedilu Beethovnov uglasbitve je bilo nekaj vrstic Schillerjeve pesmi spremenjenih. Zaradi veliko različnih jezikov Evropske unije velja za njeno himno le Beethovnova melodija brez besedila.

2.1.3. Dan Evrope

Dan Evrope praznujemo **9. maja**, ko je Schuman leta 1950 prebral deklaracijo. Tedanji francoski zunanji minister Robert Schuman je predstavil zamisel za ustanovitev nadnacionalne evropske ustanove, ki bi pod skupno upravo združila francosko in nemško proizvodnjo premoga in jekla. Ideja je bila uresničena leto dni pozneje, ko je šest evropskih držav – Francija, Zahodna Nemčija, Italija, Belgija, Nizozemska in Luksemburg – sklenilo Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo.

Zdaj je 9. maj, dan Evrope, priložnost za dejavnosti in dogodke, ki Evropo približajo njenim državljanom in med seboj zbližujejo narode Evropske unije.

Več na: http://europa.eu/abc/symbols/9-may/index_sl.htm

2.1.4. Združena v raznolikosti

Je **geslo Evropske unije**, ki pomeni, da so v EU Evropejci združeni v skupnih prizadevanjih za mir in blaginjo ter da so številne različne kulture, tradicije in jeziki prednost za evropsko celino. Geslo je bilo izbrano leta 2000, in sicer na natečaju, na katerem so sodelovali učenci in dijaki, razglasila pa ga je tedanja predsednica Evropskega parlamenta.

Več na: http://europa.eu/abc/symbols/motto/index_sl.htm

2.1.5. Evro – €

Evro je zakonito **plačilno sredstvo** za državljane držav članic evroobmočja. Monako, San Marino in Vatikan so prevzeli evro za nacionalno valuto, zato smejo izdati določeno število evrskih kovancev z nacionalnimi simboli. Nekatere države in ozemlja, denimo Andora, Kosovo in Črna gora, tudi uporabljajo evro kot svojo valuto.

Evrski bankovci so v vseh državah enaki, kovance pa izda vsaka država posebej: ena stran je pri vseh enaka, na drugi pa je prikazan značilni nacionalni simbol države. Evro je kot knjižni denar postal plačilno sredstvo leta 1999, v fizični obliki pa so ga ustanoviteljice monetarne unije začele uporabljati leta 2002. Slovenija je članica območja skupne valute od leta 2007.

Več na: <http://www.evropa.gov.si/si/evro/> in http://ec.europa.eu/economy_finance/euro/index_sl.htm

2.2. Institucije in organi Evropske unije

2.2.1. Pravila in postopki odločanja

Evropska unija je svojevrstna organizacija, ki je ne moremo enačiti z drugimi mednarodnimi organizacijami. O tem pričajo tudi institucije in organi ter njihove naloge, predvsem pa razmerja med institucijami in državami članicami ter med samimi ustanovami.

Za Evropsko unijo pravimo, da je nadnacionalna organizacija. Glavne razlike med Evropsko unijo in mednarodnimi organizacijami zajemajo štiri sklope:

- **Institucije**

Mednarodne organizacije nimajo svojih stalnih in neposredno voljenih institucij, temveč so v njihove organe imenovani predstavniki držav pogodbenic, ki so pristopile k mednarodni organizaciji. Tako poznamo Generalno skupščino OZN, v kateri članice predstavljajo predstavniki vlad; podoben sistem velja tudi v Svetu Evrope.

V Evropski uniji državljani vsakih pet let volijo poslance v Evropski parlament in tako svoje predstavnike izberejo na neposrednih in splošnih volitvah. Člane Evropske komisije v soglasju z njenim predsednikom sicer predlagajo vlade držav članic EU, vendar mora komisijo potrditi Evropski parlament. Poslanci lahko Evropski komisiji kot celoti izrečejo nezaupnico in jo s tem tudi odstavijo.

- **Način odločanja**

V mednarodnih organizacijah imajo države članice praviloma možnost veta. Tako se ključne odločitve sprejemajo s soglasjem, kar vedno vodi v iskanje najmanjšega skupnega imenovalca. V Evropski uniji se več kot 90 odstotkov odločitev sprejme s kvalificirano večino, Lizbonska pogodba pa je še dodatno odpravila soglasno odločanje kot način sprejemanja odločitev. Glavni argument je učinkovitost delovanja, saj iskanje najmanjšega skupnega imenovalca ne prinaša večje učinkovitosti delovanja.

- **Skupna zakonodaja**

Primarna zakonodaja obsega temeljne in pristopne pogodbe, sekundarna pa različne akte, ki jih sprejemajo evropske ustanove. Zavezujoče so uredbe in direktive. Uredbe veljajo neposredno v vseh državah članicah, direktive pa je treba v nekem časovnem obdobju uresničiti z nacionalnimi zakonodajnimi akti. Velja načelo primarnosti evropske zakonodaje, kar pomeni, da pravila, sprejeta na evropski ravni, prevladajo nad nacionalnimi določili. Takega sistema ne pozna nobena mednarodna organizacija.

- **Uveljavljanje prava EU**

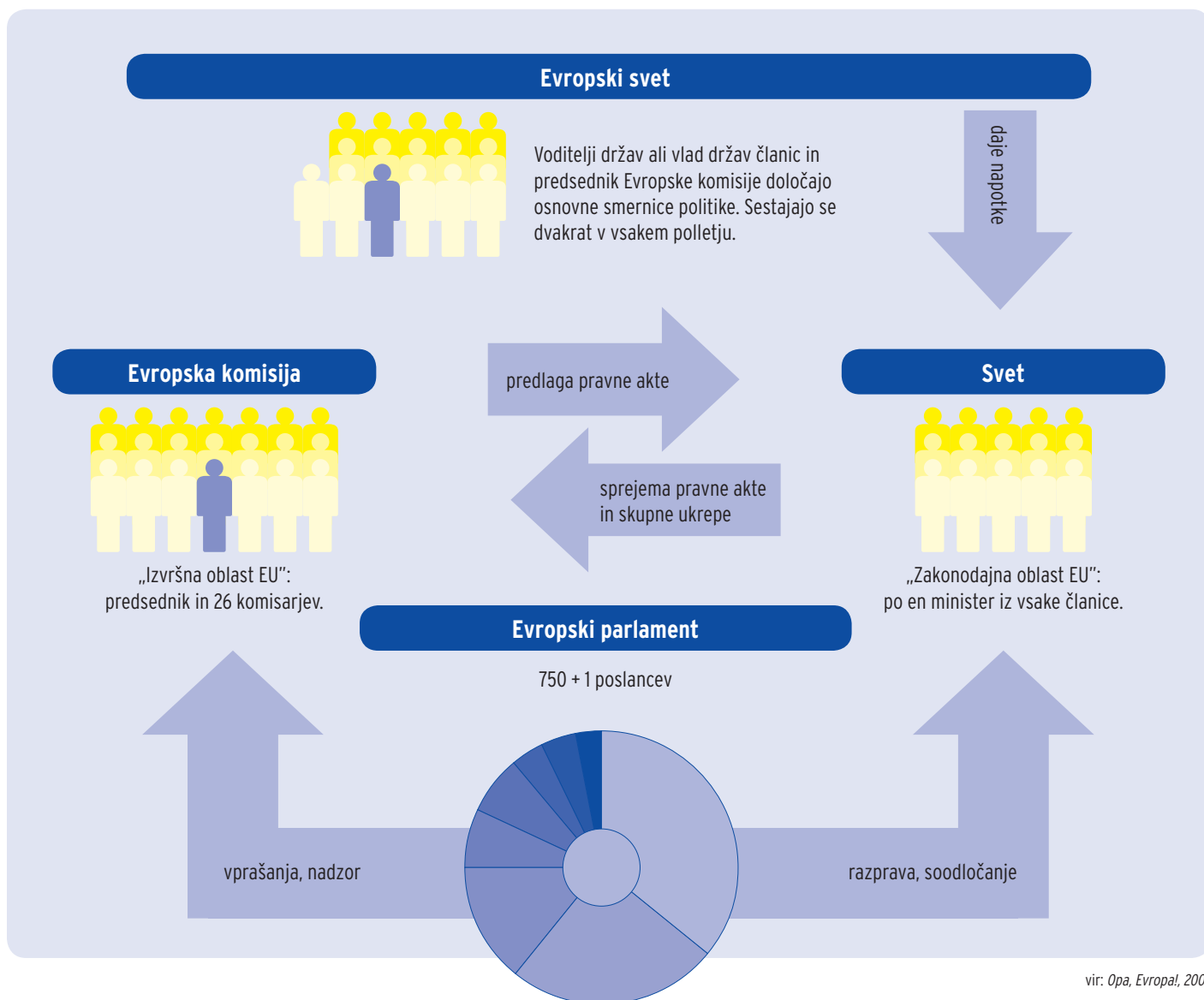
V mednarodnem okolju poznamo številne pravne akte, ki jih sprejemajo različne organizacije. Tako poznamo resolucije (denimo Varnostnega sveta OZN), deklaracije (na primer v okviru Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi), konvencije (Svet Evrope) in druge. Države članice lahko pristopijo k tem aktom, vendar za njihovo neizvrševanje ali pa za kršitve določil sankcije niso vedno predvidene.

Evropske institucije sprejemajo evropsko zakonodajo, ki jo morajo države članice spoštovati in izvajati. Če država članica ne izvaja evropske zakonodaje ali jo krši, se sproži postopek pred Sodiščem Evropske unije, ki lahko državo članico obsodi na plačilo visokih denarnih kazni.

Vidimo lahko, da gre v Evropski uniji za edinstven prenos dela suverenosti držav članic na nadnacionalno organizacijo. Pri tem so države članice še vedno neodvisne suverene države, ki svojo suverenost hkrati združujejo za pridobivanje moči in vpliva, ki ju nobena od njih sama ne bi mogla imeti. Za uspešno delovanje na ravni skupnosti pa so potrebne ustanove, ki o zadevah skupnega interesa demokratično odločajo na evropski ravni.

Evropski institucionalni okvir sestavlja **sedem ustanov oziroma institucij**:

- **Evropski parlament**, ki zastopa državljane EU, ti pa ga neposredno volijo;
- **Evropski svet**, ki je glavno telo za podajanje usmeritev delovanja Unije v prihodnosti;
- **Svet**, v katerem resorni ministri zastopajo vse države članice;
- **Evropska komisija**, ki zastopa in se zavzema za interese Unije kot celote;
- **Sodišče Evropske unije**, ki zagotavlja, da se zakonodaja EU v vseh državah članicah razlaga in uporablja na enak način, tako da je zakon enak za vse;
- **Evropska centralna banka**, ki je odgovorna za evropsko monetarno politiko in stabilnost evra;
- **Evropsko računsko sodišče**, ki bdi nad pravilnostjo porabe evropskega proračuna.

vir: Opa, Evropa!, 2007

Kako evropske ustanove oziroma institucije sprejemajo odločitve

Evropska unija v nasprotju z nacionalnimi sistemi, kjer se nacionalna volja izraža v parlamentu, pomembno zakonodajno vlogo podeljuje predstavnikom držav članic v Svetu. Vendar so se pristojnosti Evropskega parlamenta z institucionalnim razvojem razširile: Svet si zdaj s Parlamentom deli zakonodajne pristojnosti za sprejetje zavezujočih splošnih pravnih aktov.

Vsa **evropska zakonodaja** se sprejme v trikotniku Evropski parlament, Evropska komisija in Svet. Nove pravne akte večinoma predlaga Evropska komisija, sprejmeta pa jih Svet in Parlament. Včasih lahko Svet deluje samostojno. Vse zakonodajne postopke spremljajo neformalne izmenjave stališč, tehnični sestanki in formalni sestanki na višji ravni med Svetom, Parlamentom in Komisijo oziroma t. i. triologi. Njihov namen je odpravljati razlike med pogledi posameznih institucij in doseči čimprejšnji dogovor. Sodišče EU, Evropska centralna banka in Računsko sodišče samostojno sprejemajo odločitve, ki izvirajo iz njihovih pristojnosti.

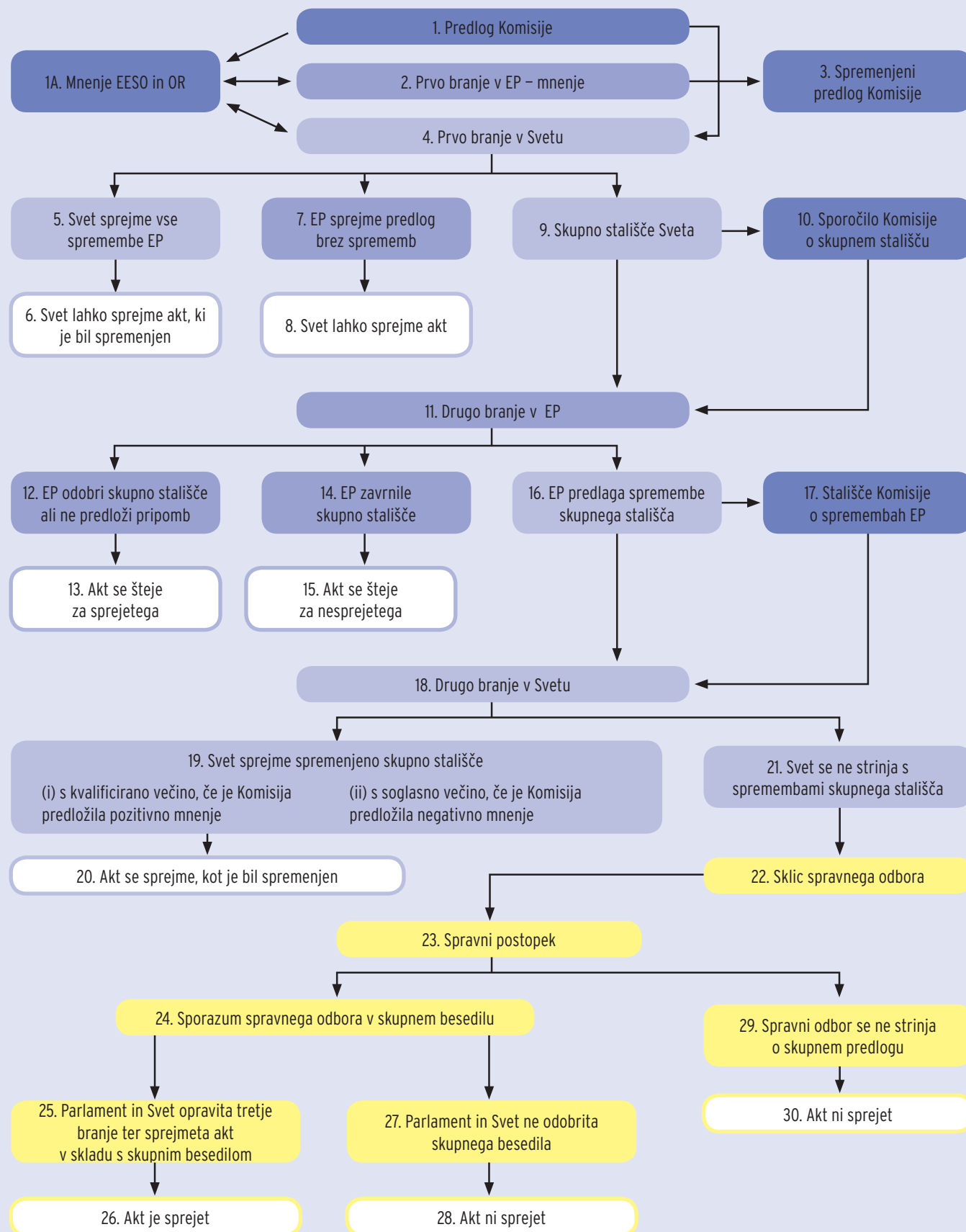
Evropska komisija v letni strategiji politik napove, katere zakonodajne predloge bo pripravila, hkrati pa ta načrt uskladi s predsedujočo državo oziroma triom držav, ki Evropski uniji predseduje v določenem 18-mesečnem obdobju.

Glavni obliki zakonodajnih aktov sta **direktiva** in **uredba**, poleg teh pa poznamo še mnenja, sklepe in priporočila, ki pa za naslovnikar niso zavezujoči. Direktive določajo skupni cilj za vse države članice, a prepuščajo nacionalnim organom, da se odločijo o obliki in načinu izpolnjevanja tega cilja. Po navadi imajo države članice za izvedbo direktive na voljo eno do dve leti. Uredbe se z dnem, ko začnejo veljati, uporabljajo neposredno na ozemlju celotne Evropske unije, ne da bi države članice dodatno uporabile nacionalni zakonodajni postopek.

Pravila in postopki odločanja v EU so določeni v pogodbah. Vsak predlog za nov evropski pravni akt mora temeljiti na določenem členu pogodbe, ki predstavlja pravno podlago predloga. Ta določa, katerega od dveh zakonodajnih postopkov je treba uporabiti; in sicer redni zakonodajni postopek (soodločanja) ali pa posebni zakonodajni postopek.

Redni zakonodajni postopek je nekdanji postopek soodločanja, ki se najpogosteje uporablja pri sprejemanju zakonodaje EU. V tem postopku sta Parlament in Svet enakopravni zakonodajni teles. Če se Svet in Parlament ne moreta dogovoriti o nekem predlogu pravnega akta, ta ni sprejet. Po tem postopku imata instituciji na voljo dve zaporedni obravnavi predloga. Če v teh obravnavah pride do sporazuma, bo pravni akt sprejet. V nasprotnem primeru se predlog zakonodaje predloži spravnemu odboru, ki ga sestavlja enako število predstavnikov Sveta in Parlamenta. Ko odbor doseže dogovor, se odobreno besedilo znova pošlje Parlamentu in Svetu, tako da ga lahko dokončno sprejmeta kot pravni akt. Spravni postopek je vse bolj redek. Večina pravnih aktov, ki so sprejeti s soodločanjem, je zaradi dobrega sodelovanja med tremi institucijami sprejetih že v prvi ali drugi obravnavi.

Redni zakonodajni postopek

Posebni zakonodajni postopek se kot nekdanji postopek posvetovanja uporablja na področjih, kot so kmetijstvo, davčna politika in konkurenca. Na osnovi predloga Komisije se Svet posvetuje s Parlamentom, Evropskim ekonomsko-socialnim odborom in Odborom regij. V okviru tega postopka lahko Parlament odobri predlog Komisije, ga zavrne ali pa zahteva spremembe. Če Parlament zahteva spremembe, Komisija preuči vse spremembe, ki jih predlaga Parlament. Če katerega od predlogov sprejme, pošlje Svetu spremenjen predlog. Svet sprejme končno odločitev, da bodisi sprejme spremenjeni predlog ali ga dodatno spremeni. Če se v tem postopku, pa tudi v katerem koli drugem, Svet odloči, da bo spremenil predlog Komisije, mora to storiti soglasno.

Posebni zakonodajni postopek kot nekdanji postopek privolitve pomeni, da mora Svet pred sprejetjem nekaterih zelo pomembnih odločitev pridobiti soglasje Evropskega parlamenta. Postopek je enak kot v primeru nekdanjega postopka posvetovanja, le da Parlament predloga ne more spremeniti: mora ga sprejeti ali zavrniti. Za sprejetje (privolitev) je potrebna absolutna večina glasov. Posebni zakonodajni postopek se kot postopek privolitve uporablja predvsem za potrjevanje sporazumov z drugimi državami, vključno s sporazumi o pristopu novih držav k EU.

Glasovanje in različne večine

Odločitve v Svetu se sprejemajo z glasovanjem. Več ko ima država prebivalcev, več glasov ima, toda število glasov je ponderirano v prid državam z manj prebivalci. Število glasov vsake države članice je določeno s pogodbami. Pogodbe opredeljujejo tudi primere, v katerih je potrebna navadna večina, kvalificirana večina ali soglasje. Za sprejem odločitve s kvalificirano večino morata biti izpolnjena dva pogoja:

- da večina držav članic soglaša s predlogom (včasih dve tretjini držav);
- da najmanj 255 glasov podpira predlog, tj. 73,9 % skupnega števila glasov (ta delež se od ustanovnih pogodb giblje med 70 in 75 odstotki).

Poleg tega lahko vsaka država članica zahteva potrditev, da glasovi za predlog pomenijo najmanj 62 % celotnega prebivalstva Unije. Če ni tako, odločitev ni sprejeta.

Razdelitev glasov po posameznih državah članicah

Nemčija, Francija, Italija, Združeno kraljestvo	29
Španija, Poljska	27
Romunija	14
Nizozemska	13
Belgija, Češka, Grčija, Madžarska, Portugalska	12
Avstrija, Bolgarija, Švedska	10
Danska, Irska, Litva, Slovaška, Finska	7
Ciper, Estonija, Latvija, Luksemburg, Slovenija	4
Malta	3
skupaj	345

Z Lizbonsko pogodbo se spreminjajo pogoji za doseg kvalificirane večine, vendar pa začnejo veljati šele 1. novembra 2014. Odločitev bo sprejeta, če bo dosežena dvojna večina držav članic in prebivalstva, kar pomeni:

- da predlog podpira vsaj 55 % držav članic v Svetu (15 držav ob 27 članicah),
- ki predstavljajo najmanj 65 % celotnega prebivalstva Unije.

Za glasovanje je pomemben še sklep Sveta iz leta 2007, ki ohranja možnost uporabe kompromisa iz loannine (uveljavljanje tega dogovora je mogoče od 1. novembra 2014). Ta je poimenovan po neformalnem srečanju ministrov za zunanje zadeve v loannini v Grčiji leta 1994. Skupini držav, ki je skoraj tolikšna, a še vedno manjša od manjšine, potrebne za preprečitev odločitve, omogoča, da lahko zahteva ponoven pregled odločitve, ki je bila v Svetu sprejeta s kvalificirano večino.

2.2.2. Ustanove (institucije), ki jih določa Pogodba

Evropski parlament

Vloga: Neposredno izvoljena zakonodajna veja EU

Srečanja: Mesečna plenarna zasedanja v Strasbourgu, seje odborov in dodatna zasedanja v Bruslju

Številke: 736 (751) poslancev iz 27 držav članic, od tega 7 (8) Slovencev

Naslednje volitve: Junija 2014

Spletna stran: www.europarl.europa.eu

Evropski parlament je institucija Evropske unije, ki predstavlja državljane Evropske unije in hkrati zastopa njihove interese. Vsak državljan Evropske unije, ki je vpisan v volilni imenik, ima pravico voliti ali kandidirati v Evropski parlament na splošnih, neposrednih, svobodnih in tajnih volitvah, ki potekajo vsakih pet let.

Evropski parlament zato izraža demokratično voljo državljanov Evropske unije (skoraj pol milijarde prebivalcev) in zastopa njihove interese v razpravah z drugimi institucijami EU. Do konca mandatnega obdobja 2009–2014 se bo število poslancev predvidoma povečalo na 754, po prihodnjih volitvah čez pet let pa se bo zmanjšalo na 751. Slovenija ima tako zdaj sedem poslancev. Predvidoma na začetku leta 2011 bo delo začela osma slovenska poslanka, osem poslancev pa bomo volili tudi na vseh naslednjih evropskih volitvah. Državljeni so v Evropskem parlamentu zastopani tako, da so male države **pozitivno diskriminirane**. To pomeni, da imajo proporcionalno gledano več poslancev na število državljanov kot velike države članice. Tako po dokončni uveljavitvi Lizbonske pogodbe nobena država ne bo imela manj kot šest oziroma več kot 96 poslancev.

Zgradba Evropskega parlamenta v Strasbourgu, Francija

Število poslanskih mandatov na državo (2009)

Avstrija	17	Luksemburg	6
Belgija	22	Madžarska	22
Bolgarija	17	Malta	5
Češka	22	Nemčija	99
Ciper	6	Nizozemska	52
Danska	13	Poljska	50
Estonija	6	Portugalska	22
Finska	13	Romunija	33
Francija	72	Slovaška	13

Grčija	22	Slovenija	7
Irska	12	Španija	50
Italija	72	Švedska	18
Latvija	8	Združeno kraljestvo	72
Litva	12	skupaj	736

Poslanci v Evropskem parlamentu se ne združujejo na podlagi nacionalne pripadnosti, temveč delujejo v **okviru evropskih političnih skupin**. V mandatu 2009–2014 je pogoje za ustanovitev izpolnilo sedem političnih skupin. Te zastopajo različne poglede na politična vprašanja in evropsko združevanje – od federalističnih do evroskeptičnih.

Število sedežev na politično skupino po evropskih volitvah 2009

Politična skupina	Kratica	Št. sedežev
Skupina Evropske ljudske stranke (krščanski demokrati)	EPP	265
Skupina naprednega zavezništva socialistov in demokratov v Evropskem parlamentu	S&D	184
Skupina zavezništva liberalcev in demokratov za Evropo	ALDE	84
Skupina Zelenih/Evropske svobodne zveze	Zeleni/EFA	55
Evropski konservativci in reformisti	ECR	55
Konfederalna skupina Evropske združene leve – Zelene nordijske leve	GUE/NGL	35
Skupina Evropa svobode in demokracije	EFD	32
Samostojni poslanci	NA	26
skupaj		736

Evropski parlament deluje v treh mestih: **Bruslju, Luksemburgu in Strasbourgu**. Srečanja celotnega Parlamenta, imenovana plenarna zasedanja, potekajo v Strasbourgu, včasih pa tudi v Bruslju, kjer sicer zasedajo odbori. V Luksemburgu so upravne pisarne (generalni sekretariat).

Vsako leto je 12 štiridnevni plenarni zasedanj v Strasbourgu in šest dvodnevni zasedanj v Bruslju. Na teh zasedanjih Parlament prouči predlagano zakonodajo in glasuje o spremembah, preden sprejme odločitev glede celotnega besedila. Pred odločanjem na plenarnem zasedanju predlog zakonodajnega akta obravnavajo pristojni odbori. Članom odbora vsebino predloga predstavi poslanec poročevalec, ki je bil zadolžen za izdelavo mnenja o predlogu zakonodajnega akta. Ta rešitev je bila sprejeta zaradi večje učinkovitosti dela, saj ne moremo pričakovati, da bodo vsi poslanci vsebinsko poznali vse zakonodajne predloge. Z vidika uravnoveženosti mnenja poročevalca je pomembna tudi vloga poročevalca v senci, ki prihaja iz druge poslanske skupine (politične opcije) kot poročevalec. Zakonodajne predloge obravnavajo tudi poslanske skupine v Evropskem parlamentu, tako da je že po teh razpravah mogoče ugotoviti, koliko podpore ima določen predlog Komisije.

Glavne naloge

1. Sprejemanje evropske zakonodaje – skupaj s Svetom. Dejstvo, da EP neposredno izvolijo državljani EU, pomaga zagotavljati demokratično legitimnost evropske zakonodaje.
2. Parlament opravlja demokratični nadzor nad vsemi institucijami EU, zlasti nad Komisijo. Pristojen je za odobritev ali zavrnitev imenovanja komisarjev in ima pravico izreči nezaupnico Komisiji kot celoti.
3. Skupaj s Svetom je Parlament pristojen za proračun EU in lahko zato vpliva na porabo skupnega proračuna. Proračun sprejme ali zavrne v celoti, prav tako pa odloča o poročilih o porabi proračuna, ki jih za leto pred letom, v katerem poteka razprava, predloži Komisija.

1. Sprejemanje evropske zakonodaje

Najbolj vsakdanji postopek sprejemanja zakonodaje EU je postopek soodločanja, ki smo ga že spoznali. Pri tem postopku imata Evropski parlament in Svet enako-pravno vlogo. Z Lizbonsko pogodbo se največ zakonodaje sprejme prav po tem postopku.

Na nekaterih področjih, ki jih je po sprejetju Lizbonske pogodbe čedalje manj, Svet odloča sam, vendar se mora posvetovati s Parlamentom. Poleg tega je odobritev Parlamenta potrebna za nekatere pomembne odločitve, na primer za pristop novih držav k EU.

Parlament lahko da pobudo za nove pravne akte, tako da prouči letni delovni program Komisije, presodi, kateri novi akti bi bili primerni, in od Komisije zahteva, naj predloži predloge.

2. Demokratični nadzor

Parlament izvaja demokratični nadzor nad drugimi institucijami EU, hkrati pa skrbi, da se politike EU upravljajo in izvajajo v skladu z določili evropskega pravnega reda.

Tako Evropski parlament pri morebitni kršitvi ali slabem izvajanju zakonodaje Evropske unije imenuje preiskovalne odbore, ki raziščejo položaj. Na področju denarne unije morajo predsednik, podpredsednik in člani, ki sestavljajo upravni odbor Evropske centralne banke, pridobiti podporo Evropskega parlamenta, preden jih imenuje Svet. Evropski parlament imenuje tudi varuha človekovih pravic, ki obravnava pritožbe posameznikov proti institucijam ali organom EU za doseg prijateljske rešitve spora. Parlament demokratični nadzor izvaja tudi s proučevanjem peticij, ki jih predložijo evropski državljani.

Pri nadzoru nad ustanovami je najpomembnejši odnos med Parlamentom na eni ter Svetom in Komisijo na drugi strani. Komisija nastopi mandat šele po tem, ko jo potrdijo evroposlanci. Ti na odborih opravijo pogovore z vsemi kandidati za komisarje, potem pa o Komisiji glasujejo kot o celoti. Komisija ves čas svojega mandata politično odgovarja Parlamentu, ki ji lahko izglasuje nezaupnico. Parlament izvaja nadzor, tako da redno pregleduje poročila, ki mu jih pošilja Komisija (splošno letno poročilo, poročila o izvrševanju proračuna itd.). Komisarji morajo redno odgovarjati na poslanska vprašanja.

Poslanci zastavljajo vprašanja tudi Svetu. Predsednik Evropskega sveta in predsedujoči Svetu (tudi visoka predstavnica) se udeležujejo plenarnih zasedanj Evropskega parlamenta in sodelujejo pri pomembnih razpravah.

3. Pooblastila glede proračuna

O letnem proračunu EU skupaj odločata Parlament in Svet. Parlament razpravlja o proračunu na dveh zaporednih obravnavah in proračun ni sprejet, dokler ga ne podpiše predsednik Parlamenta.

Parlamentarni odbor za proračunski nadzor spremlja porabo proračuna. Poleg tega se Parlament vsako leto odloči, ali naj odobri poročilo Komisije o izvrševanju proračuna za preteklo finančno leto. Ta postopek odobritve se imenuje postopek podelitve „razrešnice“.

Vsi državljani EU imamo pravico, da Evropskemu parlamentu predložimo **peticijo** glede vprašanj, ki spadajo na področje delovanja EU in ki državljane neposredno zadevajo. Predmet peticije se mora nanašati na področja dejavnosti ali pristojnosti Evropske unije, kot so pravice vsakega evropskega državljanca (npr. pravica do diplomatske zaščite v tretjih državah na veleposlaništvih ali konzulatih katere koli članice), varstvo okolja in potrošnikov, prost pretok oseb, blaga in storitev, notranji trg, zaposlovanje in socialna politika ali priznavanje poklicnih kvalifikacij. Britanski državljan, ki je obolen za multiplo sklerozo, je 2001 vložil peticijo zaradi razlik v obravnavanju bolnikov med državami članicami. V zadnjih letih pa Evropski parlament prejema številne peticije proti spomladanskemu lovu s pastmi na ptice selivke na Malti.

Evropski svet

Vloga: Določa smernice delovanja Evropske unije

Srečanja: Stalni predsednik Evropskega sveta, predsedniki vlad ali držav članic EU in predsednik Komisije

Kraj zasedanja: V Bruslju in državah članicah

Spletna stran: www.european-council.europa.eu

Evropski svet se je prvič sestel leta 1974, a ga je kot institucijo uveljavila šele Lizbonska pogodba. Evropski svet oblikuje splošne politične usmeritve in določa prioritete delovanja Evropske unije.

Neredko Evropski svet rešuje tudi vprašanja, ki jih v okviru dela Sveta niso mogli rešiti ministri. Evropski svet pa nima zakonodajnih pristojnosti, zato lahko sprejete kompromisne rešitve formalno uzakonja le Svet.

Člani Evropskega sveta so stalni predsedniki, voditelji držav članic in predsednik Evropske komisije.

Pri delu sodeluje tudi visoka predstavica za zunanjo in varnostno politiko. Po potrebi (glede na vsebino razprave) lahko na zasedanju Evropskega sveta poleg predsednika vlade ali države sodeluje še en minister, poleg predsednika Evropske komisije pa resorni komisar. Člani praviloma sprejemajo odločitve s soglasjem, razen tam, kjer pogodba določa drugače (kvalificirana večina).

Voljenega predsednika Evropskega sveta je uvedla Lizbonska pogodba. Prvi predsednik Evropskega sveta za obdobje dveh let in pol je postal Belgijec Herman Van Rompuy, ki ima leta 2012 možnost vnovične izvolitve še za dve leti in pol. Za izvolitev predsednika je potrebna kvalificirana večina.

Glavne naloge predsednika Evropskega sveta so priprava zasedanj in zagotavljanje kontinuitete dela Evropskega sveta.

Pri tem mora sodelovati s predsednikom Evropske komisije in delovati na podlagi sklepov Sveta za splošne zadeve. Odgovoren je tudi za spodbujanje enotnosti in soglasja v Evropskem svetu ter za zastopanje Evropske unije navzven na področju zunanje in varnostne politike.

Predsednik sklicuje zasedanja Evropskega sveta vsaj dvakrat na leto (junija in decembra) v Bruslju. Lahko se odloči tudi za sklic dodatnih zasedanj, če to zahtevajo razmere. Večinoma sta poleg omenjenih dveh rednih zasedanj vsaj še dve dodatni zasedanja Evropskega sveta marca in oktobra.

Kdo je prvi predsednik ES?

Prvi predsednik Evropskega sveta Herman Van Rompuy ima dolgoletne politične izkušnje. Vendar ni zgolj politik, temveč tudi filozof, pisatelj in pisec haiku poezije. Diplomiral je iz ekonomije na belgijski Katoliški univerzi v Leuvenu in na začetku kariere postal namestnik vodje mladinskega krila flamskih krščanskih demokratov. V političnih vrstah se je hitro povzpel, večji del svoje politične kariere pa je preživel v parlamentu. Flamske krščanske demokrate je vodil med letoma 1988 in 1993, nato pa je bil minister za proračun. Preden je bil izvoljen za prvega predsednika Evropskega sveta, je opravljal dolžnosti predsednika vlade kraljevine Belgije.

Herman Van Rompuy

Svet (Svet Evropske unije)

Vloga: Zakonodajna (deloma izvršilna) veja EU; predstavlja države članice

Številke: 27 članov, po en minister iz vsake države EU

Predsedstvo: Zamenja se vsakih šest mesecev, z izjemo Sveta za zunanje odnose

Kraj zasedanja: V Bruslju, razen aprila, junija in oktobra v Luksemburgu ter predsedujoči državi

Spletna stran: www.consilium.europa.eu

Svet je glavni organ EU za sprejemanje odločitev. Zastopa države članice. Njegovih zasedanj se udeležuje po en minister iz vsake nacionalne vlade EU.

Kateri minister se bo udeležil zasedanja, je odvisno od tem, ki so na dnevnem redu. Če namerava Svet na primer razpravljati o kmetijskih vprašanjih, se bodo zasedanja udeležili ministri za kmetijstvo iz vseh držav članic.

Vsak minister v Svetu ima pooblastila svoje vlade za sprejemanje odločitev, ki vlado države članice v celoti zavezuje. Z drugimi besedami, odločitev ministra je odločitev celotne vlade države članice. Poleg tega vsak minister v Svetu odgovarja svojemu nacionalnemu parlamentu in državljanom, ki jih ta parlament zastopa. Skupaj z vključenostjo Evropskega parlamenta v postopek odločanja to zagotavlja demokratično legitimnost odločitev Sveta.

To velja tudi za Slovenijo in predstavnike slovenske vlade, ki delujejo v Svetu, zato se je z vstopom v EU razvil poseben mehanizem, po katerem se uskladi slovensko stališče, preden se resorni minister udeleži zasedanja „svojega“ Sveta. Postopek se začne na ministrstvu, ki pripravi izhodišča slovenskih stališč. Če je za neko temo potrebno sodelovanje več ministrstev, delo usklajuje Služba Vlade RS za razvoj in evropske zadeve. Ko so izhodišča usklajena, o njih razpravlja vlada. Če so v vladi pripombe, mora ministrstvo gradivo popraviti in znova vložiti v postopek, če pa vlada gradivo sprejme, ga pošlje v Državni zbor RS. Tu ga obravnavajo člani matičnega delovnega telesa, pri izhodiščih za udeležbo finančnega ministra na Ecofinu denimo odbor državnega zbora za finance. Šele po sprejetju gradiva na matičnem odboru to postane pravno zavezujoče stališče slovenske vlade, ki ga resorni minister zastopa na zasedanju Sveta.

Delo Sveta vodi predsedujoča država članica, le pri Svetu za zunanje odnose dolžnosti predsedujoče opravlja visoka predstavnica za zunanjo in varnostno politiko.

Države članice predsedujejo Evropski uniji šest mesecev po vnaprej določenem vrstnem redu. Slovenija je predsedovala leta 2008 (več www.eu2008.si) in bo spet na vrsti po letu 2022. Naloga predsedujoče države članice je, da oblikuje dnevni red zasedanj, spodbuja zakonodajne in politične odločitve ter posreduje pri sklepanju kompromisov med državami članicami. Pri tem predsedstvu in visoki predstavnici pomaga Generalni sekretariat sveta, ki pripravlja delo Sveta in zagotavlja njegov nemoten potek na vseh ravneh.

Poslopje, v katerem zaseda Svet

Sicer pa ministri na zasedanjih Sveta obravnavajo le najpomembnejše zakonodajne akte in o njih na koncu konkretno odločijo. Velika večina (več kot 95 odstotkov) zakonodajnih predlogov se uskladi na zasedanju Odbora stalnih predstavnikov (COREPER), tako da ministri zgolj potrdijo usklajene akte.

Odbor stalnih predstavnikov sestavljajo veleposlaniki držav članic pri EU (COREPER II) oziroma njihovi namestniki (COREPER I). Poleg teh dveh najpomembnejših delovnih teles na ravni Sveta deluje še več kot 200 delovnih skupin in odborov, ki prvi usklajujejo predloge nove evropske zakonodaje.

Do uveljavitve Lizbonske pogodbe je veljalo, da je Svet ena najbolj zaprtih evropskih ustanov za javnost. Poslej bo drugače, saj pogodba določa, da so zasedanja vseh sestav Sveta javna takrat, ko ministri držav članic razpravljajo in glasujejo o evropski zakonodaji.

Svet sprejema zakonodajo v desetih različnih sestavah:

- Splošne zadeve
- Zunanji odnosi
- Gospodarske in finančne zadeve (Ecofin)
- Pravosodje in notranje zadeve
- Zaposlovanje, socialna politika, zdravje in potrošniške zadeve
- Konkurenčnost
- Promet, telekomunikacije in energija
- Kmetijstvo in ribištvo
- Okolje
- Izobraževanje, mladi in kultura

Glavne naloge

1. Sprejemanje zakonodaje EU – skupaj z Evropskim parlamentom.
2. Usklajevanje širših gospodarskih in družbenih politik držav članic.
3. Sklepanje mednarodnih sporazumov med EU in drugimi državami ali mednarodnimi organizacijami.
4. Določanje skupne zunanje, varnostne in obrambne politike EU na podlagi smernic, ki jih začrta Evropski svet.

1. Zakonodaja

Večino dela Sveta obsega sprejemanje zakonodaje na področjih pristojnosti EU. Svet najpogosteje sprejema zakonodajo po postopku soodločanja, po katerem zakonodajo skupaj sprejemata Svet in Parlament na predlog Komisije. Na nekaterih področjih ima Svet odločilno besedo, a le na podlagi predloga Komisije in po tem, ko je upošteval mnenje Komisije in Parlamenta.

2. Usklajevanje politik držav članic

Države EU so se odločile, da želijo nekatere politike usklajevati in izvajati na skupni ravni, saj so tako učinkovitejše. Sestave svetov obravnavajo različna področja. Tako na primer Ecofin – Svet za gospodarske in finančne zadeve obravnava splošno gospodarsko politiko, ki temelji na tesnem usklajevanju nacionalnih gospodarskih politik. To usklajevanje izvajajo ministri za gospodarstvo in finance, ki sestavljajo ta Svet.

Države članice želijo tudi ustvariti več delovnih mest in izboljšati svoje izobraževalne in zdravstvene sisteme ter sisteme socialnega varstva. Čeprav je vsaka

država EU odgovorna za lastno politiko na teh področjih, se lahko dogovorijo o skupnih ciljih in se iz izkušenj drugih članic poučijo o najboljših rešitvah. Ta proces se imenuje „odprta metoda usklajevanja“ in poteka znotraj Sveta.

Odnose EU s preostalim svetom obravnava Svet za zunanje odnose, ki ga vodi visoka predstavnica Unije za zunanjo in varnostno politiko. Svet za splošne zadeve, ki ga sestavljajo ministri za evropske zadeve, pa je t. i. horizontalni Svet, ki usklajuje delo na vseh področjih in sodeluje pri pripravi zasedanj Evropskega sveta.

3. Sklepanje mednarodnih sporazumov

Svet vsako leto sklene številne sporazume med Evropsko unijo in državami, ki niso članice EU, ter z mednarodnimi organizacijami. Ti sporazumi lahko zajemajo obsežna področja, kot so trgovina, sodelovanje in razvoj, lahko pa obravnavajo posebne zadeve, recimo tekstil, ribištvo, znanost in tehnologijo, promet itn.

Poleg tega lahko Svet sklepa konvencije med državami članicami EU na področjih, kot so obdavčenje, pravo gospodarskih družb ali konzularna zaščita. Konvencije lahko obravnavajo tudi sodelovanje pri vprašanjih svobode, varnosti in pravice.

4. Skupna zunanja, varnostna in obrambna politika

Države EU si prizadevajo razviti skupno zunanjo, varnostno in obrambno politiko, čeprav te zadeve še vedno ostajajo v pristojnosti nacionalnih vlad. Kljub temu pa države EU vidijo prednosti sodelovanja na teh področjih, Svet pa je glavni forum, v okviru katerega potekajo razprave in sprejemanje odločitev o skupnih akcijah. Sodelovanje ne obsega le obrambnih zadev, temveč tudi naloge kriznega upravljanja, kot so humanitarne in reševalne operacije ter ohranjanje in vzpostavljanje miru na kriznih območjih. Države EU skušajo mobilizirati in usklajevati vojaške in policijske sile, da bi se lahko uporabile v povezavi z diplomatskimi in ekonomskimi ukrepi. S temi mehanizmi EU pomaga vzdrževati mir, graditi demokracijo in spodbujati napredek. Nam najbolj poznane so operacije EU na zahodnem Balkanu, v katerih sodeluje tudi Slovenija (Kosovo, BiH).

Svetu na področju varnosti in obrambe pomaga drugačna institucionalna sestava:

- Politični in varnostni odbor (PVO), ki ima pri tem sodelovanju enako vlogo kot Coreper pri drugih vrstah odločitev;
- Vojaški odbor Evropske unije (EUMC), ki ga sestavljajo načelniki generalštabov držav članic;
- Vojaški štab Evropske unije (EUMS), ki ga sestavljajo vojaški in civilni strokovnjaki, ki jih države članice začasno napotijo v Sekretariat Sveta;
- Odbor za civilne vidike kriznega upravljanja.

Visoka predstavnica Unije za zunanjo in varnostno politiko

Poleg stalnega predsednika Evropskega sveta je funkcija visoke predstavnice ena glavnih novosti, ki jih je uvedla Lizbonska pogodba.

Kdo je prva visoka predstavnica Unije za zunanjo in varnostno politiko?

Baronesa Catherine Ashton se je rodila leta 1956 v mestu Upholland v angleški grofiji Lancashire. Na londonski univerzi je študirala ekonomijo. Leta 1999 je kot članica socialistov postala poslanka zgornjega doma britanskega parlamenta, lordske zbornice, kjer je bila v glavnem zadolžena za sprejemanje Lizbonske strategije. Leta 2001 je bila imenovana za državno podsekretarko na ministrstvu za izobraževanje, leta 2004 pa je enak položaj zasedla na ministrstvu za ustavne zadeve. Od leta 2008 do leta 2009 je v Evropski komisiji opravljala dolžnost evropske komisarke za trgovino.

Baronesa Catherine Ashton

Cilj je razvoj skupne zunanje in varnostne politike, pa tudi skladnost in enotnost zunanjega delovanja EU.

Prav zato visoka predstavnica predseduje Svetu za zunanje odnose, katerega člani so zunanji ministri držav članic, hkrati pa je tudi ena od podpredsednic Evropske komisije. Tako združuje funkciji nekdanjega visokega predstavnika Unije za skupno zunanjo in varnostno politiko ter nekdanjega evropskega komisarja za zunanje odnose. Zunanjo, varnostno in obrambno politiko Unije izvaja na podlagi mandata Sveta.

Poslopje Charlemagne v Bruslju

Visoko predstavnico Unije za zunanjo in varnostno politiko Catherine Ashton je na ta položaj imenoval Evropski svet, ki jo lahko tudi odpokliče. Njena glavna naloga je predstavljanje EU v tujini, pri delu pa ji pomaga tudi Služba za zunanje delovanje, ki bi ji lahko rekli kar evropska diplomatska mreža.

Evropska komisija

Vloga: Varuh pogodb, pobudnica zakonodajnih predlogov in izvršilna oblast

Številke: 27 članov – komisarjev, po eden iz vsake države članice

Mandat: Pet let

Zasedanja: V Bruslju (vsako sredo) in v času plenarnega zasedanja EP v Strasbourgu (v torek)

Spletna stran: ec.europa.eu

Evropska komisija je osrednji organ institucionalnega trikotnika. Je hkrati pobudnica nove evropske zakonodaje in tista, ki je zadolžena za varovanje že sprejetega evropskega pravnega reda. Komisija tako nadzira uvedbo evropske zakonodaje v državah članicah in lahko pred Sodiščem EU toži članico, ki zavez ne izpolnjuje.

SLOVARČEK

Številnost evropskih organov nas zlahka zmede – zlasti kadar imajo zelo različni organi podobna imena, kot je to pri treh svetih.

Evropski svet

To je ime za svet, ki ga vodi predsednik Evropskega sveta, člani pa so voditelji držav ali vlad vseh držav EU, skupaj s predsednikom Evropske komisije. Ali je udeleženec predsednik države in/ali vlade, je odvisno od političnega sistema posamezne države.

Svet (Evropske unije)

V preteklosti je bil ta Svet znan kot Svet ministrov. Sestavljajo ga vladni ministri iz vseh držav EU. Na svojih rednih srečanjih ta svet sprejema podrobne odločitve in pravne akte EU.

Svet Evrope

Ta svet ni institucija EU. Je medvladna organizacija, ki se ukvarja z varovanjem človekovih pravic, spodbujanjem evropske kulturne raznolikosti in spopadanjem z družbenimi problemi, kot so rasni predsodki in nestrpnost. Ustanovljen je bil leta 1949, eden njegovih najzgodnejših dosežkov pa je bila Evropska konvencija o človekovih pravicah. Da bi državljanom omogočil uveljavljanje svojih pravic v skladu s to konvencijo, je Svet Evrope ustanovil Evropsko sodišče za človekove pravice. Svet Evrope ima zdaj 47 držav članic, med njimi je tudi 27 držav Evropske unije, njegov sedež pa je v Strasbourgu v Franciji.

Komisija je neodvisna od nacionalnih vlad. Njena naloga je zastopati in se zavzemati za interese EU kot celote. Komisija je tudi izvršilna veja EU, odgovorna za izvajanje odločitev Parlamenta in Sveta. To pomeni, da vsakodnevno izvaja skupno politiko ter upravlja programe in finančna sredstva Evropske unije.

Komisijo sestavlja 27 komisarjev, ki prihajajo iz vseh držav članic. Glede na naloge Komisije pa komisarji ne zastopajo držav članic niti ne smejo delovati po navodilih nacionalnih vlad, čeprav so v državah, iz katerih prihajajo, navadno imeli politične funkcije (mnogi so bili ministri).

Nova Komisija je imenovana vsakih pet let, postopek imenovanja pa začne potekati takoj po objavi izidov volitev v Evropski parlament. Najprej se predsedniki vlad in držav članic dogovorijo, koga bodo predlagali v izvolitev za novega predsednika Komisije. O kandidatu za predsednika potem glasuje Parlament in ga potrdi z večino glasov. Potrjeni kandidat za predsednika Komisije v dogovoru z vladami držav članic izbere preostale člane Komisije, on pa je tisti, ki dokončno odloča o tem, kateri komisar bo odgovoren za katero področje, in (po potrebi) v času mandata Komisije te odgovornosti tudi prerazporedi. Potem ko so znana vsa imena kandidatov za nove komisarje, Parlament opravi pogovor z vsakim predlaganim komisarjem. Ti se predstavijo na zasedanjih pristojnih odborov Evropskega parlamenta, na katerih predstavijo svoje glavne naloge in cilje, ki jih bodo izvajali v petletnem mandatu. Po predstavitvah vseh kandidatov poslanci glasujejo o sestavi Komisije kot celoti. Pogodbe namreč ne predvidevajo, da bi poslanci lahko zavrnilo samo enega ali več kandidatov. Se je pa v praksi pokazalo že leta 2004,

pa tudi ob izboru Komisije leta 2010, da poslanci s političnim pritiskom lahko dosežejo umik predlaganega kandidata za komisarja.

Komisija se sestane enkrat na teden, po navadi ob sredah v Bruslju. Vsako točko na dnevnem redu predstavi komisar, ki je odgovoren za zadevno področje, potem pa celotna ekipa sprejme skupno odločitev o tej točki. Kadar poteka plenarno zasedanje Evropskega parlamenta, Komisija zaseda ob torkih v Strasbourgu.

Komisija je politično odgovorna Parlamentu, ki lahko razpusti celotno Komisijo z izglasovanjem nezaupnice. Če to zahteva predsednik in pod pogojem, da se s tem strinjajo drugi komisarji, mora član Komisije odstopiti.

Komisija je zastopana na vseh sejah Parlamenta, na katerih mora razložiti in utemeljiti svojo politiko. Prav tako redno odgovarja tudi na pisna in ustna vprašanja evropsancev.

Za vsakodnevno delo Komisije skrbijo evropski upravni uradniki, strokovnjaki, prevajalci, tolmači in pisarniško osebje. Osebje Komisije je razdeljeno na oddelke, ki se imenujejo **generalni direktorati** (GD; npr. za kmetijstvo, finančne zadeve, širitev ...) in **službe** (na primer Pravna služba). Vsak generalni direktorat je odgovoren za neko področje, vodi pa ga generalni direktor, ki odgovarja enemu od komisarjev. Generalni direktorati so pravzaprav tisti, ki načrtujejo in pripravljajo osnutke zakonodajnih predlogov Komisije, vendar postanejo ti predlogi uradni šele takrat, ko jih Komisija sprejme na svoji tedenski seji. Za splošno usklajevanje je odgovoren Generalni sekretariat, ki organizira tudi tedenske seje Komisije. Vodi ga generalni sekretar, ki je neposredno odgovoren predsedniku Komisije.

V Komisiji je zaposlena večina vseh evropskih javnih uslužbencev, ki jih je približno 38.000. Morda to zveni veliko, vendar je število pravzaprav manjše od števila zaposlenih v upravi srednje velikega evropskega mesta. Prav tako stroški administrativnega delovanja Evropske unije ne dosega petih odstotkov evropskega proračuna.

Nova Komisija je mandat nastopila februarja 2010, izteče pa se ji 31. oktobra 2014. Predsednik te Komisije je José Manuel Barroso, iz Slovenije pa dolžnost komisarja za okolje opravlja Janez Potočnik (ec.europa.eu/commission_2010-2014/potocnik/index_en.htm).

Janez Potočnik in José Manuel Barroso

Evropski parlament se v svetu ponaša z najvišjo stopnjo večjezičnosti, saj razprave tolmačijo v vseh 23 uradnih jezikih EU. Zanimiv je podatek, da je EP tudi največji delodajalec za tolmače – 350 jih je zaposlenih za polni delovni čas, pomaga pa jim še dodatnih 400 honorarno zaposlenih tolmačev.

Glavne naloge

1. Predlaga zakonodajo Parlamentu in Svetu.
2. Upravlja in izvaja politike ter proračun EU.
3. Izvaja zakonodajo EU (skupaj s Sodiščem EU).
4. Zastopa Evropsko unijo na mednarodnem prizorišču, na primer s tem, ko se pogaja o sporazumih med EU in drugimi državami.

1. Predlogi novih pravnih aktov

Komisija ima zakonodajno pobudo, kar pomeni, da predlaga novo evropsko zakonodajo. To pomeni, da je samo Komisija odgovorna za oblikovanje predlogov za nove pravne akte EU, ki jih predloži Parlamentu in Svetu. Cilj teh predlogov mora biti varovanje interesov Unije in njenih državljanov, ne pa interesov posamičnih držav ali gospodarskih sektorjev oziroma lobijev.

Preden Komisija oblikuje kakršen koli predlog, mora biti seznanjena z novimi razmerami in problemi po Evropi ter mora razmisliti, ali je zakonodaja EU najboljši način, kako se z njimi spopasti. Zato je Komisija v nenehnem stiku s številnimi interesnimi skupinami in z dvema svetovalnima organoma – Evropskim ekonomsko-socialnim svetom in Odborom regij. Prav tako sprejema mnenja nacionalnih parlamentov in vlad. Še posebej pomembno je mnenje predsedujočega tria in

Kako se sprejme evropska zakonodaja?

Recimo, da želi Komisija sprejeti zakonodajo s področja varstva pravic potrošnikov v Evropi. Generalni direktorat za potrošnike in zdravje bi najprej oblikoval predlog, ki temelji na predhodnem posvetovanju z evropsko industrijo, potrošniškimi organizacijami in pristojnimi ministrstvi v državah EU. O osnutku bi se pogovorili tudi z drugimi oddelki Komisije, ki imajo interes na tem področju, osnutek pa bi preverila še Pravna služba in Generalni sekretariat. Ko je predlog popolnoma pripravljen, je uvrščen na dnevni red seje Komisije. Če predlog podpre vsaj 14 od 27 komisarjev, ga Komisija sprejme in ima brezpogojno podporo celotne Komisije. Dokument nato pošljejo v obravnavo Svetu in Evropskemu parlamentu, da odločita o predlogu. Komisija lahko potem vnese spremembe na podlagi pripomb teh dveh institucij in jima nato predlog znova pošlje v končno potrditev.

njihovega programa predsedovanja. Delovanje Komisije je večinoma usklajeno s cilji predsedujočih držav glede predlaganja nove evropske zakonodaje.

Če Komisija sklene, da je potreben pravni akt EU, oblikuje predlog, o katerem meni, da bo učinkovito obravnaval vprašanje in zadovoljil kar najširši spekter interesov. Ker želi Komisija v zakonodaji uporabiti pravilne tehnične podrobnosti, se v različnih odborih in skupinah posvetuje s strokovnjaki. Preden oblikuje določen predlog, pogosto objavlja zelene in bele knjige, upošteva mnenje civilne družbe in strokovne javnosti ter organizira široko javno razpravo, da si oblikuje čim jasnejšo sliko o zadevi, ki je predmet normativnega urejanja.

2. Izvajanje politik in izvrševanje proračuna EU

Kot izvršilni organ Evropske unije je Komisija odgovorna za upravljanje in izvrševanje proračuna EU. Večino sredstev dejansko porabijo nacionalni in lokalni organi, vendar je za nadzorovanje porabe odgovorna Komisija – pod budnim očesom Evropskega računskega sodišča. Cilj obeh institucij je zagotoviti dobro finančno poslovanje. Evropski parlament lahko Komisiji podeli razrešnico za izvrševanje proračuna le, če je zadovoljen z letnim poročilom Evropskega računskega sodišča.

Komisija mora izvrševati tudi odločitve Parlamenta in Sveta, na primer na področjih skupne kmetijske politike, ribištva, energetike, regionalnega razvoja, okolja ali mladine, izobraževanja in usposabljanja ter sistemov izmenjave, kakršen je program Erasmus. Pomembno vlogo ima tudi na področju konkurence, da se zagotovijo enake možnosti na poslovnem področju. Če meni, da bodo združitve podjetij povzročile nepravilno konkurenco, jih lahko Komisija prepove. Komisija mora tudi zagotavljati, da države EU ne izkrivljajo konkurence s pretiranimi subvencijami svoji industriji.

3. Izvrševanje evropske zakonodaje

Ena ključnih nalog Komisije je varovanje sprejetih pogodb. To pomeni, da je skupaj s Sodiščem Evropske unije odgovorna za zagotavljanje pravilne uporabe zakonodaje EU v vseh državah članicah.

Če ugotovi, da država EU ne spoštuje zakonodaje EU, sproži proti njej postopek, tako da najprej vladi te države članice pošlje uradni opomin, v katerem pojasni, zakaj meni, da država krši zakonodajo EU, in v njem določi datum, do katerega mora Komisiji poslati podrobno obrazložitev.

Če država članica ne zagotovi zadovoljive obrazložitve ali napak ne popravi, Komisija pošlje obrazloženo mnenje, ki potrdi, da je zakonodaja EU kršena, in določi datum, do katerega je treba napako popraviti. Če država članica še vedno krši zakonodajo EU, Komisija preda zadevo v odločanje Sodišču EU. Sodbe Sodišča EU so zavezujoče za države članice in institucije EU. Če države članice po sodbi še naprej kršijo zakonodajo, jim lahko Sodišče EU naloži denarno kazen.

4. Zastopanje EU na mednarodnem prizorišču

Evropska komisija nastopa in se pogaja v imenu EU tam, kjer države članice združujejo svojo suverenost. To poteka na podlagi vnaprejšnjih sporazumov z državami. Evropska komisija tako deluje v imenu vseh članic v raznih mednarodnih forumih, kot so Svetovna trgovinska organizacija, pogajanja o mednarodnem sporazumu v zvezi s podnebnimi spremembami, Kjotski protokol, na področju pomoči in trgovine z afriškimi, karibskimi in pacifiškimi državami v razvoju (t. i. Sporazum iz Cotonouja) itd.

Sodišče Evropske unije

Naloga: Razsoja o pravnih zadevah, ki se mu predložijo

Sodišče EU: Po en sodnik iz vsake države EU; osem generalnih pravobranilcev

Splošno sodišče: Vsaj po en sodnik iz vsake države EU (27 leta 2007)

Sodišče za uslužbence Evropske unije: Sedem sodnikov

Mandat ES: Obnovljiv šestletni mandat

Sedež: Luksemburg

Spletna stran: www.curia.europa.eu

Z začetkom veljavnosti Lizbonske pogodbe je Evropska unija postala **pravna oseba** in je prevzela pristojnosti, ki jih je pred tem imela Evropska skupnost. Pravo Skupnosti je torej postalo pravo Evropske unije, ki vsebuje tudi vse določbe, ki so bile v preteklosti sprejete v skladu s Pogodbo o Evropski uniji v različici, ki je bila v veljavi pred Lizbonsko pogodbo. Sodišče Evropskih skupnosti je tako postalo Sodišče Evropske unije, ki pa še vedno uporablja izraz pravo Skupnosti, če se sklicuje na sodno prakso Sodišča pred začetkom uveljavitve Lizbonske pogodbe.

Glavna naloga Sodišča EU pa je še vedno popolnoma enaka – zagotavljati, da se zakonodaja EU v vseh državah EU razlaga in uporablja enako, tako da je zakon enak za vse. Skrbi na primer za to, da državna sodišča v istih zadevah ne razsojajo različno in spoštujejo razlago, ki jo poda Sodišče EU.

Sodišče EU prav tako zagotavlja, da države članice in institucije EU delajo, kar določa evropska zakonodaja. Sodišče EU je pristojno za obravnavo pravnih sporov med državami članicami EU, institucijami EU, podjetji in posamezniki.

Sodišče sestavlja 27 sodnikov in osem generalnih pravobranilcev. Sodnike in generalne pravobranilce v medsebojnem soglasju imenujejo vlade držav članic po posvetovanju z odborom, ki da mnenje o ustreznosti kandidatov za opravljanje nalog sodnika in generalnega pravobranilca. Njihov mandat traja šest let z možnostjo ponovnega imenovanja. Izbrani so med osebami, katerih neodvisnost je nedvoumna in ki izpolnjujejo pogoje za imenovanje na najvišje sodniške položaje v svojih državah ali so priznani pravniki.

Sodniki Sodišča EU izvolijo predsednika izmed svojih članov za obdobje treh let z možnostjo ponovne izvolitve. Predsednik vodi delo Sodišča EU in predseduje obravnavam in posvetovanjem večjih sestavov. Sodišču EU pomagajo generalni pravobranilci. Njihova naloga je nepristransko in neodvisno podati pravno mnenje v zadevah, ki so jim predložene, in se imenujejo sklepni predlogi.

Sodišče EU lahko odloča na občni seji, v velikem senatu (trinajst sodnikov) ali v manjših senatih. Zaradi učinkovitosti Sodišče EU največkrat zaseda v velikem senatu samo trinajstih sodnikov ali v senatih treh ali petih sodnikov. V velikem senatu odloča, če to zahteva država članica ali institucija, ki je stranka v postopku, in v zadevah, ki so zelo zapletene in pomembne (zlasti če odloča o razrešitvi evropskega varuha človekovih pravic ali komisarja, ki ni izpolnil svojih obveznosti). Predsedniki senatov petih sodnikov so izvoljeni za tri leta, predsedniki senatov treh sodnikov pa za eno leto.

V okviru Sodišča EU dela osem generalnih pravobranilcev. Njihova vloga je podati mnenja o zadevah, predloženih Sodišču EU. Njihovo delo mora biti javno in nepristransko.

Slovenski sodnik na Sodišču Evropske unije je prof. dr. Marko Ilešič, od oktobra 2006 pa ima Slovenija tudi svojo generalno pravobranilko, dr. Verico Trstenjak. Slovenski član Splošnega sodišča je dr. Miro Prek.

Sodniki in generalni pravobranilci so ljudje, o nepristranskosti katerih ne gre dvomiti. Ti pravniki imajo izobrazbo in usposobljenost, ki sta potrebni za imenovanje na najvišje sodne položaje v svojih državah. Sodniki Sodišča EU so imenovani na podlagi skupnega dogovora med vladami držav članic EU. Vsak od njih je imenovan za obdobje šestih let, ki ga je mogoče podaljšati.

Kako se sprejme odločitev?

Zadeva se najprej predloži sodnemu tajništvu in vsaki zadevi se dodelita poseben sodnik in generalni pravobranilec. Postopek poteka v dveh korakih; ustnem in pisnem delu. V prvem delu vse udeležene stranke predložijo pisne izjave in sodnik, ki je dodeljen zadevi, sestavi poročilo, ki povzema vse izjave in pravno ozadje zadeve. Sledi drugi del, ki je javna obravnava. Glede na pomembnost in zapletenost zadeve je lahko obravnava pred senatom treh, petih ali trinajstih sodnikov ali pred občno sejo. Med obravnavo odvetniki strank predstavijo zadevo sodnikom in generalnemu pravobranilcu, ki jih lahko zaslišijo. Potem generalni pravobranilec predstavi svoje

sklepne predloge, sledita pa posvetovanje sodnikov in razglasitev sodbe. Ta ni nujno enaka mnenju generalnega pravobranilca. Sodbe Sodišča se sprejemajo z večino glasov, razglasijo pa se na javnih obravnavah. Ločena mnenja se ne izražajo. Sodbe so objavljene na dan razglasitve.

V pomoč Sodišču EU je bilo leta 1988 ustanovljeno **Sodišče prve stopnje (danes imenovano Splošno sodišče)**. To sodišče (ki je del Sodišča EU) je odgovorno za odločanje o nekaterih vrstah zadev, zlasti o tožbah zasebnikov, podjetij in nekaterih organizacij, ter o zadevah, povezanih s konkurenčnim pravom. Tudi to sodišče ima po enega sodnika iz vsake države EU.

Sodišče za uslužbence Evropske unije razsoja v sporih med Evropsko unijo in njenimi javnimi uslužbenci. To razsodišče sestavlja sedem sodnikov. Sodišče EU, Splošno sodišče in Sodišče za uslužbence Evropske unije imajo vsako svojega predsednika, ki ga izberejo njegovi kolegi sodniki za mandat treh let, ki ga je mogoče obnoviti.

Glavne naloge

1. Predlogi za sprejem predhodne odločbe.
2. Tožbe zaradi neizpolnitve obveznosti.
3. Ničnostne tožbe.
4. Tožbe zaradi nedelovanja.
5. Odškodninske tožbe.

1. Postopek za sprejem predhodne odločbe

Sodišča v vsaki državi EU so odgovorna za pravilno uporabo zakonodaje EU v teh državah. Vendar obstaja nevarnost, da bodo sodišča v različnih državah različno razlagala zakonodajo EU.

Da bi to preprečili, obstaja postopek za sprejem predhodne odločbe. Za zagotavljanje učinkovite in enotne uporabe zakonodaje Unije in da bi se izognili vsakršnemu odstopanju, se lahko nacionalni sodniki obrnejo – včasih se morajo – na Sodišče EU s predlogom za razjasnitev kakega od vidikov razlage prava Unije, da bi na primer lahko preverili skladnost svoje nacionalne zakonodaje s tem pravom. Predlog za sprejetje predhodne odločbe je lahko namenjen tudi nadzoru veljavnosti pravnih aktov Unije.

Sodišče EU ne odgovori le s preprostim mnenjem, ampak s sodbo ali z obrazloženim sklepom. Nacionalno sodišče je kot naslovnik odločbe pri obravnavanju spora vezano na dano razlago. Sodba Sodišča EU je zavezujoča tudi za druga nacionalna sodišča, ki bi odločala o enakem problemu.

V okviru predlogov za sprejetje predhodne odločbe lahko tudi vsak evropski državljan dobi pojasnilo glede določb prava Unije, ki ga zadevajo.

Čeprav lahko tak postopek sproži samo nacionalno sodišče, lahko vse stranke pred tem sodiščem, države članice in institucije Unije sodelujejo v postopku pred Sodiščem. Več pomembnih načel prava Unije je bilo opredeljenih na podlagi vprašanj za predhodno odločanje, ki so jih včasih predložila nacionalna prvostopenjska sodišča. To pomeni, da nacionalno sodišče v kakršnem koli dvomu glede razlage ali veljavnosti zakonodaje EU lahko prosi – in včasih mora prositi – Sodišče Evropske unije za nasvet.

2. Tožbe zaradi neizpolnitve obveznosti

Ta tožba omogoča nadzor zakonitosti nedelovanja institucij, organov, uradov in agencij Evropske unije. Komisija lahko sproži te postopke, če utemeljeno verjame, da država članica ne izpolnjuje svojih obveznosti v skladu z evropsko zakonodajo. Takšne postopke lahko sproži tudi druga država EU. Če Sodišče ugotovi, da obveznost ni bila izpolnjena, jo mora država članica brez odlašanja izpolniti. Če Sodišče, potem ko je Komisija sprožila nov postopek, ugotovi, da zadevna država članica ni izpolnila njegove sodbe, ji lahko na predlog Komisije naloži plačilo pavšalnega zneska in/ali denarne kazni. Toda če Komisija ni bila obveščena o ukrepih prenosa direktive, lahko Sodišče na njen predlog po prvi sodbi, s katero je ugotovljena neizpolnitev obveznosti države, tej državi članici naloži denarno kazen.

V obeh primerih Sodišče trditve prouči in izda sodbo. Če se ugotovi, da je obtožena država članica ravnala napak, mora stvari nemudoma popraviti. Če Sodišče ugotovi, da država članica ni upoštevala njegove sodbe, lahko tej državi naloži denarno kazen.

3. Ničnostne tožbe

Če katera koli država članica, Svet, Komisija ali (pod določenimi pogoji) Parlament meni, da je neki pravni akt EU nezakonit, lahko od Sodišča zahteva, da ga razglasi za ničnega.

Ničnostne tožbe lahko vložijo tudi posamezniki, ki želijo, da Sodišče določen pravni akt razglasi za ničnega, ker ta neposredno in škodljivo vpliva nanje kot posameznike. Če Sodišče ugotovi, da zadevni pravni akt ni bil pravilno sprejet ali da ne temelji pravilno na Pogodbah, ga lahko razglasi za ničnega in neveljavnega.

4. Tožbe zaradi nedelovanja

Pogodba zahteva, da Evropski parlament, Svet in Komisija v določenih okoliščinah sprejmejo določene odločitve. Če tega ne storijo, lahko države članice, druge institucije EU in (pod določenimi pogoji) posamezniki ali podjetja vložijo pritožbo na Sodišče, da se to nedelovanje uradno zabeleži.

5. Odškodninske tožbe

Katera koli oseba ali podjetje, ki utrpí škodo zaradi delovanja ali nedelovanja Evropske unije in njenih uslužbencev, lahko vloži odškodninsko tožbo pri Splošnem sodišču.

Evropsko računsko sodišče

Vloga: Nadzor nad pravilno porabo sredstev EU

Člani: Po en član iz vsake države EU

Mandat: Člani so imenovani za mandat šestih let, ki ga je mogoče podaljšati

Sedež: Luksemburg

Spletna stran: www.eca.europa.eu

Evropsko računsko sodišče (ERS) preverja, ali so evropske sredstva ustrezno porabljeni, tako da državljani Unije dobijo kar največjo vrednost za porabljen denar. Sodišče ima pravico revidirati vsako osebo ali organizacijo, ki upravlja sredstva EU. Izsledki so zapisani v poročilih, s katerimi ERS Komisijo in vlade držav članic opozori na vsak problem.

Poslopje Evropskega računskega sodišča

Kako Evropsko računsko sodišče odkriva napake?

Računsko sodišče ima približno 800 zaposlenih, kar vključuje prevajalce, uradnike in revizorje.

Revizorji so razdeljeni v revizijske skupine. Pripravljajo osnutke poročil, na podlagi katerih

Računsko sodišče sprejema odločitve.

Revizorji pogosto obiščejo in preverijo druge institucije EU, države članice in vse države, ki prejemajo pomoč EU. Čeprav delo Računskega sodišča večinoma zadeva denar, za katerega je odgovorna Komisija, več kot 80 % teh odhodkov upravljajo nacionalni organi.

Računsko sodišče samo po sebi nima nobenih pravnih pooblastil. Če revizorji odkrijejo goljufije ali nepravilnosti, o tem obvestijo Evropski urad za boj proti goljufijam (OLAF). OLAF je oddelek Evropske komisije s posebnim statusom, ki zagotavlja popolno neodvisnost.

Sodišče ima po enega člana iz vsake države članice, ki ga po posvetovanju z Evropskim parlamentom in na podlagi predlogov posameznih držav članic imenuje Svet. Člani Računskega sodišča so izbrani med osebami, ki delujejo ali so delovale v okviru zunanjih revizijskih organov ali pa so posebej usposobljene za to službo. Mandat članov traja šest let, z možnostjo ponovnega imenovanja. Člani opravljajo svoje naloge popolnoma neodvisno in v splošnem interesu Evropske unije. Člani iz svojih vrst izvolijo predsednika za mandat treh let, ki ga je mogoče podaljšati. Predsednik predseduje zasedanjem Evropskega računskega sodišča in skrbi za izvajanje sklepov ERS ter primerno vodenje institucije in njenih aktivnosti. Predsednik predstavlja ERS tudi v vseh zunanjih odnosih.

Člani zasedajo kot kolegij, ki je glavni organ odločanja institucije. Revizijska poročila in mnenja so sprejeta, če zanje glasuje večina članov kolegija. Vsak član je odgovoren za izvajanje revizijskih nalog, ki so opredeljene v letnem delovnem programu Računskega sodišča. Pri teh nalogah mu pomagajo strokovni sodelavci. Delo ERS je organizirano po revizijskih skupinah s specializiranimi oddelki, ki pokrivajo različna področja proračuna in pripravljajo predloge, na podlagi katerih ERS sprejema odločitve. Sodišče ima tudi upravni odbor, ki je sestavljen iz članov vseh revizijskih skupin in je odgovoren za administrativne postopke, pri katerih je potrebna uradna odločitev ERS.

Glavne naloge

Osrednja naloga Evropskega računskega sodišča je preverjati, ali so prihodki in odhodki EU pridobljeni, porabljeni in zavedeni zakonito. Za učinkovito opravljanje svojega dela mora Evropsko računsko sodišče ostati popolnoma neodvisno od drugih institucij, hkrati pa mora biti v stalnem stiku z njimi.

Sodišče izvaja revizije, s katerimi presoja zbiranje in porabo sredstev EU. Preverja, ali so bile finančne dejavnosti pravilno evidentirane in razkrite, zakonito in pravilno izvajane ter upravljane tako, da so bile zagotovljene gospodarnost, učinkovitost in uspešnost. Sodišče spodbuja finančno odgovornost in preglednost, tako da Evropskemu parlamentu in Svetu pomaga pri nadzoru nad izvrševanjem proračuna EU, predvsem pri postopku podelitve razrešnice.

Slovenski sodnik na Evropskem računskem sodišču je mag. Milan Martin Cvikl.

Evropsko računsko sodišče tako Evropskemu parlamentu in Svetu vsako leto predloži revizijsko poročilo o predhodnem finančnem letu. Preden se Parlament odloči, ali bo potrdil gospodarjenje Komisije s proračunom, podrobno prouči poročilo Računskega sodišča. Če je Računsko sodišče zadovoljno, pošlje Svetu in Parlamentu tudi izjavo o zanesljivosti, da je bil denar evropskih državljanov ustrezno porabljen.

Evropska centralna banka

Vloga: Ohranjanje stabilnosti cen v evroobmočju in vodenje monetarne politike

Člani: Svet ECB – 19, razširjeni svet – 29, izvršilni odbor – 6

Sedež: Frankfurt

Spletna stran: www.ecb.eu

Evropska centralna banka (ECB) je od 1. januarja 1999 odgovorna za izvajanje denarne politike evroobmočja. Njena prva naloga je varovanje stabilnosti cen oziroma boj proti inflaciji.

Tako mora ECB zagotavljati, da je srednjeročna letna rast cen življenjskih potrebščin nižja, a blizu 2 %. To počne tako, da na podlagi analize gospodarskih in monetarnih gibanj določa višino obrestne mere. Če želi omejiti inflacijo, obrestne mere zviša, če pa meni, da je nevarnost inflacije majhna, jih zniža.

Poleg tega je ECB odgovorna še za:

- oblikovanje in izvajanje monetarne politike evroobmočja;
- opravljanje deviznih poslov;
- hrambo in upravljanje uradnih deviznih rezerv držav članic evroobmočja;
- zagotavljanje nemotenega delovanja plačilnih sistemov.

Omenimo še, da je ECB edina pristojna ustanova za izdajanje bankovcev na območju monetarne unije, od pristojnih nacionalnih oblasti ali gospodarskih subjektov pa lahko zahteva statistične podatke, ki jih potrebuje za opravljanje svojih nalog.

Vodenje banke

Evropska centralna banka deluje povsem samostojno. Niti ECB niti nacionalne centralne banke v okviru Evropskega sistema centralnih bank (ESCB) ali kateri koli član njihovih organov odločanja ne sme sprejeti navodil drugega organa. Institucije EU in vlade držav EU morajo spoštovati to načelo in ne smejo poskušati vplivati na ECB ali nacionalne centralne banke.

Svet ECB je najvišji organ odločanja Evropske centralne banke. Vključuje šest članov Izvršilnega odbora in guvernerje centralnih bank evroobmočja. Predseduje mu predsednik ECB. Glavna naloga Sveta ECB je opredeliti monetarno politiko evroobmočja in zlasti določiti obrestne mere, po katerih lahko komercialne banke dobijo denar od ECB.

Svet ECB se navadno sestaja dvakrat na mesec. Na prvi seji Svet ECB presodi gospodarska in denarna gibanja ter sprejme mesečni sklep o denarni politiki. Na drugi seji pa razpravlja o vprašanjih, povezanih z drugimi nalogami in odgovornostmi ECB in Evrosistema.

Zapisniki sej se ne objavljajo, sklepe o denarni politiki pa Svet ECB vsak mesec podrobno predstavi na tiskovni konferenci takoj po prvi seji. Tiskovno konferenco vodi predsednik ob pomoči podpredsednika.

Izvršilni odbor ECB je odgovoren za izvajanje monetarne politike, kakor jo je določil Svet ECB, ter za dajanje navodil nacionalnim centralnim bankam. Pripravlja tudi sestanke Sveta ECB in je odgovoren za tekoče poslovanje Evropske centralne banke. Ta odbor sestavljajo predsednik ECB, podpredsednik in štirje drugi člani, ki jih s skupnim dogovorom imenujejo predsedniki držav ali vlad držav evroobmočja. Člani Izvršilnega odbora so imenovani za mandat osmih let, ki ga ni mogoče obnoviti.

Izvršilni odbor sestavljajo predsednik in podpredsednik ECB ter guvernerji nacionalnih centralnih bank vseh 27 držav članic EU.

Razširjeni svet prispeva k svetovalnemu in usklajevalnemu delu ECB ter pomaga pri pripravi na širjenje evroobmočja v prihodnosti. Zasedanj razširjenega sveta se lahko udeležujejo preostali člani Izvršilnega odbora ter predsednika Evropske komisije in Evropskega sveta. Ko bodo vse države članice EU tudi članice območja enotne valute, bo ta razširjeni svet ukinjen.

SLOVARČEK

Evropski sistem centralnih bank

ESCB sestavljajo ECB in nacionalne centralne banke vseh držav članic EU, ne glede na to, ali so sprejele evro ali ne.

Evrosistem

Evrosistem sestavljajo ECB in nacionalne centralne banke tistih držav članic, ki so sprejele evro. Evrosistem in ESCB bosta delovala sočasno, dokler bodo obstajale države članice EU zunaj evroobmočja.

Evroobmočje

Evroobmočje sestavljajo države članice EU, ki so uvedle evro.

2.2.3. Drugi organi, ki delujejo v Evropski uniji

Evropski ekonomsko-socialni odbor

Vloga: Zastopa organizirano civilno družbo

Člani: 344

Mandat: Štiri leta

Sedež: Bruselj

Spletna stran: www.eesc.europa.eu

Evropski ekonomsko-socialni odbor je svetovalno telo, v katerem sodelujejo predstavniki interesnih skupin, kot so organizacije delodajalcev, sindikati, združenja potrošnikov in drugi organi organizirane civilne družbe.

V ta namen s strokovnimi nasveti pomaga večjim institucijam EU (Evropski komisiji, Svetu, Evropskemu parlamentu), tako da pripravlja mnenja o predlagani zakonodaji EU, pa tudi mnenja na lastno pobudo o temah, za katere meni, da si zaslužijo obravnavo. Ena od glavnih nalog EESO je vloga „mostu“ med institucijami EU in organizirano civilno družbo.

Ekonomsko-socialni odbor ima 344 članov, pri čemer število članov iz posamične države EU v grobem izraža velikost njenega prebivalstva. Člane predlagajo vlade držav članic, pri svojem delu pa so politično popolnoma neodvisni. Imenovani so za mandat štirih let in jih je mogoče znova imenovati. Člani v svojih državah zastopajo zelo različne ekonomske, socialne in kulturne interese. Razdeljeni so v tri skupine: delodajalci, delojemalci in druge dejavnosti (to so kmetje, potrošniki, okoljevarstveniki, družine, nevladne organizacije itd.).

Skupina delodajalcev ima člane iz zasebnega in javnega sektorja gospodarstva, malih in srednje velikih podjetij, gospodarskih zbornic, trgovine na drobno in veletrgovine, bančništva in zavarovalništva, prometa in kmetijstva.

Skupina delojemalcev zastopa vse kategorije zaposlenih, od fizičnih do vodilnih delavcev. Njeni člani prihajajo iz nacionalnih sindikalnih organizacij.

Tretja skupina raznih interesov zastopa nevladne organizacije (NVO), organizacije kmetov, mala podjetja, obrti in poklice, zadruga in neprofitna združenja, potrošniške in okoljske organizacije, znanstvene in akademske skupnosti ter združenja, ki zastopajo družino in invalide.

Število članov po državah:

Francija, Italija, Nemčija in Združeno kraljestvo	24
Poljska in Španija	21
Romunija	15
Avstrija, Belgija, Bolgarija, Češka, Grčija, Madžarska, Nizozemska, Portugalska in Švedska	12
Danska, Finska, Irska, Litva in Slovaška	9
Estonija, Latvija in Slovenija	7
Ciper in Luksemburg	6
Malta	5
Skupaj	344

Odbor se sestaja na plenarni skupščini, njegove razprave pa pripravlja šest pododborov, ki se imenujejo „strokovne skupine“, od katerih je vsaka odgovorna za določena politična področja. Odbor izvoli svojega predsednika in dva podpredsednika za dve leti.

Evropski ekonomsko-socialni odbor pomeni most med Unijo in njenimi državljani, saj s spodbujanjem udeležbe in vključenosti krepi demokratično družbo v Evropi.

Odbor regij

Vloga: Zastopa regionalne in lokalne organe

Člani: 344

Mandat: Štiri leta

Srečanja: Pet plenarnih zasedanj na leto v Bruslju

Sedež: Bruselj

Spletna stran: www.cor.europa.eu

Odbor regij je svetovalno telo, ki ga sestavljajo predstavniki evropskih regionalnih in lokalnih organov. Njegova vloga je kljub posvetovalnemu značaju pomembna, saj se okrog tri četrtine evropske zakonodaje izvaja na lokalni in regionalni ravni, zato morajo imeti predstavniki lokalnih in regionalnih oblasti besedo pri pripravi nove zakonodaje EU.

Poleg tega pa je vključitev izvoljenih predstavnikov lokalne (regionalne) oblasti v sprejemanje odločitev na evropski ravni eden od ukrepov za približevanje Evropske unije njenim državljanom.

Z Odborom regij se morajo institucije posvetovati pred sprejemanjem odločitev EU o zadevah v zvezi z lokalno in regionalno upravo, kot so regionalna politika, okolje, kultura, izobraževanje in promet. Lizbonska pogodba je okrepila vlogo Odbora regij v zakonodajnem procesu. Nova pogodba zavezuje Evropsko komisijo, da se z lokalnimi in regionalnimi oblastmi ter njihovimi združenji posvetuje že v predzakonodajni fazi.

Odbor regij zakonodajne predloge ocenjuje z vidika:

- **načela subsidiarnosti**

To načelo pomeni, da se odločitve v Evropski uniji sprejemajo na ravni, ki je najbližja državljanom. Zato Evropska unija ne sme prevzeti nalog, ki se lahko bolje izvedejo na nacionalni, regionalni ali lokalni ravni. Lizbonska pogodba potrjuje vlogo Odbora regij kot varuha načela subsidiarnosti, saj je Odbor dobil pravico, da pri Sodišču Evropske unije vloži tožbo, če meni, da načelo subsidiarnosti ni bilo upoštevano.

- **bližine državljanom**

Vse ravni oblasti si morajo prizadevati, da bi delovale pregledno in blizu državljanom, tako da so ljudje seznanjeni s tem, kdo je pristojen za posamezno zadevo in kako lahko sami izrazijo svoja stališča.

- **partnerstva**

Uspešna evropska uprava pomeni, da evropska, nacionalne, regionalne in lokalne oblasti pri delu sodelujejo – vse štiri ravni so nepogrešljive in morajo biti vključene v celoten postopek odločanja.

Načelo subsidiarnosti je izvorno katoliško socialno načelo, ki pravi, da naj družba ne posega na področja, kjer lahko družine odločajo po svoje. Ista ideja o načelu subsidiarnosti se je leta 1957 prvič pojavila v Pogodbi EGS in razvijala naprej vse do Lizbonske pogodbe. Pri slednji v okviru osnovnih načel člen 9.3. določa: „Po načelu subsidiarnosti deluje Unija na področjih, ki niso v njeni izključni pristojnosti, samo če in kolikor države članice ne morejo zadovoljivo doseči ciljev nameravanih ukrepov na centralni ravni niti na regionalni in lokalni ravni, temveč jih lahko zaradi obsega in učinkov predlaganih ukrepov lažje dosežejo na ravni Unije.“ To po drugi strani pomeni, da skuša EU v večji vlogi vključiti nacionalne parlamente, da ti presodijo o odločitvah, ki jih sprejemajo organi EU. Tako skušajo javne zadeve uresničevati čim bližje državljanom EU.

Odbor regij je imel leta 2010 344 članov, ki jih je za pet let imenoval Svet na predlog držav članic. Z nadaljnjimi širitvami EU se lahko število članov poveča na največ 350. Vsaka delegacija odraža politično, geografsko in regionalno ali lokalno ravnotežje v državi, ki jo zastopa. Člani so nosilci volilnega mandata ali pomembni akterji lokalnih in regionalnih oblasti v svoji regiji.

Število članov iz posamične države EU

Francija, Italija, Nemčija in Združeno kraljestvo	24
Poljska in Španija	21
Romunija	15
Avstrija, Belgija, Bolgarija, Češka, Grčija, Madžarska, Nizozemska, Portugalska in Švedska	12
Danska, Irska, Finska, Litva in Slovaška	9
Estonija, Latvija in Slovenija	7
Ciper in Luksemburg	8
Malta	5
Skupaj	344

Delo Odbora poteka v šestih komisijah, ki temeljito proučijo predloge in pripravijo osnutek mnenja, ki pojasnjuje, v katerih točkah se Odbor strinja s predlogi Evropske komisije in v katerih so potrebne spremembe. Člani nato o osnutku mnenja razpravljajo na enem od plenarnih zasedanj. Če se večina članov strinja z osnutkom mnenja, je osnutek sprejet kot mnenje Odbora regij, ki se pošlje Komisiji, ta pa ga posreduje Evropskemu parlamentu in Svetu.

Odbor regij sprejema tudi resolucije o aktualnih političnih vprašanjih, v njem pa so zastopane štiri glavne evropske politične skupine.

Evropska investicijska banka

Vloga: Zagotavljanje razvojnih finančnih sredstev

Člani: Države članice EU Svet direktorjev – 28, upravni odbor – 9

Spletna stran: www.eib.org

Evropska investicijska banka (EIB) je neprofitna institucija, ki se financira samostojno – s posojanjem sredstev na finančnih trgih – in je neodvisna od evropskega proračuna. Njene delničarke so vse države članice, ki morajo vplačati kapital. Prispevek na državo članico je v skladu z gospodarsko težo, ki jo ima ta država v Evropski uniji.

EIB je samostojna ustanova. Sama odloča o najemanju in dajanju posojil na podlagi lastnosti posameznega projekta in možnosti, ki jih ponujajo finančni trgi. Vsako leto predstavi poročilo o vseh svojih dejavnostih.

Banka sodeluje z institucijami EU. Njeni predstavniki na primer sodelujejo v odborih Evropskega parlamenta, predsednik EIB pa se udeležuje sej Sveta, kadar zasedajo ministri za gospodarstvo in finance držav EU.

Kaj počne EIB?

Solastništvo vseh držav članic daje Evropski investicijski banki najvišjo možno kreditno sposobnost (AAA) na trgih kapitala, kjer lahko pod zelo konkurenčnimi pogoji zbere velike vsote denarja. To ji omogoča vlaganje v projekte, ki so v interesu javnosti in ki sicer ne bi dobili denarja ali pa bi si ga morali sposoditi po višji ceni.

Projekti, v katere banka vlaga, so dobro pretehtani in skrbno izbrani. Njena osrednja naloga je posojati denar za projekte v evropskem interesu, kot so železniške in cestne povezave, letališča ali okoljski projekti.

Njena prednostna naloga v EU je podpora:

- kohezijski in konvergenčni politiki,
- malim in srednje velikim podjetjem,
- trajnostni okoljski politiki,
- inovacijam,
- razvoju vseevropskih prometnih omrežij,
- trajnostni, konkurenčni in varni energiji.

EIB podpira razvojne politike in sodelovanje v državah kandidatkah in morebitnih kandidatkah, sredozemskih in vzhodnoevropskih državah (skupaj z Rusijo), ki so del evropske sosedске politike, ter v afriških, karibskih, pacifiških, azijskih in latinoameriških državah. Posojila v teh državah se osredotočajo na:

- podporo razvoju zasebnega sektorja,
- razvijanju infrastrukture,
- zanesljivost energetske oskrbe,
- trajnostno okoljsko politiko.

EIB je tudi večinski delničar v Evropskem investicijskem skladu, ki zagotavlja tvegani kapital in jamstva za mala in srednje velika podjetja. Ne posoja neposredno podjetjem in ne vlaga neposredno v družbe. Namesto tega deluje prek bank in drugih finančnih posrednikov, tako da jim daje jamstva za pokrivanje posojil malim podjetjem. Sklad deluje v državah članicah Evropske unije in državah kandidatkah za članstvo.

Vodenje banke

Odločitve banke sprejemajo naslednji organi:

- Svet guvernerjev sestavljajo ministri (po navadi finančni ministri) vseh držav članic. Svet določa splošno posojilno politiko banke, odobri bilanco stanja in letno poročilo, pooblasti EIB za financiranje projektov zunaj EU in odloča o povečanju kapitala.
- Svet direktorjev odloča o najemanju in dajanju posojil ter skrbi za pravilno vodenje EIB. Sestavlja ga 28 direktorjev – po en predstavnik, ki ga imenuje vsaka država članica EU, in en predstavnik, ki ga imenuje Evropska komisija.
- Upravni odbor je izvršilni organ banke s polnim delovnim časom. Ureja vsakodnevne posle EIB. Sestavlja ga devet članov.

Evropski varuh človekovih pravic

Vloga: Odkrivanje primerov nepravilnosti in predlaganje rešitev

Kdo: dr. Nikiforos Diamandouros

Mandat: Pet let z možnostjo podaljšanja

Spletna stran: www.ombudsman.europa.eu

Kako se pritožiti?

Če se želite pritožiti zaradi nepravilnosti institucije ali organa EU, se najprej obrnite na pristojno institucijo ali organ po navadni upravni poti in poskušajte doseči odpravo nepravilnosti. Če to ne uspe, se lahko pritožite evropskemu varuhu človekovih pravic.

Varuhu človekovih pravic se morate pritožiti v dveh letih od trenutka, ko ste ugotovili nepravilnost. Jasno morate navesti, kdo ste ter proti kateri instituciji ali organu vlagate pritožbo in zaradi katerega problema. Zahtevate lahko, da pritožba ostane zaupna.

Če ste državljan Unije ali prebivate v državi članici, se lahko pritožite evropskemu varuhu človekovih pravic. Varuhu človekovih pravic se lahko pritožijo tudi podjetja, združenja ali drugi organi z registriranim sedežem v Uniji. Vašo pritožbo mora varuh preiskati, zato pravimo, da deluje kot posrednik med državljani in organi EU.

Evropski varuh človekovih pravic ne preiskuje zadeve le na osnovi pritožbe, temveč lahko ravna tudi na lastno pobudo. Deluje popolnoma neodvisno in nepristransko. Ne zahteva in ne sprejema navodil katere koli vlade ali organizacije.

Varuh preiskuje nepravilnosti v institucijah in organih Evropske unije. Nepravilnosti pomenijo slabo upravljanje ali nepravilno ravnanje oziroma vsak položaj, v katerem institucija ne deluje v skladu z zakonom, ne upošteva načel dobrega upravljanja ali krši človekove pravice.

Na primer z:

- nepravičnostjo,
- diskriminacijo,
- zlorabo pooblastil,
- pomanjkanjem ali zavrnitvijo informacij,
- neupravičenim zavlačevanjem,
- nepravilnimi postopki.

Evropski parlament izvoli varuha človekovih pravic za pet let z možnostjo ponovne izvolitve, kar je v skladu z zakonodajnim obdobjem Parlamenta. Nikiforos Diamandouros je aprila 2003 prvič prevzel delo evropskega varuha človekovih pravic in bil januarja 2010 že drugič ponovno izvoljen za petletni mandat.

Evropski nadzornik za varstvo podatkov

Kako se pritožiti?

Če menite, da je institucija ali organ EU z zlorabo vaših osebnih podatkov kršila vašo pravico do zasebnosti, morate najprej poskušati zadevo rešiti tam. Če z izidom niste zadovoljni, stopite v stik z ustreznim uradnikom za varstvo podatkov v evropski ustanovi. Če tudi tam težav ne morete rešiti, se lahko pritožite evropskemu nadzorniku za varstvo podatkov, ki bo vašo pritožbo preiskal in vam, kakor hitro je mogoče, sporočil mnenje. Evropski ustanovi ali organu lahko odredi, da popravi, blokira, izbriše ali uniči katere koli vaše osebne podatke, ki so bili nezakonito obdelani. Če se z njegovo odločitvijo ne strinjate, lahko zadevo predate Sodišču Evropske unije.

Vloga: Varstvo osebnih podatkov, ki jih imajo na voljo institucije EU

Kdo: Peter Hustinx

Mandat: Pet let z možnostjo podaljšanja

Spletna stran: www.edps.europa.eu

Kadar institucije in organi EU obdelujejo osebne podatke osebe, ki jo je mogoče identificirati, morajo spoštovati njeno pravico do zasebnosti. Evropski nadzornik za varstvo podatkov zagotavlja, da je res tako. Obdelava pomeni dejavnosti, kot so zbiranje podatkov, njihovo zapisovanje in shranjevanje, dostop do njih, pošiljanje ali dajanje na razpolago drugim posameznikom ter tudi blokiranje, izbris ali uničevanje podatkov.

Institucije in organi EU na primer ne smejo obdelovati osebnih podatkov, ki razkrivajo vaš rasni ali etnični izvor, politično, versko ali filozofsko prepričanje ali članstvo v sindikatih. Nadzornik za varstvo podatkov za zagotavljanje spoštovanja pravil zasebnosti podatkov sodeluje z uradnimi osebami za varstvo podatkov v posameznih institucijah in organih EU.

Urad za publikacije Evropske unije

Vloga: Objava uradnih publikacij in dokumentov

Sedež: Luksemburg

Spletna stran: www.publications.europa.eu

Glavna naloga Urada za publikacije je dnevno izdajanje Uradnega lista v 23 uradnih jezikih Evropske unije. Poleg tega izdaja tudi Splošno poročilo o dejavnostih Evropske unije ter druge dokumente, ki so lahko bistvenega pomena za razvoj EU in njenih politik ali pa je njihova vloga informativnega značaja in so namenjene splošni javnosti ali posebnim strokovnim krogom.

Urad za publikacije želi EU približati njenim državljanom, zato nenehno sodeluje z institucijami, agencijami in drugimi organi Evropske unije. Prizadeva si za večjo transparentnost zakonodajnega postopka in evropskih politik ter za lažji dostop do celotne evropske zakonodaje in informacij. Publikacije EU, ki jih izdaja Urad za publikacije ali se izdajajo prek njega, so katalogizirane, označene in arhivirane.

Evropski urad za izbor osebja

Vloga: Kadrovska služba evropskih ustanov

Sedež: Bruselj

Spletna stran: www.europa.eu/epso ali eu-careers.eu/

Evropski urad za izbor osebja (EPSO) je bil ustanovljen leta 2003 zaradi širitve Evropske unije. Takrat je bila njegova glavna naloga, da pripravi javne razpise za državljane novih držav članic in sestavi sezname kandidatov za nova delovna mesta.

Zdaj je Urad za izbor osebja skupna kontaktna točka za vse državljane EU, ki želijo delati v evropskih institucijah. Zamisel za enotno službo zaposlovanja za institucije EU izhaja iz bele knjige o upravni reformi, ki se je začela leta 2000 in naj bi posodobila ter izboljšala upravno učinkovitost. Pred tem so institucije same izbirale in zaposlovale kandidate po različnih postopkih. Z ustanovitvijo Evropskega urada za izbor osebja so se uskladili in racionalizirali izbirni postopki, povečala se je strokovnost, poraba sredstev pa je smotrnejša.

Evropski urad za izbor osebja je tako pristojen za izbor osebja za institucije in agencije Evropske unije, ki vključujejo Evropski parlament, Svet, Komisijo, Sodišče Evropske unije, Evropsko računsko sodišče, Evropski ekonomsko-socialni odbor, Odbor regij in Varuha človekovih pravic. Posamezna institucija lahko zaposli osebje s seznama kandidatov, ki ga pripravi EPSO.

SLOVARČEK

Uradni list Evropske unije

Edina periodična publikacija, ki izide vsak delovnik v vseh uradnih jezikih Evropske unije. Sestavljen je iz dveh medsebojno povezanih serij (L: Zakonodaja in C: Informacije in objave) ter iz dopolnilne izdaje (S: za objave javnih razpisov). Serija C vsebuje tudi dokumente, ki so objavljeni izključno v elektronski obliki (UL C E).

EUR-Lex

Brezplačni večjezični spletni portal zakonodaje Evropske unije. Na spletu ponuja priprave načine vpogleda v Uradni list Evropske unije, pogodbe, veljavno zakonodajo, serije dokumentov Evropske komisije, sodno prakso Sodišča EU ter zbirko konsolidirane zakonodaje. Prav tako ponuja povezave k drugim virom informacij, kot so registri institucij ter druge zakonodajne strani EU in držav članic.

EU Bookshop – spletna knjigarna

Omogoča enoten dostop do publikacij institucij, agencij in drugih organov Evropske unije, ki jih objavlja Urad za publikacije Evropske unije. Prek izčrpnih bibliografskih opomb omogoča takojšen dostop do vsebine publikacij, najnovejše publikacije v formatu PDF pa je mogoče prenesti brezplačno.

CORDIS

Interaktivna informacijska platforma, ki uporabnike sproti obvešča o najnovejših novicah, napredku in pobudah pri evropskih inovacijah, raziskavah in razvoju. Število strani, do katerih je mogoč dostop prek CORDIS-a (56 milijonov), se je od leta 1999 več kot podvojilo.

Leta 2010 je Urad začel izbirati osebe po novem, učinkovitejšem postopku. Sestavljen je iz dveh izbirnih krogov. Najprej je na vrsti splošni preizkus, ki ga kandidati opravijo v državi bivanja, temu pa sledi intervju v Bruslju, in sicer glede na tematiko, za katero so se na razpisu prijavili.

Agencije

Agencije niso institucije EU. So organi, ustanovljeni s posebnim pravnim aktom EU in imajo posebno nalogo. Vse agencije EU v svojem uradnem imenu nimajo besede agencija: imenujejo se lahko tudi center, fundacija, inštitut ali urad.

Agencija za sodelovanje energetske regulatorjev (ACER)

Sedež: Ljubljana, Slovenija

Slovenija je bila leta 2009 izbrana za gostiteljico Agencije za sodelovanje energetske regulatorjev (ACER). Agencija bo začela delovati predvidoma leta 2011. ACER bo urejal energetski trg Evropske unije z elektriko in plinom. Hkrati bo dopolnjeval in koordiniral delo nacionalnih regulatorjev, sodeloval bo pri izdelavi evropskih pravil za energetska omrežja, sprejemal obvezujoče odločitve za dostop in zanesljivo delovanje čezmejne infrastrukture, svetoval evropskim institucijam o energetskih zadevah ter nadzoroval in poročal o dogajanju na energetskem trgu.

ACER bo imel pomembno vlogo tako pri zagotavljanju delovanja notranjega energetskega trga kot pri spodbujanju večje izrabe obnovljivih virov energije, sodeloval pa bo tako z nacionalnimi regulatorji in sistemskimi operaterji kot evropskimi institucijami.

Agencija je temelj tretjega energetskega zakonodajnega svežnja, katerega cilj je liberalizirati notranji energetski trg in zaščititi potrošnika, kar prinaša koristi predvsem končnim porabnikom.

Več o agencijah na: www.europa.eu/agencies/index_sl.htm

V RAZMISLEK

1. Kateri simboli Evropske unije so v svetu najbolj prepoznavni?
2. Ali lahko vlogo Evropskega parlamenta in Evropske komisije primerjamo z vlogo nacionalnega parlamenta in vlade?

2

Simboli in institucije Evropske unije

Delovni listi

1. Pred teboj je zastava Evropske unije. Uporabi pravi barvi in jo pobarvaj.

2. V zadnjih letih je plačilno sredstvo v Sloveniji evro. Zakaj smo spremenili denarno valuto?
 - a) slovenskih tolarjev smo se naveličali
 - b) vstopili smo v Evropsko unijo
 - c) evri so bolj moderni
3. Pred teboj so trije kovanci za 2 evra. Vsak ima drugačno hrbtno stran. Prvi je slovenski, drugi italijanski in tretji nemški. Ali lahko z vsemi plačuješ tudi v Sloveniji?

- a) da
- b) ne

Ali lahko s slovenskimi kovanci plačuješ tudi v Italiji ali Nemčiji?

- a) da
- b) ne

Zakaj je tako?

- a) ker je preprosteje
- b) evro je skupni denar, ki ga uporablja večina držav Evropske unije

1. Vsaka država, pa tudi Evropska unija ima svoje simbole. Levo so predstavljeni slovenski državni simboli, desno pa je prostor, kjer boš opisal/a simbole Evropske unije.

Opiši evropsko zastavo:

Grba Evropska unija nima.

Žive naj vsi narodi,
ki hrepene dočakat'
dan, da koder sonce
hodi, prepir iz sveta bo
pregnan, da rojak
prost bo vsak, ne vrag,
le sosed bo mejak!

Poimenuj himno EU:

Morda veš, kdo je avtor te skladbe?

V spomin na začetek evropskega združevanja praznujemo tudi dan Evrope. Katerega dne v letu EU praznuje?

Slovenija nima posebnega gesla, evropsko pa se glasi ZDRUŽENA V RAZNOLIKOSTI. Kaj si pod tem predstavljaš?

Utrdimo znanje o institucijah Evropske unije

José Manuel Barroso in Herman Van Rompuy

Jerzy Buzek

Po uveljavitvi Lizbonske pogodbe (1. december 2009) ima Evropska unija sedem institucij.

EVROPSKI SVET:

Prvi predsednik **Herman Van Rompuy**, mandat: 2 leti in pol.
 Predsednik vodi delo Evropskega Sveta in predstavlja EU na mednarodnem področju.
 To je najvišji politični organ EU.
 Določa splošne smernice Unije.
 Sestavljajo ga predsedniki držav in/ali vlad članic.
 Sestaja se najmanj dvakrat v vsakem polletju.

EVROPSKA KOMISIJA

José Manuel Barroso, predsednik
 mandat: 5 let
 27 članov (komisarjev)
 Predlaga evropsko zakonodajo in preverja
 njeno izvajanje.
 Janez Potočnik vodi resor za okolje.

EVROPSKI PARLAMENT

Jerzy Buzek, predsednik
 mandat: 2 leti in pol
 Do leta 2014 736 poslancev, nato 751.
 Edini organ, ki neposredno predstavlja
 državljane Unije, poslanci so voljeni
 neposredno.
 Izvaja politični nadzor, sodeluje
 v zakonodajnem postopku.

SVET:

Generalni sekretar, mandat: 5 let.
 Predsedstvo Sveta EU se zamenja vsakih 6 mesecev.
 Je glavni organ odločanja.
 Nacionalni ministri različnih področij: če je obravnavana tematika s področja okolja,
 se sestanejo nacionalni ministri za okolje in svet dobi delovno ime Svet za okolje.
 Svet ima lahko 10 različnih sestav (za okolje, kmetijstvo, gospodarstvo ...).

SODIŠČE EVROPSKE UNIJE

Skrbi za varstvo in nadzor evropske zakonodaje.

EVROPSKA CENTRALNA BANKA

Skrbi za blagajno in proračun EU.

EVROPSKO RAČUNSKO SODIŠČE

Skrbi za zakonito in namensko porabo sredstev.

Slovenija ima po volitvah leta 2009 v Evropskem parlamentu sedem poslancev; to so Tanja Fajon, Romana Jordan Cizelj, Jelko Kacin, Alojz Peterle, Zoran Thaler, Ivo Vajgl in Milan Zver. Lizbonska pogodba predvideva v novem mandatu parlamenta več poslancev, tako da jih bomo Slovenci leta 2014 volili osem.

1. Kdo zastopa Slovenijo in slovenske državljane v najpomembnejših evropskih institucijah? Pomagaj si s preglednico na prejšnji strani.

EVROPSKI SVET: Koliko je slovenskih članov? Kaj so po funkciji?

EVROPSKA KOMISIJA: Koliko je slovenskih članov? Poznaš katerega po imenu?

SVET: Koliko je slovenskih članov? Kaj so po funkciji?

EVROPSKI PARLAMENT: Koliko je slovenskih članov? Kako smo jih izbrali? Poznaš katerega po imenu?

2. Zamisli si: na tvoji šoli poteka mednarodni projekt European Patchwork. Za delovanje projekta in financiranje mednarodnih projektnih srečanj je Evropska komisija vaši šoli namenila 13.000 evrov namenskih sredstev. Vodja projekta se je odločil, da bodo s tem denarjem kupili novega clia, da bodo učitelji za službene poti uporabljali službeno vozilo, ne pa svojega osebnega.
So storili prav? Katera evropska institucija bo o tem presojala in odločala o morebitnih posledicah?

3. Pred teboj je izmišljena situacija. Tvoja naloga je dopolniti sestavek tako, da bo zgodba ustrezala delovanju evropskih institucij.

Evropejci se zavedajo, da k onesnaževanju ozračja znatno prispevajo tudi mladi. Ti si namreč takoj, ko je mogoče, omislijo svoj avto. Sestali so se predsedniki vlad držav EU. Ti državniki sestavljajo pomembno evropsko institucijo, imenovano _____. Na srečanju so se odločili in pozvali evropske poslance, naj preučijo razmere. Tudi sedem slovenskih poslancev se je udeležilo zasedanja _____. S svojimi idejami so seznanili gospoda Barrosa. Ta je sklical svojo _____, ki je predlagala pravni akt, naj vlada vsakemu mladostniku raje pokloni električni avtomobil. Del sredstev naj bi prispevala EU. Predlog se je Parlamentu zdel zanimiv, a moral bi ga potrditi še _____. Ker je ta tokrat obravnaval okoljsko problematiko, se je zasedanja udeležil tudi slovenski predstavnik, minister za _____. Svetu so tokrat nadeli delovni naslov Svet za okolje. Ta je pravni akt žal zavrnil, ker so njegovi člani ocenili, da bi bil to prevelik zalogaj za javne finance; Parlamentu pa so predlagali, naj poišče rešitev, ki bi starše in učitelje spodbudila k močnejšemu ekološkemu ozaveščanju mladih.

1. Razišči izvor imena Evropa.

2. Naštej simbole, po katerih je prepoznavna Evropska unija, in pojasni, kakšno sporočilno vrednost nosijo.

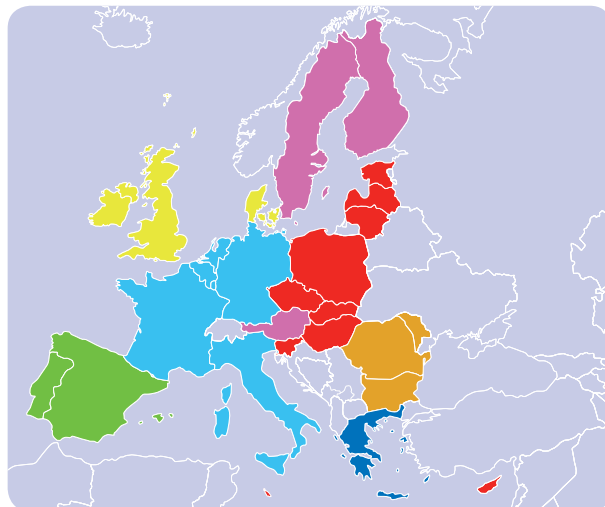
3. Opiši evropsko zastavo. Kaj predstavlja?

4. Kakšno je geslo Evropske unije?

5. Koliko let traja mandat evroposlanca?

6. Kdo je uglasbil himno Evropske unije – Odo radosti?

7. Na katere države meji Evropska unija?

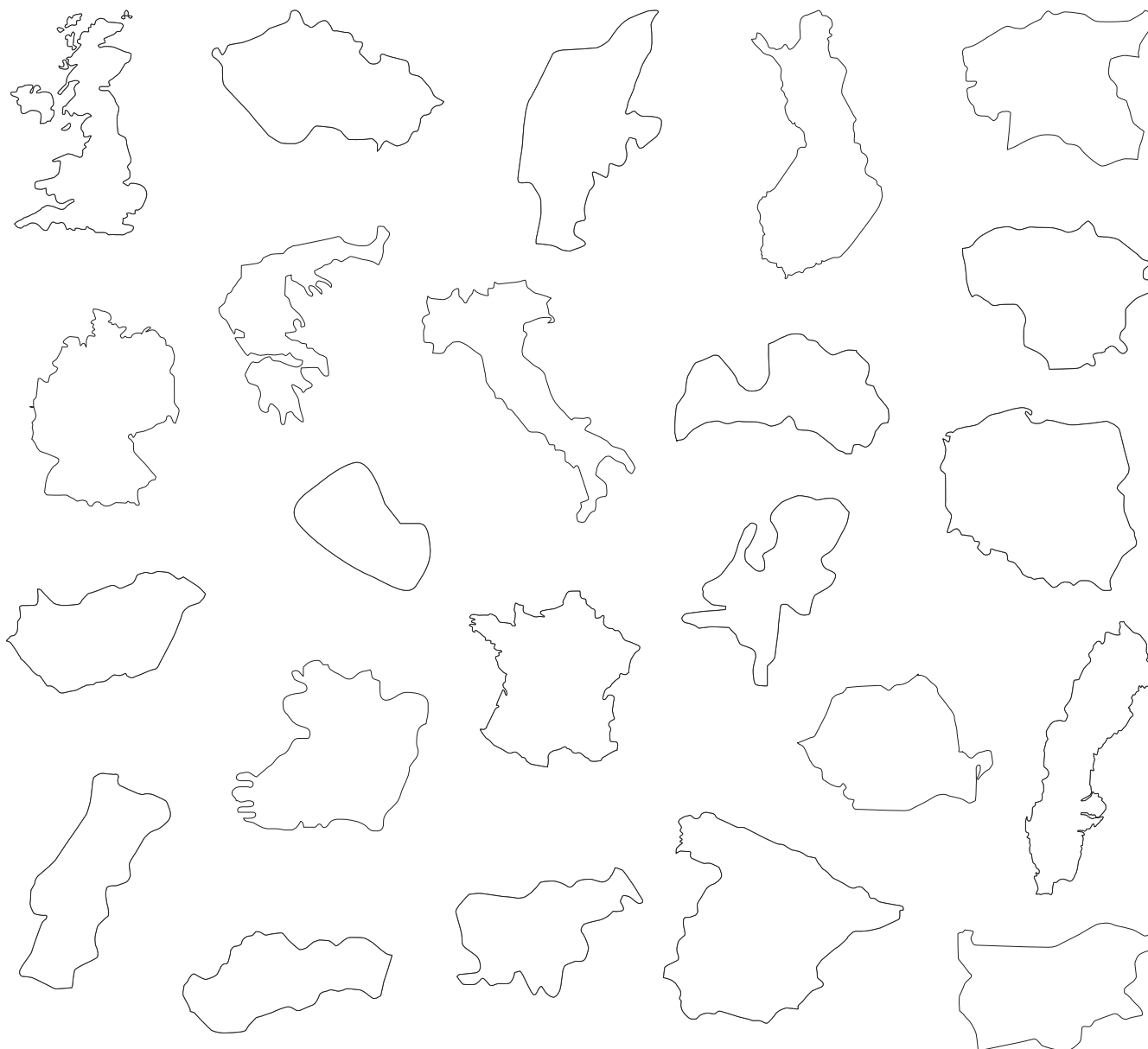
8. Od česa je odvisno število zastopnikov posamezne države članice EU v Evropskem parlamentu?

9. Koliko poslancev ima Slovenija v Evropskem parlamentu?

10. Pojasni vlogo Evropske komisije v Evropski uniji. V pomoč ti je lahko spletna stran <http://www.coe.int/aboutcoe/index.asp?page=lesaviezvous&l=sl>.

11. Naštej uradne jezike Evropske unije. Vsakega vpiši v obris države, v kateri se jezik govori, in navedi ime države.

12. Na mizo položi tri evrske kovance. Ugotovi, iz katere države je vsak kovanec, in poskusi ugotoviti, kaj prikazuje slika na njem.

13. Katere tri glavne institucije EU so vključene v postopek odločanja na ravni Evropske unije in čigave interese zastopajo?

14. Kateri organ predlaga nove predpise EU in kateri jih sprejema?

15. Kaj je Svet Evrope?
- a) srečanje predsednikov držav oziroma vlad vseh držav članic EU
 - b) srečanje vladnih ministrov iz vseh držav članic EU
 - c) medvladna organizacija s sedežem v Strasbourgu, ki ni institucija EU
 - č) srečanje predsednikov držav oziroma vlad vseh evropskih držav

16. Kakšna je vloga Sodišča Evropske unije in Evropskega računskega sodišča?

Sodišče Evropske unije _____

Evropsko računsko sodišče _____

17. Naslednje trditve označi z D, če je trditev pravilna, in z N, če trditev ni pravilna.

1.	Na EU zastavi je 12 zvezd, kar pomeni dvanajst mesecev.	
2.	Evropski parlament sprejema pravne akte EU.	
3.	V EU je 23 držav članic, dve sta pridruženi članici.	
4.	V Evropskem parlamentu je 237 poslancev.	
5.	Največja stranka v Evropskem parlamentu je Evropska ljudska stranka.	
6.	Mandat evropskega poslanca traja 5 let.	
7.	Predsednik Evropskega parlamenta je bil en mandat Josep Borrell.	
8.	Slovenija ima v Evropski komisiji sedem evropskih poslancev.	
9.	Sedež Evropskega parlamenta je v Bruslju.	
10.	Evropsko komisijo sestavljajo predstavniki vlad držav članic.	

18. INSTITUCIJE EU

„Glavno mesto“ Evropske unije je seveda Bruselj, vendar pa igrajo pomembno vlogo še vsaj tri druga mesta. Katere od spodaj navedenih evropskih institucij imajo sedež v navedenem mestu? Namig: ena od institucij izmenično deluje v treh mestih. Poveži s črto institucije in kraje, kjer imajo sedež.

Evropska centralna banka

BRUSELJ

Evropska komisija

FRANKFURT NA MAINI

Evropski parlament

LUKSEMBURG

Evropsko računsko sodišče

Sodišče Evropske unije

STRASBOURG

Svet

1. Razišči izvor imena Evropa.

2. Naštej simbole, po katerih je prepoznavna Evropska unija, in pojasni, kakšno sporočilno vrednost nosijo.

3. Opiši evropsko zastavo. Kaj predstavlja?

4. Kakšno je geslo Evropske unije? Pojasni ga.

5. Koliko let traja mandat evroposlanca?

6. Kdo je uglasbil himno Evropske unije – Odo radosti?

7. Poišči uradno spletno stran Evropske unije. Na podlagi dobljenih podatkov izpolni spodnjo preglednico. Vpiši:
- kje je sedež institucije,
 - koliko članov ima,
 - kdo jo vodi,
 - koliko časa traja mandat članov,
 - kakšno funkcijo (naloge) opravlja institucija.

V pomoč pri reševanju ti je lahko tudi preglednica na naslednji strani z vpisanim besedilom, iz katere lahko preneseš vsebino posameznih polj na pravilno mesto v preglednici.

Institucija	Struktura	Funkcija
Evropski parlament Sedež:	Število članov: Vodi ga: Mandat:	
Svet Sedež:	Število članov: Vodi ga: Mandat:	
Evropska komisija Sedež:	Število članov: Vodi ga: Mandat:	
Evropsko računsko sodišče Sedež:	Število članov: Vodi ga: Mandat:	
Sodišče Evropske unije Sedež:	Število članov: Vodi ga: Mandat:	

Skrbi, da je evropski denar porabljen pravilno.	Se pogaja z državami zunaj EU.	Mandat traja 6 let, z možnostjo ponovitve.
Ima 736 (751) članov iz vseh držav EU.	Izvaja programe in politike, ki sta jih sprejela Parlament in Svet.	Skrbi za proračun.
Pri odločanju so glavne interesne skupine.	Ta organ sestavlja 27 članov.	Zastopa državljane EU, ki neposredno volijo poslance.
Zagotavlja, da se sprejemajo in izvajajo predpisi EU.	Skupaj s Parlamentom sprejema predpise EU.	Skupaj s Svetom sprejema pravne akte EU.
Poziva Evropsko komisijo in daje vprašanja Svetu.	Ureja nesoglasja med EU in drugimi državami.	Predlaga nove zakone Parlamentu in Svetu.
Izvoljeni so vsaki 5 let in zastopajo državljane EU.	Lahko razpusti Komisijo.	27 sodnikov, po eden iz vsake države.
Ravnajo v najboljšem interesu EU.	Ministri držav se redno sestajajo in razpravljajo o problemih.	Mandat traja 6 let, z možnostjo ponovitve.
Sodniki, ki jih imenuje Svet.	Izbrani so s strani vlad držav članic in odobreni s strani Parlamenta.	Razsoja o sporih med članicami.

8. Slovenija je majhna država. Kakšen pomen imamo v EU, je odvisno od tega, kako aktivni smo in kako uveljavljamo svoj položaj. V sredstvih javnega obveščanja poišči podatke o aktivnostih Slovenije in slovenskih predstavnikov v evropskih organih v zadnjem obdobju.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

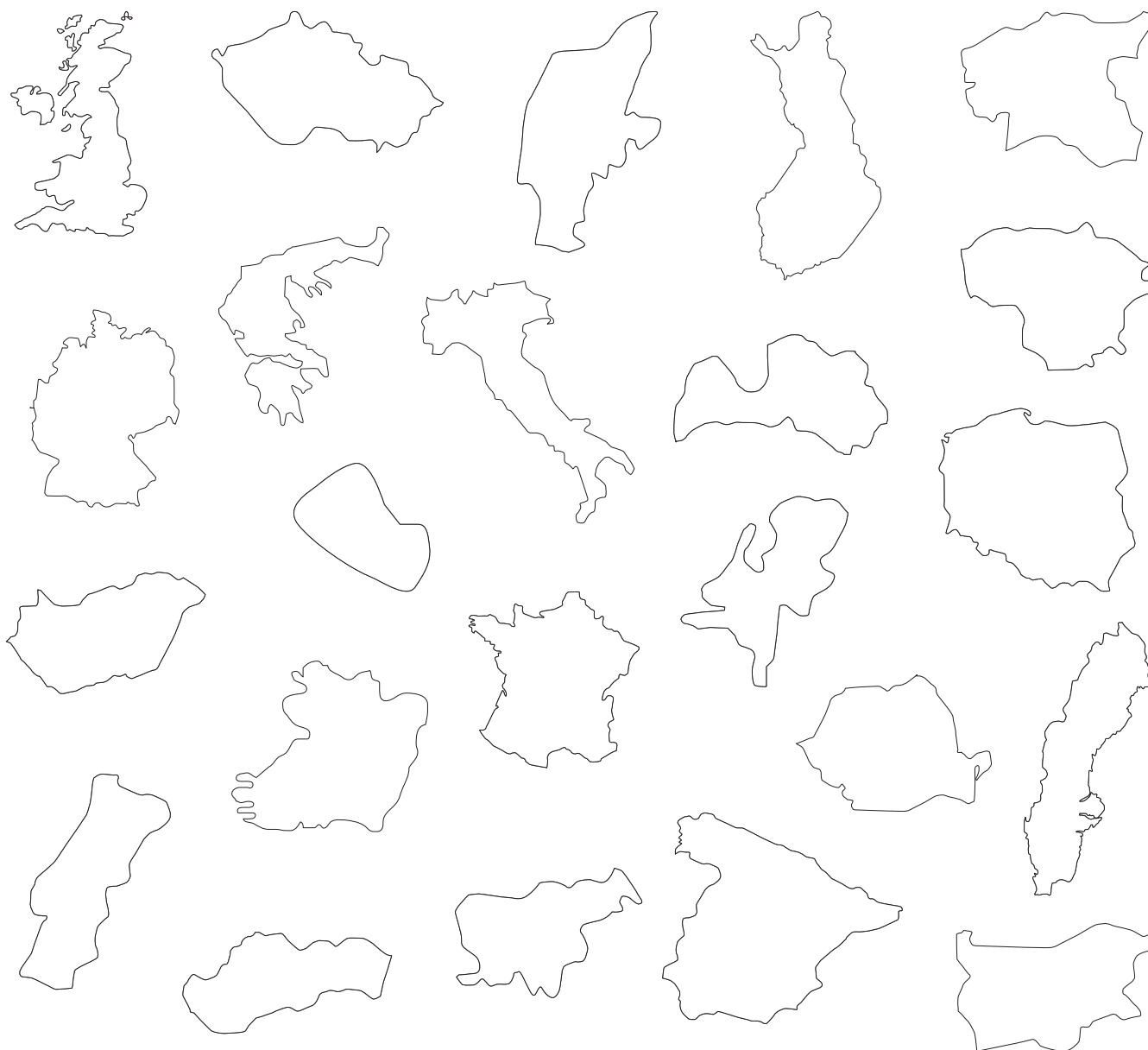
9. Naštej politične skupine, ki delujejo v Evropskem parlamentu, in pojasni, kakšne so značilnosti njihovih političnih programov. Za pomoč imaš že navedenih nekaj njihovih simbolov. Na spletnem naslovu <http://www.europarl.europa.eu> si oglej rezultate zadnjih volitev.

	Interesna skupina	Za kaj se zavzema?
1.	EPP 	
2.	S&D 	
3.	ALDE 	
4.	GREENS/ EFA 	
5.	ECR 	

10. Na spletnih straneh poišči podatke, koliko evropskih poslancev ima Slovenija, kateri so in koliko časa traja njihov mandat, ter navedi, v katere politične skupine so vključeni.

11. Razmisli o zgodovinskem pomenu slovenskega predsedovanja Evropski uniji. Kateri dosežki slovenskega vodstva obeležujejo naše predsedovanje Evropski uniji?

12. Naštej uradne jezike Evropske unije. Vsakega vpiši v obris države, v kateri se jezik govori, in navedi ime države.

13. Katere tri glavne institucije EU so vključene v postopek odločanja na ravni Evropske unije in čigave interese zastopajo?

14. Kaj je Svet Evrope?
- srečanje predsednikov držav oziroma vlad vseh držav članic EU
 - srečanje vladnih ministrov iz vseh držav članic EU
 - medvladna organizacija s sedežem v Strasbourgu, ki ni institucija EU
 - srečanje predsednikov držav oziroma vlad vseh evropskih držav
15. Kakšna so pravila o igranju himne Evropske unije in izobešanju zastave EU? Poišči Uredbo o uporabi zastave in himne Evropske unije v Republiki Sloveniji (Ur.l. RS, št. 38/2004) in zapiši odgovor.

16. Evropski parlament je zelo pomemben del demokratične strukture Evropske unije, saj so v njem zastopani prebivalci držav članic. Znotraj Evropskega parlamenta so pomembne spretnosti demokratičnega državljanstva pri udeležbi v razpravah in v procesu sprejemanja odločitev. Uspešnost Evropskega parlamenta je zelo odvisna od aktivnosti interesnih skupin v njem, zato je zelo pomembno, kdo bo poslanec v Evropskem parlamentu. S pomočjo naslednje aktivnosti si poskušajte približati delo evropskega poslanca. Izvedite možgansko nevihto in na tablo zapišite, o čem bi moral po vašem mnenju razpravljati Evropski parlament.

Moje ideje: _____

- a) V parih se pogovorite, kakšne značilnosti se pričakujejo od poslanca, da lahko uspešno opravlja to nalogo.

Moje mnenje: _____

- b) Razmisli o tem, ali bi želel/a kandidirati in kaj bi lahko storil/a za uspeh ideje, ki jo zastopaš.

17. INSTITUCIJE EU

„Glavno mesto“ Evropske unije je seveda Bruselj, vendar pa igrajo pomembno vlogo še vsaj tri druga mesta. Katere od spodaj navedenih evropskih institucij imajo sedež v navedenem mestu? Namig: ena od institucij izmenično deluje v treh mestih. Poveži s črto institucije in kraje, kjer imajo sedež.

Evropska centralna banka

BRUSELJ

Evropska komisija

FRANKFURT NA MAINI

Evropski parlament

LUKSEMBURG

Evropsko računsko sodišče

Sodišče Evropske unije

STRASBOURG

Svet

3

Politike Evropske unije

Sedem ključnih dejstev

1. Skupna kmetijska politika je bila prva skupna politika evropskih skupnosti; Agenda 2000 danes poudarja trajnostno kmetijstvo in trajnostni razvoj podeželja.
2. Eden izmed temeljev EU je skupni trg, ki temelji na štirih svoboščinah – prostem pretoku ljudi, blaga, storitev in kapitala; prosto potovanje iz ene države v drugo zagotavlja Schengenski sporazum.
3. Skupna evropska valuta – evro – se uporablja v 19 državah, od leta 2007 tudi v Sloveniji; bankovci so v vseh državah enaki, kovanci pa ohranjajo nacionalne posebnosti.
4. Evropska unija z instrumenti regionalne politike razporeja sredstva od bogatih k revnejšim regijam; s tem manj razvitim regijam pomaga odpraviti gospodarsko zaostalost.
5. Z ukrepi energetske politike naj bi EU prevzela vodilno vlogo na področju obnovljive energije in nizkoogljčnih tehnologij.
6. Mednarodna razvojna strategija EU stremi k spodbujanju trgovine in odpiranju svojega trga, hkrati pa želi odpraviti revščino v nerazvitih državah z neposredno tehnično in finančno pomočjo.
7. Nadaljevanje Lizbonske strategije je Strategija Evropa 2020, ki zagovarja trojno rast v Evropski uniji: premišljeno, trajnostno in vključujočo rast.

3.1. Skupna kmetijska politika (SKP)

Ključni pojmi • skupne tržne ureditve • indikativna, mejna in intervencijska cena
• sistem pomoči • sistem kvot

3.1.1. Nastanek in razvoj skupne kmetijske politike

Skupna kmetijska politika je bila med prvimi skupnimi politikami Evropskih skupnosti. Razloge za nastanek SKP najpreprosteje razumemo, če pogledamo širši zgodovinski kontekst ter gospodarski in ekonomski položaj v Evropi v času njenega nastanka. Že v 19. stoletju so v nekaterih delih Evrope nastajali presežki v kmetijski pridelavi hrane, hkrati pa je izboljšanje transportnih možnosti pomenilo, da je kmetijstvo postalo ekonomično in da je mogoče presežke v velikih količinah prepeljati čez velike razdalje. Zaradi posledic druge svetovne vojne se je Evropa v petdesetih letih 20. stoletja soočila s pomanjkanjem hrane in z ohromitvijo kmetijstva.

V prvotni skupni kmetijski politiki je bil poudarek predvsem na spodbujanju večje produktivnosti kmetijstva, da bi bila s tem potrošniku zagotovljena stalna preskrba s hrano po dostopnih cenah ter samozadostnost evropskih držav pri pridelovanju hrane.

Cilje in načela skupne kmetijske politike najdemo že v Rimski pogodbi iz leta 1958, in sicer v 3. členu (točka d), ki ustanoviteljice Evropske gospodarske skupnosti zavezuje k oblikovanju „skupne politike na področju kmetijstva“. Rimski pogodba pa v 39. členu opredeljuje naslednje temeljne cilje skupne kmetijske politike:

- povečanje storilnosti v kmetijstvu s pospeševanjem tehničnega napredka in nacionalizacijo kmetijske pridelave ter optimalno rabo proizvodnih dejavnikov, posebno dela;
- zagotavljanje primerne življenjske ravni na podeželju, zlasti s povečanjem dohodka v kmetijstvu;
- stabiliziranje kmetijskih trgov;
- zagotavljanje nemotene oskrbe ter oskrba porabnikov s hrano po sprejemljivih cenah.

Slovenski primer dobre prakse

- **ime projekta:** Kmetijsko okoljska plačila (ukrep 214)
- **izvajalec:** Agencija za kmetijske trge, v okviru 2 osi Izboljšanje okolja in podeželja, Program razvoj podeželja 2007-2013
- **cilj projekta:** vzpostaviti ravnotežje med kmetijsko pridelavo ter varovanjem narave in okolja z izplačevanjem podpor okolju prijaznih načinov kmetovanja
- **opis projekta:** podpore se izplačujejo na hektar obdelanih kmetijskih zemljišč oziroma v nekaterih primerih na žival in so namenjene delnemu kritju stroškov dodatno vloženega dela zaradi okoljevarstvenih in krajinskih zahtev ter za ohranjanje tradicionalnih oblik kmetovanja: zmanjševanje negativnih vplivov kmetijstva na okolje (npr. ekološko kmetovanje, planinska paša), **ohranjanje naravnih danosti, biotske raznovrstnosti, rodovitnosti tal in tradicionalne kulturne krajine** (npr. reja avtohtonih in tradicionalnih pasem domačih živali), **varovanje zavarovanih območij** (reja domačih živali v osrednjem območju pojavljanja velikih zveri)

Prve predloge za ukrepe skupne kmetijske politike je Evropska komisija pripravila že leta 1960, do leta 1962 pa so se izoblikovala **tri temeljna načela**, na katerih sloni skupna kmetijska politika. Ta temeljna načela tržno-cenovne politike so:

- **enotnost trga**, katerega ideja je, da se ustvari skupni trg brez carinskih ovir in se omogoči prost pretok kmetijskih izdelkov;
- **prednostna obravnava kmetijske pridelave**, kjer imajo prednost izdelki domačih proizvajalcev pred uvoznimi izdelki – to je bilo potrebno, ker so cene domačih proizvodov ob ustanovitvi EGS presegale cene na svetovnem trgu in so lahko to rešili le z ustreznimi uvoznozaščitnimi določili;
- **finančna solidarnost držav članic**, kar pomeni ustanovitev skupnega proračuna, iz katerega bi se potem financirala skupna kmetijska politika.

Sestavni del skupne kmetijske politike so tudi predpisi o veterinarskem nadzoru, varstvu rastlin in živali, prehrani živali in higienski ter kakovostni predpisi. Skupna kmetijska politika vpliva in spodbuja pridelavo različnih kmetijskih proizvodov, ureja obseg in zalogo ter izvaja ukrepe zunanje trgovinske politike.

V šestdesetih in sedemdesetih letih 20. stoletja se je skupna kmetijska politika v Evropi štela za pozitivno vizijo povojnega razvoja, saj je povečala kmetijsko pridelavo. Z začetkom osemdesetih let pa so v ospredje prišle tudi nekatere negativne posledice povečane kmetijske pridelave, kot sta degradacija okolja in onesnaževanje voda. Dodaten problem je postala tudi prevelika pridelava hrane, ki je presegala potrebe Evropske skupnosti.

V osemdesetih letih se je tako EU lotila načrtnih reform skupne kmetijske politike, ki naj bi odpravile preveliko proizvodnjo in negativni vpliv na okolje: zmanjševanje presežkov kmetijske pridelave (na primer mleka), spodbujanje okolju prijaznega kmetovanja in varovanje okolja.

Leta 1999 je Evropska komisija sprejela Agendo 2000, ki je v kmetijski politiki prinesla vrsto sprememb, npr. poudarek trajnostnemu kmetijstvu in trajnostnemu razvoju podeželja.

Politika je vključevala vrsto ukrepov in mehanizmov za izboljšanje učinkovitosti kmetijstva ob sočasni krepitvi varovanja okolja in postopnem izločanju manj produktivnih območij (podpora kmetom, ki uvedejo natančno določene ukrepe za varovanje okolja; podpora kmetom na območjih, ki so manj ugodna za kmetovanje (npr. hribovska območja), poklicno usposabljanje kmetovalcev).

Leta 2003 je bila kot posledica Agende 2000 predstavljena radikalna izboljšava kmetijske politike v Evropski uniji: vpeljana so bila neposredna plačila kmetom, ki so nadomestila subvencije na proizvedene količine. Sprejeta je bila tudi direktiva z namenom povečanja proizvodnje biogoriv kot deleža, ki bi podprl končni cilj zmanjšanja toplogrednih izpustov.

Nove izzive je skupni kmetijski politiki prinesla tudi razširitev EU s 15 na 27 držav. Glede na številke je bil vpliv širitve na kmetijstvo EU izjemno velik. Kmečkemu prebivalstvu EU iz starih 15 držav članic, ki je štelo šest milijonov, se je pridružilo še sedem milijonov kmetov iz novih članic.

3.1.2. Izvajanje skupne kmetijske politike

Skupna kmetijska politika je od vseh politik EU najbolj povezana in ji je kot taki namenjen velik delež proračuna EU.

Vendar se je delež proračuna, namenjenega skupni kmetijski politiki, zmanjšal z najvišje porabe skoraj 70 % proračuna EU v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja na približno 48 % v letu 1995. Znotraj trenutno veljavne finančne perspektive (2007–2013) ter skladno z regulativo Evropske komisije, sprejeto leta 2003, v letu 2010 prvi steber skupne kmetijske politike (tržna politika in pomoč) obsega 31 % skupnega proračuna, drugi steber (razvoj podeželja) pa pomeni dodatnih 11 % – to ostaja nespremenjeno tudi po sprejetju Lizbonske pogodbe.

Že Rimska pogodba je uvedla oblikovanje **skupnih tržnih ureditev** (STU) oziroma svežnjev predpisov za posamezne kmetijske proizvode, ki zavezujejo vse države članice ter veljajo za posamezno tržno leto. Tržna leta se glede na posamezni izdelek začno na različne datume in trajajo dvanajst mesecev.

Obstajajo štiri vrste skupnih tržnih ureditev, kot povzema spodnja preglednica.

Vrste skupnih tržnih ureditev:	Proizvodi, ki jih pokrivajo:
Intervencijske in proizvodne pomoči	mleko in mlečni izdelki (od 2005), govedina in teletina, riž, olivno olje, žita, ovčetina, olja in maščobe, rozine
Intervencija	sladkor, mleko in mlečni izdelki, vino, svinjina, sveže sadje in zelenjava
Proizvodna pomoč	lan in konoplja, suha krma, predelani proizvodi na osnovi sadja in zelenjave, tobak, hmelj, semena, kozlovina, banane
Carinska zaščita	perutnina, jajca, druge maščobe, žive rastline in cvetje; proizvodi, za katere ni skupnih tržnih ureditev

- Odločitve, povezane s kmetijsko politiko EU na splošno ter s STU specifično, sprejemajo kmetijski ministri članic v sestavi Sveta za **kmetijstvo in ribištvo** s kvalificirano večino na podlagi predloga Komisije po končanih posvetovanjih z Evropskim parlamentom.
- Predloge pripravljata Posebni odbor za kmetijstvo (vprašanja, povezana s politiko trgov) in Odbor stalnih predstavnikov (COREPER), ko gre za vprašanja, povezana s prehrabno varnostjo.
- Ko je neka STU sprejeta, Evropska komisija vzpostavi mehanizme za izvajanje, pri čemer spet sodeluje Posebni odbor za kmetijstvo.

Čeprav financiranje skupne kmetijske politike prihaja iz Evropske unije, plačila proizvajalcem izplačujejo ustrezne nacionalne agencije držav članic (v Sloveniji je to Agencija za kmetijske trge in razvoj podeželja).

Sredstva skupne kmetijske politike pritekajo iz EU v skladu z letnimi razporeditvami za vsako državo članico. Vsaka država pa je vzpostavila svoje lastne notranje postopke za izvajanje določb skupne kmetijske politike in razporejanje plačil svojim kmetom.

Eden izmed mehanizmov Sveta je tudi določanje tržnih cen posameznih kmetijskih pridelkov. Med mehanizme izvajanja skupne kmetijske politike spada tudi sistem pomoči.

Ta se lahko dodeli v obliki plačila na površino, proizvodne pomoči, pomoči za spodbujanje živinoreje in izravnalnih plačil, ki dopolnjujejo prihodke kmetovalcev in so dodeljena na osnovi števila živali in/ali obdelovalnih površin.

Finančna pomoč se lahko zagotovi tudi za trženje proizvodov, za povečanje konkurenčnosti in za vzpostavitev ter delovanje proizvajalcev ali podjetij v kmetijsko-živilskem sektorju.

V javnosti je najodmevnejši mehanizem skupne kmetijske politike **sistem kvot**, ki skupaj s sistemom **nacionalnih zjamčenih količin** omogoča nadzor kmetijske proizvodnje in omejuje presežke. Med podobne sisteme nadzora sodi še sistem enotne dajatve, ki zagotavlja, da uvozne cene niso nižje od tistih v EU.

Zaščitne ukrepe, tudi tako stroge, kot je ustavitev uvoza, lahko EU sprejme, če obstaja nevarnost, da bo trg EU zaradi uvoza resno moten oziroma bi lahko z uvozi ogrozili zdravje državljanov.

Lizbonska pogodba spreminja tudi nekatera področja skupne kmetijske politike predvsem v zakonodajnem postopku, postopku izvajanja ter postopku financiranja.

Prvič v zgodovini bo pri sprejemanju skupne kmetijske politike soodločanje ali navadni zakonodajni postopek zamenjal trenutni posvetovalni postopek. To je velika sprememba, saj daje Evropskemu parlamentu resnično vlogo sozakonodajalca na področju kmetijstva. To pomeni, da bodo med pripravo normativnih aktov skupne kmetijske politike stalna posvetovanja med Komisijo in Evropskim parlamentom. Lizbonska pogodba sicer ne predvideva posebnih sprememb pri financiranju skupne kmetijske politike; največje spremembe se predvidevajo pri procesih sprejemanja letnega proračuna. Pomembnejše reforme skupne kmetijske politike so napovedane za leto 2013, ko bo EU sprejemala smernice za obdobje po izteku finančne perspektive 2007–2013. V prihodnje bodo Evropska unija in države članice bolj podpirale podeželske regije. Neposredna plačila kmetom se bodo zmanjšala, sredstva pa se bodo prenesla v sklad za razvoj podeželskih območij.

Kvote so največje količine proizvodnje, dodeljene kmetom. Presežna proizvodnja se kaznuje z globo.

Nacionalne zjamčene količine, dodeljene državam članicam, so najvišje dovoljene količine proizvodnje. Če jih proizvajalci presežejo, morajo plačati soodgovornostni davek.

3.2. Notranji trg

Ključni pojmi • načelo prepovedi diskriminacije • načelo vzajemnega priznavanja • pravila konkurence • državna pomoč

Skupni trg je eden izmed temeljev Evropske unije. Vzpostavitve enotnega evropskega gospodarskega prostora je določala ustanovna, Rimska pogodba. Notranji trg temelji na štirih svobodah – prostem pretoku ljudi, blaga, storitev in kapitala.

3.2.1. Razvoj notranjega trga

Notranji trg se je oblikoval postopoma. Najprej so države članice oblikovale območje proste trgovine, ki mu je sledila carinska unija. Leta 1968 je šest ustanovnih držav članic po ukinitvi carin in količinskih omejitev v medsebojni trgovini določilo enotne carinske tarife in kvote za uvoz ter izvoz blaga iz tretjih držav in vanje. Glavnina dela pri oblikovanju enotnega trga je bila opravljena po sprejemu Enotnega evropskega akta leta 1986 (v veljavo stopil julija 1987), tako da je bil notranji trg vzpostavljen 31. decembra 1992. Po izračunih Evropske komisije je notranji trg v prvih desetih letih svojega delovanja ustvaril vsaj 2,5 milijona dodatnih delovnih mest in pripomogel k dodatnemu prihodku v višini skoraj 900 milijard evrov. Države članice so za še učinkovitejše delovanje notranjega trga oblikovale tudi gospodarsko in monetarno unijo, ki je uvedla tudi najmočnejši ekonomski integracijski faktor – skupno valuto evro.

3.2.2. Izvajanje politike notranjega trga

Notranji trg temelji na dveh osnovnih načelih, ki ju določajo pogodbe in sodna praksa Sodišča EU v Luksemburgu.

18. člen Pogodbe o delovanju Evropske unije **prepoveduje** kakršno koli **diskriminacijo na podlagi nacionalnosti na notranjem trgu**. Diskriminacija pomeni različno obravnavo zaradi drugačne nacionalnosti pod istimi pogoji. To ne velja le za prost pretok ljudi, temveč tudi blaga. Tako ne moremo drugače obravnavati blaga, ki je bilo proizvedeno doma, od tistega, ki smo ga uvozili iz druge države članice. Na podlagi sodne prakse Sodišča EU se je načelo nediskriminacije prilagodilo tudi drugim primerom in okoliščinam.

Drugo temeljno načelo notranjega trga pa je postavilo Sodišče EU. V primeru, ki ga danes vsi poznamo kot Cassis de Dijon (po imenu pijače – sadnega likerja –, ki je bil predmet spora), je opredelilo **načelo vzajemnega priznavanja**. To načelo v praksi zagotavlja prost pretok blaga brez potrebe po harmonizaciji nacionalnih zakonodaj na ravni Evropske unije. V primeru Cassis de Dijon Nemčija ni dovolila prodaje tega francoskega sadnega likerja na svojem ozemlju, saj ni vseboval minimalne količine alkohola, ki se je v Nemčiji zahtevala za razvrstitev med likerje. Sodišče EU je pritrdilo francoskemu izvozniku in odločilo, da se proizvod, ki je bil zakonito izdelan v kateri koli državi članici, sme prodajati v kateri koli drugi državi članici. Tako nacionalne določbe ne smejo diskriminirati trgovcev ali imeti takega učinka pri trženju nacionalnih proizvodov in proizvodov iz drugih držav članic.

Pravila konkurence

Pogodba o delovanju Evropske unije tudi določa, da so na notranjem trgu prepovedane aktivnosti, ki bi omejevale konkurenco. Tako govorimo o prepovedih sklepanja omejevalnih dogovorov, zlorabe prevladujočega položaja in koncentracije, katere cilj je omejevanje konkurence.

Pravila konkurence se delijo na tri sklope:

- državne pomoči,
- protimonopolna pravila,
- nadzor nad združitvami.

Prepovedani in nični so dogovori med podjetji o pogojih poslovanja na trgu, katerih cilj ali učinek je preprečevati, ovirati ali izkrivljati konkurenco. Predvsem so prepovedani sporazumi o določanju cen, delitvi trga in omejevanju proizvodnje, posebne pozornosti pa so deležne pogodbe o ekskluzivni in selektivni distribuciji, še zlasti če stranke omejujejo v ustvarjanju lastne cenovne politike ali oblikovanju prodajnih poti. Nekateri dogovori z elementi omejevalnega značaja pa so dopustni. To velja, kadar dogovor prispeva k izboljšanju proizvodnje ali razdelitve dobrin ali če pospeši tehnični ali gospodarski razvoj, pri tem pa zagotavlja uporabnikom pravičen delež doseženih koristi.

Prepovedana je tudi zloraba prevladujočega položaja na trgu. Podjetje ali več podjetij (govorimo o monopolu oziroma o duopolu ali oligopolu) je v takem položaju, če glede nekega blaga ali storitve nima konkurentov ali ima na trgu le nepomembno konkurenco. Prevladujoči položaj ni prepovedan, so pa prepovedane vse zlorabe, ki se navadno kažejo v neupravičenem zviševanju ali zniževanju cen, diskriminaciji, dodatnih pogojevanjih poslovnim partnerjem in drugem.

Koncentracije (združitve, prevzemi, skupna podjetja) so sporne le, če povečujejo moč enega ali več podjetij, pri tem pa bistveno zmanjšujejo ali onemogočajo učinkovito konkurenco. Koncentracij, ki nimajo teh negativnih učinkov na konkurenco, ni mogoče prepovedati. Pri tem velja izpostaviti kriterije presoje. Velja dinamični pristop, v okviru katerega je treba upoštevati razvoj trga, pojave nove konkurence, nove tehnologije, spremenjene navade, svetovne usmeritve in drugo.

Državne pomoči so na eni strani strošek ali izguba prihodka države, na drugi strani pa korist za prejemnike. Pri državnih pomočeh velja temeljno pravilo, po katerem je vsaka državna pomoč v svojem bistvu nezdružljiva z načeli skupnega evropskega trga.

Tako se odločitev o dopustnosti državne pomoči vedno presoja na podlagi te predpostavke – da je z načeli notranjega trga nezdružljiva kakršna koli pomoč, ki jo da država članica nekemu podjetju iz državnih virov in ki vpliva oziroma bi lahko vplivala na trgovino in konkurenco med članicami EU.

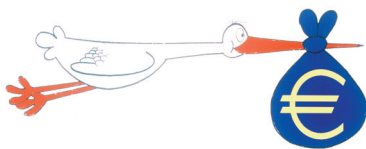
Pod določenimi pogoji je podpora v obliki državne pomoči kljub temu sprejemljiva. Nesporne so tiste pomoči, ki so socialnega značaja in so na voljo vsem uporabnikom, ki imajo na koncu od tega tudi korist (npr. nižja cena javnih prevozov). Pogojno združljive s cilji notranjega trga so pomoči, ki so namenjene pospeševanju gospodarskega razvoja v regijah s podpovprečnim življenjskim standardom in visoko brezposelnostjo, oziroma tiste, ki pospešujejo izpeljavo projektov,

pomembnih za skupni evropski trg, kulturo in ohranjanje kulturne dediščine, ter tiste pomoči, ki lajšajo in pospešujejo razvoj nekaterih gospodarskih aktivnosti ali nekaterih gospodarskih območij (pomoč malim in srednje velikim podjetjem, raziskave in razvoj, varstvo okolja ...).

Državne pomoči se dodeljujejo z različnimi instrumenti. Največkrat gre za dotacije, ugodna posojila, jamstva, pa tudi za odpise dolgov, davčne ugodnosti ali znižanje plačil socialnih obveznosti.

3.3. Ekonomska in denarna unija (evro)

Ključni pojmi • konvergenčni kriteriji • ekonomska in monetarna unija (EMU) • Evropska centralna banka • Evrosistem • evro • priložnostni spominski kovanec • Pakt stabilnosti in rasti

3.3.1. Razvoj ekonomske in monetarne unije

Ekonomska in monetarna unija vključuje tesno usklajevanje gospodarske in davčne politike držav članic ter enotno monetarno politiko in enotno valuto evro za države, ki izpolnjujejo nekatere pogoje. Države članice EU se gospodarsko in monetarno povezujejo že od ustanovitve Evropske gospodarske skupnosti. Najprej so se osredotočile na vzpostavitev skupnega trga. Na enotnem evropskem trgu se ljudje, blago, storitve in kapital gibljejo tako prosto kot znotraj posamezne države. Postopno pa se je izkazalo, da je za nadaljnji razvoj in razcvet notranjega trga potrebno tesnejše gospodarsko in monetarno sodelovanje.

Maastrichtska pogodba je leta 1992 določila osnovna pravila za uveljavitev ekonomske in monetarne unije ter ustanovitev enotne valute. Ta pravila določajo cilje ekonomske in monetarne unije, pristojnosti v zvezi z njo in pogoje, ki jih morajo izpolnjevati države članice, da lahko sprejmejo evro. Ti pogoji so znani kot konvergenčni kriteriji (ali maastrichtski kriteriji).

Maastrichtski kriteriji – dva fiskalna in trije monetarni – so:

- Javno-finančni primanjkljaj ne sme presegati 3 % BDP, razen če je to razmerje znatno in je neprestano upadalo ter doseglo raven blizu referenčne vrednosti ali je prekoračitev referenčne vrednosti samo izjemna in začasna ter razmerje ostaja blizu referenčne vrednosti.
- Javni dolg ne sme presegati 60 % BDP, razen če se to razmerje zadostno zmanjšuje in zelo hitro dosega referenčno vrednost.
- Stopnja inflacije ne sme za več kot 1,5 odstotne točke presegati povprečja stopnje inflacije treh držav članic, ki so dosegle najboljše rezultate glede stabilnosti cen.
- Dolgoročne obrestne mere ne smejo presegati povprečja obrestnih mer treh držav članic z najnižjo stopnjo inflacije za več kot 2 odstotni točki.
- Tečaj valute vsaj dve leti od vstopa v mehanizem deviznih tečajev (ERM 2) ne sme nihati za več kot $\pm 15\%$ glede na centralni paritetni tečaj.

Vse države članice so del ekonomske in monetarne unije (EMU), ki je zadnja stopnja gospodarskega povezovanja Evropske unije in se je razvijala vse od oblikovanja enotnega trga.

- **Prva faza** je potekala od leta 1990 do konca leta 1993. V tej fazi so morale države članice EU odstraniti vse ovire za zagotavljanje zadnje svoboščine – prostega pretoka kapitala – in tako zagotoviti popolno liberalizacijo kapitalskih tokov. Pri tem so morale države članice sprejeti ustrezne ukrepe, s katerimi so prepovedale, da centralna banka financira sektor, ter preprečile nadaljnji privilegirani dostop javnega sektorja do finančnih institucij.
- **Druga faza** se je začela 1. januarja 1994 in končala konec leta 1998. Ustanovljen je bil Evropski monetarni institut, katerega naloge so bile okrepiti sodelovanje med nacionalnimi centralnimi bankami, zagotavljati koordinacijo monetarnih politik držav članic ter izpeljati potrebne priprave za uvedbo nove skupne valute. Države članice so v tej fazi izvajale ukrepe za izpolnitev konvergenčnih kriterijev.
- **Tretja faza** se je začela 1. januarja 1999.

Delovati je začela **Evropska centralna banka**, ki je prevzela naloge Evropskega monetarnega instituta. Euro je začel obstajati kot knjižni denar in je nadomestil obračunsko valuto ECU. Pristojnosti glede vodenja denarne politike so se prenesle na **Evrosistem**, ki ga sestavljajo Evropska centralna banka in nacionalne centralne banke držav članic EU, ki so uvedle evro. V tretji fazi so sodelovale države članice, ki so izpolnile konvergenčne kriterije. Teh držav je bilo leta 1999 enajst, vrednost njihovih valut glede na evro pa je bila nepreklicno določena.

Obdobje od 1. januarja 1999 do 31. decembra 2001 je bilo prehodno obdobje, v katerem je potekal postopen prehod na evro. Glede uporabe evra v tem obdobju je veljalo, da so se ekonomski subjekti svobodno odločali o uporabi evra. Imeli so možnost uporabljati evro, ne pa tudi obveznosti, da ga uporabljajo. Euro se je začel uporabljati na finančnih trgih. Tako se je nov javni dolg v državah območja evra že glasil na evro.

3.3.2. Euro

Po triletnem prehodnem obdobju so bili 1. januarja 2002 uvedeni evrski bankovci in kovanci, ki so v dveh mesecih zamenjali bankovce in kovance držav članic, ki so uvedle evro.

Bankovci

Evrski bankovci so v vseh državah območja evra enaki.

Izdani so v sedmih različnih vrednostih:	Vsak bankovec prikazuje enega od evropskih arhitekturnih slogov:
5 €	klasika
10 €	romantika
20 €	gotika
50 €	renesansa
100 €	barok in rokoko
200 €	arhitektura železa in stekla
500 €	sodobna arhitektura 20. stoletja

SLOVARČEK

Skupna evropska valuta

Ime je dobila na zasedanju Evropskega sveta v Madridu leta 1995. Voditelji držav in vlad takratnih petnajstih članic Unije so potrdili, da bo ime euro enako zapisano v vseh uradnih jezikih, z izjemo Grčije zaradi drugačne abecede. Denarna enota Evropske unije je tako v vseh članicah zapisana enako, čeprav je vstop novih držav v Unijo leta 2004 tudi na to področje vnesel nekaj jezikovne raznolikosti. Štiri nove članice namreč v svojem jeziku uporabljajo različne nazive, in sicer Latvija (eiro), Litva (euras), Madžarska (euró) in Slovenija (evro). Svet Evropske unije je leta 2005 sprejel novelo Uredbe o uvedbi evra, ki določa, da postane valuta sodelujočih držav članic evro, njena enota je 1 evro, ki se naprej deli na sto centov. Zakonodaja tudi določa, da se v pravnih instrumentih evro piše z „u“, sicer se beseda evro v Sloveniji piše v skladu s slovenskim pravopisom.

Uradna kratica za evro

EUR se uporablja v poslovnem, finančnem in trgovinskem okolju.

Uradni grafični simbol skupne evropske valute €

Oblika spominja na grško črko epsilon, kar se navezuje na staro Grčijo kot zibelko evropske civilizacije ter na prvo črko besede Evropa. Dve vodoravni in vzporedni črti predstavljata stabilnost skupne valute.

Na sprednji strani so upodobljena okna in vrata, ki simbolizirajo evropski duh odprtosti in sodelovanja. 12 zvezd Evropske unije predstavlja dinamiko in harmonijo sodobne Evrope. Mostovi na hrbtni strani pa simbolizirajo komunikacijo med evropskimi narodi ter med Evropo in preostalim svetom.

Kovanci

Kovanci so sicer izdani v osmih različnih vrednostih: 1, 2, 5, 10, 20 in 50 centov ter 1 in 2 evra. Evrski bankovci so v vseh državah območja evra enaki, evrski kovanci pa ohranjajo nacionalne posebnosti. Sprednja stran, ki označuje nominalno vrednost, je poenotena, hrbtne strani kovancev pa je oblikovala vsaka država članica po svoje.

Trenutno je v obtoku 19 različic oz. nacionalnih motivov evrskih kovancev, ki so zakonito plačilno sredstvo na celotnem območju, kjer se lahko plačuje z evri: 16 različic so prispevale države članice EU, ki so hkrati tudi članice območja evra, 3 različice evrskih kovancev pa so Monako, San Marino in Vatikan kovali na osnovi formalnega dogovora z Evropsko unijo.

Vsaka država članica evrosistema lahko enkrat na leto izda tudi **priložnostni spominski kovanec** v vrednosti 2 €. Slovenija je leta 2007 izdala spominski kovanec za 2 evra ob 50. obletnici podpisa Rimske pogodbe, leta 2008 pa spominski kovanec enake vrednosti ob 500-letnici rojstva Primoža Trubarja.

3.3.3. Pakt stabilnosti in rasti

Konvergenčne kriterije pa je treba spoštovati tudi v razmerah polnopravnega članstva. Ker se članice na gospodarske cikle ne morejo več odzivati s prilagajanjem tečaja svoje valute, morajo voditi vzdržno javno-finančno politiko in usklajevati svoje gospodarske politike. S **Paktom stabilnosti in rasti** se članica zaveže k vodenju vzdržne proračunske politike.

Poleg spremljanja uresničevanja fiskalnih kriterijev za članstvo v monetarnem območju je ključno določilo Pakta pristojnost Evropske komisije, da uporabi nadzorni mehanizem, s katerim preveri izpolnjevanje meril. Ta mehanizem Evropski komisiji omogoča, da proti državi, ki krši pravila območja evra o proračunskem primanjkljaju in javnem dolgu, uvede postopek; ta se lahko konča z letno globo v višini največ pol odstotka BDP države.

Začetek desetletja je zaznamovala gospodarska recesija; ker so imele nekatere države velike težave z izpolnjevanjem merila proračunskega primanjkljaja, so voditelji držav članic EU marca 2005 sprejeli dogovor o prenovi in večji fleksibilnosti Pakta. Ena ključnih točk ostaja priporočilo, da države članice tudi v času krepke gospodarske rasti vodijo racionalno in uravnoteženo javnofinančno politiko, da bi se pozneje lažje spopadle z morebitnimi manj ugodnimi razmerami. Tudi recesija, ki je svetovno gospodarstvo prizadela po letu 2007, je povzročila poslabšanje položaja v številnih državah članicah. Tako jih je leta 2010 več kot polovica kršila pravila Pakta, med njimi tudi Slovenija, ki je imela prevelik proračunski primanjkljaj.

3.4. Regionalna politika – finančna pomoč za razvoj

Ključni pojmi • Evropski sklad za regionalni razvoj • Evropski socialni sklad • Kohezijski sklad • Evropsko teritorialno sodelovanje

Evropska solidarnost je temelj integracije že od ustanovitve naprej. Tako tudi Pogodba o Evropski uniji določa ukrepe za krepitev ekonomske in socialne kohezije ter za zmanjšanje razlik v razvitosti med regijami v Evropski uniji. S tem namenom države članice sodelujejo pri evropski regionalni politiki, ki jo delno financirajo različni evropski skladi, kot sta strukturni in kohezijski sklad ter sredstva iz proračunov držav članic.

Evropska unija z instrumenti regionalne politike razporeja sredstva od bogatih k revnejšim regijam. Tako pospešuje razvoj manj razvitih regij in jim pomaga odpraviti gospodarsko zaostalost v primerjavi z drugimi državami EU. Razlike v blaginji so velike tako med državami kot v samih državah EU. Najbogatejše regije, merjeno po BDP na prebivalca, so urbane regije – London, Bruselj in Hamburg. Najbogatejša država Luksemburg je več kot sedemkrat bogatejša od najrevnejših Romunije in Bolgarije. V preteklosti je regionalna politika že prinesla rezultate. Znan je primer Irske: ob vstopu v članstvo leta 1973 je njen BDP znašal 64 % povprečja EU, zdaj pa je eden najvišjih v EU (leta 2009 je bil šesti najvišji na svetu).

Prednostna naloga trenutne regionalne politike je čim prej približati življenjski standard članic, ki so se Evropski uniji pridružile po letu 2004, povprečju EU.

V obdobju 2007–2013 je za regionalni razvoj namenjenih 36 odstotkov proračuna EU oziroma skoraj 350 milijard evrov. Po predvidevanjih bo 12 držav, ki so se Evropski uniji pridružile po letu 2004, prejelo 51 % skupne pomoči za regionalni razvoj v obdobju 2007–2013, čeprav predstavljajo manj kot četrtno vsega prebivalstva EU.

Sredstva prihajajo iz treh različnih virov, in sicer glede na vrsto pomoči in upravičenca: Evropski sklad za regionalni razvoj, Evropski socialni sklad, Kohezijski sklad.

3.4.1. Evropski sklad za regionalni razvoj

Evropski sklad za regionalni razvoj zajema programe za splošno infrastrukturo, inovacije in investicije. Sredstva sklada so na voljo za najrevnejše regije v EU, v katerih BDP ne dosega 75 odstotkov povprečja EU.

SLOVARČEK

Kohezija

Pomeni povezanost med regijami znotraj EU. Večja kot je kohezija, manjše so razlike v razvoju med regijami.

Kohezijska politika

Je politika zmanjševanja razlik v razvitosti med regijami v državah članicah Evropske unije.

Regionalna politika

Je del kohezijske politike. Njen cilj je pospeševati razvoj manj razvitih regij in jim pomagati pri odpravi gospodarske zaostalosti.

Evropski sklad za regionalni razvoj je namenjen krepitevi ekonomske in socialne kohezije ter pomoči pri odpravljanju največjih razvojnih neravnovesij v evropskih regijah. Gre za regije z najbolj omejenimi možnostmi, skupaj s podeželskimi in mestnimi območji, nazadujoče industrijske regije, območja z geografskimi in naravnimi ovirami, kot so otoki, gorska območja, redko poseljena območja in mejne regije. Skupaj z Evropskim socialnim skladom sodi v okvir strukturnih skladov, ki so del evropskega proračuna. Črpanje sredstev strukturnih skladov se izvaja po principu deljene odgovornosti med Evropsko komisijo in organi držav članic.

Slovenija v obdobju 2007–2013 črpa sredstva iz tega sklada na podlagi dveh operativnih programov (ključna pravna podlaga za črpanje), in sicer operativni program za krepitev regionalnih razvojnih potencialov in operativni program razvoja okoljske in prometne infrastrukture.

Slovenski primer dobre prakse

- **ime projekta:** Park hotel Bohinj – prvi EKO hotel v Sloveniji na robu Triglavskega narodnega parka
- **izvajalec:** Park hotel Bohinj, 2007–2013
- **cilj projekta:** dvig konkurenčnosti turističnega gospodarstva s preoblikovanjem infrastrukture v energijsko varčen objekt, opremljen z lastnimi energetske viri ter naravnimi in toplotnimi materiali najvišje kakovosti, ter zmanjšanje vpliva na okolje in nižji obratovalni stroški
- **opis projekta:** izgradnja namestitvenih kapacitet poleg že obstoječega Aquaparka, z možnostjo organiziranja poslovnih dogodkov, konferenc, kongresov in ostale bogate ponudbe (bowling, kino dvorana, wellness, fitnes itn.)

Evropski sklad za regionalni razvoj izvaja prednostne naloge Evropske unije, zlasti potrebo po krepitevi konkurenčnosti in inovativnosti, ustvarjanju in ohranjanju trajnih delovnih mest ter zagotavljanju trajnostnega razvoja.

3.4.2. Evropski socialni sklad

Evropski socialni sklad namenja sredstva za projekte poklicnega usposabljanja in druge vrste pomoči za zaposlovanje in odpiranje novih delovnih mest. Do sredstev socialnega sklada so upravičene vse države EU.

Gre za najstarejši strukturni sklad, katerega glavni cilj je zmanjševanje razlik v bogastvu in življenjskih standardih med regijami in državami članicami ter spodbujanje gospodarske in socialne kohezije. Socialni sklad vlaga v človeški kapital, ustvarjanje delovnih mest, spodbujanje zaposlenosti in zaposljivosti ter krepitev inovativnosti. Več kot 10 odstotkov celotnega proračuna EU je z mehanizmi sklada tako namenjenih naložbam v ljudi – kar je najpomembnejši kapital EU.

Glavni namen ostaja spodbujanje zaposlovanja v EU. Trenutno se več kot 200 milijonov delavcev v Evropi spoprijema z novimi izzivi – zahtevami po novih znanjih in spretnostih, povečano uporabo informacijske tehnologije v delovnih procesih, globalizacijo, s težavami mladih pri iskanju prve zaposlitve, staranjem evropskega prebivalstva ipd.

Slovenski primer dobre prakse

- **ime projekta:** Mladinski delavec
- **izvajalec:** IRDO – Institut za razvoj družbene odgovornosti s partnerji 2009-2012
- **cilj projekta:** razvoj modelov formalnih in neformalnih načinov izobraževanja za mladinskega delavca v Sloveniji, krepitev področja mladinskega dela
- **opis projekta:** priprava treh predlogov izobraževalnih modelov (univerzitetni, izbirni predmet, neformalni) za mladinskega delavca in strokovne podlage za uveljavitev poklica »mladinski delavec«, analiza in vzpostavitev sistemov preverjanja in priznavanja neformalno pridobljenih veščin v Sloveniji in EU, izdaja šestih tiskanih gradiv itn.

Evropski socialni sklad je glavni instrument strategije za rast in delovna mesta, ki je usmerjena k izboljševanju kakovosti življenja državljanov, tako da jim ponuja boljše znanje z izobraževanjem in usposabljanjem ter posledično tudi boljše možnosti za zaposlitev. Državam članicam pomaga, da evropsko delovno silo in države članice bolje pripravi za nove, globalne izzive. Pri tem Evropski socialni sklad posebno pozornost namenja invalidnim osebam, migrantom, manjšinam in drugim marginalnim skupinam, ki se težje vključujejo na trg dela. V programskem obdobju 2007–2013 bo iz omenjenega sklada državam članicam EU in regijam za doseganje omenjenih ciljev razdeljeno približno 75 milijard evrov.

3.4.3. Kohezijski sklad

Kohezijski sklad zajema projekte okoljske in prometne infrastrukture ter razvoj obnovljive energije. Sredstva so namenjena državam, v katerih je življenjski standard nižji od 90 % povprečja EU, tj. 12 novim državam članicam ter Portugalski in Grčiji. Za Španijo, ki je bila upravičena do sredstev iz prejšnjih dejavnosti Kohezijskega sklada, se sredstva postopno ukinjajo.

Kohezijski sklad že od leta 1994 v državah članicah sofinancira večje projekte s področja okoljske in prometne infrastrukture ter tako pomaga zmanjševati ekonomska in socialna neskladja in stabilizirati gospodarstvo. Kohezijski sklad financira do 85 % upravičenih izdatkov posameznega projekta.

Slovenski primer dobre prakse

- **ime projekta:** Celostno urejanje odvajanja in čiščenja odpadnih voda in varovanje vodnih virov na povodju Savinje – projekt Šentjur
- **izvajalec:** Hidroinženiring, d. o. o., Ljubljana, 2007–2013
- **cilj projekta:** izgradnja kanalizacijskega sistema za občino Šentjur v skupni dolžini okoli 10.485 metrov in izgradnja čistilne naprave Šentjur, kapacitete 13.000 PE
- **opis projekta:** centralna čistilna naprava rešuje odvajanje in čiščenje komunalnih odpadnih voda za mesto Šentjur in pripadajoče gravitacijsko območje. Komunalne odpadne vode se preko obstoječih in novih kanalizacijskih vodov preusmerjajo na centralno čistilno napravo iz mesta Šentjur in bližnjih naselij. Navedeni projekt je prva faza v izgradnji celotnega kanalizacijskega sistema v Savinji – nadaljne faze v Kasazah in Dobrni

Do sredstev Kohezijskega sklada so upravičene najmanj razvite države članice EU, katerih bruto domači proizvod (BDP) na prebivalca znaša manj kot 90 % povprečja EU.

Do sredstev iz Kohezijskega sklada so upravičeni:

- okoljski projekti, ki pomagajo dosegati evropske okoljevarstvene cilje in uresničujejo prednostne naloge evropske okoljske politike in okoljskega akcijskega programa. V okviru sklada se lahko financirajo projekti s področja ravnanja s komunalnimi odpadki, odvajanja in čiščenja odpadnih voda, oskrbe s pitno vodo, zagotavljanja poplavne varnosti ter projekti za učinkovito rabo energije in koriščenje obnovljivih virov energije.
- projekti prometne infrastrukture za gradnjo ali razvoj prometne infrastrukture, kot jo opredeljujejo smernice za razvoj vseevropskega prometnega omrežja (avtoceste in železniške povezave).

3.4.4. Evropsko teritorialno sodelovanje

Gre za sofinanciranje politike čezmejnega, transnacionalnega in medregionalnega sodelovanja.

Vsaka država članica ali regija mora sama najti najprimernejšo razvojno politiko za svojo razvojno pot, upoštevajoč svoje posebne gospodarske, socialne, okoljske, kulturne in institucionalne pogoje. Glede na središčno geopolitično lego Slovenije in dolžino notranjih in zunanjih meja ter glede na dejstvo, da večina slovenskega prebivalstva živi v obmejnem območju, bo Evropsko teritorialno sodelovanje tudi v programskem obdobju 2007–2013 eden ključnih instrumentov za spodbujanje razvoja obmejnih regij in s tem celotne Slovenije. Na evropski ravni je za Evropsko teritorialno sodelovanje skupno namenjenih 7,75 milijarde evrov. Od tega so skoraj tri četrtine oziroma 5,5 milijarde evrov namenjene čezmejnemu sodelovanju, milijarda in pol evrov transnacionalnemu sodelovanju ter dobrih 5 % vseh sredstev medregionalnemu sodelovanju.

Evropska sredstva na voljo za Slovenijo v obdobju 2007–2013

Skladi in predvidena področja projektov	Višina sredstev (v milijardah evrov)
EVROPSKI SKLAD ZA REGIONALNI RAZVOJ - konkurenčnost podjetij in raziskovalna odličnost - gospodarsko-razvojna strategija - povezovanje naravnih in kulturnih potencialov - razvoj regij	2,038
EVROPSKI SOCIALNI SKLAD - spodbujanje podjetništva in prilagodljivosti - spodbujanje zaposljivosti iskalcev dela in neaktivnih - razvoj človeških virov in vseživljenjsko učenje - enakost možnosti in spodbujanje socialne vključenosti - institucionalna in administrativna usposobljenost	0,755
KOHEZIJSKI SKLAD - železniška infrastruktura - cestna in pomorska infrastruktura - ravnanje s komunalnimi odpadki - varstvo okolja – področje voda - trajnostna raba energije	1,411
Skupaj	4,204

(Vir: Nacionalni strateški referenčni okvir, www.euskladi.si)

3.5. Podnebno-energetska politika

Ključni pojmi • Kjotski protokol (1997) • Københavnski sporazum (2009)
• trgovanje z izpusti in zajemanje CO₂

Energija je za nas bistvenega pomena. Potrebujemo jo pri opravljanju skorajda vseh dnevnih opravil. Iz leta v leto poraba energije narašča, s tem pa se povečuje tudi naša odvisnost od fosilnih goriv (nafta, zemeljski plin, premog). Ta goriva z visokimi izpusti CO₂ obsegajo okoli 80 % porabe energije v Evropski uniji. Fosilna goriva so glavni vzrok globalnega segrevanja, zato moramo oblikovati celostno energetske in okoljske politiko z jasnimi cilji in s časovnim razporedom za prehod na gospodarstvo z nizkimi izpusti ogljika ter za varčevanje energije. Pri tem bomo morali spremeniti strukturo porabe in proizvodnje energije. Samo tako bomo lahko dosegli cilje, ki smo si jih sami zadali v boju proti podnebnim spremembam.

Slovenski primer dobre prakse

- **ime projekta:** Javni razpis za sofinanciranje individualnih sistemov ogrevanja na lesno biomaso za leti 2010 in 2011
- **izvajalec:** Ministrstvo za gospodarstvo v okviru Operativnega programa razvoja okoljske in prometne infrastrukture za obdobje 2007–2013, razvojne prioritete Trajnostna raba energije, prednostne usmeritve Inovativni ukrepi za lokalno energetske oskrbo
- **cilj projekta:** dodelitev nepovratnih sredstev za sofinanciranje projektov vgradnje kotlovskih naprav na lesno biomaso; finančne spodbude so namenjene za naložbe v vgradnjo novih kotlovskih naprav na lesno biomaso
- **opis projekta:** vgradnja kotlovskih naprav na lesno biomaso z avtomatskim dodajanjem goriva (kurilna naprava, sistem za doziranje goriva, čiščenje dimnih plinov, hranilnik toplote); dodatna dela (npr. montaža kotlovske naprave, kotlovnica, dimnik, zalogovnik za gorivo, projektna dokumentacija za pridobitev gradbenega dovoljenja)

3.5.1. Zaveza EU

Decembra 2008 so voditelji držav EU sprejeli obsežen sveženj ukrepov za zmanjšanje globalnega segrevanja ter zagotavljanje zanesljive in zadostne dobave energije. Po tej najdaljnosežnejši reformi energetske politike doslej naj bi Evropa prevzela vodilno vlogo v svetu na področju obnovljive energije in nizkoogljičnih tehnologij.

V Evropski uniji smo se zavezali, da bomo do leta 2020 (glede na leto 1990):

- ustvarili 20 % manj izpustov toplogrednih plinov (30 %, če se doseže mednarodni sporazum),
- porabili za 20 % manj energije (učinkovita raba energije),
- zadovoljili 20 % potrebe po energiji iz obnovljivih virov.

Za doseg 20-odstotnega povišanja deleža obnovljive energije so se države članice dogovorile o nacionalnih ciljih, ki jih morajo izpolniti. Nacionalni cilji zagotavljajo, da bo vsaka država v skladu s svojimi zmožnostmi prispevala k uresničevanju skupnega cilja ob upoštevanju izhodiščnega položaja države, ravni doseženega napredka in različne stopnje blaginje.

Z večjo rabo obnovljive energije se bo poraba fosilnih goriv zmanjšala za 200 do 300 milijonov ton na leto, kar bi pomenilo zmanjšanje izpustov CO₂ za 600 do 900 milijonov ton na leto. Evropska unija bo z lastno proizvodnjo obnovljive energije manj odvisna od zunanje dobave in manj izpostavljena nihanju cen nafte.

Tudi visokotehnološke industrijske panoge bi lahko izkoristile nove poslovne priložnosti, ki se porajajo ob razvoju tehnologij z nizkimi vrednostmi izpustov ali celo brez njih in temeljijo na obnovljivih virih energije, kot so veter, sončna energija, vodna energija in biomasa.

Vsaka država mora povečati delež in porabo obnovljive energije v proizvodnji elektrike, pri ogrevanju in hlajenju ter prometu.

- Delež biogoriv in drugih obnovljivih virov energije v prometu bi moral v vsaki državi znašati 10 %. Pri tem je treba zagotoviti trajnostno proizvodnjo biogoriv, kar pomeni, da ta ne smejo ogroziti proizvodnje živil in povzročiti krčenja gozdov ali izgube biotske raznovrstnosti.
- Evropska unija si prizadeva razviti energijsko učinkovito tehnologijo, izdelke in storitve, kjer je možnost varčevanja z energijo največja. Najpomembnejša je energijsko varčna gradnja. Ogrevanje namreč zajema 40 % evropskih potreb po energiji. Porabo energije bi lahko zmanjšali za tretjino z boljšim projektiranjem stavb in z vgradnjo učinkovitejših sistemov razsvetljave, ogrevanja, hlajenja in tople vode.
- Naslednje področje je cestni promet (26 % evropskih potreb po energiji). Države članice naj bi do leta 2012 omejile količino izpustov osebnih vozil na 120 g CO₂/km in uvedle oznake za energijsko varčna vozila. Spodbujale bodo tudi alternativne oblike prevoza, kot so mestni promet, nemotorizirana prometna sredstva in delo na daljavo.
- Pod drobnogledom EU je tudi proizvodnja (25 % evropskih potreb po energiji). EU je preučila energijsko učinkovitost izdelkov in se odločila uvesti okoljske standarde za nekatere izdelke, kot so ogrevalni kotli, televizijski sprejemniki in svetila. Z označevanjem izdelkov naj bi tudi spodbudila „kupovanje do okolja prijaznih izdelkov“. Znak za okolje pomaga potrošniku najti izdelke, ki so do okolja prijaznejši in omogočajo večji prihranek energije.

3.5.2. Ukrepanje v svetu

Evropska unija je imela pomembno vlogo pri pripravi dveh mednarodnih sporazumov o podnebnih spremembah, in sicer pri Okvirni konvenciji Združenih narodov o spremembi podnebja (1992) in z njo povezanim Kjotskim protokolom (1997). Kljub pomenu obeh sporazumov pa najnovejše znanstvene raziskave kažejo, da so za preprečevanje neobvladljivih podnebnih sprememb potrebni ambicioznejši cilji.

Kjotski protokol je bil sklenjen leta 1997. Za ves razviti svet je določil zmanjšanje izpustov toplogrednih plinov za povprečno 5,2 % med leti 1990 in 2012. Petnajst držav, ki so bile v tistem času članice EU, je stopilo korak naprej in se zavezalo k zmanjšanju izpustov za 8 %. Protokol je uvedel tudi prilagodljive tržno zasnovane

mehanizme, s trgovanjem z izpusti vred, da bi industrijsko razvitim državam pomagal doseči ta znižanja z manjšimi stroški in spodbudil vlaganja v projekte čiste energije v državah v razvoju in gospodarstvih v prehodu.

Čeprav Združene države in Avstralija protokola niso ratificirale in zato formalno ne prispevajo k temu cilju, je EU začela izvajati konkretne ukrepe, da bi dosegla svoje cilje v zvezi z izpusti, ki upoštevajo raven gospodarskega in industrijskega razvoja vsake države članice posebej. Večina držav, ki so se leta 2004 pridružile EU, ima svoje cilje, o katerih so se pogajale v okviru Kjotskega protokola še pred pridružitvijo Evropski uniji.

Na konferenci ZN o podnebnih spremembah decembra 2009 je Evropska unija podprla **Köbenhavnski sporazum**, o katerem meni, da je prvi korak k pravno zavezujočemu sporazumu, ki bo najpozneje leta 2013 nasledil Kjotski protokol. Köbenhavnski sporazum potrjuje splošno znanstveno in politično soglasje, da segrevanje ozračja ne sme preseči dveh stopinj Celzija, sicer bodo podnebne spremembe dosegle nevarno raven. Udeleženci Köbenhavnske konference so se strinjali, da razvite države za boj s klimatskimi spremembami zagotovijo ustrezno finančno pomoč in tehnologijo državam v razvoju. Skupna zaveza razvitih držav je, da državam v razvoju ponujajo približno 22 milijard evrov dodatnih sredstev za obdobje 2010–2012, pri čemer se je Evropska unija zavezala, da bo v tem obdobju državam v razvoju namenila 7,2 milijarde EUR in jim tako pomagala okrepiti zmogljivosti za boj proti podnebnim spremembam.

Evropska unija želi na naslednji konferenci ZN o podnebnih spremembah, ki bo novembra 2010 v Mehiki, doseči ambiciozen in pravno zavezujoč svetovni sporazum, s katerim bi uresničili skupne cilje v boju proti podnebnim spremembam.

Slovenski primer dobre prakse

- **ime projekta:** SLOWOLF – Varstvo in spremljanje varstvenega statusa populacije volka v Sloveniji
- **izvajalec:** Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta in Veterinarska fakulteta, 2010–2013
- **cilj projekta:** dolgoročno ohranjanje populacije volkov, njihovega glavnega plena in življenjskih prostorov v Sloveniji ter njihovo sobivanje z ljudmi
- **opis projekta:** spremljanje populacije volkov, spremljanje naravnega plena volkov, problematika škod na drobnici, odnos interesnih skupin do volka, vključevanje lovcev in prostovoljcev v akcije projekta, ozaveščanje javnosti in izobraževanje, promocija sobivanja volkov in kmetijstva

3.5.3. Trgovanje z izpusti in zajemanje CO₂

Evropska unija je za boj proti podnebnim spremembam leta 2005 sprejela sistem trgovanja z izpusti toplogrednih plinov. Države lahko s svojimi pravicami do izpustov toplogrednih plinov trgujejo znotraj splošne mejne vrednosti, ki jo je določila EU. Sistem, ki je prvi te vrste na svetu, državam omogoča, da količino izpustov toplogrednih plinov zmanjšajo stroškovno učinkovito.

Sistem velja za vse države članice EU ter za Norveško, Islandijo in Liechtenstein. Trenutno so v sistem vključeni energetske in industrijske obrati, ki proizvedejo 40 % celotne količine izpustov toplogrednih plinov v EU. Sistem naj bi po novem zajel še druge toplogredne pline, kot so dušikov oksid (gnojila) in perfluorirani ogljikovodiki (proizvodnja aluminija), ter vse največje industrijske onesnaževalce, kot so elektrarne.

Evropska unija spodbuja tudi postopek zajemanja ogljikovega dioksida (CO₂) iz plinov, ki jih ustvarjata industrija in promet, in njegovo skladiščenje v geoloških formacijah. S tem bi ublažili učinke, ki jih povzročajo proizvodnja premoga in plina ter druge energijsko intenzivne panoge z visokimi izpusti CO₂, kot so industrija cementa, železarne in jeklarne ter petrokemična industrija.

3.5.4. Energetska odvisnost in stabilnost dobave energije

Evropska unija želi z večjo rabo obnovljive energije doma zmanjšati svojo odvisnost od uvožene nafte in plina. Nihanje cen energije in nezanesljiva oskrba bi jo tako manj prizadeli.

Države članice namreč več kot 50 % energije uvozijo iz držav zunaj Evropske unije. Ta odstotek še narašča. Med največjimi dobavitelji energije je Rusija. Prav zaradi ruskih sporov z državami, po katerih poteka plinovod, je bila v zadnjih letih večkrat motena dobava plina.

Takšni dogodki so opozorilo, da mora EU povečati nadzor nad dobavo plina in nafte ter poskrbeti za pripravljenost na morebitne izredne energetske razmere. Države EU imajo sicer že desetletja varnostne zaloge nafte, Evropska komisija pa si prizadeva za hitrejšo dostopnost teh zalog in za jasnejša navodila o tem, kdaj in kako jih uporabiti.

Za zanesljivost oskrbe so pomembne nove poti (plinovodi in naftovodi), ki jih razvijajo države članice (npr. plinovod Nabucco, ki bo omogočil dobavo plina iz Kaspijskega morja, ali plinovod Južni tok, ki bo ruski plin pripeljal v srednjo Evropo). EU si tako prizadeva okrepiti energetska omrežja – električne daljnovode, plinovode in naftovode, po katerih dobivajo elektriko, plin in nafto gospodinjstva in podjetja, ter jih usposobiti tudi za energijo iz obnovljivih virov, denimo vetra.

EU uzakonja ločitev dobave in proizvodnje elektrike in plina. Od julija 2007 si lahko vsa gospodinjstva v EU sama izberejo dobavitelja plina in električne energije, vendar izbiri še vedno omejuje prevlada nekega podjetja v posameznem območju ali državi. Poleg spodbujanja konkurence naj bi ločitev proizvodnje in dobave okrepila tudi uporabo obnovljive energije, denimo vetrne ali sončne.

3.6. Območje svobode, pravice in varnosti

Ključni pojmi • Stockholmski program • Schengenski sporazum • Evropski pakt o priseljevanju in azilu • Frontex • Europol

3.6.1. Zagotavljanje temeljnih pravic

Evropska unija temelji na spoštovanju človekovih pravic, demokratičnih institucij in pravne države. V svojo Listino o temeljnih pravicah je zapisala vse osebne, državljanske, politične, gospodarske in socialne pravice, ki jih imajo državljani EU.

Državljeni Evropske unije še nikoli doslej nismo uživali take svobode potovanja, dela ali bivanja kjer koli v Evropski uniji. Posledica tega pa je, da lahko živimo in poslujemo varno.

Vzpostavljanje območja svobode, pravice in varnosti poteka na podlagi **Stockholmskega programa**. Program obravnava nove politike s področja pravosodja in notranjih zadev za obdobje 2010 do 2014. V njem so določene štiri glavne naloge:

- spodbujanje pravic državljanov,
- poenostavitev življenja državljanov,
- zaščita državljanov,
- spodbujanje bolj vključujoče družbe.

Program se izvaja na podlagi sprejetega akcijskega načrta, ki vključuje ukrepe pri policijskem in carinskem sodelovanju, sodelovanju v kazenskih in civilnih zadevah ter sodelovanju na področju azila, priseljevanja in vizumske politike.

3.6.2. Zagotavljanje pravice do gibanja

Schengenski sporazum je bil podpisan 14. junija 1985, in sicer med Belgijo, Francijo, zahodno Nemčijo, Luksemburgom in Nizozemsko. Schengenska konvencija je dokončno rešila vprašanja glede ukinitve mejnega nadzora med državami podpisnicami, za državljane tretjih držav pa je začela veljati septembra 1993.

Sporazum so marca 1995 začele izvajati Belgija, Francija, Nemčija, Luksemburg, Nizozemska, Portugalska in Španija. Slovenija je skupaj še z osmimi državami začela izvajati sporazum na kopenskih in morskih mejah 21. decembra 2007, na letališčih pa 30. marca 2008.

Sporazum je dobil ime po majhnem kraju Schengen v severozahodnem Luksemburgu, ki je postal svetovno znan po Schengenskem sporazumu.

Schengenski sporazum zagotavlja pravico do prostega prehajanja meja med državami članicami.

Pri vstopu v drugo državo EU državljanom EU ni treba pokazati potnega lista ali osebne izkaznice. Izjema so le Združeno kraljestvo / Velika Britanija, Irska (pri vstopu iz drugih držav, razen iz Združenega kraljestva), Bolgarija, Ciper in Romunija. Poleg odprave mejnega nadzora na notranjih mejah schengenski ukrepi vzpostavljajo skupna pravila za nadzor na zunanjih mejah, določajo skupno vizumsko politiko in uvajajo spremljevalne ukrepe, ki omogočajo odpravo nadzora na notranjih mejah (zlasti pri policijskem in pravosodnem sodelovanju v kazenskih zadevah).

Ta pravila neposredno zadevajo državljane, saj predvidevajo:

- odpravo mejnega nadzora na notranjih mejah v EU,
- skupno zbirko pravil za osebe, ki prehajajo zunanje meje držav članic, vključne v schengensko območje,
- ločevanje oseb, ki potujejo znotraj schengenskega območja, od tistih, ki prihajajo iz držav zunaj schengenskega območja, na letaliških terminalih in v pristaniščih,
- uskladitev pravil v zvezi s pogoji vstopa in z vizumi za kratkoročno prebivanje.

Najopaznejši vpliv schengenske ureditve na posameznike je v tem, da jim ob prehodu meje med dvema schengenskima državama članicama ni treba več pokazati potnega lista. Pravica do potovanja se lahko omeji le zaradi javnega reda, javne varnosti ali javnega zdravja (poznamo primere obnovitve nadzora meja med državami članicami v času Evropskega nogometnega prvenstva). Tak ukrep je treba predhodno najaviti, časovno pa je omejen na 30 dni.

Vendar to ne pomeni, da za potovanje znotraj schengenskega območja ne potrebujemo dokumentov. V skladu z zakonodajo moramo dokumente še vedno nositi s seboj, saj so države članice obdržale pravico, da na podlagi svoje nacionalne zakonodaje na celotnem ozemlju preverjajo identiteto oseb.

3.6.3. Sodelovanje pravosodnih organov

Znotraj EU se lahko ljudje prosto gibljejo, zato je pomembno, da imajo dostop do pravosodnega sistema in da ne morejo pobegniti pred roko pravice.

Z okrepljenim sodelovanjem med nacionalnimi pravosodnimi sistemi si države članice EU prizadevajo zagotoviti vzajemno priznavanje sodnih odločb.

Ta načela so zlasti pomembna v civilnih postopkih v zvezi z ločitvami, skrbništvom otrok, zahtevki za preživnino ali celo stečaji in neplačanimi računi, kadar zadevni posamezniki živijo v različnih državah. EU je vzpostavila evropsko pravosodno mrežo, da bi izboljšala sodelovanje med pravosodnimi organi držav članic v boju proti težkemu kriminalu, denimo korupciji, trgovanju z mamili in terorizmu.

Evropski priporni nalog je odpravil dolge postopke izročitve in zagotovil, da se osumljenci kaznivega dejanja ali obsojenci, ki so pobegnili v tujino, da bi se izognili zakonu, hitro vrnejo v državo, kjer jim je bilo ali jim bo sojeno.

3.6.4. Azil, priseljevanje in boj proti kriminalu

Čedalje več ljudi poskuša priti v Evropsko unijo, da bi si zagotovili boljšo prihodnost in se rešili grozot vojne, revščine ali preganjanja. Države članice zato oblikujejo skupne minimalne standarde in postopke, s katerimi bodo določile, kako in kje morajo biti prošnje za azil obravnavane, status ljudi, ki jim je bil podeljen azil, in vlogo nacionalnih organov pri uresničevanju teh nalog.

Voditelji držav EU so leta 2008 sprejeli Evropski pakt o priseljevanju in azilu, ki določa načela za številne predpise EU.

Organizirati je treba zakonito priseljevanje, ki upošteva prednostne naloge in potrebe vsake države EU in spodbuja vključevanje. Hkrati so države članice trdno odločene, da bodo zatrle nezakonito priseljevanje. Leta 2005 je bila ustanovljena agencija **Frontex** za operativno sodelovanje med državami članicami na področju varnosti na zunanjih mejah.

Ena osrednjih prednostnih nalog Unije je zagotavljanje varnosti njenih državljanov. To pomeni uporabo tako praktičnih kot zakonskih sredstev za preprečevanje, da bi organizirani storilci kaznivih dejanj – prekupčevalci z drogami in ljudmi, pralci denarja in teroristi – izkoriščali svoboščine, ki jih prinaša notranji trg. S praktičnega vidika izvajanja nacionalne policije čedalje bolj sodelujejo v okviru **Europol**.

Pranje denarja obravnava zakonodaja, po kateri lahko pravosodni organi zasežejo prihodke od kriminalnih dejavnosti. Finančne institucije in drugi pooblaščenici pa morajo prijaviti vse posle nad 15.000 evri.

3.7. Širitev

Ključni pojmi • pogajalski okvir • pristopna partnerstva • *acquis communautaire* • pregled zakonodaje • pristopno (evropsko) partnerstvo • pristopna pogodba • københavnski kriteriji • predpristopna pomoč • stabilizacijsko-pridružitveni proces

3.7.1. Zgodovina širitve EU

Evropska unija je imela v petdesetih letih prejšnjega stoletja šest držav članic, leta 2007 pa se je njihovo število povečalo na sedemindvajset. Evropska unija je z zadnjima širitvama znova združila evropski zahodni in vzhodni del, ki ju je pred 60 leti ločila hladna vojna. Bistven namen širitve je torej krepitev miru, demokracije in blaginje po Evropi. Z vsako širitvijo se je obogatila kulturna in jezikovna pestrost, ki je značilna za Evropsko unijo.

Leta 1952 so Belgija, Nemčija, Francija, Italija, Luksemburg in Nizozemska ustanovile ESPJ.

Potek procesa širitve EU:

- 1973 – Danska, Irska in Združeno kraljestvo / Velika Britanija
- 1981 – Grčija
- 1986 – Španija in Portugalska
- 1995 – Avstrija, Finska in Švedska
- 2004 – Češka, Estonija, Ciper, Latvija, Litva, Madžarska, Malta, Poljska, Slovaška in Slovenija
- 2007 – Romunija in Bolgarija

Širitev ni dokončen proces. Evropska unija je odprta za vse evropske države, ki imajo demokratično ureditev, tržno gospodarstvo in upravne zmogljivosti za izpolnjevanje pravic in obveznosti, ki jih prinaša članstvo. Da bi bila EU tudi v prihodnje sposobna sprejeti nove članice, morajo biti države pristopnice pripravljene in sposobne v celoti prevzeti obveznosti članstva v Uniji, Unija pa mora biti sposobna učinkovito delovati in se razvijati.

3.7.2. Začetek pogajanj in pogajalski okvir

Prošnjo za članstvo lahko predloži vsaka država, ki izpolnjuje merila za pristop.

Država, ki se želi pridružiti EU, vloži pri Svetu prošnjo za članstvo, Svet pa nato zaprosi Komisijo za oceno o zmožnosti prosilke, da izpolni pogoje za pridobitev članstva. Če Komisija poda pozitivno mnenje in če se Svet soglasno odloči za pogajalski mandat, se pogajanja med kandidatko in vsemi državami članicami uradno začnejo.

Po soglasni odločitvi Sveta o pogajalskih pooblastilih se lahko med državo kandidatko in državami članicami začnejo pristopna pogajanja. Evropska unija za vsako državo kandidatko oblikuje **pogajalski okvir**, ki določa splošne smernice za pristopna pogajanja. S **pristopnimi partnerstvi** se opredelijo reforme in spremembe, ki jih mora država kandidatka izvesti, če se hoče pridružiti Evropski uniji.

Pogajanja o 35 poglavjih evropskega pravnega reda med državami članicami EU in državo kandidatko potekajo na ravni ministrov in veleposlanikov.

Osredotočajo se na pogoje ter časovni razpored, po katerem bo država kandidatka sprejela, izvajala in uveljavljala vse veljavne predpise EU. O vsebini predpisov (znanih tudi „**acquis communautaire**“) se ni mogoče pogajati. Kandidatka se mora z EU dogovoriti o tem, kako in kdaj jih bo sprejela ter izvajala. Za EU to pomeni, da dobi zagotovilo vsake posamezne države kandidatke o datumu in začetku veljavnosti uskladitve predpisov države z nekim delom evropskega pravnega reda. Pogajanja zajemajo tudi finančna vprašanja in morebitne prehodne ureditve (prehodna obdobja in izjeme), ki jih lahko zahtevajo države članice ali država kandidatka. Velja, da nobeno poglavje ni dokončno zaprto, dokler niso končana pogajanja o vsem pravnem redu EU.

3.7.3 Pregled zakonodaje in spremljanje napredka

Pred začetkom pogajanj Komisija z vsako kandidatko natančno prouči vsako poglavje.

Temu postopku rečemo **pregled zakonodaje**, njegov namen pa je ugotoviti stopnjo pripravljenosti države kandidatke. Komisija po pregledu priporoči začetek pogajanj o poglavju ali pa zahteva, da mora država kandidatka najprej izpolniti nekatere pogoje („merila uspešnosti“ za začetek pogajanj). Komisija lahko pogosto priporoči začetek pogajanj in določi merila uspešnosti za sklenitev pogajanj, če to omogoča dobra pripravljenost države kandidatke. Država kandidatka nato predloži pogajalsko stališče, Svet pa sprejme skupno stališče o začetku pogajanj.

Komisija obvešča Svet in Evropski parlament o napredku držav kandidat z rednimi poročili o napredku, s strateškimi dokumenti in pojasnili o pogojih za napredovanje.

Prav tako spremlja izpolnjevanje meril uspešnosti ter napredek pri uporabi zakonodaje EU in spoštovanju zavez. Pogajanja potekajo z vsako državo kandidatko posebej, hitrost pa je odvisna od hitrosti reform države in usklajevanja nacionalne zakonodaje s predpisi EU. Pogajanja so zato lahko različno dolga: hkraten začetek pogajanj z več državami ne pomeni, da bodo pogajanja z vsemi končana sočasno.

EU z vsako kandidatko za članstvo sklene pristopno oziroma evropsko partnerstvo, v katerem so navedene prednostne naloge, ki jih morajo kandidatke izvesti v okviru akcijskih načrtov za članstvo.

- V teh načrtih kandidatka navede, kaj bo storila (in v kakšnem časovnem roku), da bo svoj upravni in pravosodni sistem uskladila z zahtevami za pristop k EU.
- Vsaka država kandidatka mora pripraviti tudi nacionalni program za prevzem pravnega reda EU. To je zelo natančen dokument, ki vsebuje podrobnosti, časovni razpored in stroške izpolnjevanja vsakega prednostnega področja, ki ga je EU opredelila v pristopnem partnerstvu

3.7.4. Sklenitev pogajanj

Ko se pogajanja o vseh poglavjih končajo v zadovoljstvo vseh strani, se podrobne določbe in pogoji vključijo v osnutek pristopne pogodbe, ki navaja vse prehodne določbe in roke, podrobnosti finančnih ureditev ter morebitne zaščitne klavzule.

Če se s pogodbo strinjajo Svet, Komisija in Evropski parlament, jo država kandidatka in predstavniki vseh držav članic EU podpišejo, nato pa jo morajo države članice in država kandidatka še ratificirati v skladu s svojimi ustavnimi določbami. Ko je pristopna pogodba podpisana, država kandidatka postane država pristopnica in je do pristopa upravičena do nekaterih začasnih posebnih pravic. V tem času lahko izrazi mnenje o osnutkih predlogov, sporočil, priporočil ali pobud EU ter ima „status aktivne opazovalke“ v organih in agencijah EU, v katerih lahko sodeluje v razpravah, nima pa pravice glasovati. Po končani ratifikaciji začne pristopna pogodba veljati na predvideni datum in država pristopnica postane država članica.

3.7.5. Kriteriji za članstvo v EU

Članstvo v EU je mogoče le, če neka evropska država izpolnjuje vsa pristopna merila, ki jih je leta 1993 določil Evropski svet v Københavnu, leta 1995 pa jih je Evropski svet v Madridu še okrepil.

V skladu s **københavnskimi kriteriji** mora država kandidatka izpolniti naslednje:

- imeti stabilne institucije, ki zagotavljajo demokracijo, pravno državo, spoštovanje človekovih pravic in zaščito manjšin;
- vzpostaviti delujoče tržno gospodarstvo ter sposobnost spopadanja s pritiski konkurence in tržnimi silami, ki delujejo v EU;
- biti sposobna prevzemati obveznosti iz naslova članstva, zlasti glede upoštevanja ciljev politične, ekonomske in monetarne unije.

Leta 1995 so države članice na zasedanju Evropskega sveta v Madridu še določile, da mora biti država kandidatka sposobna izvajati predpise in postopke EU. Pristop od države kandidatke zahteva tudi prilagoditev njene upravne strukture. Prenos zakonodaje EU v nacionalno zakonodajo je seveda pomemben, še pomembnejše pa je, da država kandidatka to zakonodajo tudi učinkovito izvaja in uveljavlja.

3.7.6. Predpristopna pomoč

Od leta 2007 se **predpristopna pomoč** izvaja z enotnim instrumentom, ki se uporablja za države kandidatke (v letu 2010: Hrvaška, Turčija, Makedonija in Islandija) in morebitne države kandidatke (v letu 2010: Albanija, Bosna in Hercegovina, Črna gora, Srbija in **Kosovo**). Predpristopna pomoč je namenjena za:

SLOVARČEK

Stabilizacijsko-pridružitveni proces (SAP)

Je okvirna politika EU za države zahodnega Balkana vse do njihovega vstopa. Partnerstvo med EU in državami zahodnega Balkana je v interesu vseh partnerjev: mir, stabilnost, svoboda, varnost in pravica, blaginja, kakovost življenja za države EU in zahodnega Balkana. Proces ima tri cilje: stabilizacija in prehod na tržno gospodarstvo; spodbujanje regionalnega sodelovanja; možnost članstva v EU.

- pomoč pri prehodu in vzpostavljanju institucij (obsega ukrepe za vzpostavitev institucij in s tem povezane naložbe, pa tudi prehodne in stabilizacijske ukrepe, ki so še potrebni na zahodnem Balkanu. Izvaja se po letnih nacionalnih programih in programih za več upravičencev.);
- čezmejno sodelovanje (z državami članicami EU, kandidatkami in morebitnimi kandidatkami);
- regionalni razvoj (promet, okolje in gospodarski razvoj);
- razvoj človeških virov (krepitev človeškega kapitala in boj proti izključenosti);
- razvoj podeželja.

Pomoč prvih dveh točk je na voljo vsem državam upravičenkam, do pomoči, navedene v zadnjih treh točkah, pa so upravičene le kandidatke za članstvo.

Državam v regiji pomaga graditi njihove zmogljivosti, da sprejmejo in izvajajo tako evropske standarde, skupaj s pravnim redom EU, kot tudi svetovne standarde. Vsaka država napreduje na podlagi izpolnjevanj svojih obveznosti v okviru SAP. Letna poročila o napredku ugotavljajo pripravljenost držav zahodnega Balkana pri približevanju Evropski uniji.

3.8. Trgovinska politika in razvojna pomoč

Ključni pojmi • trgovinski sporazumi • gospodarski partnerski sporazumi
• razvojna pomoč

Po številu prebivalcev je Evropska unija za Kitajsko in Indijo tretja na svetu. Ima največji delež v svetovni trgovini in ustvari četrtno svetovnega bogastva. Tudi zato ima s svojo trgovinsko politiko precejšen gospodarski vpliv. Iz evropskega proračuna je na leto namenjenih devet milijard evrov za razvojno in humanitarno pomoč ter tehnično podporo in ohranjanje miru. Z velikostjo in gospodarsko močjo pridejo odgovornosti. Unija je največja ponudnica finančne pomoči in svetovanja revnejšim državam.

Skupna trgovinska politika je ključen sestavni del odnosov Evropske unije s preostalim svetom. Deluje na dveh ravneh, ki se med seboj dopolnjujeta.

- Prva je dejavno vključevanje v določanje pravil za večstranski sistem mednarodne trgovine v okviru Svetovne trgovinske organizacije.
- Druga raven so dvostranski trgovinski sporazumi, ki jih Unija sklepa z državami in regijami. Evropska trgovinska politika omogoča lažji dostop do svojega trga izdelkom iz držav v razvoju in tako spodbuja tudi razvoj.

Finančna in tehnična pomoč, ki je bila na začetku usmerjena v Afriko, se je v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja razširila na Azijo, Latinsko Ameriko ter države južnega in vzhodnega Sredozemlja. Unija je začela pošiljati tudi humanitarno pomoč žrtvam naravnih nesreč in nesreč, ki jih je povzročil človek.

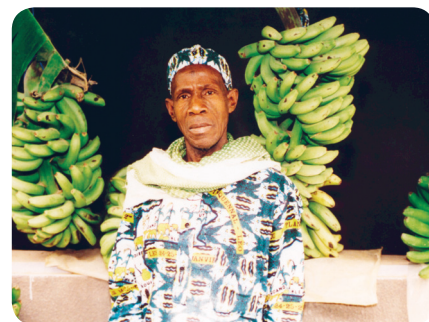
3.8.1. Trgovinski sporazumi

Sporazumi EU z njenimi partnerji z vsega sveta presegajo zgolj menjavo in tradicionalno razvojno pomoč. Vključujejo tudi različne oblike pomoči in sodelovanja:

- za izvedbo gospodarskih reform, za zdravstvo in izobraževanje;
 - infrastrukturne programe;
 - sodelovanje na področjih, kot so raziskave, razvoj in okoljska politika;
 - poleg tega dajejo tudi okvir za razpravo o političnih vprašanjih, kot so demokracija načela in spoštovanje človekovih pravic;
 - novejši sporazumi vključujejo zavezo o neširjenju orožja za množično uničevanje.
- 7200 izdelkov iz držav v razvoju ima dajatev prost dostop na trg EU oziroma plačujejo tarife za izvoz na ta trg po znižani stopnji. Ranljive države s posebnimi razvojnimi potrebami uživajo dajatev prosto obravnavo za vse izdelke, ki jih obsega splošni sistem preferencialov. To je enosmerna koncesija, ki ne zahteva vzajemnega ukrepanja upravičencev. Vsi izdelki iz 50 najmanj razvitih držav na svetu imajo popolnoma prost dostop na trg EU.

Leta 1975 je bilo s sporazumi iz Loméja vzpostavljeno posebno razmerje na področjih trgovine in pomoči med EU in 79 afriškimi, karibskimi in pacifiškimi državami. To razmerje se razvija naprej s tako imenovanimi **gospodarskimi partnerskimi sporazumi**. Ti sporazumi bodo na novo združevali trgovino in pomoč EU. EU spodbuja afriške, karibske in pacifiške države pri krepitevi gospodarskega povezovanja s sosedi v regiji kot koraka v smeri njihovega globalnega povezovanja, več pomoči pa je namenjene vzpostavljanju institucij in odgovornemu vodenju držav.

EU trdno podpira Svetovno trgovinsko organizacijo (STO), ki določa vrsto pravil, da bi pomagala odpreti svetovno trgovino in vsem udeležencem zagotoviti pošteno obravnavo. Sistem kljub svoji nepopolnosti zagotavlja neko preglednost in pravno gotovost pri mednarodnem trgovanju. STO določa tudi postopek reševanja sporov, ko ti nastanejo med trgovinskimi partnerji. Čeprav EU včasih v okviru STO ukrepa proti svojim trgovinskim partnerjem, pa se je tudi že zgodilo, da je bila sama tarča sporov predvsem v primerih, ki zadevajo evropsko kmetijsko politiko.

3.8.2. Razvojna pomoč

Spodbujanje trgovine in odpiranje svojega trga je le en cilj mednarodne razvojne strategije EU. Drugi je odpravljanje revščine v revnih državah z neposredno tehnično in finančno pomočjo.

Več kot milijarda ljudi po svetu živi z enim evrom ali manj na dan. Tretjina teh ljudi živi v podsaharski Afriki. Afriške države prejema 15 milijard evrov na leto, kar je večji delež razvojne pomoči EU. Evropska unija in njene članice trenutno zagotavljajo 56 % vse uradne razvojne pomoči na svetu, ki jo dajejo industrijsko najrazvitejše države. Leta 2006 je njena skupna vrednost znašala 47 milijard evrov, kar pomeni skoraj 100 evrov na državljana. Za primerjavo: v Združenih državah je ta znesek 53 evrov na državljana, na Japonskem pa 69 evrov. Leta 2006 se je evropska pomoč zvišala na 0,42 % bruto nacionalnega dohodka (BND), kar je še

vedno manj kot cilj, določen v Organizaciji združenih narodov, ki je 0,7 % BND. Samo Danska, Luksemburg, Nizozemska in Švedska so presegle cilj OZN. EU si je zastavila leto 2015 kot rok, do katerega naj bi izpolnila skupni cilj 0,7 %, vmesni cilj 0,56 % pa naj bi bil izpolnjen leta 2010.

3.9. Promet

Ključni pojmi • vseevropska omrežja (Trans-European Networks - TEN) • Evrovinjeta • Evropsko vozniško dovoljenje

Danes v EU cestni promet prevladuje nad drugimi oblikami prometa. V EU se 44 % blaga prevaža po cestah, 39 % po pomorskih plovnih poteh na kratke razdalje, 10 % po železnici in 3 % po celinskih plovnih poteh. Pri potniškem prometu so razlike še večje, saj cestni prevoz (večinoma avtomobili) obsega 81 % prometa, železniški 6 % in letalski 8 %.

3.9.1. Dosežki enotnega prometnega trga

Ne glede na to, da je velik del prometne politike v pristojnosti nacionalnih vlad, je smiselno, da ima enotni trg tudi enotno prometno ureditev. Prav zato je Maastrichtska pogodba (1992) prvič vsebovala določila o prometni politiki in skupnem prometnem trgu.

Evropska unija tako skrbi za večjo konkurenčnost na trgu zagotavljanja prometnih storitev. Najbolj se to vidi pri zagotavljanju konkurence na nacionalnih trgih v cestnem in zračnem prometu ter v manjšem obsegu v železniškem prometu.

Slovenski primer dobre prakse

- **ime projekta:** Izgradnja avtocestnega odseka Beltinci–Lendava, avtocesta A5
- **izvajalec:** Družba za avtoceste v Republiki Sloveniji v okviru Operativnega programa razvoja okoljske in prometne infrastrukture za obdobje 2007–2013, Druga razvojna prioriteta
- **cilj projekta:** izgradnja štiripasovne avtoceste na odseku Beltinci–Lendava v celotni dolžini približno 17,2 km, ki je del avtoceste med Koprom in Lendavo ter tako del vseevropskega prometnega omrežja (TEN-T)
- **opis projekta:** Avtocestni odsek Beltinci–Lendava, ki je prevzel funkcije obstoječih glavnih cest, na zahodu povezuje obstoječi avtocestni odsek Vučja vas–Beltinci in na vzhodu prihodnji avtocestni odsek Lendava–Pince z odcepom hitre ceste do Dolge vasi. Ob avtocesti je predvideno nadzorovano odvodnjavanje onesnaženih padavinskih voda s cestišča avtoceste z zbiranjem vode v cevovodih preko zadrževalnih bazenov in lovilcev olj z izpuščanjem v tla skozi ponikalnice. Na avtocestnem odseku med Beltinci in Lendavo so predvidene zaščite, premestitve ali nove gradnje javnih komunalnih vodov (vodovodna dela, kanalizacija, električna napeljava, javna razsvetljava, plinska napeljava, telekomunikacijsko omrežje, klic v sili). V projekt so vključeni tudi izgradnja avtocestnih mostov, nadvoзов, deviacije in kmetijske ceste, nadhodi za divjad in podhodi za dvoživke

- Zakonodaja, sprejeta na ravni Evropske unije, omogoča cestnim prevoznikom, da opravljajo svojo dejavnost v državah, v katerih niso ustanovljeni. Tako se jim ni več treba vračati praznim z mednarodnih potovanj. Leta 2003 je prvi sklop ukrepov za liberalizacijo trgov odprl za konkurenco približno 70–80 % železniškega prevoza blaga na dolge razdalje.
- Liberalizirani letalski prevoz je okrepil konkurenco in znižal cene ter povečal povezave med državami članicami. Po večletnih pogajanjih je EU z ZDA leta 2007 sklenila sporazum o „odprtem nebu“, ki evropskim letalskim družbam omogoča, da s katerega koli letališča v EU letijo v katero koli mesto v ZDA. S tem sporazumom vpliva liberalizacija prometa v EU tudi na čezatlantske prevoze.
- Poleg boljšega delovanja enotnega trga ima koristi od skupnega prometnega trga prometni sektor. Ta ustvarja že deset odstotkov premoženja EU z vidika bruto domačega proizvoda (BDP) in zagotavlja več kot deset milijonov delovnih mest.

Vsaka država članica EU je sama odgovorna, da razvije in vzdržuje svojo prometno infrastrukturo in omrežje. Upravičenost ukrepanja na ravni EU izhaja iz zaveze zagotavljanja štirih svoboščin in se izkaže v primeru, če bi nekoordinirane nacionalne politike povzročile diskriminacijo med prometnimi operaterji iz različnih držav. Tesejše sodelovanje med državami članicami na evropski ravni bi zmanjšalo stroške za uporabnike in izvajalce na prometnem trgu. Stroške dandanes povzročajo prometni zastoji, ki so razlog za zamude, povečano onesnaževanje, nižjo kakovost storitev in za zmanjšanje konkurenčnosti evropskega gospodarstva. Primer visokih stroškov je tudi obstoječi sistem zračnega nadzora. Namesto enotnega evropskega prometnega nadzornega sistema deluje 26 nacionalnih sistemov z 58 centri za nadzor koridorjev, kar je trikrat več kot na primerljivem območju v ZDA.

Ključna prednostna naloga Evropske unije v prometu je tudi zagotavljanje uspešnega izvajanja **sistema Galileo** in priprava njegovih prihodnjih aplikacij.

EU pospešuje večje projekte prometne infrastrukture v okviru **vseevropskih omrežij (TEN)**. Med prednostnimi projekti so:

- odprava zastojev na glavni celinski plovni poti med vzhodom in zahodom, ki povezuje Ren, Maino in Donavo;
- program za ureditev prometa na zelo prometnih plovnih poteh ob obalah EU;
- modernizacija železniških prog sever-jug in vzhod-zahod.

Prometna politika EU je že pripomogla k izboljšanju kakovosti prometnih storitev, ki so uporabnikom na voljo po ugodnih cenah. Uporabniki prometnih storitev pa imajo zagotovljene tudi druge pravice.

Tako je letalski prevoznik zaradi zamud dolžan potnikom ponuditi obrok in pijačo, po potrebi namestitev v hotelu, dati na razpolago komunikacijska sredstva, ponuditi nadomestni prevoz ali povrniti stroške, če je letalo prezasedeno. Od leta 2009 lahko podobne pravice uveljavljajo tudi potniki v železniškem prometu.

SLOVARČEK

Evropsko vozniško dovoljenje

Pripomore k lažjemu prostemu pretoku ljudi, onemogoča goljufije in prispeva k večji prometni varnosti, zlasti kar zadeva motorna kolesa. Nova zakonodaja je pomemben korak v boju proti goljufijam z vozniškimi dovoljenji. Po določilih zakonodaje bodo države članice okrepile sodelovanje in izmenjevale podatke, zato da se voznikom, ki imajo začasno prepoved vožnje, prepreči pridobitev novega vozniškega dovoljenja v drugi državi članici. Vozniško dovoljenje je enotno za vse države članice. Je v obliki kreditne kartice in bo postopno nadomestilo več kot 110 oblik različnih modelov dovoljenj, ki so še veljavna v Evropski uniji. Države članice morajo stare dokumente z novimi zamenjati v roku 26 let od sprejetja evropske zakonodaje.

3.9.2. Trajnostni sistem v prometu

Liberalizacija in harmonizacija prometa nista dovolj za oblikovanje celovitega in trajnostnega sistema v prometu. Vse od Bele knjige o prometu iz leta 1992 je osrednja pozornost namenjena trajnostni mobilnosti. Cilj je ločiti mobilnost od njenih negativnih stranskih učinkov, kar ima ključni pomen tudi za doseganje okoljskih in energetskih ciljev EU do leta 2020.

V središču vsake trajnostne prometne politike mora biti:

- Preusmeritev cestnega prevoza blaga in potnikov na manj onesnažujoče oblike prometa.
- Temu sledi združevanje različnih oblik prevoza s povezavo ceste in železnice, morja in železnice ali železnice in zračnega prometa.
- Tretja naloga je povezava razdrobljenih regionalnih in nacionalnih prometnih omrežij v ustrezno celoto.
- Četrta naloga je izvedba velikih infrastrukturnih projektov, tako imenovanega vseevropskega omrežja (Trans-European Networks – TEN).

Zmanjšanje prometnih zastojev, zamud in onesnaževanja, bolj uravnotežena uporaba različnih oblik prevoza in financiranje ter izvajanje večletnih programov TEN bo prineslo koristi vsem uporabnikom prometnega sistema. Cene uporabe cest, letališč, pristanišč, železnic in vodnih poti se morajo oblikovati glede na prepotovano razdaljo, velikost in težo vozila, čas dneva, kategorijo infrastrukture in podobne dejavnike. Zaslužek bi morali investirati v nove projekte prometne infrastrukture.

SLOVARČEK

Kaj je evrovinjeta?

Evrovinjeta je plačilo cestnine, ki jo za uporabo vseevropskega avtocestnega omrežja plačujejo tovornjaki. EU je evrovinjeto uvedla že leta 1999, vendar le za tovorna vozila nad 12 tonami nosilnosti. Nova direktiva, sprejeta leta 2006, pa določa, da postane z letom 2012 evrovinjeta obvezna tudi za tovorna vozila, težja od 3,5 tone. Direktiva določa pravila za izračunavanje cestnin, pri čemer se upoštevajo izpusti nevarnih plinov, škoda, ki jo povzročajo, čas prevoza in gostota prometa. Države članice lahko na posebno občutljivih ali zahtevnih predelih (npr. gorska območja) uvedejo dodatek na cestnino in ga uporabijo za financiranje alternativne infrastrukture. Sicer pa direktiva članicam dovoljuje pobiranje cestnine tudi na cestah, ki niso del vseevropskega prometnega omrežja, a so z njim vzporedne in zato pomembne za upravljanje prometnih tokov.

Najpomembnejša pa so človeška življenja, zato je potrebno v EU dvigniti standarde cestne varnosti. Možnosti je več, od zvišanja kazni za vožnjo pod vplivom alkohola, boljšega označevalnega sistema na cestah do višjih standardov za varnost cestnih vozil. Prav tako je potrebno povečati varnost v pomorskem prometu, predvsem zmanjšati nevarnost velikih nesreč in onesnaževanja.

3.10. Socialna politika in zaposlovanje

Ključni pojmi • evropska strategija zaposlovanja • evropska kartica zdravstvenega zavarovanja

3.10.1. Socialna politika

Cilj socialne politike EU je odpravljati razlike v evropski družbi, in sicer z usklajevanjem najboljših praks v državah članicah. Evropska unija namreč ni pristojna za poenotenje sistemov socialne varnosti držav članic, lahko pa z ukrepi na nacionalni ravni uresničujemo skupne evropske cilje. Politika zaposlovanja in ukrepi socialne politike se izvajajo v tesnem sodelovanju z nacionalnimi organi, s socialnimi partnerji, z organizacijami civilne družbe in drugimi interesnimi skupinami.

Države članice se morajo opredeljevati do skupnih ciljev za socialno vključevanje, pokojninske sisteme, zdravstveno varstvo in dolgotrajno oskrbo. Evropski komisiji in Svetu morajo redno poročati o postopkih in izpolnjevanju kazalnikov. Na podlagi nacionalnih poročil nastane skupno poročilo, iz katerega so razvidni rezultati pobud Unije v posameznih državah članicah. Tako EU zagotavlja spoštovanje pravic skupin, kot so delavci migranti, študenti na izmenjavi ali turisti, ter jim zagotavlja možnost take obravnave, kakršna velja za rezidente.

Pomembno vlogo pri oblikovanju evropske socialne politike je imel **Evropski socialni sklad**. Ustanovljen je bil z Rimsko pogodbo (1957, v veljavo stopila 1958), da bi pomagal ustvariti nova delovna mesta in omogočil prekvalifikacijo oziroma mobilnost delavcev. Pri tem so pomembna tudi določila evropske zakonodaje. Nekatere teh pravic so zapisane v pogodbe, na primer pravica moških in žensk do enakega plačila za enako delo. Druge zagotavljajo direktive v zvezi z zaščito delavcev (zdravje in varnost pri delu) in osnovnimi varnostnimi standardi.

Z deklaracijo držav članic je bila leta 1989 sprejeta Listina o temeljnih socialnih pravicah delavcev, ki naj bi jih bili deležni vsi delavci v EU. Gre za prosto gibanje, pošteno plačilo, izboljšane delovne razmere, socialno zaščito, pravico do združevanja in kolektivnega pogajanja, pravico do poklicnega usposabljanja, enakovredno obravnavanje žensk in moških, obveščanje delavcev in posvetovanje z njimi, za njihovo udeležbo pri upravljanju, za varovanje zdravja in varnost na delovnem mestu, varovanje otrok, starejših in invalidnih oseb. Socialne pravice so bile v celoti zagotovljene z Listino o temeljnih pravicah, na katero se sklicuje Lizbonska pogodba in je pravno zavezujoča v Evropski uniji (z nekaterimi izjemami v Veliki Britaniji in na Poljskem).

SLOVARČEK

Evropska kartica zdravstvenega zavarovanja

Omogoča ljudem iz 27 držav članic Evropske unije ter iz Islandije, Liechtensteina, Norveške in Švice enak dostop do zdravstvenih storitev v javnem zdravstvenem sektorju (npr. pri zdravnikih, v lekarnah, bolnišnicah ali zdravstvenih domovih), kot ga imajo državljani države, kjer začasno bivajo.

Če na počitnicah, službeni poti ali študiju v tujini potrebujete zdravstveno oskrbo, vam kartica prihrani čas in denar, dobite pa jo brezplačno. Kartica ne krije stroškov zdravstvenih storitev med začasnim bivanjem v drugi državi, če tja potujete z namenom, da bi se tam zdravili zaradi bolezni ali poškodbe, ki ste jo imeli pred začetkom potovanja.

Kartica prav tako ne krije zdravstvenih storitev zasebnih izvajalcev.

3.10.2. Politika zaposlovanja

Politika zaposlovanja in socialnih zadev EU državljanom prinaša praktične koristi. Mednje štejemo na primer lažjo pridobitev zaposlitve, možnost življenja in dela v drugi državi članici, strokovno usposabljanje in drugo. Pri tem se Evropska unija spopada z izzivi, ki jih prinašajo globalizacija, staranje evropskega prebivalstva in spremenjena družbena realnost.

Nekatera področja, na katerih si Evropska unija prizadeva za izboljšave, so:

- **Nova in boljša delovna mesta:** s pomočjo **evropske strategije zaposlovanja** (ki zbližuje nacionalne politike na tem področju) in Evropskega socialnega sklada (9 milijard evrov sredstev na leto, ki jih upravlja skupaj z državami članicami).
- **Prosto gibanje delavcev in usklajevanje sistemov socialne varnosti:** vsi državljani EU imajo pravico do dela in prebivanja v kateri koli državi članici EU. To tudi pomeni, da tisti, ki se preselijo v drugo državo članico, niso prikrajšani glede socialne varnosti, ki vključuje tudi zdravstveno varstvo.
- **Boljše delovne razmere:** na podlagi skupnih najnižjih standardov na delovnem mestu, s podpiranjem in z razvijanjem socialnega dialoga na evropski ravni, posodabljanjem delovnih razmerij ter z zagotavljanjem večje mobilnosti za delavce EU.
- **Socialna vključenost in nediskriminacija:** s podpiranjem boja proti revščini in socialni izključenosti, z reformo sistemov socialne zaščite, oceno sedanjega demografskega in socialnega razvoja, ukrepanjem proti diskriminaciji, s spodbujanjem temeljnih pravic ter družbenega vključevanja invalidov.
- **Enakost med moškimi in ženskami:** z zakonodajo, s programi za izboljšanje enakih možnosti za ženske in moške ter z upoštevanjem vprašanja enakosti med spoloma na vseh področjih ukrepanja EU.

Delovna zakonodaja EU zagotavlja temeljno stopnjo zaščite, ki velja za vsakega delavca in prebivalca Evropske unije, in sicer na področjih:

- **Zdravje in varnost pri delu:** splošne pravice in dolžnosti na delovnem mestu, varna delovna oprema, posebna tveganja in delavci iz ranljivih skupin.
- **Enake možnosti za ženske in moške:** enaka obravnava na delu, pravice nosečih delavk, pravica do porodniškega in starševskega dopusta.
- **Zaščita pred diskriminacijo** na podlagi spola, rase, vere, starosti, invalidnosti in spolne usmerjenosti.
- **Delovno pravo:** pravica do dela s krajšim delovnim časom, pogodbe za določen čas, trajanje delovnega časa, pravice mladih in delo, obveščanje delavcev in posvetovanje z njimi.

Te pravice morajo države vključiti v svojo zakonodajo. Uveljavljanje nacionalne zakonodaje, ki prenaša pravo EU, je naloga pristojnih nacionalnih organov. Cilj predpisov EU je zaščititi zdravje in dobro počutje državljanov, saj neustrezne delovne razmere povzročajo trpljenje posameznikom in njihovim družinam, hkrati pa pomenijo tudi velik strošek za evropsko gospodarstvo.

3.11. Skupna zunanja, varnostna in obrambna politika

3.11.1. Skupna zunanja in varnostna politika

Ključni pojmi • visoki predstavnik EU za zunanje zadeve in varnostno politiko
• evropska služba za zunanje delovanje • evropska varnostna strategija
• Evropska obrambna agencija

Evropska unija je danes izjemno pomemben dejavnik v mednarodnih odnosih. S skupnim številom prebivalstva skoraj 500 milijonov in 25-odstotnim deležem svetovnega bruto nacionalnega proizvoda zagotavlja polovico vse razvojne pomoči na svetu in ima kot taka varnostne in politične interese na regionalni in globalni ravni. Ni naključje, da so države članice Evropske unije potrebovale več časa za odločitve o vzpostavitvi skupne zunanje in varnostne politike. Velik del držav Evropske unije je namreč članic Nata, kar pomeni, da so že članice neke vojaške organizacije. Da bi se izognili morebitnim neskladjem zaradi dvojnega članstva držav (torej v Evropski uniji in Natu), so se dogovorili za sodelovanje obeh organizacij. Evropska unija lahko pri svojih dejavnostih uporablja obrambne sile in opremo Nata, v zameno za to pa Evropska unija pomaga pri reševanju mednarodnih kriz in prispeva največ finančnih sredstev za blaženje humanitarnih nesreč.

Pomemben korak v skupni zunanji in varnostni politiki je bil na-rejen z Maastrichtsko pogodbo (1992). Pogodba je opredelila tudi temeljne cilje, ki so se v revidirani obliki ohranili do danes:

- varovanje skupnih vrednot, temeljnih interesov, neodvisnosti in integritete EU v skladu s principi ustanovne listine OZN,
- krepitev varnosti EU v vseh pogledih,
- ohranjanje miru in krepitev mednarodne varnosti v skladu z načeli Ustanovne listine OZN, kakor tudi načeli Helsinškega dokumenta in cilji Pariške listine, vključno s tistimi o zunanjih mejah,
- podpora mednarodnemu sodelovanju,
- razvoj in konsolidacija demokracije in temeljnih svoboščin.

Pogodba iz Nice je prinesla ustanovitev nove stalne politične in vojaške strukture znotraj Sveta Evropske unije (Politični in varnostni odbor, Vojaški odbor EU, Vojaški štab EU).

Načela in splošne smernice skupne zunanje in varnostne politike določa Evropski svet. Na podlagi določenih splošnih smernic Svet sprejema odločitve in strategije, potrebne za določitev in izvajanje skupne zunanje in varnostne politike.

Komisija lahko podaja predloge, toda stopnja njene „povezanosti“ s skupno zunanjo in varnostno politiko je bila vedno odvisna od pripravljenosti predsedujoče v Svetu. S Svetom v zadevah skupne zunanje in varnostne politike najbolj sodelujejo naslednji direktorati Komisije: direktorat za zunanje odnose (RELEX), direktorat za trgovino, razvoj, humanitarno pomoč in razširitve ter Urad za evropsko sodelovanje in pomoč (AIDCO). Na to področje delno posegajo še direktorati

Obisk Benite Ferrero-Waldner, članice Evropske komisije v Afganistanu (2005)

Nadzor volitev v BiH (1996)

Prva je to funkcijo leta 2009 nastopila Catherine Ashton.

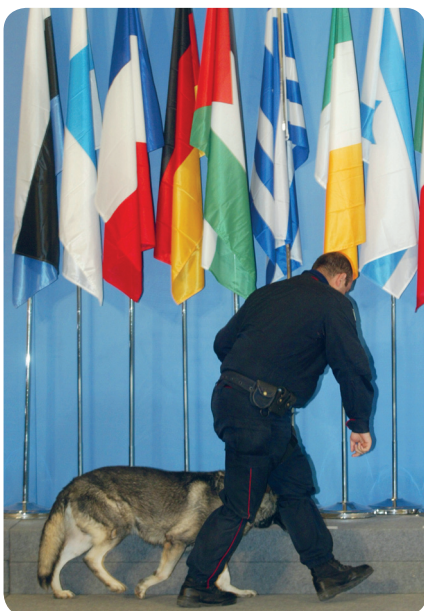
za okolje, kmetijstvo, konkurenco, raziskovalne dejavnosti, promet in energijo. Evropski parlament ima omejeno vlogo v odnosu do skupne zunanje in varnostne politike, čeprav si ves čas prizadeva, da bi jo okrepil.

Velik del izvajanja skupne zunanje in varnostne politike je tudi sodelovanje Unije z regionalnimi organizacijami, na primer z Afriško unijo (AU), z Združenjem držav jugovzhodne Azije (ASEAN), Arabsko ligo, Južnoafriško razvojno skupnostjo.

Lizbonska pogodba je na področju skupne zunanje in varnostne politike prinesla kar nekaj sprememb.

- Oblikovanje funkcije **visokega predstavnika EU za zunanje zadeve in varnostno politiko**, ki je eden od podpredsednikov Evropske komisije, s pristojnostmi na področju zunanjih odnosov in zunanjega delovanja EU. V novi funkciji visokega predstavnika sta tako združeni nekdanji vlogi visokega predstavnika za skupno zunanjo in varnostno politiko ter komisarja za zunanje zadeve. Visoki predstavniki tudi predseduje Svetu za zunanje zadeve.
- Ustanovitev **evropske službe za zunanje delovanje**, ki bo skupna evropska diplomatska služba in bo zagotavljala podporo delu visokega predstavnika ter bo pod njegovo neposredno pristojnostjo. Evropska zunanja služba ne bo nadomestila diplomatsko-konzularnih predstavništav držav članic, temveč bo delovala v tesnem sodelovanju z njimi.
- Lizbonska pogodba je uvedla tudi funkcijo **stalnega predsednika Evropskega sveta** za dve leti in pol, ki bo skrbel za kontinuiteto dela Evropskega sveta in za zunanje predstavljanje na najvišji ravni.
- EU vodi po določitih Lizbonske pogodbe skupno zunanjo in varnostno politiko z določitvijo splošnih smernic; s sprejemanjem sklepov o določitvi in s krepitvijo rednega sodelovanja med državami članicami pri vodenju njihove politike.

3.11.2 Evropska varnostna in obrambna politika

Skupna politika na področju varnosti je bila v EU vzpostavljena najprej z razvojem koncepta skupne zunanje in varnostne politike (Pogodba o EU, 1992), temu pa je po letu 1999 sledil razvoj koncepta evropske varnostne in obrambne politike. V 5. poglavju Pogodbe o EU so se države članice zavezale k ohranjanju skupnih vrednot, temeljnih interesov in neodvisnosti Unije ter h krepitvi varnosti Unije in držav članic.

V devetdesetih letih je EU postajala čedalje pomembnejši dejavnik v mednarodnih odnosih, vendar te svoje vloge ni mogla podpreti z vojaškimi sredstvi. Izhodišča za razvoj evropske varnostne in obrambne politike so bila sprejeta leta 1999. Države članice so se zavezale k nadaljnjemu razvoju učinkovitejših evropskih vojaških zmogljivosti.

Po terorističnih napadih na ZDA 11. septembra 2001 je postal boj proti terorizmu tudi sestavina različnih politik v EU. Aktivnosti boja proti terorizmu se deloma umeščajo v evropsko varnostno in obrambno politiko, posegajo pa tudi na številna druga področja delovanja Unije, denimo v pravosodje, notranje zadeve, finance.

Danes imajo države članice EU znotraj koncepta evropske varnostne in obrambne politike pri posredovanju v krizah na voljo tri vzvode delovanja: vojaški krizni menedžment, civilni krizni menedžment in preprečevanje konfliktov.

- Vzvod **vojaškega kriznega menedžmenta** so obrambne sposobnosti držav članic EU. Leta 2004 je bil sprejet načrt, ki je omogočil razvoj bojnih skupin, ustanovitev evropske obrambne agencije in ustanovitev civilno-vojaške celice za načrtovanje. Izmed članic EU v bojne skupine sil ne prispeva Danska, ki je sprejela odločitev, da ne bo sodelovala v vojaških aktivnostih EU. Prispeva pa sile Norveška, ki ni članica EU, vendar kaže velik interes za sodelovanje v varnostni politiki EU.
- Politika na področju **civilnega kriznega menedžmenta** je usmerjena v zagotavljanje civilnih strokovnjakov za delovanje v operacijah EU (policijske zmogljivosti, zmogljivosti za krepitev zakonitosti, izvajanje upravnih zadev na kriznih območjih, zmogljivosti za hitro napotitev na območje naravne ali druge katastrofe, opazovalne misije EU).
- **Preprečevanje konfliktov** obsega aktivnosti, s katerimi si EU prizadeva vplivati na razmere tam, kjer grozi, da bi lahko izbruhnile nasilje; sem spadajo razvojno sodelovanje, zunanja pomoč, trgovinska politika, politični dialog ter sodelovanje z mednarodnimi partnerji in nevladnimi organizacijami ... Aktivnosti so namenjene odpravljanju temeljnih vzrokov konfliktov, kot so revščina, izkoriščanje, neenakost pri dostopu do naravnih virov, slabo upravljanje, zloraba človekovih pravic in spolna neenakost.

Bojna skupina je opredeljena kot najmanjša vojaško učinkovita, kredibilna, hitro namestljiva struktura sil, zmožna za samostojne operacije ali za začetno fazo večjih operacij. Šteje okoli 1.500 pripadnikov.

Pri sodelovanju EU na področju reševanja konfliktov se je potrebno zavedati zaveze članic EU, da je sleherno sodelovanje mogoče zgolj in izključno v primeru, če jim mandat podeli OZN oziroma njegov organ Varnostni svet. Tako ni mogoče zaiti v razmere, v katerih bi se EU in njene članice znašle v vlogi agresorja.

Na operacijo, pogosto se uporablja izraz **misija**, se napotijo zmogljivosti, ki so v nekih razmerah najustreznejše. Tako je doslej samo približno četrtnina operacij EU imela značaj vojaške operacije, preostale pa so vključevale policijske in druge civilne zmogljivosti.

Konec leta 2008 je EU začela izvajati tudi specifično pomorsko operacijo ob obalah Somalije. Operacija z imenom EUNAVFOR zagotavlja varnost pomorskega prometa pred napadi piratov.

Večino odločitev evropske varnostne in obrambne politike sprejemajo zunanji ministri na zasedanju Sveta, najpomembnejše odločitve pa sprejmejo predsedniki držav in vlad (Evropski svet) na svojih srečanjih. Evropska komisija ima v izvajanju evropske varnostne in obrambne politike majhno vlogo. Obrambni ministri držav članic imajo na področju evropske varnostne in obrambne politike predvsem svetovalno vlogo.

SLOVARČEK

Policijske misije

EUPM v Bosni in Hercegovini od leta 2003 do leta 2007, PROXIMA v Makedoniji od leta 2003 do leta 2005, EUPAT v Makedoniji od leta 2005 do leta 2006, EUPOL-KINSHASA v Kongu od leta 2005 in še poteka, COPPS v Palestini od leta 2006 do leta 2008.

Vojaške misije

Concordia v Makedoniji leta 2003, Artemis v Kongu leta 2003, EUFOR-Althea v Bosni in Hercegovini od leta 2004 in še traja, EUFOR-RD v Kongu leta 2006, EUFOR TCHAD/RCA v Čadu od leta 2008 in še traja.

Misije za nadzor meje in vojaško-tehnično pomoč

Rafah v Palestini, Izraelu in Egiptu od leta 2005 do leta 2006, misija na moldavijsko-ukrajinski meji od leta 2005 do leta 2007, EUSEC RD v Kongu od leta 2005 do leta 2010, AMIS v Sudanu od leta 2005 do leta 2006, EU SSR v Gvineji Bisao od leta 2008 in še traja.

Misije za nadzorovanje premirja in pomoč v sodstvu

Aceh Monitoring v Indoneziji od leta 2005 do leta 2006, EU-Just-Lex v Iraku leta 2005, EU-Just-Themis v Griziji od leta 2004 do leta 2005, EUSEC-RD v Kongu od leta 2005 in še traja, EULEX na Kosovu od leta 2008 in še traja, EUMM v Gruziji od leta 2008 in še traja.

Dodatni temelj za izvajanje evropske varnostne in obrambne politike pomeni leta 2003 sprejeta Evropska varnostna strategija. V zgodovini EU je to prvi dokument, ki na strateški ravni celovito obravnava varnostno vlogo EU v sodobnem svetu. Dokument poudarja, da je EU globalni akter in da mora biti pripravljena prevzeti odgovornost za globalno varnost in graditev boljšega sveta.

Evropska varnostna strategija šteje med glavne grožnje mednarodni terorizem, širjenje orožij za množično uničevanje, regionalne konflikte, nedelujoče države in organizirani kriminal.

Z razvojem evropske varnostne in obrambne politike se je pojavilo vprašanje, kakšna naj bo vloga EU v reševanju kriz v primerjavi z drugimi akterji, predvsem Natom in Združenimi narodi. Vprašanja razmerja do Nata in sodelovanja s to organizacijo ureja vrsta dogovorov med EU in Natom, ki jih poznamo pod skupnim nazivom Berlin Plus. Med članicami EU obstaja ločnica med državami, ki se bolj zavzemajo za samostojnejšo vlogo EU na varnostnem področju, in tistimi, ki pri tem zagovarjajo večjo navezanost na ZDA. Nadaljnji razvoj bo zato odvisen tudi od tega, v kateri smeri se bo partnerstvo med ZDA in Evropo v prihodnje razvijalo.

Odpravljanju pomanjkljivosti v vojaških zmogljivostih sta v EU namenjeni dve pobudi: Evropski akcijski načrt za zmogljivosti (načrt za reševanje težav pomanjkanja vojaških zmogljivosti) in Evropska obrambna agencija.

Aktivnosti agencije so usmerjene v razvoj skupnih zmogljivosti in spodbujanje sodelovanja pri oborožitvi, izboljšanju tehnološke in industrijske osnove ter podlag za delovanje evropskega oborožitvenega trga, pri podpiranju obrambnih raziskav in harmonizaciji vojaških zahtev članic.

3.12. Strategija Evropa 2020 – nadgradnja Lizbonske strategije

Od Lizbonske strategije ...

Strategijo Evropa 2020 je Evropski svet sprejel leta 2010. Dokument je nadaljevanje Lizbonske strategije, ki jo je Evropska unija sprejela leta 2000.

Strateški cilj Lizbonske strategije je bil, da Evropska unija do leta 2010 postane najbolj konkurenčno, dinamično in na znanju temelječe gospodarstvo na svetu.

Leta 2005 se je Lizbonska strategija z reformo osredotočila na spodbujanje gospodarske rasti in zaposlenosti v državah članicah, celoten proces pa je še naprej temeljil na enakovrednosti gospodarskega, socialnega in okoljskega vidika strategije. Države članice so pripravile nacionalne programe, ki so vsebovali predvidene reforme, Evropska komisija pa je te programe ocenjevala. V prvem poročilu o izvajanju Lizbonske strategije je Komisija predlagala oblikovanje štirih stebrov – vlaganje v znanost in inovacije, spodbujanje podjetniških zmogljivosti, spopadanje z izzivi globalizacije in demografskih sprememb ter energetska politika. Med slovenskim predsedovanjem EU se je začelo drugo triletno obdobje prenovljene Lizbonske strategije. Dogovorjeno je bilo, da korenite spremembe vsebine niso potrebne, da pa je treba proces nadaljevati in se osredotočiti na izvajanje reform. Dosežen je bil dogovor držav članic, da je treba reformni proces nadaljevati tudi po letu 2010.

... do strategije Evropa 2020

V središču pozornosti strategije Evropa 2020 je izhod iz gospodarske in finančne krize ter s tem priprava gospodarstev držav članic na novo desetletje. Strategija temelji na **treh ključnih elementih gospodarske rasti in ciljih**, ki bodo podlaga za merjenje napredka Unije do leta 2020.

Strategija navaja kot ključne vzvode rasti, ki jih je treba doseči s konkretnimi ukrepi na ravni Unije in držav članic:

- **premišljeno rast** (razvoj gospodarstva, ki temelji na spodbujanju znanja, inovacij, izobraževanja in digitalni družbi),
- **trajnostno rast** (večja gospodarnost proizvodnje ob spodbujanju nizkoogljičnega, konkurenčnega gospodarstva),
- **vkliučujočo rast** (utrjevanje gospodarstva z visoko stopnjo zaposlenosti, ki spodbuja pridobivanje znanj, znižuje revščino ter tako krepi socialno in teritorialno kohezijo).

Doseganje teh ciljev se bo ugotavljalo na podlagi meril na ravni EU, ki jih bodo države članice prenesle v nacionalne cilje na podlagi svojih izhodišč. Skupni cilji, po katerih bo merjeno izpolnjevanje strategije, so:

- zagotoviti zaposlenost 75 odstotkov prebivalstva med 20 in 64 letom starosti;
- izboljšati pogoje za raziskave in razvoj ter povečati celotni delež javnih in zasebnih vlaganj v ta namen na tri odstotke BDP EU;
- izpolnjevanje ciljev 20/20/20 na področju podnebja in energetike (20-odstotno zmanjšanje izpustov toplogrednih plinov, 20-odstotno povečanje rabe energije iz obnovljivih virov in povečanje energijske učinkovitosti za 20 odstotkov do leta 2020);
- izboljšati stopnjo izobrazbe prebivalstva;
- z zmanjševanjem revščine povečati socialno vključenost prebivalstva.

Strategija Evropa 2020 vključuje niz vodilnih pobud za doseganje teh ciljev. Izvajanje pobud poteka na podlagi deljene odgovornosti, ukrepi pa bodo izvedeni na vseh ravneh, in sicer na ravni organizacij EU, držav članic ter lokalnih in regionalnih organov.

Te pobude so:

- **Unija inovacij** – preusmeritev naravnosti politike za razvoj, raziskave in inovacije k najpomembnejšim izzivom, da se zapolni vrzel med znanostjo in proizvodnjo ter da iz izumov nastanejo proizvodi. Patent EU lahko na primer podjetjem omogoči, da na leto prihranijo 289 milijonov EUR.

Dosežki slovenskega predsedstva EU na področju Lizbonske strategije

Področju znanja in inovacij smo dali nov zagon z uvedbo t.i. „pete svoboščine – prostega pretoka znanja“ in t.i. Ljubljanskega procesa. Namen je vzpostaviti tesnejše sodelovanje udeležencev v evropskem raziskovalnem prostoru.

Pomemben prispevek k visokotehnološkemu razvoju EU je tudi dogovor o izvajanju evropskega sistema satelitske radionavigacije Galileo.

Na področju krepitve konkurenčnosti podjetij se je slovensko predsedstvo posvetilo predvsem spodbujanju hitre rasti malih in srednje velikih podjetij ter ukrepom za zmanjševanje administrativnih ovir (potrjena zaveza za boljšo pripravo predpisov do 2012).

Na področju socialne dimenzije je bila sprejeta zaveza o postopnem izvajanju prožne varnosti kot enemu od pristopov za spoprijemanje z izzivi, kot so demografske spremembe, pospešen tehnološki napredek in proces globalizacije.

- **Mladi in mobilnost** – utrjevanje kakovosti, uspešnosti in mednarodne privlačnosti evropskega visokošolskega sistema na podlagi mobilnosti mladih strokovnjakov; stvarni ukrepi naj bi omogočili lažji dostop do prostih delovnih mest po državah članicah ter priznavanje strokovnih kvalifikacij in izkušenj.
- **Evropski program za digitalne tehnologije** – trajnostne gospodarske in družbene koristi z razvojem enotnega digitalnega trga, ki se opira na zelo hitre internetne povezave; do leta 2013 morajo imeti vsi prebivalci EU dostop do zelo hitrih internetnih povezav.
- **Evropa, ki gospodarno izkorišča vire** – prispevek k prehodu v nizkoogljično gospodarstvo, ki vse vire gospodarno izkorišča. EU mora doseči svoje cilje za leto 2020 glede energetske proizvodnje, učinkovitosti in porabe; s tem bi se vrednost uvoza nafte in plina zmanjšala za 60 milijard EUR do leta 2020.
- **Industrijska politika za zeleno rast** – pomoč konkurenčnosti evropske industrije v času po krizi, spodbujanje podjetništva in pridobivanja novih znanj; to bi pomenilo na milijone novih delovnih mest.
- **Program za nova znanja in spretnosti ter nova delovna mesta** – ustvarjanje razmer za posodobitev trgov dela zaradi povečanja zaposlenosti in zagotavljanja vzdržnosti naših družbenih modelov v času upokojevanja generacije z največjim številom rojstev.
- **Evropska platforma za boj proti revščini** – zagotavljanje ekonomske, socialne in teritorialne kohezije na podlagi pomoči ljudem, ki se spopadajo z revščino in s socialno izključenostjo, da se jim omogoči aktivna udeležba v družbi.

Bistvena razlika med novo strategijo in Lizbonsko strategijo je, da je zdaj predvideno močnejše gospodarsko usklajevanje in da je pri nedoseganju ciljev mogoče ukrepati z opozorili. V primerjavi z Lizbonsko strategijo ima nova strategija tudi manj merljivih ciljev.

Sicer pa se bo strategija Evropa 2020 izvajala na podlagi skupnih smernic. Na njihovi podlagi bo vsaka država članica zase opredelila cilje na nacionalni ravni, in sicer glede na posebnosti svojega gospodarstva. S tem država članica prevzame odgovornost za uresničevanje ciljev, ki si jih je zastavila, in o uresničevanju teh ciljev redno poroča.

Komisija bo lahko državam članicam izdajala priporočila, in če odziv ne bo ustrezen, državo članico opozorila v skladu z določili Lizbonske pogodbe, ki veljajo za spoštovanje določil Pakta stabilnosti in rasti. Evropska komisija lahko, če ugotovi, da ekonomske politike neke države članice niso skladne s širšimi smernicami ali da bi lahko ogrozile pravilno delovanje ekonomske in monetarne unije, to državo članico opozori. Svet lahko na priporočilo Komisije naslovi potrebna priporočila na to državo članico, pri čemer odloča brez upoštevanja glasu člana, ki predstavlja to članico.

3.13. Proračun

Ključni pojmi • finančni okvir

EU na leto porabi približno 270 evrov na državljana ali okoli 1 % bruto domačega proizvoda. Pri tem velja, da je poraba sredstev iz proračuna EU upravičena samo, če prinese večje koristi, kakor če bi ta sredstva porabili iz nacionalnega proračuna.

Letni proračun sodi v dolgoročen načrt porabe, ki se imenuje **finančni okvir**.

- To je praviloma sedemletno obdobje, trenutno od leta 2007 do leta 2013.
- Okvir omogoča, da Evropska unija programe odhodkov učinkovito načrtuje za več let naprej. Tako se določijo letne zgornje meje za prevzem obveznosti in letne zgornje meje odobrenih proračunskih sredstev za plačila.

3.13.1. Odhodki proračuna

Vrste odhodkov, določene v proračunu, so tako rekoč prednostne naloge, ki si jih je zadala EU. V nasprotju z nacionalnimi proračuni evropski proračun ne sme izkazovati primanjkljaja, torej morajo biti proračunski prihodki uravnoteženi s proračunskimi odhodki.

Zgornje meje posameznih kategorij so določene v večletnem finančnem okviru. V trenutnem sedemletnem obdobju je na voljo 864,4 milijarde evrov sredstev, in sicer za:

- Konkurenčnost in kohezijo – sredstva so namenjena za zmanjševanje razlik v gospodarskem, okoljskem in družbenem razvoju znotraj EU. Postavka obsega 382 milijard evrov oziroma 44 odstotkov proračuna.
- Ohranjanje in varovanje naravnih virov – največ sredstev gre za skupno kmetijsko politiko, del pa tudi za ribištvo in varovanje okolja. Ta postavka obsega 371,3 milijarde oziroma skoraj 43 odstotkov proračuna.
- Zunanjo vlogo EU – sredstva za humanitarno pomoč ter za gospodarski, okoljski in družbeni razvoj držav po svetu (sosedska politika, kandidatke za članstvo ter afriške, karibske in pacifiške države). Ta postavka obsega 49 milijard evrov oziroma šest odstotkov proračuna.
- Administracijo – sredstva, namenjena za delovanje EU. Ta postavka obsega 49 milijard evrov oziroma šest odstotkov proračuna.
- Spodbujanje državljanstva, svobode, varnosti in pravice – sredstva so namenjena za izvajanje notranje in pravosodne politike, pri spodbujanju državljanstva pa so sredstva namenjena za varovanje zdravja in potrošnikov, kulturo in mladinske politike. Postavka obsega deset milijard evrov oziroma več kot en odstotek proračuna.

3.13.2. Prihodki proračuna

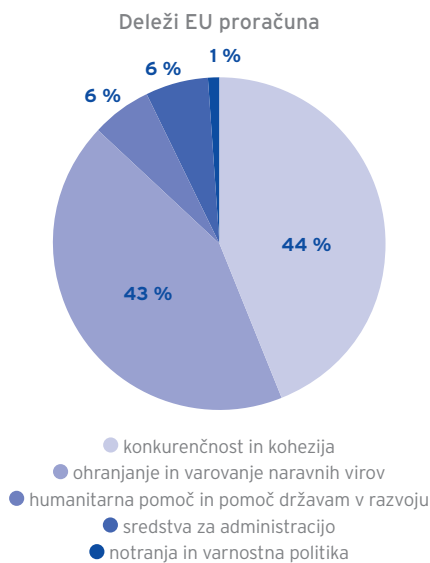
Prihodki se v proračun stekajo iz različnih virov:

- Od deleža bruto domačega proizvoda: države članice plačujejo enotno odstotno stopnjo (0,73 %) od BDP. Prispevek je definiran kot razlika med odhodki in vsemi drugimi viri financiranja. Čeprav je to izravnalna postavka, gre za največji proračunski vir, ki obsega 65 % skupnih prihodkov.
- Tradicionalna lastna sredstva: sestavljajo jih kmetijske dajatve (prelevmani) in carine na izdelke, uvožene iz držav, ki niso članice EU. Kmetijske dajatve se plačujejo ob uvozu kmetijskih dobrin in sladkorja iz tretjih držav. V proračun prispevajo približno 17 % vseh prihodkov.
- Delež davka na dodano vrednost (DDV): glede na to, da je nabor dobrin, ki so obdavčene z DDV, v posameznih državah članicah različen, je bila davčna osnova za prispevek v skupni proračun standardizirana – skupni neto prilivi iz naslova DDV v posamezni državi članici so deljeni z ocenjenimi ponderiranimi povprečnimi stopnjami po posameznih obdavčenih dobrinah. Sredstva iz naslova DDV znašajo približno 17 % proračunskih prihodkov.
- Drugi prihodki, kot so davki na plače, ki jih plačujejo uslužbenci EU, prispevki držav, ki niso članice EU, v nekatere programe EU in globe, naložene podjetjem, ki kršijo konkurenčno ali drugo zakonodajo. Ti različni viri znašajo okoli 1,3 milijarde evrov oziroma dober odstotek proračuna.

3.13.3. Proračunski postopek in nadzor

Proračunsko leto traja od 1. januarja do 31. decembra. Letni proračun Unije po posebnem postopku določita Evropski parlament in Svet na podlagi načrta institucij EU in Komisije.

Postopek sprejemanja proračuna se začne spomladi pred letom njegovega izvrševanja. Ko institucije EU pripravijo načrte, jih Komisija zbere in najkasneje do 1. septembra pred letom njegovega izvrševanja Evropskemu parlamentu in Svetu predloži predlog proračuna. Svet svoje stališče do proračuna predloži Evropskemu parlamentu. Če Evropski parlament odobri stališče Sveta, je proračun sprejet. Če pa Evropski parlament zahteva spremembe predloga proračuna, sledi sklic sestanka Spravnega odbora, ki skuša doseči soglasje o skupnem predlogu EP in Sveta. Če soglasja ni mogoče doseči, mora Komisija predložiti nov predlog proračuna.

Proračun je sprejet, če večina članov Evropskega parlamenta podpre predlog proračuna, kar pomeni tri petine dejansko oddanih glasov poslancev.

Evropska komisija, ki upravlja proračun, je odgovorna Evropskemu parlamentu, kako se denar vsako leto porabi. Tako morajo poslanci sprejeti poročilo o izvrševanju proračuna za vsako leto, nadzor nad porabo evropskih sredstev pa zagotavlja tudi Evropsko računsko sodišče. Pri morebitnem sumu nesmotrne porabe sredstev izvede preiskavo neodvisni urad EU za boj proti goljufijam (OLAF).

Za nadaljnje informacije priporočamo naslednje spletne strani:

http://www.itr.si/javno/youth_farm/sl/eu-and-cap-PART1.html

ITR – Inštitut za trajnostni razvoj, Projekt Izobraževalni pripomoček za mlade kmete v novih članicah EU – YOUTH-FARM, Evropska unija in skupna kmetijska politika.

http://europa.eu/policies-activities/index_sl.htm

Evropa. Portal Evropske unije, Politike in dejavnosti Evropske unije s področij različnih politik, financiranja in subvencij ter javni razpisi in naročila.

<http://www.eu4journalists.eu/index.php/dossiers/slovenian/C42b>

eu4journalists, Dossiers, Zunanji odnosi – trgovina – razvoj.

<http://www.evropejec.si/vsebina.asp?id=6>

evropejec.si, Politike Evropske unije.

<http://www.arsktrp.gov.si/>

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Agencija Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja.

<http://www.arso.gov.si>

Ministrstvo za okolje in prostor, Agencija Republike Slovenije za okolje.

<http://www.natura2000.gov.si>

Natura 2000, Biseri slovenske narave.

<http://www.ekosola.si/>

Eko šola kot način življenja.

<http://www.euskladi.si/>

Spletna stran, na kateri so objavljeni razpisi za evropske sklade.

V RAZMISLEK

1. Zakaj je kmetijska politika še vedno ena najpomembnejših politik Evropske unije?
2. Kako Evropska unija zagotavlja prost pretok ljudi in blaga?

3

Politike Evropske unije

Delovni listi

1. Na nekaterih pridelkih lahko opaziš znak „Ekološko kmetijstvo”.
Kakšna je ekološko pridelana hrana?
 - a) hrana za hujšanje
 - b) bolj zdrava hrana
 - c) hrana za dojenčke

Primerjaj ta znak z evropsko zastavo (desno) in ugotovi, kaj v znaku kaže, da gre za evropsko odločitev.

- a) zvezdice
 - b) žitno klasje
 - c) slovenski napis
2. Na hotelu Bohor na Mariborskem Pohorju je pritrjen spodnji napis.
Kdo je prispeval del denarja za njegovo gradnjo?
 - a) smučarji, ki obiskujejo ta hotel
 - b) Evropska unija
 - c) prebivalci sosednjih krajev

Si v svojem okolju opazil/a kak podoben napis? Če si, kje?

1. Zamisli si, da tvoja družina kupuje nov hladilnik. V trgovini boš na vsaki napravi opazil/a energijsko nalepko, podobno tej na desni. Po barvi in dolžini puščice sklepaj, s katero črko so označene energijsko najmanj potratne naprave. Kaj bi svetoval/a staršem?

Kaj misliš, zakaj so se v EU odločili potrošnike ozaveščati o količini električne energije, ki jo porabijo naprave?

- da bi privarčevali pri računu za elektriko
- da okolja ne bi preveč obremenjevali s preveliko rabo energije
- da opozorijo na to, da novejši aparati delujejo tišje

Ali si na domačem pralnem stroju, električni pečici ... opazil/a takšno nalepko? Če si, v kateri energijski razred naprava sodi?

Energijska	
Proizvajalec	gorenje
Model	RB6288OP
Manjša poraba energije	 A+
A	
B	
C	
D	
E	
F	
Večja poraba energije	
Poraba energije v kWh/leto (na podlagi rezultatov standardnega preskusa za 24 ur) Dejanska poraba je odvisna od načina uporabe naprave in njene namestitve.	226
Prostornina hladilnika l	247
Prostornina zamrzovalnika l	21
Hrup (dB(A) re 1pW)	41
Ostali podatki so navedeni v prospektu.	
EN Standard EN 153 2005 S Direktiva 94/2/ES o energijskih nalepkah R za hladilnike/zamrzovalnike	

Po katerem simbolu na nalepki sklepaš, da je to akcijo predpisala EU?

2. Se strinjaš s spodnjimi namišljenimi situacijami?
- Šola je zavrnila novega učenca na invalidskem vozičku. Izgovorili so se, da zanj ni več prostora, saj bi morali za voziček napraviti nekaj prilagoditev.
DA NE
 - V računalniškem podjetju so zavrnilo novega računalničarja. Razvedelo se je, da je homoseksualec. To pa za večinoma moške sodelavce ne bi bilo primerno.
DA NE
 - Za vpis na medicinsko fakulteto sta bili prosti le še dve mesti. Zadnja kandidata sta imela enako število točk za vpis. Ker je bil oče enega zdravnik, so sprejeli njega, saj mu bo oče lahko pomagal pri študiju.
DA NE
 - Podjetje se je odločilo eni od izbranih delavk, ki je bila v hudi finančni stiski, pomagati tako, da so ji za sto evrov povišali plačo.
DA NE

V vseh primerih se je zgodila nedopustna diskriminacija (razlikovanje), kar je tudi kršenje evropskih zakonov. Pogovorite se z učiteljem oz. učiteljico, kakšne vrste nedopustno razlikovanje se je zgodilo v namišljenih primerih.

1. Evropska pravila pridelave in proizvodnje živil so zelo stroga. Za proizvodnjo nekaterih živil pa so ta pravila nekoliko prilagojena. Takšna živila morajo pridobiti znak TRADICIONALNE POSEBNOSTI EU. Seznam trenutno obsega okoli 880 izdelkov, med njimi tudi 4 slovenske (olivno olje slovenske Istre, belokranjska pogača, idrijski žlikrofi in prekmurska gibanica).

Zakaj so uvedli kategorijo tradicionalnih posebnosti?

- a) ni treba, da bi vedno ravnali točno po predpisih
- b) ob strogem upoštevanju vseh predpisov bi del bogate kulinarčne tradicije evropskih narodov izginil (npr. nekateri znameniti siri)

Premisli, kako bi lahko živilo s to oznako izkoristili v turistične namene.

Bi za ta seznam tradicionalnih znamenitosti predlagal/a še kakšno slovensko živilo ali živilo iz tvojega okolja?

2. Eden od pomembnih ciljev Evropske unije je TRAJNOSTNI RAZVOJ. Kaj si pod tem pojmom predstavljaš?
 - a) nenehen razvoj Evrope
 - b) razvoj vseh članic Evropske unije
 - c) razvoj, ki ne bo ogrozil možnosti prihodnjih rodov
3. Regionalna evropska politika v letih 2007–2013 namenja za razvoj 350 milijard evrov. Med spodnjimi trditvami obkroži tiste, ki so v skladu z evropsko usmeritvijo.
 - a) Denar se bo usmeril od bogatih k revnim.
 - b) Sredstva so namenjena novim delovnim mestom, izgradnji prometne infrastrukture, ekološko primernim projektom ...
 - c) Vsaka regija bo dobila del sredstev glede na svojo velikost.
 - č) Z razvojem zaostalih regij želijo povečati njihovo zanimivost za nove naložbe.

Katera slovenska regija lahko računa na največ sredstev iz tega naslova?

1. Pojasni, kako razumeš pojem medkulturnosti.

2. Ob spodnje kroge napiši običaje, ki so značilni za posamezne države Evropske unije. Podatke poišči na spletu.

ŠPANIJA	MALTA	IRSKA
GRČIJA	POLJSKA	FINSKA

3. Kaj pomeni izraz schengensko območje?

4. Prečrtaj države, ki niso članice schengenskega območja.

Španija	Nemčija	Švica	Belgija	Nizozemska
Finska	Grčija	Islandija	Belorusija	Gruzija
Vatikan	Danska	Luksemburg	Bosna in Hercegovina	Švedska
Norveška	Portugalska	Avstrija	Slovenija	Italija
Albanija				

5. Obkroži D, če je trditev pravilna, oziroma N, če trditev ni pravilna.

1.	Cilj evropskih politik je narediti EU za najbolj dinamično družbo na svetu, ki bo temeljila na znanju, konkurenčnem gospodarstvu in kvalificirani delovni sili.	D	N
2.	EU si prizadeva, da bi bil v šolah, doma in na delovnih mestih ljudem dostopen internet s hitrim prenosom podatkov.	D	N
3.	Politike EU podpirajo usposabljanje ljudi za uporabo informacijske tehnologije in spodbujajo vseživljenjsko učenje.	D	N
4.	Tretjina letnega proračuna EU je namenjena spodbujanju gospodarstva in ustvarjanju novih delovnih mest.	D	N
5.	EU vlaga v raziskave in razvoj na področju visoke tehnologije.	D	N
6.	EU si po vsem svetu prizadeva za ohranitev okolja in spodbujanje trajnostnega razvoja.	D	N
7.	Države EU se skupaj borijo proti mednarodnemu terorizmu ter trgovanju z mamili in ljudmi.	D	N
8.	Vsaka država članica mora zagotoviti enako uporabo zakonodaje EU in izvršljivost sodnih odločb iz drugih držav.	D	N

6. Kaj pomeni izraz trajnostni razvoj?

7. Zapiši ime države, o kateri po tvojem mnenju govori besedilo. Primerjaj zapisane podatke s tistimi, ki jih lahko najdeš na internetu.

- Evropska komisija ugotavlja, da ima več kot pol držav članic resne dolgoročne gospodarske težave, ki bodo ogrozile trdnost njihovih javnih financ. Po mnenju komisije povečevanje potreb po pokojninskem zavarovanju zaradi staranja prebivalstva in vse večja raven zadolžitve povzročata vedno hujšo nestabilnost javnih finančnih sistemov v EU. Najbolj kritično je stanje v _____, _____, _____, Franciji, Italiji, na Portugalskem in v Španiji, razmere pa se zaostrejejo tudi na Cipru, Češkem, Madžarskem, Malti, Poljskem, v Sloveniji in Slovaški.
- Najvišjo davčno obremenitev v EU ima _____ (51,4 %), na drugem mestu je _____ (49,8 %), na tretjem Belgija (48,1 %), na četrtem mestu Francija (45,7 %) in na petem Finska (45,1 %).
- Najnižje stopnje obdavčitve med 25 državami EU pa imajo _____ (28,7 %), _____ (29,1 %), _____ (30,9 %), Irska (31,2 %) in Estonija (33,4 %).

8. Za katera tri področja je izključno odgovorna Evropska unija? V pomoč so ti slike.

9. Naštej šest področij v Evropski uniji, kjer je pristojnost deljena med EU in nacionalnimi državami. V pomoč ti je slikovno gradivo.

1

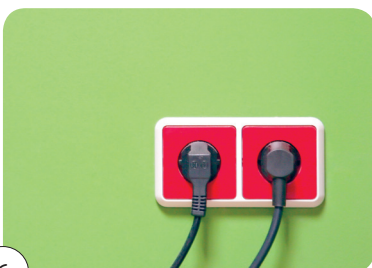
2

3

5

6

7

1 _____

4 _____

2 _____

5 _____

3 _____

6 _____

10. Notranji trg EU zajema štiri svoboščine. Pravilno poveži pojme na levi in desni strani.

Prost pretok blaga

frizer iz Slovenije lahko kot podjetnik začasno opravlja svoje delo tudi v Italiji

Prost pretok oseb

z mojega bančnega računa v Sloveniji lahko nakažem denar za plačilo počitnic v portugalskem hotelu

Prost pretok kapitala

v trgovini izbiram med podobnimi izdelki, ki so bili izdelani v različnih državah EU

Prost pretok storitev

kot slovenski državljan se lahko preselim v Grčijo in zaposlim pri tamkajšnjem podjetju, kjer se mi priznajo vse kvalifikacije, pridobljene v Sloveniji

1. Razmisli, kakšni so mehanizmi sprejemanja skupnih političnih odločitev v Evropski uniji in ali v takšnih razmerah obstaja nevarnost, da bi velike članice preglasile interese majhne države.

2. Pojasni, kako razumeš pojem medkulturnosti.

3. DISKUSIJA.

Razmislite in pojasnite, koliko različnosti lahko po vašem mnenju Slovenija žrtvuje za ceno enotnosti EU, ki je potrebna za reševanje problemov, da pri tem ne bo izgubila svojega bistva (tj. enotnosti v različnosti).

4. Obkroži D, če je trditev pravilna, oziroma N, če trditev ni pravilna.

1.	Cilj evropskih politik je narediti EU za najbolj dinamično družbo na svetu, ki bo temeljila na znanju, konkurenčnem gospodarstvu in kvalificirani delovni sili.	D	N
2.	EU si prizadeva, da bi bil v šolah, doma in na delovnih mestih ljudem dostopen internet s hitrim prenosom podatkov.	D	N
3.	Politike EU podpirajo usposabljanje ljudi za uporabo informacijske tehnologije in spodbujajo vseživljenjsko učenje.	D	N
4.	Tretjina letnega proračuna EU je namenjena spodbujanju gospodarstva in ustvarjanju novih delovnih mest.	D	N
5.	EU vlaga v raziskave in razvoj na področju visoke tehnologije.	D	N
6.	EU si po vsem svetu prizadeva za ohranitev okolja in spodbujanje trajnostnega razvoja.	D	N
7.	Države EU se skupaj borijo proti mednarodnemu terorizmu ter trgovanju z mamili in ljudmi.	D	N
8.	Vsaka država članica mora zagotoviti enako uporabo zakonodaje EU in izvršljivost sodnih odločb iz drugih držav.	D	N

5. Na katerih področjih je delovanje evropskih politik še posebej aktivno?

6. Države A, B in C proizvajajo kolesa, ki so sestavljena iz treh osnovnih delov: jeklenega okvirja, aluminijastih koles in gumijastih pnevmatik. Država A ima veliko jekla, vendar mora za izdelavo koles uvažati aluminij in gumo. Na uvoženi material mora plačati carino in davščine ter transportne stroške. Podobno je tudi v državi B, ki ima aluminij, vendar mora uvažati jeklo in gumo, in v državi C, ki ima na voljo le gumo, uvažata pa ostale materiale za izdelavo koles. Predstavlja si, da s predstavniki vlad vseh treh držav razpravljate o tem, kako oblikovati cenejši in preprostejši sistem za izdelavo koles. Kaj bi jim predlagal? Predloge zapiši in pri tem upoštevaj stroške delovne sile, stroške materiala in transporta, carine in davke, ceno končnega izdelka in kupno moč prebivalstva.

7. Države Evropske unije vodijo skupno kmetijsko politiko. Razmisli, kakšne bi bile prednosti in kakšne slabosti, če bi na primer samo ena država pridelala vso pšenico, ki jo EU porabi.

8. Zapiši ime države, o kateri po tvojem mnenju govori besedilo. Primerjaj zapisane podatke s tistimi, ki jih lahko najdeš na internetu.

- Evropska komisija ugotavlja, da ima več kot pol držav članic resne dolgoročne gospodarske težave, ki bodo ogrozile trdnost njihovih javnih financ. Po mnenju komisije povečevanje potreb po pokojninskem zavarovanju zaradi staranja prebivalstva in vse večja raven zadolžitve povzročata vedno hujšo nestabilnost javnih finančnih sistemov v EU. Najbolj kritično je stanje v _____, _____, _____, Franciji, Italiji, na Portugalskem in v Španiji, razmere pa se zaostrejejo tudi na Cipru, Češkem, Madžarskem, Malti, Poljskem, v Sloveniji in Slovaški.

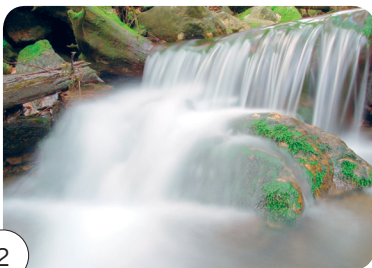
- Najvišjo davčno obremenitev v EU ima _____ (51,4 %), na drugem mestu je _____ (49,8 %), na tretjem Belgija (48,1 %), na četrtem mestu Francija (45,7 %) in na petem Finska (45,1 %).
 - Najnižje stopnje obdavčitve med 25 državami EU pa imajo _____ (28,7 %), _____ (29,1 %), _____ (30,9 %), Irska (31,2 %) in Estonija (33,4 %).
9. Za katera tri področja je izključno odgovorna Evropska unija? V pomoč so ti slike.

10. Naštej šest področij v Evropski uniji, kjer je pristojnost deljena med EU in nacionalnimi državami. V pomoč ti je slikovno gradivo.

1

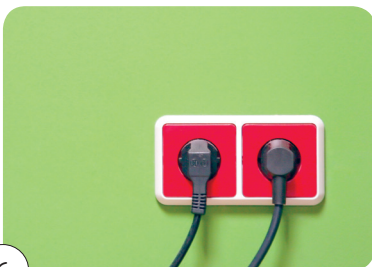
2

3

5

6

7

1 _____

2 _____

3 _____

4 _____

5 _____

6 _____

11. Notranji trg EU zajema štiri svoboščine. Pravilno poveži pojme na levi in desni strani.

Prost pretok blaga

frizer v Sloveniji lahko kot podjetnik začasno opravlja svoje delo tudi v Italiji

Prost pretok oseb

z mojega bančnega računa v Sloveniji lahko nakažem denar za plačilo počitnic v portugalskem hotelu

Prost pretok kapitala

v trgovini izbiram med podobnimi izdelki, ki so bili izdelani v različnih državah EU

Prost pretok storitev

kot slovenski državljan se lahko preselim v Grčijo in zaposlim pri tamkajšnjem podjetju, kjer se mi priznajo vse kvalifikacije, pridobljene v Sloveniji

4

Katere možnosti ponuja Evropska unija mladim

Sedem ključnih dejstev

1. Vsa področja mladinske politike so danes vključena v številne programe, ki mladim ponujajo priložnosti za študij, zaposlovanje, razvijanje poklicne kariere in kompetenc.
2. Leta 2007 je bil vzpostavljen strukturirani dialog med evropskimi institucijami in mladimi, njihovimi institucijami ter vsemi, ki delujejo na področju mladinske politike.
3. V letu 2007 je začel delovati program Mladi v akciji za obdobje 2007-2013, ki predstavlja ključni finančni instrument spodbujanja aktivnega državljanstva mladih.
4. Program Mladi v akciji predvideva pet operativnih akcij: Mladi v akciji, Evropska prostovoljna služba, Mladi v svetu, Podporni sistemi na področju mladine, Podpora evropskemu sodelovanju na področju mladine.
5. Temeljni program Evropske unije na področju izobraževanja in usposabljanja za obdobje 2007-2013 je Program vseživljenjsko učenje, v okviru katerega delujejo programi Comenius, Erasmus, Leonardo da Vinci, Grundtvig.
6. Evropski mladinski pakt, ki je bil sestavni del Lizbonske strategije, posebno pozornost namenja zaposljivosti mladih; prav tako Strategija 2020.
7. Generalna skupščina OZN je leta 1999 razglasila 12. avgust za mednarodni dan mladih.

4.1. Kako se je razvijala mladinska politika Evropske unije: kratek pogled v zgodovino

Ključni pojmi • program Mladina • Bela knjiga o mladih • program Mladi v akciji (Youth in Action) • Zelena knjiga • Spodbujanje učne mobilnosti za mlade

Da bi lažje razumeli pomen različnih programov Evropske unije, ki pokrivajo področje mladih, je priporočljivo, da se najprej seznanimo z razvojem mladinske politike in njenimi osnovnimi idejami.

Statistika v Evropski uniji med mlade prišteva mlade od 15. do 29. leta; v EU jih živi okoli 96 milijonov, kar pomeni okoli 1/5 prebivalstva (19,4 %). Delež mladih v posameznih državah Evropske unije je različen; od 22–24 % v baltskih državah, na Cipru in Malti, do manj kot 20 % v Avstriji, Nemčiji, Grčiji, Italiji, Belgiji, Španiji, Veliki Britaniji, na Finskem, Švedskem in Nizozemskem; v Sloveniji ta delež znaša okoli 20 %. Statistične projekcije napovedujejo, da bo leta 2050 delež mladih v Evropski uniji znašal 15,3 %.

Evropska unija se danes zaveda, da pomenijo mladi veliko bogastvo v njeni starajoči se družbi. Vendar pa je zavest o potrebi vključevanja mladih kot koncepta v razvojne politike Evropske unije relativno mlada.

Začetek prizadevanj po posebni podpori mladim pomeni leto 1988, ko je Evropska skupnost vzpostavila program Mladi za Evropo. Program je spodbujal in omogočal izmenjavo študentov iz držav članic Evropske skupnosti.

V naslednjih letih je Evropska unija podpirala posamezne manjše mladinske programe (npr. Mladi za Evropo, Evropska prostovoljna služba). Z akcijami na evropski ravni so krepili zavest, da je treba mladim omogočiti večjo in bolj organizirano vključitev v evropsko dogajanje. Z ustanovitvijo **Programa Mladina** v letu 2000 se je delovanje na področju mladinske politike začelo krepiti.

Novembra 2001 je Evropska komisija sprejela **Belo knjigo o mladih**, ki je želela mladinskim aktivnostim in programom dodati evropsko dimenzijo, ki naj bi spodbudila izmenjavo dobrih praks in kreativnosti mladih. Bela knjiga je tudi predlagala, da je treba v vse relevantne politike, npr. izobraževanje, zaposlovanje, družbeno vključevanje in zdravje, bolj vključiti mladinsko dimenzijo. Med pobudami Bele knjige so bile npr. vzpostavitev mladinskega foruma in trajnega dialoga z mladimi.

Leta 2005 je Svet predlagal, da se vseevropsko sodelovanje na področju mladinske politike poveže v prednostna področja:

- 1. promoviranje aktivnega državljanstva med mladimi** (z aktivnim vključevanjem mladih v družbeno odločanje, prostovoljne akcije ...);
- 2. družbena in delovna vključitev mladih v družbi**; v ta namen je zaživel Evropski sporazum o mladih, ki naj bi mladim omogočil vstop na trg dela in pridobitev podjetniških izkušenj, pridobitev ustreznega znanja in spretnosti v izobraževalnem sistemu;
- 3. vključevanje mladinske dimenzije v različne politike**, npr. šport, raziskovanje, zdravo življenje ...

V letu 2007 je začel delovati program **Mladi v akciji za obdobje 2007–2013**, ki predstavlja ključni finančni inštrument za spodbujanje aktivnega državljanstva mladih, zlasti njihovo evropsko državljanstvo, solidarnost, strpnost, medsebojno razumevanje in evropsko sodelovanje. Program finančno spodbuja mobilnost znotraj in zunaj meja Evropske unije, neformalno učenje in medkulturni dialog ter vključevanje vseh mladih v Evropski uniji. Finančno podporo lahko mladi pridobijo

tako, da na razpise prijavijo različne projekte. V izbirnem postopku posebne komisije odločajo o podelitvi finančne pomoči.

Aprila 2009 je Evropska komisija sprejela novo strategijo EU za mladinsko politiko v naslednjem desetletju z naslovom **Mladi – vlaganje vanje ter krepitev njihove vloge in položaja**. Strategija predvideva ustvarjanje priložnosti za mlade v izobraževanju in zaposlovanju, izboljšavo dostopa in polno udeležbo vseh mladih v družbi ter spodbujanje vzajemne solidarnosti med družbo in mladimi.

V juliju 2009 je Evropska komisija objavila **Zeleno knjigo – Spodbujanje učne mobilnosti za mlade**, s katero želi krepiti mobilnost mladih skozi učenje, saj mladi s tem dobivajo dostop do novega znanja, razvijajo jezikovne spretnosti ter medkulturne kompetence. Poleg tega med mladimi krepí evropsko identiteto in zavest o evropskem državljanstvu.

Vsa področja mladinske politike so danes vključena v številne programe, kazalnike oziroma akcije, npr. zmanjšati brezposelnost med mladimi, omogočiti mladim bolj načrtno gradnjo kariere, povečati vlaganja v človeški kapital, vključiti učenje novih znanj, spretnosti ter ključnih kompetenc v izobraževalne sisteme, zmanjšati zgodnje zapuščanje izobraževalnega sistema, vzpostaviti enoten sistem poklicnih kvalifikacij, spodbujati podjetniško izobraževanje med mladimi, spodbujati mobilnost mladih ...

Mladi v Evropski uniji se največkrat selijo zaradi dela in študija; v zadnjih 20 letih je v različnih izmenjavah sodelovalo okoli 2,2 milijona mladih. Največ mladih iz Evropske unije se preseli v Nemčijo, Španijo, Italijo, Avstrijo, Veliko Britanijo, Belgijo, na Švedsko in Ciper; najbolj zaželeni državi sta Španija in Velika Britanija. Največ mladih, ki prihajajo iz držav, ki niso članice Evropske unije, se naseli v Španiji, Nemčiji in Veliki Britaniji; med njimi sta največji nacionalni skupini Turkov (v Nemčiji, Avstriji, na Danskem in Nizozemskem) in Maročanov (v Franciji in Španiji).

4.2. Kako poteka strukturirani dialog z mladimi: vključevanje mladih v odločanje v Evropski uniji

Ključni pojmi • strukturirani dialog • Evropski mladinski portal • Evropski teden mladih • nacionalni mladinski sveti • Movit na Mladina

Kot je bilo že omenjeno, je Evropska unija med svoje cilje postavila tudi sodelovanje z mladimi in podpiranje njihove udeležbe v odločanju. Mnenja in pobude mladih so postali sestavni del procesa odločanja.

Leta 2007 je bil vzpostavljen **strukturirani dialog** med evropskimi institucijami in mladimi, njihovimi organizacijami ter vsemi, ki so aktivni na področju mladinske politike. Strukturirani dialog pomeni, da vlade in javna uprava, z EU institucijami vred, v razpravo o temah mladinske politike redno, načrtno in organizirano vključujejo mlade in njihove organizacije. Temu pravimo tudi pristop od spodaj (angl. bottom-up approach).

Dialog poudarja pomembnost sodelovanja z mladimi, ko gre za zadeve, ki zadevajo njihovo življenje. Strukturirani dialog deluje na evropski, nacionalni, regionalni ter lokalni ravni. Dialog od leta 2007 povezuje Evropsko komisijo, članice

16 % mladih med 15. in 30. letom je rednih ali občasnih volivcev.

EU, Evropski mladinski forum, nacionalne mladinske svete ter številne mladinske organizacije. Glavni partner institucij EU je Evropski mladinski forum.

Temelj strukturiranega dialoga je **mladinska politična agenda**, ki jo skupaj določajo institucije EU, Svet in predstavniki mladih, ki delujejo v Evropskem mladinskem forumu:

- v letu 2007 je bila osrednja tema Družbeno in profesionalno vključevanje mladih,
- leta 2008 Medkulturni dialog,
- v letu 2009 Nadaljnje perspektive mladinske politike na evropski ravni,
- v letu 2010 je komisija predlagala temo Zaposlovanje mladih.

Strukturirani dialog poteka na treh ravneh:

- seminarji na nacionalni ravni, ki jih organizirajo nacionalni mladinski sveti ali mladinske nevladne organizacije; njihovi predstavniki se udeležujejo dogodkov na evropski ravni;
- rezultati nacionalnih seminarjev se posredujejo mladinskemu dogodku v okviru predsedujoče države EU, kjer se ob spletnih konzultacijah Evropskega mladinskega foruma oblikujejo skupna evropska priporočila;
- sklepi mladinskega dogodka v okviru predsedujoče države EU so predmet razprave „neformalne fore“, ki se je v okviru Mladinskega sveta dvakrat na leto udeležujejo predsedujoči, Evropska komisija, Evropski parlament in predstavniki mladih v EU. Predstavniki predsedstva mladinskih dogodkov in Evropskega foruma mladih z rezultati seznanijo Evropsko komisijo. Ugotovitve omenjenih razprav so tudi predmet razprav v okviru evropskega tedna mladih.

Utrinek s slovenskega in evropskega mladinskega tedna Bodi prihodnost. Bodi Evropa

V nadaljevanju predstavljamo pomembne dogodke in organizacije strukturiranega dialoga.

Evropski teden mladih

- Od leta 2006 je organiziran vsakih 18 mesecev, od 2. do 9. novembra 2008 je potekal že četrti.
- Je primer strukturiranega dialoga na evropski ravni in omogoča neposredno sodelovanje predstavnikov mladih in predstavnikov institucij EU.
- Njegov poglavitni namen je, da zbere rezultate razprav v okviru mladinskih dogodkov po članicah EU.
- Teme, ki se obravnavajo, predlaga Evropska komisija v skladu s svojo agendo,
- Udeleženci tedna predstavljajo mlade iz posameznih članic EU.
- Glavni dogodek je organiziran v Bruslju, vzporedno pa so organizirani dogodki v članicah.
- Spletna stran: www.youthweek.eu

Evropski teden mladih v Sloveniji 2008

- Je potekal 5. in 6. novembra 2008 na Brdu pri Kranju pod geslom Bodi prihodnost. Bodi Evropa.
- Pripravila sta ga Nacionalna agencija programa MLADI V AKCIJI ter evropska infomreža za mlade EURODESK Slovenija v sodelovanju z Uradom RS za mladino.
- Namenjen je bil proslavitvi dvajsetletnice evropskih programov za mlade ter temama medkulturni dialog in prihodnji izzivi mladih.
- Udeležilo se ga je sto deset mladih, ki so v sedmih delovnih skupinah razpravljali, kateri izzivi čakajo mlade v prihodnosti in kako odgovarjati nanje (o medkulturnem dialogu, okoljskih spremembah, neformalnem učenju, sodelovanju mladih, zdravem načinu življenja ...).

Evropski mladinski forum

- Je neodvisna, demokratična, mladinska platforma, glas mladih v Evropski uniji.
- Poglavitni partner institucij EU glede mladinske politike na evropski ravni.
- Krovna mladinska organizacija, ki predstavlja več kot 90 nacionalnih mladinskih svetov in nacionalnih nevladnih mladinskih organizacij; skupaj predstavlja več kot desetine milijonov mladih, organiziranih v različnih organizacijah.
- Namen delovanja: okrepiti sodelovanje mladih in mladinskih organizacij v družbi, tudi v procesih odločanja; vplivati na sprejemanje v politiki, ki se dotika življenja mladih; okrepiti sodelovanje mladih s stabilnim razvojem mladinskih organizacij; promovirati izmenjavo idej, izkušenj, razumevanja, enakost med mladimi v EU; podpreti medkulturno razumevanje, spoštovanje, različnost, človekove pravice, aktivno državljanstvo in solidarnost med mladimi v Evropski uniji.
- Spletna stran: www.youthforum.org

Evropski mladinski portal

- Predstavlja vrata v Evropsko unijo za mlade, saj mladim nudi informacije o Evropski uniji, možnostih mobilnosti, zaposlitve, študija ...
- Portal se deli na osem glavnih tem (študij, zaposlitev, prostovoljstvo ...).
- Deluje v 31 državah in 25 jezikih.
- Mladi lahko sodelujejo na spletnih forumih in v razpravah (prek vstopa „Get involved“); tako jim portal omogoča, da je njihov glas slišan.
- Na Eurodesk Network podaja odgovore na vprašanja mladih.
- Spletna stran: <http://europa.eu/youth>

Zavod Movit na mladina

- Osrednja dejavnost zavoda je opravljanje nalog Nacionalne agencije v programu EU Mladi v akciji v Sloveniji.
- Izvaja tudi dejavnost Nacionalnega partnerja Eurodeska v Sloveniji, gosti eno izmed osmih evropskih podpornih enot za razvoj celotnega programa Mladi v akciji, in sicer Salto-Youth South East Europe Resource Center, ki je namenjen predvsem podpori drugim nacionalnim agencijam in Evropski komisiji za razvoj projektov s sodelovanjem partnerjev iz jugovzhodne Evrope ter podpora vključevanja akterjev iz jugovzhodne Evrope v program Mladi v akciji.
- Spletna stran: www.mva.si/movit-na-mladina

Urad RS za mladino

- Deluje v sestavi Ministrstva za šolstvo in šport ter izvaja ukrepe, s katerimi razvija organiziranost mladih, njihovo sodelovanje v družbenih procesih ...
- Spremlja aktivnosti mladinskih organizacij in ocenjuje njihovo delo, skrbi za razvoj mladinskih organizacij na nacionalni ravni.
- Zagotavlja izvajanje mednarodnih sporazumov in programov.
- Izvaja raziskave mlade populacije in druge aktivnosti za boljše razumevanje mladih.
- Spletna stran: www.ursm.gov.si

4.3. Mladi v akciji je program za vse: kratka predstavitev programa

Ključni pojmi • Mladi v akciji • Evropska prostovoljna služba
• Mladinska mreža MaMa

Program Mladi v akciji je bil leta 2006 vzpostavljen za obdobje 2007–2013. Vsako leto je v program vključenih 100.000 mladih; letno se izvede okoli 6.000 projektov. Projekte je mogoče prijaviti Nacionalni agenciji v petih rokih, ki so razporejeni znotraj koledarskega leta. Za pomoč pri pripravi projektov se mladi lahko obrnejo na posebne službe, npr. mrežo Eurodesk, ki jo tvori 31 nacionalnih partnerjev.

Program Mladi v akciji je bil vzpostavljen **z namenom**:

- spodbujati aktivno državljanstvo mladih, tudi evropsko državljanstvo,
- razvijati solidarnost in strpnost med mladimi, zlasti z namenom krepiti socialno kohezijo,
- krepiti medsebojno razumevanje mladih iz različnih držav,
- prispevati k razvoju kakovostnih sistemov podpore za aktivnosti mladih in delovanje nevladnih mladinskih organizacij,
- spodbujati evropsko sodelovanje na področju mladinske politike.

Program se izvaja na ravni projektov, ki se tematsko nanašajo na stalne in letne prednostne naloge. **Stalne prednostne naloge** programa so:

- evropsko državljanstvo (mlade ozavestiti, da so evropski državljani),
- sodelovanje mladih (spodbuditi sodelovanje mladih v civilnem življenju in v sistemu predstavniške demokracije),
- kulturna raznolikost (spoštovanje kulturne raznolikosti),
- vključevanje mladih z manj priložnostmi (mladi, ki se spoprijemajo s socialnimi in z ekonomskimi ovirami, invalidnostjo, zdravstvenimi težavami ...).

Vsakdo, ki sodeluje v projektu v okviru akcij programa, je upravičen do potrčila Youthpass, ki opisuje in potrjuje izkušnje neformalnega in priložnostnega učenja, pridobljenega v projektu.

Program Mladi v akciji predvideva **pet operativnih akcij**:

1. Mladi v akciji

Podpira mladinske izmenjave iz različnih držav, skupinske projekte na lokalni, regionalni ali nacionalni ravni, projekte, ki podpirajo participacijo mladih v demokratičnem življenju, projekte tematskih mrež.

2. Evropska prostovoljna služba

Je namenjena podpori sodelovanja mladih v različnih oblikah prostovoljnih aktivnosti, tako znotraj kot tudi zunaj EU.

3. Mladi v svetu

Akcija podpira projekte s sosednjimi partnerskimi državami (npr. mladinske izmenjave, projekte usposabljanja) in z drugimi državami sveta (izmenjave, mreženje).

4. Podporni sistemi na področju mladine

Akcija podpira delovanje mladinskih nevladnih organizacij, aktivnih na evropski ravni; Evropski mladinski forum; usposabljanje akterjev na področju mladinskega dela; podpira tudi projekte inovativnih pristopov na področju mladine ter aktivnosti na evropski in nacionalni ravni, ki podpirajo dostop mladih do informacijskih in komunikacijskih storitev ter vzpostavitev informacijskih portalov. Omogoča financiranje nacionalnih agencij, partnerstev ter srečanj, ki širijo informacije o programu.

5. Podpora evropskemu sodelovanju na področju mladine

Akcija podpira sodelovanje in strukturiran dialog med mladimi akterji na področju mladinske politike. Namenjena je podpori sodelovanja EU z mednarodnimi organizacijami, aktivnimi na področju mladine.

Orodje za prepoznavanje in ovrednotenje neformalnega izobraževanja znotraj programa Mladi v akciji. Certifikat Youthpass lahko ustvarite na spletu, tako da se registrirate, ustvarite osebni račun in navedete podrobnosti vašega projekta.

Trije od štirih mladih v EU menijo, da je njihovo sodelovanje v prostovoljnih organizacijah pomemben prispevek k večji družbeni angažiranosti. V prostovoljnih organizacijah redno deluje le 2 % mladih. 62 % udeležencev akcij Evropske prostovoljne službe meni, da je njihova izkušnja pripomogla k boljšim možnostim za zaposlitev.

Mladinska mreža MaMa

- mreža povezuje mladinske centre v Sloveniji,
- izvaja svetovalne in podporne dejavnosti akcije Evropske prostovoljne službe v okviru programa Mladi v akciji na nacionalni ravni,
- njen cilj je zagotavljanje prisotnosti kvalificiranih oseb – regionalnih svetovalcev svetovalne in podporne organizacije v različnih okoljih na lokalni in regionalni ravni,
- njene naloge so: promocija prostovoljnega dela med mladimi, informiranje potencialnih organizacij o projektih prostovoljstva, svetovanje in pomoč zainteresiranim organizacijam, usposabljanje prostovoljcev in njihovih mentorjev,
- spletna stran: www.mreza-mama.si

Slovenski primer dobre prakse

- **ime projekta:** Kulturni most – Barbara Celjska
- **izvajalec:** Ljudska univerza Celje, 2006-2007
- **cilj projekta:** spoznavati nove ljudi, kulture in zgodovino s poudarkom na spoznavanju Celja in Slovenije, se naučiti sporazumevanja v znakovnem jeziku, izkoristiti ustvarjalne potenciale na različnih delavnicah ter se naučiti strpnosti ob stiku z drugimi in drugačnimi
- **opis projekta:** 40 mladih iz petih držav, starih od 15 do 25 let, je ustvarjalo na glasbenih, plesnih, likovnih in jezikovnih delavnicah ter si skozi spoznavanje različnih kulturnih in zgodovinskih dediščin izmenjevalo različne izkušnje

4.4. Kako Evropska unija širi možnosti izobraževanja za mlade

Ključni pojmi • Program Vseživljenjsko učenje • učna mobilnost • Comenius • Erasmus • Leonardo da Vinci • Grundtvig • Ploteus • Cmpius

Že v Pogodbi o ustanovitvi Evropske skupnosti, še zlasti pa v zadnjih desetih letih, je bila v Evropski uniji nenehno jasno izražena potreba po kakovostnem izobraževanju, spodbujanju izobraževanja in usposabljanja mladih, tesnejšem evropskem sodelovanju med šolskimi ustanovami na vseh ravneh izobraževanja. Cilj prizadevanja naj bi bila družba znanja, ki naj bi bila ključ do višje rasti in višje stopnje zaposlenosti (t. i. lizbonski cilji). V smislu teh prizadevanj je Evropski svet podprl različne cilje, npr. poučevanje dveh tujih jezikov od zgodnjega otroštva, okrepljeno sodelovanje v poklicnem izobraževanju in usposabljanju, spodbujanje transnacionalne učne mobilnosti študentov, dijakov in vajencev, mobilnost učiteljev, uvedbo programov vseživljenjskega učenja ...

Skoraj 80 % mladih v Evropski uniji, starih od 25 do 29 let, ima končano srednjo šolo. Povprečno traja izobraževanje mladine v Evropski uniji 17 let; kar 90 % mladih je pri 19 letih še vedno vključenih v formalne oblike izobraževanja. V letu 2006 je bilo v Evropski uniji v terciarno izobraževanje vključenih okoli 19 milijonov mladih, kar pomeni 11,5 % populacije v starosti med 19. in 39. letom; v vseh državah se ta delež povečuje; med letoma 1998 in 2006 se je povečal za 25 %; delež žensk v terciarnem izobraževanju v Evropski uniji je za 23 % višji od deleža moških.

Leta 2001 je Svet EU sprejel poročilo o skupnih ciljih na znanju temelječem gospodarstvu; v njem so „nove temeljne veščine“ postale prednostne naloge. V nadaljevanju so se veščine preimenovala v **kompetence**; definicija Evropske unije o ključnih kompetencah se glasi: Ključne kompetence predstavljajo prenosljiv, večfunkcionalen paket znanja, veščin in stališč, ki jih vsi posamezniki potrebujejo za osebno izpolnitev oz. razvoj, vključenost in zaposljivost, ki bi morale biti razvite do konca obveznega izobraževanja ali usposabljanja in ki predstavlja osnovo vseživljenjskemu učenju. Kompetence je mogoče usvojiti v vseh vrstah kontekstov, formalno, neformalno in priložnostno, namerno ali nenamerno. Usvojitev ključnih kompetenc je pomembna za osebno izpolnitev in razvoj v vsem življenju, udeležbo v družbi kot aktivni državljan ter zaposljivost. **Podpodročja ključnih kompetenc** so komunikacija v maternem jeziku, komunikacija v tujih jezikih, matematična kompetenca ter osnovne kompetence v znanosti in tehnologiji, digitalna pismenost, učenje učenja, socialne in državljanske kompetence, samoiniciativnost in podjetnost, kulturna zavest in izražanje.

e-Twinning je del programa Comenius, ki spodbuja sodelovanje šol v Evropi z uporabo informacijskih in komunikacijskih tehnologij (IKT). Zagotavlja podporo, ideje in orodja, da poenostavi šolam vzpostavitev partnerstev in projektov sodelovanja na poljubnem predmetnem področju.

Evropska komisija razume „vseživljenjsko učenje“ kot vseplošno izobraževanje, poklicno izobraževanje in usposabljanje, neformalno in priložnostno učenje skozi vse življenje, ki izboljša znanje, veščine in kompetence na osebnem, državljskem, družbenem in/ali zaposlitvenem področju.

Temeljni program Evropske unije na področju izobraževanja in usposabljanja za obdobje 2007–2013 je akcijski **program Vseživljenjsko učenje**, ki želi prispevati k razvoju družbe z vrhunskim znanjem, trajnostnim gospodarskim razvojem, več in bolj kakovostnimi delovnimi mesti ter večjo socialno kohezijo. Podpira tudi izmenjavo, sodelovanje in mobilnost med sistemi izobraževanja in usposabljanja v Evropi. Namenjen je številnim ciljnim skupinam od vzgoje in izobraževanja otrok v vrtcih do študentov, oseb na trgu dela, podjetij in izobraževalnih organizacij, društev, nevladnih organizacij in odraslih, ki se v svojem delovnem življenju in tretjem življenjskem obdobju spet vračajo k učenju.

Programske aktivnosti se delijo na centralizirane (prijave na izvršno agencijo v Bruselj) in decentralizirane (prijave na nacionalno agencijo v matični državi). V Sloveniji naloge nacionalne agencije opravlja Cmepius.

Program Vseživljenjsko učenje je razdeljen na **štiri sektorske podprograme**, od katerih se vsak osredotoča na posamezno ciljno skupino oziroma področje. Navadno se vsako leto v okviru posameznega programa predpišejo letne evropske in nacionalne prioritete.

Comenius

Program je namenjen udeležencem **predšolskega in šolskega izobraževanja** do konca višje srednje izobrazbe ter podpira mednarodno sodelovanje organizacij, ki izvajajo to izobraževanje.

CILJI:

- Razvijanje znanja in razumevanja raznolikosti evropskih kultur in jezikov ter njene vrednosti med mladino; pomoč mladim pri pridobivanju temeljnih življenjskih spretnosti in kompetenc za življenje, ki so potrebne za njihov osebni razvoj, za prihodnje zaposlovanje in aktivno evropsko državljanstvo; izboljšanje kakovosti in povečanje obsega mobilnosti učencev in izobraževalnega osebja; izboljšanje kakovosti in povečanje obsega partnerstev med šolami v različnih državah članicah; spodbujanje učenja živih tujih jezikov; podpora razvoju inovativnih vsebin in storitev, ki temeljijo na IKT.
- Do leta 2013 v projekte vključiti vsaj tri milijone učencev.

AKTIVNOSTI:

- Decentralizirane aktivnosti: šolska partnerstva, Regio partnerstva, e-Twinning partnerstva, Comenius asistenti, stalna strokovna spopolnjevanja.
- Centralizirane aktivnosti: večstranski projekti, mreže, spremljevani ukrepi.

KDO SODELUJE?

- Organizacije in posamezniki, ki delujejo na področju predšolskega in šolskega izobraževanja.

KOMU JE NAMENJEN?

- Vsem, ki sodelujejo v vzgojno-izobraževalnem procesu.

PRIJAVA:

- Mobilnost posameznikov: postopek Nacionalna agencija.
- Večstranski projekti, omrežja in druge pogodbe: postopek Evropska komisija.
- Spletna stran: <http://www.cmepius.si/vzu/comenius.aspx>

Slovenski primer dobre prakse

- **ime projekta:** Gradimo mostove, aktivno državljanstvo v Evropi
- **izvajalec:** Osnovna šola Šenčur, 2004–2007
- **cilj projekta:** spoznati in povezati različne narode in njihove kulture, naučiti se sprejemati in spoštovati drugačnost, učiti se na dobrih izkušnjah naših partnerjev ter drug drugemu posredovati tisto, v čemer smo spretnejši in boljši
- **opis projekta:** 45 učencev 9. razreda iz treh držav (Slovenija, Poljska, Litva) je projekt izvedlo v štirih sklopih: a) raziskava o vplivu medijev na mlade in o demokratičnosti odnosov, b) raziskava o skupnih vsebinah v medijih (analiza člankov), c) raziskava o možnosti šolanja in zaposlovanj za mlade v EU, č) učenci so skupaj preživel tudi en teden na Poljskem

Erasmus

Program je namenjen udeležencem **formalnega visokošolskega izobraževanja ter poklicnega izobraževanja in usposabljanja na terciarni ravni**, ne glede na trajanje izobraževanja ali stopnjo kvalifikacije, z doktorskim študijem vred, ter podpira mednarodno sodelovanje organizacij, ki izvajajo ali omogočajo to izobraževanje in usposabljanje.

CILJI:

- Izboljšanje kakovosti in povečanje obsega mobilnosti študentov in učiteljskega osebja po Evropi; izboljšanje kakovosti in povečanje obsega večstranskega sodelovanja med visokošolskimi zavodi v Evropi; povečanje stopnje preglednosti in združljivosti med kvalifikacijami, pridobljenimi v visokošolskem izobraževanju in na višjih ravneh poklicnega izobraževanja v Evropi; izboljšanje kakovosti in povečanje obsega sodelovanja med visokošolskimi zavodi in podjetji; omogočanje razvoja inovativnih praks v izobraževanju in usposabljanju na terciarni ravni ter njihov prenos, skupaj s prenosom iz ene države udeleženke v preostale; razvijanje inovativnih vsebin, storitev, pedagogike in prakse za vseživljenjsko učenje, ki temeljijo na IKT.
- Do leta 2013 v aktivnosti mobilnosti vključiti vsaj tri milijone posameznikov.

AKTIVNOSTI:

- Mobilnost posameznikov: mobilnost študentov za študij (SMS – Student Mobility for Studies) ali za usposabljanje (SMP – Student Mobility for Placement) v državah članicah v visokošolskih zavodih, pa tudi praksa v podjetjih, centrih za usposabljanje, raziskovalnih centrih ali drugih organizacijah; mobilnost učiteljskega osebja v visokošolskih zavodih zaradi poučevanja ali usposabljanja v partnerski instituciji v tujini; mobilnost drugega osebja v visokošolskih zavodih in osebja podjetij zaradi usposabljanja ali poučevanja; intenzivni programi Erasmus (projekti poletnih/zimskih šol), ki so organizirani na večstranskih temeljih; intenzivni jezikovni tečaji Erasmus (tečaji, namenjeni Erasmusovim študentom za mobilnost za študij in prakso ter Comeniusovim asistentom), ki se izvajajo v državah z manj razširjenimi in manj poučevanimi jeziki.
- Večstranski projekti (ki se osredotočajo na inovacije, eksperimentiranje in izmenjavo dobrih praks): projekti razvoja študijskih programov; projekti sodelovanja med visokošolskimi institucijami in podjetji; projekti modernizacije visokošolskih institucij; projekti virtualnih kampusov.
- Večstranska omrežja: delujejo pod okriljem konzorcijev visokošolskih zavodov in predstavljajo neko disciplino ali interdisciplinarno področje (tematska omrežja Erasmus), ki so namenjena razvijanju novih konceptov učenja in kompetenc. Ta omrežja lahko vključujejo predstavnike drugih javnih teles, podjetij ali združenj.

KDO SODELUJE?

- Upravičene institucije, ki morajo za sodelovanje v Erasmusovih aktivnostih biti nosilke Erasmusove univerzitetne listine: katera koli vrsta visokošolskega zavoda, ki deluje v skladu z nacionalno zakonodajo ali prakso; kateri koli zavod,

ki deluje v skladu z nacionalno zakonodajo ali prakso in omogoča poklicno izobraževanje ter usposabljanje na terciarni stopnji.

KOMU JE NAMENJEN?

- Študentom in udeležencem usposabljanja v vseh oblikah izobraževanja in usposabljanja na terciarni ravni; upravičenim institucijam, ki jih določijo države članice; učiteljem, vodjem usposabljanja in drugemu osebju teh zavodov; združenjem in predstavnikom oseb, vključenih v visoko šolstvo, vključno z ustreznimi združenji študentov, univerz in učiteljev/vodij usposabljanja; podjetjem, socialnim partnerjem in drugim predstavnikom poklicnega življenja; javnim in zasebnim telesom, skupaj z nepridobitnimi organizacijami in NVO-ji, ki so odgovorni za organiziranje in izvajanje izobraževanja ter usposabljanja na lokalnih, regionalnih in nacionalnih ravneh; raziskovalnim centrom in telesom, ki se ukvarjajo z vprašanjem vseživljenjskega učenja; telesom, ki izvajajo storitve usmerjanja, svetovanja in obveščanja v zvezi z vseživljenjskim učenjem.

PRIJAVA:

- Mobilnost posameznikov: postopek Nacionalna agencija.
- Večstranski projekti, omrežja in druge pogodbe: postopek Evropska komisija.
- Spletna stran: <http://www.cmeplus.si/vzu/erasmus.aspx>

Leonardo da Vinci

Program je namenjen udeležencem **poklicnega izobraževanja in usposabljanja, ki ne vključuje terciarne ravni**, ter podpira mednarodno sodelovanje organizacij, ki izvajajo ali omogočajo to izobraževanje in usposabljanje.

CILJI:

- Izboljšanje kakovosti in povečanje obsega mobilnosti po Evropi za osebe, udeležene v začetnem poklicnem izobraževanju in usposabljanju ter v nadaljevalnem usposabljanju; izboljšanje kakovosti in povečanja obsega sodelovanja med institucijami ali organizacijami, ki zagotavljajo izobraževalne možnosti, podjetji in socialnimi partnerji; omogočanje razvoja inovativnih praks na področju poklicnega izobraževanja in usposabljanja; izboljšanje preglednosti in priznanje kvalifikacij in kompetenc.
- Do leta 2013 omogočiti usposabljanje v podjetjih za 80.000 mest na leto.

AKTIVNOSTI:

- Decentralizirane aktivnosti (izvaja Nacionalna agencija CMEPIUS): projekti mobilnosti; projekti prenosa inovacij; partnerstva.
- Centralizirane aktivnosti (izvaja jih Izvršna agencija): večstranski projekti – razvoj inovacij, mreže.

KDO SODELUJE?

- Organizacije, ki organizirajo poklicno izobraževanje in usposabljanje (z izjemo terciarne ravni, ki spada pod program Erasmus); organizacije poklicnega informiranja in svetovanja, društva, združenja in zbornice, neprofitne in nevladne organizacije, podjetja.

KOMU JE NAMENJEN?

- Posameznikom, vključenim v poklicno in strokovno izobraževanje, osebam na trgu dela, osebam s posebnimi potrebami, nezaposlenim ter vsem upravičenim organizacijam.

PRIJAVA:

- Projekti prenosa inovacij: postopek Nacionalna agencija.
- Projekti mobilnosti: postopek Nacionalna agencija.
- Spletna stran: <http://www.cmeplus.si/vzu/leonardo.aspx>

Slovenski primer dobre prakse

- **ime projekta:** Job Rotation – priložnost za brezposelne, zaposlene in podjetja
- **izvajalec:** Šolski center Ptuj s partnerji, 2007
- **cilj projekta:** zasnova in razvoj sistema Job Rotation v lokalnem okolju, njegova izvedba s pomočjo ciljnih skupin ter vzpostavitev pogojev za nadaljnje izvajanje sistema
- **opis projekta:** V okviru projekta se je pripravilo učno gradivo za mentorje v podjetjih, za zaposlene in brezposelne, postavila se je spletna stran ter pripravilo informativno gradivo o sistemu Job Rotation

Grundtvig

Program je namenjen udeležencem vseh oblik **izobraževanja odraslih** ter podpira **mednarodno sodelovanje organizacij**, ki to izobraževanje izvajajo ali omogočajo. Organizacijam in osebam na področju splošnega izobraževanja odraslih omogoča, da nadgradijo svoja strokovna znanja (metode posredovanja znanj, vključevanje ranljivih skupin, kakovost in dostopnost programov, vodenje in upravljanje organizacij, raziskave in oblikovanje podlag za oblikovanje politik in podobno) ter okrepijo sodelovanje na evropski ravni.

CILJI:

- Z dvigom kulture kakovosti in dostopnosti ponudbe splošnega izobraževanja odraslih to približati čim večjemu številu posameznikov ter tako zmanjšati razlike, ki nastajajo zaradi čedalje večje socialne razslojenosti, ki je tesno povezana s socialno izključenostjo in z ranljivostjo na področju zaposlovanja; pomoč odraslim pri iskanju poti do izboljšanja znanja in kompetenc; izboljšanje kakovosti in dostopnosti mobilnosti po Evropi za osebe, ki se udeležujejo izobraževanja odraslih; pomoč osebam iz občutljivih družbenih skupin in obrobnih družbenih okolij, da dobijo alternativne možnosti dostopa do izobraževanja odraslih; spodbujanje inovativnih praks v izobraževanju odraslih.
- Do leta 2013 omogočiti mobilnost vsaj 7.000 posameznikom na leto.

AKTIVNOSTI:

- Decentralizirane aktivnosti (izvaja jih CMEPIUS): stalno strokovno spopolnjevanje, obiski in izmenjave, asistenti, projekti prostovoljnega dela starejših, učna partnerstva, delavnice, pripravljalni obiski.
- Centralizirane aktivnosti (izvaja jih izvršna agencija): večstranski projekti, mreže, spremljevalni ukrepi.

KDO SODELUJE?

- Pravne osebe – vse, ki so dejavne ali bodo dejavne na področju splošnega izobraževanja odraslih (ponudniki, raziskovalci in razvijalci, oblikovalci politike itd.).
- Fizične osebe – sedanje in/ali bodoče osebje v splošnem izobraževanju odraslih (učitelji, mentorji, svetovalci, spremljevalci oseb s posebnimi potrebami, študentje, prostovoljci, zunanji strokovni sodelavci, nezaposleni itd.).

KOMU JE NAMENJEN?

- Vsem pravnim in fizičnim osebam, ki so ali bodo dejavne na področju splošnega izobraževanja odraslih, ter uporabnikom storitev na področju splošnega izobraževanja odraslih.

PRIJAVA:

- Stalno strokovno izpopolnjevanje, obiski in izmenjave, asistenti, projekti prostovoljnega dela starejših, delavnice: postopek Nacionalna agencija.
- Učna partnerstva: postopek Nacionalna agencija.
- Centralizirane aktivnosti: postopek Evropska komisija.
- Spletna stran: <http://www.cmeplus.si/vzu/grundtvig.aspx>

Slovenski primer dobre prakse

- **ime projekta:** Integracijsko vseživljenjsko učenje odraslih s posebnimi potrebami
- **izvajalec:** Andragoški zavod Maribor, Ljudska univerza, 2007
- **cilj projekta:** Zajeti vse integracijske postopke in procese v izobraževanju odraslih v več evropskih državah, razviti nove ideje in razširiti rezultate ter vanje vključiti ljudi s posebnimi potrebami; izvesti komparativno integracijsko izobraževanje odraslih s posebnimi potrebami
- **opis projekta:** Odrasli s posebnimi potrebami so se izobraževali v okviru splošnega, neformalnega izobraževanja odraslih, kar je omogočilo boljše medsebojno razumevanje, odpravljalo predsodke ter zmanjševalo izključitev ljudi s posebnimi potrebami

Prečni programi

Spodbujajo evropsko sodelovanje na področjih, ki pokrivajo dva ali več področnih podprogramov; najbolj znani so študijski obiski.

Program Jean Monnet

Namenjen je študentom, raziskovalcem, učiteljem na področju evropske integracije v vseh oblikah visokošolskega izobraževanja; združenjem in predstavnikom tistih, ki so udeleženi v izobraževanju in usposabljanju.

Cmepius

- Izvaja dejavnosti javne službe, po obsegu in vsebini združene v tri sklope: dejavnosti nacionalnih agencij programov evropskih skupnosti, programi mednarodne mobilnosti, projekti in podporne aktivnosti.
- Dejavnosti nacionalnih agencij programov EU se nanašajo na sodelovanje Slovenije v programu Vseživljenjsko učenje (Comenius, Erasmus ...).
- Izvaja tudi nekatere naloge za program prečnih aktivnosti, in sicer: nacionalne podporne enote (NSS), aktivnosti e-Twinning, študijski obiski, evropsko jezikovno priznanje ter del projektnih nalog nacionalnega programa enote Ministrstva za šolstvo in šport, Eurydice.
- Od leta 2005 deluje kot slovenski nacionalni center za mobilnost raziskovalcev in povezovalna organizacija z Evropsko komisijo ter kot nacionalni informacijski center za podporo mobilnosti raziskovalcev EURAXESS in portal EURAXESS.
- Izvaja naloge nacionalne agencije programa CEEPUS, podeljuje priznanja kakovosti za projekte programa Vseživljenjsko učenje, poimenovana Jabolka kakovosti.
- Spletna stran: www.cmepius.si

Evropsko leto prostovoljstva 2010

- Vsako leto Evropska komisija razglasi posebno tematsko leto.
- Evropska komisija je predlagala, da bi bilo leto 2011 leto prostovoljstva, saj se v Evropski uniji skoraj 100 milijonov ljudi prostovoljno udelejuje v različnih organizacijah civilne družbe, mladinskih klubih, bolnišnicah, šolah, športnih klubih in drugih društvih. Leto prostovoljstva želi povečati zavest o pomenu prostovoljstva in omogočiti izmenjavo dobrih praks med članicami EU.
- Cilji leta prostovoljstva so: ustvariti okolje, ki bo naklonjeno prostovoljnemu delu; okrepiti sodelovanje med prostovoljnimi organizacijami in institucijami EU; povečati prepoznavnost in cenjenost prostovoljnega dela. Evropsko leto prostovoljstva bodo zaznamovali številni dogodki, posebne publikacije in široka razprava.

Ploteus

- Spletna stran, ki ponuja informacije o zaposlitvah in možnostih izobraževanja; projekt vodi Generalni direktorat za izobraževanje in kulturo.
- Cilj strani je olajšanje iskanja med obstoječimi informacijskimi viri glede možnosti izobraževanja: možnosti izobraževanja in usposabljanja v državah Evropske unije (povezave na spletne strani univerz in drugih visokošolskih ustanov ter izvajalcev poklicnega usposabljanja in izobraževanja odraslih), programi izmenjav in štipendije, sistemi izobraževanja in usposabljanja, npr. opisi nacionalnih izobraževalnih sistemov v evropskih državah, informacije o priznavanju diplom in poklicnih kvalifikacij, selitev v drugo evropsko državo (splošne informacije, iskanje nastanitve in pravna ureditev v posameznih državah).
- Spletna stran: <http://ec.europa.eu/ploteus>

4.5. Kako Evropska unija spodbuja zaposljivost mladih

Ključni pojmi • lizbonska strategija za rast in delovna mesta • Europass • Cedefop • Center RS za poklicno izobraževanje

Eden najpomembnejših ciljev Evropske unije je visoka zaposljivost, kar še posebno velja za mlade. Evropski mladinski pakt, ki je sestavni del lizbonske strategije, posebno pozornost namenja zaposljivosti mladih in njihovi družbeni vključenosti.

Strategije EU poudarjajo pomen podjetniških veščin, inovativnosti, razvijanja ključnih kompetenc ter izobraževanja in usposabljanja za mlade. Glede na raziskave današnje mladino zaposlujejo predvsem vprašanja, kot so izobraževanje, zaposlitev, socialna vključenost in zdravje. Evropska komisija se zaveda, da je treba evropski mladini omogočiti, da bo izkoristila priložnosti, kot so udeležba v javnem in političnem življenju, prostovoljstvo, ustvarjalnost in podjetništvo, šport ter udejstvovanje po svetu.

Za spoprijemanje s temi izzivi in zagotavljanje možnosti vsem mladim je Komisija leta 2009 sprejela prenovljeno mladinsko strategijo EU za naslednje desetletje. Nova strategija z naslovom **Mladi – vlaganje vanje in krepitev njihove vloge in položaja**:

- je medsektorska, s kratkoročnimi in z dolgoročnimi ukrepi, ki vključujejo ključna področja politik, ki vplivajo na mlade, zlasti izobraževanje, zaposlovanje, zdravje in šport, državljansko udeležbo in prostovoljstvo mladih.
- poudarja pomen mladinskega dela in opredeljuje okrepljene ukrepe za boljše izvajanje mladinskih politik na ravni EU.

Da bi izboljšali možnosti mladih za zaposlovanje, strategija predlaga naslednje **ukrepe** za zagotavljanje ustreznih spretnosti za delovna mesta:

- zaposlovati mlade kot prednostna naloga članic EU,
- spodbujati čezmejne strokovne in poklicne priložnosti za mlade,
- razviti mladinsko delo kot vir podpore za zaposljivost mladih,

57,5 % mladih v EU, starih med 15 in 29 let, je delovno aktivnih (kar pomeni, da so zaposleni oziroma iščejo službo). 26 % mladih med 15. in 24. letom ter 35 % mladih med 25. in 29. letom, ki so brezposelni, išče službo več kot 12 mesecev. 40 % mladih med 15. in 24. letom, ki so zaposleni, dela po pogodbi za določen čas.

SLOVARČEK

Europass

Sklop dokumentov, ki omogoča pregleden zapis znanj in izkušenj, pridobljenih v času izobraževanja, z delovnimi izkušnjami ali v prostem času.

Posameznikom pomaga do učinkovitejše in celovitejše predstavitve znanj in sposobnosti, delodajalcem pa omogoča lažji pregled nad kandidati.

Dokumente Europass je mogoče pridobiti v 32 evropskih državah – EU, EGS in državah kandidatkah.

Dokumenti so enake, standardizirane oblike in nosijo skupni logotip; pošiljati in hraniti jih je mogoče tako v tiskani kot elektronski obliki. Dokumenti Europass so: življenjepis Europass (predpripravljen format za oblikovanje dobro strukturiranega in celovitega življenjepisa); jezikovna izkaznica Europass (standardizirana oblika za predstavitev jezikovnih znanj, ki temelji na šeststopenjski (samo)ocenjevalni lestvici); mobilnost Europass (zapis delovnih ali učnih izkušenj, pridobljenih v obdobju usposabljanja v tujini); priloga k diplomi Europass (dokument, ki povzema znanja in kvalifikacije, pridobljene v času visokošolskega študija); priloga k spričevalu Europass (dokument, ki povzema znanja in kvalifikacije, pridobljene v času poklicnega in strokovnega šolanja).

Spletna stran: www.europass.si

- spodbujati sodelovanje med nosilci zaposlovalne in mladinske politike ter vključevati mlade v zaposlovalno politiko,
- razviti storitve poklicnega svetovanja in usmerjanja,
- zmanjšati ovire za prosti pretok delovne sile v EU ...

Da bi mladim pomagala doseči navedena znanja in kompetence, je Evropska komisija podprla številne programe in aktivnosti:

- Program **Mladi v akciji** podpira mladinsko politiko in njene prednostne naloge, zlasti čezmejno mobilnost, prostovoljstvo, mladinsko delo, politično sodelovanje.
- Evropska komisija v okviru programa **Vseživljenjsko učenje** podpira izobraževanje in poklicno usposabljanje mladih in odraslih.
- Možnosti za podpiranje mladih ponujajo tudi drugi programi, npr. Kultura, PROGRESS, MEDIA, Erasmus za mlade podjetnike, Program za konkurenčnost in inovacije.
- **Evropsko ogrodje kvalifikacij** (EOK) je pomemben element priznavanja poklicne izobrazbe mladih; Evropska komisija si prizadeva do leta 2010 povezati vse nacionalne sisteme kvalifikacij.
- **Europass**, sklop evropsko priznanih dokumentov.
- **Evropski sistem nabiranja in prenos kreditnih točk** (ECTS): orodje, ki omogoča študentom nabiranje kreditnih točk za znanje, pridobljeno v visokem šolstvu; njegova uporaba je razširjena v formalnem visokem izobraževanju, uporablja pa se lahko tudi za drugo vseživljenjsko učenje; njegov cilj je poenostaviti načrtovanje, izdajanje, vrednotenje, priznavanje in potrjevanje kvalifikacij in učnih enot ter mobilnost študentov.
- **Evropski sistem kreditnih točk v poklicnem izobraževanju in usposabljanju** (ECVET).
- **Youthpass** – potrdilo o mladinskih izmenjavah in prostovoljnem delu.

Mobilnost mladih med državami je po mnenju Evropske komisije bistven element vseživljenjskega učenja ter doseganja zaposljivosti in prilagodljivosti ljudi. Da bi spodbudila še večjo mobilnost mladih, je Evropska komisija poleg zgoraj omenjenih pripravila številne dodatne ukrepe:

- EURAXESS,
- direktiv o študentskih vizumih,
- vizumi za znanstvenoraziskovalno delo.

Poleg spodbujanja izobraževanja in zaposljivosti so se vse članice EU tudi zavezale, da se bodo v okviru strategije družbene vključenosti zavemale za boj proti revščini in družbeni izključenosti. Strategija daje velik pomen izboljšanju položaja najranljivejši mladinski skupin, boju proti otroški revščini ter poskusom, da bi preprečili neuspeh v izobraževanju.

Članicam EU so za spodbujanje zaposljivosti mladih na voljo sredstva Evropskih strukturnih skladov ter Evropskega socialnega sklada.

Euraxess – Projekt Raziskovalci v gibanju

- Spletni portal Evropske komisije, Generalnega direktorata za raziskovanje ter članic, ki so vključene v Program za raziskovanje.
- Portal raziskovalcem ponuja informacije o možnostih za razvoj kariere in zaposlitve.

- Portal je deljen na štiri razdelke, in sicer: EURAXess Jobs – ponuja informacije o zaposlitvah, štipendijah in donacijah, ki jih ponujajo raziskovalni inštituti ali podjetja; EURAXESS Services – mreža več kot 200 centrov, ki ponujajo pomoč pri organizaciji življenja ob selitvi v drugo državo; EURAXESS Rights – ponuja informacije o pravicah in dolžnostih raziskovalcev; EURAXESS Links – mreža za raziskovalce, ki delujejo zunaj Evrope; ponuja informacije o raziskovanju in možnostih zaposlitve v Evropi.
- Slovenski portal za mobilnost raziskovalcev www.eracareers.si deluje v okviru dejavnosti centra Cnepius.
- Spletna stran: <http://ec.europa.eu/euraxess>

Eures

- Portal za zaposlitveno mobilnost, ki zagotavlja informacije, svetovanje in storitve iskanja kandidatov/zaposlitve (usklajevanja ponudbe del in povpraševanja po njih) delavcem (okno „iskalci zaposlitve”) in delodajalcem (okno „delodajalci”) pa tudi državljanom, ki želijo izkoristiti prednosti, ki jih ponuja načelo prostega pretoka oseb.
- Mreža povezuje več kot 700 svetovalcev, ki so vsakodnevno v stiku z iskalci zaposlitve in delodajalci iz celotne Evrope.
- Mreža za sodelovanje med Evropsko komisijo in javnimi zavodi za zaposlovanje iz držav članic EU, Norveške, Islandije, Liechtenstein, Švice.
- V Sloveniji je v mrežo vključen Zavod za zaposlovanje.
- Spletna stran: <http://ec.europa.eu/eures>

Erasmus za mlade podjetnike

- Program EU, ki ponuja novim podjetnikom priložnost, da se učijo od izkušene- ga podjetnika, ki vodi malo ali srednje veliko podjetje v drugi državi EU.
- Omogoča izmenjavo izkušenj med novimi in izkušenimi podjetniki, olajša do- stop do novih trgov in iskanje možnih poslovnih partnerjev, izboljšuje povezo- vanje poslovnežev.
- Omogoča izkušenim podjetnikom, da vzpostavijo nove trgovske stike in izvejo več o priložnostih v drugi državi EU.
- V programu lahko sodelujejo: novi podjetniki in izkušeni podjetniki; novi pod- jetniki so podjetniki, ki resno načrtujejo ustanovitev lastnega podjetja ali pa so že ustanovili lastno podjetje v zadnjih treh letih; izkušeni podjetniki pa morajo biti lastniki ali upravljalci malega ali srednje velikega podjetja v EU.
- Spletna stran: www.erasmus-entrepreneurs.eu

European Job Days (Evropski zaposlitveni dnevi)

- Poseben letni dogodek, na katerem se srečujejo iskalci zaposlitve in podjetja.
- Dogodek organizira Evropska unija v sodelovanju s portalom Eures.
- Osrednji evropski dogodek je organiziran enkrat letno, na njem se predstavlja- jo podjetja iz vseh članic EU.
- Dogodek iskalcem zaposlitve omogoča intervjuje za zaposlitev na kraju sa- mem, prav tako imajo možnost dobiti informacije o možnostih zaposlitvene mobilnosti.
- V letu 2008 se je dogodka udeležilo okoli 5.000 iskalcev zaposlitve, 95 % so- delujočih podjetij je zaposlilo vsaj enega iskalca.
- Spletna stran: www.jobdays.eu

Cedefop – Evropski center za razvoj poklicnega izobraževanja

- Agencija Evropske unije, ki snovalcem in izvajalcem politik Evropske komisije, državam članicam in organizacijam socialnih partnerjev v Evropi pomaga sprejemati informirane in utemeljene odločitve o poklicnem izobraževanju in usposabljanju.
- Zbira informacije o poklicnem izobraževanju v EU, opravlja raziskave in analize, predstavlja tudi forum za razprave.
- Za izpolnjevanje svojih nalog je oblikoval omrežje REFER, ki je sestavljeno iz konzorcijev vseh držav članic EU; konzorcij vodi nacionalni koordinator.
- Za nalogo nacionalnega koordinatorja v Sloveniji je zadolžen Nacionalni observatorij Slovenije, ki deluje v okviru Centra RS za poklicno izobraževanje.
- Spletna stran: www.cedefop.eu.int

CPI – Center za poklicno izobraževanje

- Osrednja slovenska institucija za razvoj, raziskave in svetovanje na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja.
- V okviru CPI delujejo tudi Nacionalno informacijsko središče (NRP), Nacionalno središče za zagotavljanje kakovosti poklicnega in strokovnega izobraževanja – SIQAVET, Nacionalni center Europass, Nacionalni observatorij Slovenije (opravlja naloge zbiranja in analiziranja informacij o stanju poklicnega in strokovnega izobraževanja, informacij o poklicnem usposabljanju mladine in odraslih ter širše o spremembah v izobraževalnem sistemu, smernicah na trgu delovne sile, povpraševanju po posameznih izobrazbenih in kvalifikacijskih profilih) ter ReferNet v Sloveniji.
- Nacionalni koordinator evropske mreže TTnet – Teacher Training Network, ki povezuje različne izvajalce izobraževanja in usposabljanja učiteljev v poklicnem in strokovnem izobraževanju.
- Nacionalni predstavnik za Euroskills.
- Spletna stran: www.cpi.si

Euroskills

- Platforma javnih in zasebnih organizacij (vlad, gospodarskih združenj, izobraževalnih institucij ...) s ciljem izboljšati kakovost, rezultate in ponudbo poklicnega izobraževanja.
- Podpira promocijo poklicnega izobraževanja.
- V članicah EU organizira tekmovanja v poklicnih spretnostih.
- Nacionalni predstavnik v Sloveniji je Center za poklicno izobraževanje.
- Spletna stran: www.euroskills.info

Nacionalni center za informiranje in poklicno svetovanje – NCIPS

- Koordinira pretok relevantnih informacij med posameznimi partnerji in uporabniki; zagotavlja strokovno podporo CIPS-om in drugim uporabnikom, ne pa neposredno strankam.
- Zbira informacije o poklicih (opisi poklicev, video posnetki o poklicih), trgu dela, izobraževanju in usposabljanju (npr. o univerzitetnem študiju, finančnih pomočeh).
- Deluje kot mreža in povezovalni člen različnih organizacij, ki pripravljajo ali zbirajo informacije.

- Ima dve glavni funkciji: povezovanje ustanov, ki pripravljajo tovrstna informativna gradiva in izdelava informativnih gradiv.
- NCIPS je tudi nacionalni center Euroguidance v evropski mreži centrov Euroguidance.
- Spletna stran: <http://www.ess.gov.si/ncips>

Za nadaljnje informacije priporočamo spodnje spletne strani:

<http://ec.europa.eu/youth>

European Commission, Youth, o mladinski politiki, dokumentih, programih, akcijah (v angleškem jeziku).

<http://www.mva.si>

Program Mladi v akciji, Zavod Movit na Mladina, ki predstavlja akcije, dogodke in razpise programa Mladina v akciji v Sloveniji.

<http://www.youthpass.eu>

Youthpass, za izdelavo certifikata neformalnega izobraževanja znotraj programa Mladi v akciji.

<http://www.eurodesk.org/edesk/Welcome.do>

Eurodesk, seznam razpisov za evropske programe.

<http://www.eurodesk.si>

Eurodesk Slovenija, brezplačni infoservis Evropske komisije za razpise akcij programa Mladi v akciji v Sloveniji.

<http://www.eryica.org/>

Eryica, stran Evropske agencije za mladinsko informiranje in svetovanje (v angleškem jeziku).

<http://www.eyca.org>

European Youth Card Association (Evropska zveza za mladinsko kartico), promovira mobilnost mladih ter jim omogoča dostop do najrazličnejših informacij in storitev za mlade v EU.

<http://ec.europa.eu/education>

European Commission (Evropska komisija), Education & Training (Izobraževanje & trening), ponuja izčrpne informacije o Programu vseživljenjskega učenja, njegovih podprogramih ter evalvacijah (v angleškem jeziku).

http://ec.europa.eu/dgs/education_culture

European Commission (Evropska komisija), Directorate-General for Education and Culture (generalni direktorat za izobraževanje in kulturo), podaja informacije o področjih dela direktorata: izobraževanje in usposabljanje, mladina, kultura, večjezičnost, šport in civilna družba (v angleščini in slovenščini).

<http://eacea.ec.europa.eu>

Executive Agency, Education, Audiovisual & Culture (Agencija za izobraževanje, audiovizualne medije in kulturo).

<http://www.study-in-europe.org>

European Commission (Evropska komisija), Education & Training (Izobraževanje & trening), ponuja informacije o možnostih študija v 32 evropskih državah, o možnostih pridobitve štipendije za študij ter informacije o namestitvah v posameznih državah.

<http://ec.europa.eu/mariecurieactions>

European Commission (Evropska komisija), Research (raziskovanje), Program Marie Curie Action, ponuja informacije o usposabljanju mladih raziskovalcev, o možnostih sodelovanja v raziskovalnih skupinah ter o finančnih podporah zaposlitve ali gostovanju v raziskavah drugih ustanov.

V RAZMISLEK

1. Ali Evropska unija posveča dovolj pozornosti mladim in ustvarjanju pogojev za njihovo izobraževanje in zaposljivost?
2. Zakaj je pomembno, da so mladi aktivni in delujejo v različnih organizacijah?

4

Katere možnosti ponuja Evropska unija mladim

Delovni listi

1. V Evropski uniji med mlade prištevamo ljudi, stare od 15 do 29 let.
 - a) Oglej si fotografije mladih ljudi.
 - b) Opiši mlade na slikah: koliko so stari, kaj delajo, kakšno šolo obiskujejo ...
 - c) Kako si predstavljaš njihovo vsakdanje življenje? Opiši ga.

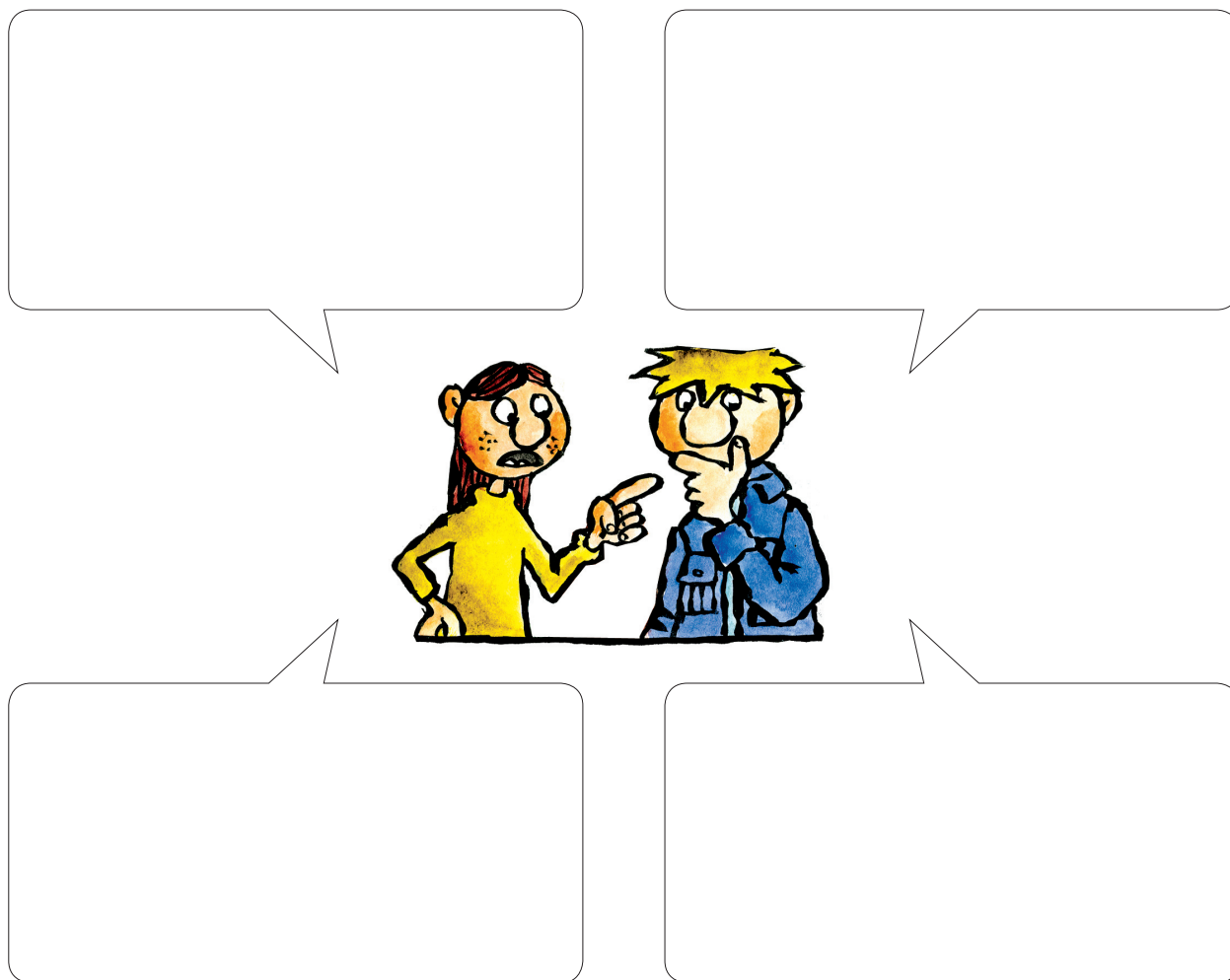

2. V Evropski uniji živi veliko mladih.
 - a) Pomisli, v čem so si podobni mladi, ki živijo v različnih evropskih državah? Odključaj pravičen odgovor.
 - b) Na zadnjo črto še sam/a dodaj eno podobnost.

- _____ govorijo isti jezik
- _____ imajo enako barvo kože
- _____ hodijo v šolo
- _____ veliko se igrajo

3. Mladi v Evropski uniji obiskujejo šolo, kjer se naučijo veliko novih stvari, potrebnih za življenje. Predstavlja si, da bi srečal sovrstnika iz druge evropske države. Zapiši, kaj bi ga vprašal o njegovi šoli, o predmetih in dejavnostih v šoli.

4. Mnogi med mladimi se odločijo, da bodo za nekaj časa zapustili dom in obiskovali šolo v drugi državi.
- a) Razmisli: kaj bi lahko spoznali v šoli v drugi državi?

- b) Ali bi se ti odločil/a za obiskovanje šole v drugi državi? Zakaj ne/da? Pojasni.

5. Za opravljanje nekega poklica moraš imeti veliko znanja.
- Kaj bi želel/a delati, ko boš končal/a šolanje?
 - Razmisli, kaj vse se boš moral/a naučiti, da boš lahko opravljal/a izbrani poklic.

- _____
- _____
- _____

6. Mladi v Evropski uniji opravljajo različne poklice.

- Poimenuj poklice na slikah.

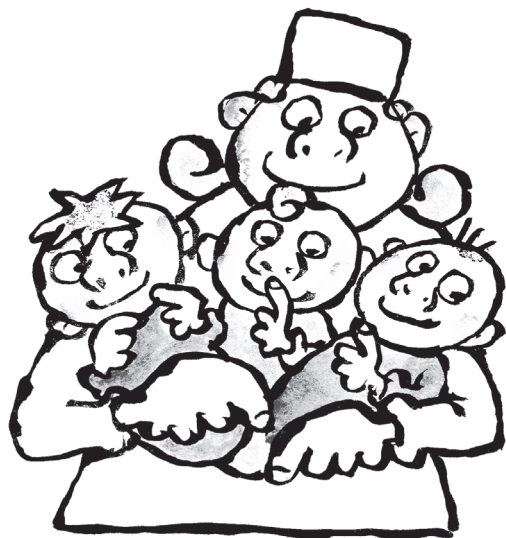

- Oglej si video posnetek *New Skills For New Jobs* (Nove spretnosti za nove poklice).
<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=822&langId=en&videoId=1102&vI=sl&furtherVideos=yes>

- Česa se želi naučiti junak posnetka?
 - Ali ima ob tem kakšne težave?
 - Kaj je sporočilo posnetka?
- c) Mladi v Evropski uniji se velikokrat odločijo, da poiščejo zaposlitev v drugi državi. Ali poznaš koga, ki se je zaposlil v drugi državi?
- Pomisli: zakaj se mladi zaposlijo v drugi državi?

- Ali imajo ob zaposlitvi v drugi državi kakšne težave?

1. V Evropski uniji med mlade prištevamo ljudi, stare od 15 do 29 let.
- a) Med osebami na spodnjih slikah pobarvaj tiste, ki jih prištevamo med mlade.
- b) Na črte zapiši, po čem se pobarvani ljudje na sliki razlikujejo od nepobarvanih.

2. Evropska unija spodbuja srečanja mladih na ravni ene države ali več držav (mednarodno srečanje). Zelo pomemben dogodek je *Evropski teden mladih*.
- a) Oglej si sliko, ki je nastala leta 2009 med *Evropskim tednom mladih* na Češkem. Zapiši, kako je potekal *Evropski teden mladih*.

- b) Pomisli, kako so se sporazumevali mladi, ki so prišli iz različnih držav.

3. Mladi udeleženci evropskih dogodkov ob večdnevnem druženju postanejo dobri prijatelji. V oblačke zapiši, s kakšnimi vtisi in željami so odšli domov prijatelji na sliki.

4. Šolanje mladih v Evropski uniji traja povprečno 17 let.
- a) Morda veš, katere šole in kako dolgo obiskujejo mladi v Evropski uniji? Zapiši jih v preglednico po časovnem vrstnem redu. Da bo delo lažje, smo zapisali šole, ki jih imamo v Sloveniji.

Šola	Koliko let traja

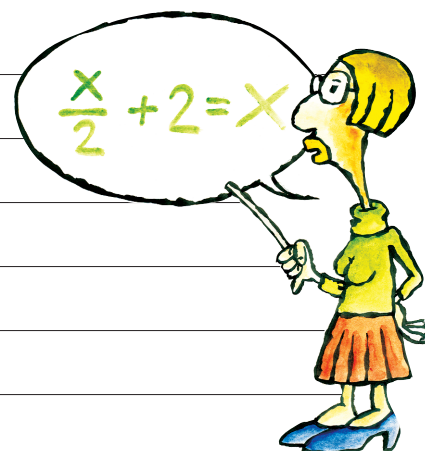
Srednja šola • Fakulteta ali visoka šola • Osnovna šola

- b) Koliko let se šolajo mladi v Sloveniji, če šolanje opravijo na vseh šolah, ki si jih napisal/a?

- c) Mladi, ki se izšolajo, se velikokrat soočijo z mnogimi težavami. Oglej si posnetek *Gender equality* (Enakost med spoloma). <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=418&langId=en&videoId=1101&vI=sl&furtherVideos=yes>
Katero težavo mnogih žensk, ki se zaposlijo, opisuje?

- č) Zamisli si, da si uradnik Evropske komisije. Zapiši dva predloga, kako bi Evropska komisija pomagala mladim, ki ne morejo dobiti službe.

5. Za opravljanje nekega poklica moraš imeti veliko znanja. Zapiši ob sliki, kaj vse mora znati tisti, ki želi opravljati poklic na sliki.

1. Ena izmed možnosti sodelovanja mladih na evropski ravni je **Evropski teden mladih**, ki je vsako leto organiziran v Bruslju in članicah EU. Od 5. do 6. novembra 2008 je *Evropski teden mladih* potekal tudi v Sloveniji.
- a) Oglej si propagandni plakat tedna mladih v Sloveniji.
 - Prepiši geslo tedna mladih v Sloveniji.

- Kaj po tvojem mnenju sporoča zapisano geslo? Svoj odgovor pojasni.

- b) Na plakatu so zapisana področja, o katerih so se pogovarjali mladi. Izpiši jih.

- Obkroži tisto področje, ki te najbolj zanima.

- c) Zapiši tri točke, ki bi jih vključil v razpravo, če bi sodeloval na tednu mladih:

1.

2.

3.

- č) Kaj meniš, zakaj so tvoje izbrane točke pomembne za mlade v Evropski uniji?

2. Mladi v Evropski uniji lahko finančno pomoč za svoje aktivnosti dobijo v okviru programa **Mladi v akciji**.

„Vsako leto je v program vključenih okoli 100.000 mladih; letno se izvede okoli 6.000 projektov. Za pet let delovanja ima program na voljo finančna sredstva v višini 885 milijonov evrov.“

- a) Kaj si predstavljaš pod besedno zvezo, da so „mladi v akciji“?

- b) Kaj o pomenu programa povedo številke v okviru?

- c) Program mladim pomaga tudi pri izvedbi različnih oblik prostovoljnih aktivnosti, ki potekajo pod okriljem **Evropske prostovoljne službe**.
- Pojasni besedo prostovoljstvo.

- Ali velikokrat opraviš kakšno delo prostovoljno? Kje in komu pomagaš?

3. Evropski uniji se zdi zelo pomembno, da mladi pridobijo dobro izobrazbo. V okvire ob sliki zapiši, zakaj danes mladi potrebujejo izobrazbo.

4. V okviru **programa Vseživljenjsko učenje** Evropska unija podpira sodelovanje med različnimi šolami. Eden izmed projektov, ki je povezal šole v Sloveniji, Litvi in na Poljskem, se je imenoval *Gradimo mostove, aktivno državljanstvo v Evropi*.
- a) Na sliki so učenci na enem izmed srečanj tega projekta. Ugotovi, kaj se dogaja na slikah.

- b) S pomočjo slik lahko ugotoviš enega izmed ciljev programa Vseživljenjsko učenje. Zapiši ga.

5. Eden najpomembnejših ciljev Evropske unije je, da bi vsi mladi imeli zaposlitev, zato Evropska komisija podpira izobraževanje in poklicno usposabljanje mladih.

- a) Pomisli na poklic, ki ga želiš opravljati. Zapiši znanja, ki jih moraš imeti za ta poklic.

- b) Mladi državljani Republike Slovenije se lahko zaposlujejo ali izobražujejo tudi v drugih članicah Evropske unije. Pomisli, v kateri državi bi se najraje usposabljal/a ti. Zakaj ravno tam?

- c) Ko se mladi v Evropski uniji zaposlijo, se soočijo z mnogimi problemi. Oglej si posnetek *Gender equality* (Enakost med spoloma). <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=418&langId=en&videoId=1101&vI=sl&furtherVideos=yes>
- Kateri problem zaposlenih predstavlja?

- Kako se je problem rešil?

6. V Evropski uniji lahko mladi, ki iščejo službo, izpolnijo **Europass*** – sklop evropsko priznanih dokumentov, ki omogoča pregleden zapis znanj in izkušenj.

- Izpolni spodaj zahtevane podatke in naučil/a se boš izpolniti življenjepis Europass.

Ime, priimek, naslov

Delovne izkušnje: kje, kdaj, kakšna zaposlitev

Izobraževanje: katera šola, predmeti v šoli

Znanje:

- materni jezik (samovrednotenje: dobro – srednje – slabo)*
-

- tuji jezik (samovrednotenje: dobro – srednje – slabo)*
-

- socialna znanja*
-

- organizacijska znanja*
-

- tehnična znanja*
-

- računalniška znanja*
-

- umetniška znanja*
-

- druga znanja*
-

- Kako bi ocenil/a svoje znanje in izkušnje?*
-

*Dokumenti so dostopni tudi na naslovu: www.europass.si

1. Evropska unija že nekaj desetletij aktivno razvija mladinsko politiko in vključuje mlade v odločanje o evropski politiki. Vsako leto je v ospredju razprav ena tema, o kateri razpravljajo institucije EU, Svet in predstavniki mladih, ki so zbrani v *Evropskem mladinskem forumu*. Za leto 2010 je bila izbrana tema Zaposlovanje mladih. Pomisli in zapiši, zakaj je v ospredju predlagana tema.

2. *Evropski mladinski forum* je „glas mladih v Evropi“ (www.youthforum.org), saj predstavlja več kot 90 nacionalnih mladinskih svetov in nacionalnih nevladnih mladinskih organizacij v Evropi. Ob navedenih aktivnostih *Evropskega mladinskega foruma* zapiši po en primer, kako se aktivnost izvaja.

Namen delovanja foruma:	Konkreten primer aktivnosti:
okrepiti udeležbo mladih in mladinskih organizacij v družbi, tudi v procesih odločanja	
okrepiti sodelovanje mladih s pomočjo stabilnega razvoja mladinskih organizacij	
promovirati izmenjavo idej, izkušenj, razumevanja, enakost med mladimi v EU	
podpreti medkulturno razumevanje, spoštovanje, različnost, človekove pravice	
podpreti solidarnost med mladimi v Evropski uniji	

3. Z mladinskimi zadevami se ukvarja **oddelek Mladina** v okviru Direktorata za izobraževanje in kulturo Evropske komisije. Oglej si logotip oddelka in pojasni:

- njegovo sporočilo

- simbolni pomen

- Če bi moral narisati nov znak oddelka Mladi, kakšen znak bi izbral/a? Svojo odločitev pojasni.

4. Ključni finančni instrument za spodbujanje aktivnega državljanstva mladih je od leta 2006 program **Mladi v akciji**. Program se izvaja na ravni projektov, ki se tematsko nanašajo na stalne in letne prednostne naloge.
- a) Zapiši prednostne naloge programa:

GD Izobraževanje in kultura

Program „Mladi v akciji“

- b) Obkroži tiste naloge, ki se ti zdijo najpomembnejše. Njihov izbor utemelji.
- c) V obarvano vrstico zapiši po eno nalogo, ki bi po tvojem mnenju morala biti vključena med prednostne naloge.

5. V okviru programa *Mladi v akciji* deluje tudi *Evropska prostovoljna služba*.
- a) Preberi zapis. Pojasni, s čim se ukvarja *Evropska prostovoljna služba*.

European voluntary service (Evropska prostovoljna služba)

- Traja lahko od 2 tednov do 12 mesecev.
- Sodelujejo lahko mladi med 18. in 30. letom ne glede na status, ki ga imajo.
- EVS poteka v državi, kjer prostovoljec ne živi.

EVS NI:

- EVS ni obdobje študija ali poklicnega usposabljanja v tujini.
- EVS ni priložnostno, nestrukturirano prostovoljno delo s krajšim delovnim časom.
- EVS ni pripravništvo v podjetju.
- EVS ni plačana zaposlitev in ne sme nadomestiti plačane zaposlitve.
- EVS ni rekreativna ali turistična dejavnost.
- EVS ni jezikovni tečaj.
- EVS ni izkoriščanje poceni delovne sile.

(vir: <http://evsspo.mreza-mama.si/index.php/evs.html>)

- b) 62 % udeležencev akcij Evropske prostovoljne službe meni, da je njihova izkušnja pripomogla k boljšim možnostim za zaposlitev. Pojasni, v čem je pomen delovanja EVS?

6. Evropski uniji se zdi zelo pomembno, da mladi pridobijo dobro izobrazbo. Pri tem se zelo spodbuja mobilnost mladih.

Mladi v Evropski uniji se največkrat selijo zaradi dela in študija; v zadnjih 20 letih je v različnih izmenjavah sodelovalo okoli 1,6 milijona mladih. Največ mladih iz Evropske unije se preseli v Nemčijo, Španijo, Italijo, Avstrijo, Veliko Britanijo, Belgijo, na Švedsko in Ciper; najbolj zaželeni sta Španija in Velika Britanija.

Preberi pisni vir, nato ga analiziraj. Kakšne informacije podaja vir o:

- možnostih za izobraževanje mladih:

- mobilnosti mladih:

- željah mladih glede študija:

7. V okviru **programa Vseživljenjsko učenje** sta v srednjih šolah najbolj razširjena programa Comenius in Leonardo da Vinci. Program Vseživljenjsko učenje je razdeljen na štiri podsektorske programe.

GD Izobraževanje in kultura

Program Vseživljenjsko učenje

- a) Poveži programe z njihovimi opisi.

Erasmus

Naslavlja potrebe, povezane s poučevanjem in z učenjem vseh udeležencev formalnega visokošolskega izobraževanja ter poklicnega izobraževanja in usposabljanja na terciarni ravni.

Comenius

Naslavlja potrebe, povezane s poučevanjem in z učenjem udeležencev vseh oblik izobraževanja odraslih ter mednarodno sodelovanje organizacij, ki to izobraževanje izvajajo ali omogočajo.

Leonardo da Vinci

Grundtvig

Naslavlja potrebe, povezane s poučevanjem in z učenjem vseh udeležencev predšolskega in šolskega izobraževanja, do konca višje srednje izobrazbe, ter podpira mednarodno sodelovanje organizacij, ki izvajajo to izobraževanje.

Naslavlja potrebe, povezane s poučevanjem in z učenjem vseh udeležencev poklicnega izobraževanja in usposabljanja, ki ne vključuje terciarne ravni, ter mednarodno sodelovanje organizacij, ki to izobraževanje in usposabljanje izvajajo ali omogočajo.

Vir: <http://www.cmepius.si/>

8. V Evropski uniji lahko mladi, ki končajo poklicno izobraževanje, izpolnijo **Europass*** – sklop evropsko priznanih dokumentov, ki omogoča pregleden zapis znanj in izkušenj.
- Izpolni spodaj zahtevane podatke in naučil/a se boš izpolniti Europass prilogo k spričevalu (o zaključnem izpitu).

Ime spričevala in naziv izobraževalnega programa

Opis pridobljenega znanja, spretnosti in poklicne zmožnosti

Navedba delovnih področij, v katerih se lahko zaposli imetnik spričevala

Kdo izdaja spričevalo, stopnja pridobljene izobrazbe

Uradno veljavni način pridobitve spričevala (podatki o zaključenem izobraževanju)

Podrobnejši opis opravljenega izobraževanja in usposabljanja

- navedba splošnoizobraževalnih predmetov
-

- navedba strokovnih modulov
-

- navedba odprtega kurikula
-

- opis praktičnega usposabljanja
-

- opis opravljenih interesnih dejavnosti
-

- opis zaključnega izpita
-

*Dokumenti so dostopni tudi na naslovu: www.europass.si

- druge opombe

- Ali bi se odločil/a za izdelavo dokumentov Europass? Zakaj se ti (ne) zdijo koristni?

1. Evropska unija svojo mladinsko politiko razvija že nekaj desetletij. V okviru lizbonske strategije je v letu 2005 zaživel **Evropski mladinski pakt**. Pakt je izpostavil tri področja. Pojasni jih in opredeli njihov pomen za mlade.

Področje	Pojasnilo	Pomen za mlade
Zaposlovanje, vključevanje in družbeni napredek		
Izobraževanje, usposabljanje, mobilnost		
Usklajevanje poklicnega in družinskega življenja		

2. Institucije Evropske unije z mladimi vodijo **strukturirani dialog**.

- a) Preberi besedilo in opredeli namen strukturiranega dialoga.

Strukturirani dialog pomeni, da vlade in javna uprava, vključno z institucijami EU, v razpravo o temah mladinske politike redno, načrtno in organizirano vključujejo mlade in njihove organizacije. Strukturirani dialog deluje na evropski, nacionalni, regionalni in lokalni ravni. Dialog od leta 2007 povezuje Evropsko komisijo, članice EU, Evropski mladinski forum, nacionalne mladinske svete ter številne mladinske organizacije. Glavni partner institucij EU je Evropski mladinski forum.

- b) Pojasni s konkretnim primerom, kako dialog poteka.

3. Ena izmed možnosti sodelovanja mladih v strukturiranem dialogu je **Evropski teden mladih**, ki se vsako leto organizira v Bruslju in članicah EU. Od 5. do 6. novembra 2008 je *Evropski teden mladih* potekal tudi v Sloveniji.

- a) Oglej si propagandni plakat tedna mladih v Sloveniji.
b) Obkroži geslo tedna mladih v Sloveniji.
c) Pomisli, zakaj so organizatorji izbrali to geslo. Svojo utemeljitev zapiši.

4. Ključni finančni instrument za spodbujanje aktivnosti mladih v Evropski uniji je v obdobju 2007–2013 program **Mladi v akciji**. Program se izvaja na ravni projektov, ki se tematsko nanašajo na stalne in letne prednostne naloge.

- a) Oglej si posnetek *Study in Europe* (Študirati v Evropi) in ga analiziraj: (najdeš ga tudi na www.youtube.com/user/eutube.) Komu je posnetek namenjen? Utemelji svojo ugotovitev.

- b) Izpiši gesla, ki se pojavijo na posvetu, in z njihovo pomočjo opredeli namen programa *Mladi v akciji*.

- c) Morda si ob posnetku dobil/a idejo za projekt? Opiši jo sošolcem.

5. Evropski uniji se zdi zelo pomembno, da mladi pridobijo dobro izobrazbo. Pri tem se zelo spodbuja mobilnost mladih. Preberi pisni vir, nato ga analiziraj.

Povprečno traja izobraževanje mladine v Evropski uniji 17 let; kar 90 % mladih je pri 19 letih še vedno vključenih v formalne oblike izobraževanja. V letu 2006 je bilo v Evropski uniji v terciarno izobraževanje vključenih okoli 19 milijonov mladih, kar pomeni 11,5 % populacije v starosti med 19 in 39 letom. V program Erasmus je bilo do sedaj vključenih dva milijona študentov, v šolskem letu 2006/07 skoraj 160.000 študentov (npr. v prvem letu delovanja programa 1987/88 le 3244 študentov).

Kakšne informacije vir podaja o:

- a) pomenu izobraževanja za mlade: _____
- b) željah mladih po izobraževanju: _____
- c) željah mladih glede izmenjav: _____

6. Evropska komisija se zavzema za vseživljenjsko učenje, ki zajema splošno izobraževanje, poklicno izobraževanje in usposabljanje, neformalno in priložnostno učenje skozi vse življenje.

- a) Pojasni besedno zvezo „neformalno izobraževanje“ in navedi en primer.

- b) Vsakdo, ki se je udeležil katere izmed aktivnosti v okviru programa Mladi v akciji, lahko pridobi **Youthpass** – potrdilo o usposabljanju, s katerim dokazuje pridobitev neformalnega znanja. Pomisli na svoje aktivnosti in zapiši eno, za katero bi lahko pridobil/a potrdilo Youthpass (če bi bila izvedena v okviru programa Mladi v akciji).

7. Program Vseživljenjsko učenje je razdeljen na štiri podsektorske programe.

a) Poveži program z njegovim opisom.

Erasmus	Naslavlja potrebe, povezane s poučevanjem in z učenjem vseh udeležencev formalnega visokošolskega izobraževanja ter poklicnega izobraževanja in usposabljanja na terciarni ravni.
Comenius	Naslavlja potrebe, povezane s poučevanjem in z učenjem udeležencev vseh oblik izobraževanja odraslih ter mednarodno sodelovanje organizacij, ki to izobraževanje izvajajo ali omogočajo.
Leonardo da Vinci	Naslavlja potrebe, povezane s poučevanjem in z učenjem vseh udeležencev predšolskega in šolskega izobraževanja, do konca višje srednje izobrazbe, ter podpira mednarodno sodelovanje organizacij, ki izvajajo to izobraževanje.
Grundtvig	Naslavlja potrebe, povezane s poučevanjem in z učenjem vseh udeležencev poklicnega izobraževanja in usposabljanja, ki ne vključuje terciarne ravni, ter mednarodno sodelovanje organizacij, ki to izobraževanje in usposabljanje izvajajo ali omogočajo.

Vir: <http://www.cmepius.si/>

b) Obkroži program, v katerega se boš imel/a možnost vključiti kot študent/ka.

- V okviru programa se lahko študentje udeležijo izmenjav od 3 do 12 mesecev. Če bi imel/a možnost vključiti se v program, na katero univerzo bi odšel/la? Zakaj? _____

- V okviru programa se lahko študentje udeležijo praktičnega usposabljanja v tujini od 3 do 12 mesecev.

Če bi imel/a možnost vključiti se v program, v katero podjetje v tujini bi odšel/la? Zakaj? _____

- Pojasni, v čem vidiš priložnosti za mlade, ki jih ponuja ta program. _____

8. V Evropski uniji lahko mladi, ki zaključijo poklicno izobraževanje, izpolnijo **Europass*** – sklop evropsko priznanih dokumentov, ki omogoča pregleden zapis znanj in izkušenj.

- Izpolni zahtevane podatke in naučil/a se boš izpolniti Europass mobilnosti.

Ime in naslov prejemnika dokumenta Europass _____

Naziv in naslov partnerskih ustanov, sodelujočih v izkušnji mobilnosti Europass (fakulteta, na kateri imetnik dokumenta študira, in organizacija, ki v državi gostiteljici sprejme imetnika dokumenta) _____

Opis izkušnje Europass mobilnosti:

- Cilj izkušnje Europass mobilnosti

- Izobraževanje, v katerega se je imetnik vključil

- Naziv usposabljanja

- Program EU, v okviru katerega je bila mobilnost izvedena

Opis znanj in kompetenc, pridobljenih z izkušnjo Europass mobilnost:

- opis opravljenih delovnih nalog

- z delom povezana znanja in kompetence, ki jih je pridobil imetnik dokumenta

- pridobljena jezikovna znanja in kompetence

- pridobljena računalniška znanja in kompetence

- pridobljena organizacijska znanja in kompetence

- pridobljena socialna znanja in kompetence

- druga pridobljena znanja in kompetence

- Ali bi se odločil/a za izdelavo Europass dokumentov? Zakaj se ti (ne) zdijo koristni?

*Dokumenti so dostopni tudi na naslovu: www.europass.si

5

Živeti v Evropski uniji

Sedem ključnih dejstev

1. Skupen seštevek vseh manjšin v Evropi je enak številu prebivalstva srednje velike države; po oceni jih je v Evropi okrog 35 milijonov.
2. Pri identiteti večine evropskih narodov ima ključno vlogo jezik, ki je najbolj prepoznaven, trajen in uporaben znak neke pripadnosti. Drugi najpomembnejši element identitete je teritorialnost; Evropejci so na svoje lokalno okolje (posebno na podeželju) zelo navezani.
3. V Evropi se govori okoli 225 različnih jezikov; uradni jeziki članic so hkrati tudi uradni jeziki Evropske unije; od zadnje širitve dalje (2007) ima EU 23 uradnih jezikov.
4. Delovni jeziki v Evropski komisiji so angleščina, francoščina in nemščina, na Evropskem sodišču pa angleščina in francoščina.
5. EU z različnimi oblikami izmenjav in učenjem tujih jezikov spodbuja znanje jezikov pri državljanih EU; vsak državljan naj bi znal vsaj dva tuja jezika.
6. Slovenski državljani so 1. maja 2004 postali državljani EU.
7. Državljan EU imajo pravico nasloviti na Evropski parlament peticijo o zadevi, ki je povezana z EU in državljane neposredno zadeva.

5.1. Evropska unija – združena v raznolikosti

5.1.1. Nacionalna raznolikost in evropska identiteta

Ključni pojmi • evropska identiteta

Že v izhodiščnem konceptu Združene Evrope, ki je bil hkrati tudi osnova konstituiranja Evropske unije, je bila od vsega začetka prisotna ideja o ohranitvi kulturne raznolikosti, ker je le-ta bistvena determinanta Evrope in določa njeno „evropsko identiteto“, pa tudi z njo globoko povezane in prepletene identitete posameznih skupnosti.

Varovanje nacionalne identitete in njenih posameznih elementov, predvsem jezika, je izpostavljeno posrednemu vplivu gospodarskih ukrepov in združevanju tržišča. Cela vrsta pojavov – od svobodnega pretoka blaga in delovne sile do ukinitve vojaškega, policijskega in carinskega nadzora državnih meja med članicami EU – nujno vodi do integracijskih procesov, ki se odražajo tudi v tistih segmentih kulture, ki naj bi po pričakovanjih ustanoviteljev EU ostali strogo pod „nadzorom“ nacionalnih kulturnih politik. Tako morajo industrijski proizvodi za široko potrošnjo ustrezati določenim tehnološkim normativom in morajo biti deklaracije ter navodila v jeziku potrošnika.

Z drugimi besedami: čeprav struktura Evropske unije sama po sebi ne teži k neposrednemu poseganju v sfere kulture, znanosti ali izobraževanja in čeprav deklarativno podpira kulturno raznolikost, so nekateri integracijski procesi neizbežni. Zato utegne morda to po eni strani vzbujati vse večji odpor v posameznih članicah EU. Vendar evropska identiteta praviloma ni nasprotna ali konkurenčna nacionalnim; je dodaten odraz stvarnih razmer, ki jih ustvarja združena Evropa. Skupno življenje v EU namreč ustvarja številne priložnosti spoznavanja, povezovanja in sodelovanja. Te oblike so socializacijsko pomembne, saj oblikujejo poleg povezanosti tudi skupno kolektivno zavest, preko katere se postopoma oblikuje tudi „evropska identiteta“.

Evropska identiteta je navezana na skupni evropski prostor, ključne civilizacijske (kulturne) značilnosti in pravno-politični okvir, ki ga sedaj predstavlja predvsem EU.

Pojavi kulturnega povezovanja so še posebej opazni na področju jezikovne komunikacije znotraj EU. Vsako skupno tržišče zahteva tudi skupne (ali vsaj v veliki meri izenačene) oblike komuniciranja. Spodbujanje pretoka delovne sile v EU vodi do okrepljene komunikacije med ljudmi z različnimi maternimi jeziki.

5.1.2. Jezikovna raznolikost

Ključni pojmi • delovni jezik • uradni jezik

Ker je jezikovna raznolikost pomemben del evropske kulturne dediščine, jo poskuša EU ohraniti, posebno tisti del, ki potrjuje kolektivno in individualno identiteto govorcev. Zato se ob posameznih jezikovnih politikah vse bolj pojavljajo tudi elementi skupne jezikovne politike EU.

Jezikovna raznolikost velja za eno od glavnih značilnosti evropske kulturne raznolikosti. V primerjavi z raznolikostjo jezikov po svetu je evropska jezikovna raznolikost razmeroma majhna. Po nekaterih ocenah se v Evropi govori 225 različnih jezikov, kar je le 3 % od skupno okrog 6.700 svetovnih jezikov.

Vsi ti jeziki, od katerih bi nekateri po drugačnih kriterijih veljali le za dialekte oziroma lokalna narečja, druge pa uporablja le majhno število govorcev, v kulturni raznolikosti Evrope nimajo enakega pomena glede na to, da gre za 30 ali v najboljšem primeru 50 jezikov, ki so dejansko zabeleženi v jezikovnem zemljevidu celine.

V kolektivnem izkustvu današnjih jezikovnih in etničnih skupnosti v EU se pojma jezika in narodne pripadnosti med seboj tesno prepletata, saj jim jezik predstavlja nacionalni simbol in ga v veliki večini doživljajo kot nosilca narodne identitete. Vez med jezikom in narodno pripadnostjo je ponavadi determinanta kolektivnih in individualnih vedenjskih praks, kjer so nacionalne države običajna oblika politične organizacije. To pa vsekakor je značilno za Evropo.

Za prostor EU so značilne tudi številne jezikovne manjšine, saj se iz različnih razlogov politične meje praviloma ne ujemajo povsem z jezikovnimi mejami.

To so jezikovne skupnosti, ki v svoji komunikaciji uporabljajo idiome, ki jih ni moč imeti za narečja nacionalnega večinskega jezika v državi. Manjšinski jeziki so lahko v neki drugi državi državni nacionalni jeziki, včasih pa jezikovne manjšine govorijo jezike, ki nikjer ne veljajo za nacionalne simbole; v takšnem položaju so npr. Romi in Rusini.

Manjšinski jeziki so bili dolgo na obrobju interesov jezikovnih politik nacionalnih držav ali pa (še pogosteje) nasprotni ideologiji nacionalnih držav, zato so pogosto bremenile meddržavne sosedske odnose. V mnogih državah je problematika jezikovnih manjšin še danes tudi politično in pravno vprašanje. Pri tem obstaja razlikovanje med „avtohtonimi“ in „neavtohtonimi“ jezikovnimi manjšinami; prve običajno zajemajo manjšinske jezikovne skupnosti, ki so bile na določenem ozemlju v času konstituiranja nacionalne države, druge pa sestavljajo govorniki, ki so se na to ozemlje priselili po nastanku le-te. Jezikovne pravice imigrantskih skupin so praviloma manjše ali pa jih sploh ni.

Evropa, stavka genijev. Rojena je nova ideja, skupna dediščina mnogih jezikov

Izhajajoč iz pomena jezikov (idiomov) v javnem komunikacijskem prostoru držav EU je jezikovno vprašanje eno od bistvenih, a obenem občutljivih tem življenja v EU. Nihanje med privlačnostjo zagovora racionalnega pristopa (en jezik, predvidoma angleščina) ter skrbjo za narodno in kulturno substanco, ki jo jeziki predstavljajo, je precej pogosta dilema delovanja večine evropskih organizacij in institucij.

Delovni jezik se obvezno uporablja v določenih komunikacijskih kontekstih, vendar pa je regulacija njegove uporabe ponavadi rezultat predpisov nižje stopnje (statuti, navodila ...). Zato imajo delovni jeziki omejen komunikacijski doseg v prostoru in času.

Temeljna filozofija EU v osnovi ne dovoljuje obvezujoče skupne nadnacionalne jezikovne politike. Poenostavljanje in uvajanje **delovnih jezikov** je predvsem rezultat pragmatičnega prilagajanja, da so posamezni organi EU s svojimi uredbami, programi, projekti ali pa preprosto s svojo komunikacijsko prakso na določenih področjih urejali jezikovno komunikacijo znotraj območja skupnosti. Te prakse posredno vplivajo na jezikovno politiko držav. Tako je čedalje več dokumentov, ki se ukvarjajo z jezikovnimi vprašanji.

Že ob ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti je bilo dogovorjeno, da bodo uradni jeziki članic hkrati tudi **uradni jeziki** EGS. To načelo se je obdržalo do danes.

Termin „uradni jezik EU“ pomeni, da organi EU v tem jeziku komunicirajo s članico, v kateri je ta jezik v rabi, obenem pa lahko njeni predstavniki v institucijah ta jezik uporabljajo kot delovni jezik.

Prva šesterica je imela štiri uradne jezike: francoščino, italijanščino, nizozemščino in nemščino. Ob poznejših širitvah so dodali še angleščino, španščino, portugalščino, švedščino, finščino, danščino in grščino. Po vstopu desetih novih članic (2004) se je število uradnih jezikov povečalo z 11 na 21 (vstop estonščine, latvijščine, litovščine, poljščine, slovaščine, češčine, madžarščine, malteščine in slovenščine) in pozneje (2007) na 23 (še romunščina, bolgarščina in irščina).

V večini delovnih teles EU so se odločili za uporabo samo nekaterih delovnih jezikov: angleščine, francoščine in nemščine, na Sodišču EU pa angleščina in francoščina.

Da bi zagotovili čim bolj enakovredne pogoje za vse ne glede na številčnost govorcev posameznega idioma, EU že več let pospešuje različne oblike izmenjav in učenje tujih jezikov. Usmeritev izhaja iz načela, da naj bi vsak državljani EU znal vsaj dva tuja jezika.

Razmeroma opazno število starih manjšin in novjših, ponekod zelo številčnih priseljenskih skupin tvori povsem nove jezikovne izzive sodobne Evrope. Zaradi vse intenzivnejših čezmejnih stikov in načrtnega učenja tujih jezikov se uveljavlja večjezično znanje, ki premika meje jezikovne komunikacije na novo raven.

Med članicami EU so glede jezikovne rabe velike razlike. Te jezikovne situacije ustvarjajo trije dejavniki: prisotnost prebivalstva z različnim maternim jezikom (primarni jezik), množični selitveni tokovi in srečevanje večjega števila prebivalstva s tujimi jezikovnimi situacijami ter učinkovitost šolskega sistema v jezikovnem pogledu.

Kratek pregled pestre jezikovne slike EU

Avstrija	Uradni jezik je nemški, na Koroškem tudi slovenski, na Gradiščanskem hrvaški in madžarski ter romski, jeziki priseljencev v mestih.
Belgija	Uradni jeziki so flamski (nizozemski) na severu (Flandrija), valonski (francoski) na jugu, nemški v Ardenih. V rabi so številni jeziki priseljencev. Zaradi prisotnosti evropskih institucij je veliko govorcev le angleškega jezika.
Bolgarija	Uradni jezik je bolgarski, jezik manjšin omejevan (zelo številčna turška skupnost), romski, makedonski (ni priznan).
Ciper	Uradni jezik je grški, na severnem delu turški (ni komunikacije), razširjeno znanje angleškega jezika.
Češka	Uradni jezik je češki, v rabi tudi jeziki manjšin (slovaški, poljski, nemški, romski). Razmeroma enostavno razumljiva sta slovaški in poljski jezik.
Danska	Danščina je uradni jezik le de facto, v Hollsteinu nemščina, splošno razširjeno znanje angleščine, na ferskih otokih ferščina.
Estonija	Uradni jezik je estonski, razširjen tudi ruski jezik.
Finska	Uradna jezika sta finski in švedski; slednji ni priznan kot manjšinski, saj velja v vsej državi, regionalno samijski (laponski).
Francija	Uradni jezik je francoščina, lokalno v rabi bretonščina, baskovščina, provansalsščina, na Korziki italijanščini podobna korzijsščina, v Perpignanu katalonščina in v Alzaciji alzaška nemščina.
Grčija	Uradni jezik je samo grški, lokalno v rabi jeziki manjšin (turški, makedonski, albanski).
Irska	Uradna jezika sta (prevladujoča) angleščina ter irščina (gaelik; govori jo manjše število Ircev).
Italija	Uradni jezik je italijanščina. V rabi jeziki manjšin (nemški, slovenski, francoski, ladinski (retoromanski), na Apeninskem polotoku tudi govorniki albanskega, grškega, katalonskega, hrvaškega jezika. V regionalni rabi romanska jezika sardski in furlanski. V rabi jeziki priseljencev, zlasti iz Romunije in Poljske.
Latvija	Uradni jezik je latvijski, razširjen tudi ruski jezik.
Litva	Uradni jezik je litovski, razširjeno znanje ruskega jezika.
Luksemburg	Uradni jezik je luksemburški, administrativna tudi nemški in francoski jezik.
Madžarska	Uradni jeziki so madžarski in jeziki manjšin, vendar zastopani zelo skromno (srbski, hrvaški, romunski, slovaški, slovenski, nemški), razširjen romski.
Malta	Uradna jezika sta malteški in angleški, razširjeno znanje italijanskega.
Nemčija	Uradni jezik je nemški, v Schleswigu danski in v vzhodni Nemčiji lužiški (srbski). Med zelo številčnimi priseljenci so razširjeni različni jeziki, največ turški, grški, srbski in hrvaški idr. Za severnonemške pokrajine je nizozemščina razumljiva.
Nizozemska	Nizozemščina je uradni jezik de facto, lokalna krepka podpora frizijskemu jeziku, čeprav brez pravne podlage. V rabi jeziki precej številčnih skupin iz Azije in Afrike; razširjena tudi angleščina. Za Nizozemce so severnonemški dialekti razumljivi.
Poljska	Uradni jeziki so poljski in jeziki manjšin (nemški, beloruski, ukrajinski, kašubski idr.). Razmeroma enostavno razumljivi so tudi češki, slovaški, ukrajinski in ruski jezik. Zaradi zaposlovanja v Nemčiji in Veliki Britaniji se je znanje angleškega jezika precej razširilo.
Portugalska	Uradni jezik je portugalščina, jeziki priseljencev in mirandijske manjšine. Razširjen še v Braziliji in ponekod v bivših kolonijah.

Romunija	Uradni jezik je romunski in na območjih manjšin zlasti madžarski, manj nemški, zelo razširjen je romski jezik. Zaradi množičnega zaposlovanja v tujini se je zelo razširilo znanje italijanščine in španščine.
Slovaška	Uradni jezik je slovaški in na južnem Slovaškem tudi madžarski, v rabi romski, rusinski, poljski. Razmeroma enostavno razumljiva sta češki in poljski jezik.
Slovenija	Uradni jezik je slovenski in na območjih manjšin tudi madžarski in italijanski, v rabi tudi hrvaški, srbski, bošnjaški (ki so med seboj enostavno razumljivi), romski, makedonski, albanski. Znanje tujih jezikov je precej razširjeno.
Španija	Uradni jezik: kastilski (španski), regionalno katalonski, baskovski, galicijski in asturijski. Španščina je tudi v svetu zelo razširjen jezik.
Švedska	Uradni jezik je švedščina, regionalno samijska (laponska), ob politiki multikulturalizma v rabi jeziki priseljenjskih skupin; razširjeno znanje angleščine.
Velika Britanija	Uradni jezik je angleški; na Škotskem je prisotna še škotščina (gaelik; različice na višavju (Highlands) in na jugu (Lowlands)), v Walesu velško ali valižansko (kimbrijsko). Učenju teh že rahlo pozabljenih jezikov namenjajo precejšnjo pozornost. Zelo vidno mesto imajo tudi jeziki priseljencev.

5.1.3. Manjšine – bogastvo Evropske unije

Ključni pojmi • manjšina

Niti ena članica EU ni povsem narodno oziroma jezikovno homogena. Tipična članica EU je nacionalna država z manjšinami in večjim ali manjšim številom priseljencev zelo različnih jezikov, veroizpovedi in kultur. Skupen seštevek vseh manjšin v Evropi je tako enak številu prebivalstva srednje velike države; po oceni jih je v Evropi okrog 35 milijonov.

Povsem jasne opredelitve **manjšine** ni, saj jih avtorji različno definirajo. Praviloma so to skupnosti ljudi, ki se po jeziku, kulturi in identiteti ločijo od številčnejše in politično ter gospodarsko močnejše (dominantne) narodne skupine v državi ne glede na to, ali ta manjšina živi le v eni ali več državah in ali je kje državno organizirana ali ne.

Številne skupnosti zunaj meja oblikovanih držav v EU so posledica pogostega spreminjanja političnih meja v preteklosti. Po prvi svetovni vojni se je že pojavila zaščita manjšinskih skupnosti, vendar je ostala le na deklarativni ravni. Tudi po drugi svetovni vojni je bilo veliko poskusov vplivati na narodno strukturo obmejnih območij z množičnimi odselitvam. To negativno stališče do manjšin se je dokončno spremenilo s **Helsinško listino** iz leta 1974 (Konferenca o evropski varnosti in sodelovanju).

Manjšine so v 80. in 90. letih postale pomembna pozitivna tema in ne več le problem. Države, ki so že oziroma želijo postati članice Evropske unije, so morale v svoje ustave in zakonodaje vključiti tudi določbe o zaščiti narodnih manjšin.

V devetdesetih letih je Svet Evrope sprejel **Okvirno konvencijo za zaščito manjšin** (sprejeta 1992). Vsebuje veliko število določil o zaščiti manjšinskih jezikov, med katerimi države podpisnice izberejo tiste, ki so jih pripravljene izpolniti. Drugi pomemben dokument predstavlja sprejetje **Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih** (sprejeta 1992, veljavna od 1. 3. 1998, ratificirana 4. 10. 2000).

Leta 1982 je bil vzpostavljen Evropski urad za manj razširjene jezike (EBLUL). To je urad, ki deluje kot neodvisna nevladna organizacija, in se posveča skrbi problemov manjšinskih jezikov v državah članicah in lobiranju v korist manjšinskih jezikovnih skupnosti v ustanovah in organih EU.

V preteklosti so bila vsa določila Evropske unije, ki se nanašajo na jezike manjšin in manjšinske jezikovne (pa tudi etnične) skupnosti, samo priporočila, ki ne obvezujejo držav članic, saj velja, da je urejanje odnosov med večinskimi in manjšinskimi skupnostmi – posebej, kadar gre za področje izobraževanja in kulturne avtonomije – predmet nacionalne zakonodaje. Lizbonska pogodba in z njo uveljavljena Listina o temeljnih pravicah je uvedla pravno osnovo tudi za varstvo manjšin.

Slovenski primer dobre prakse

- **ime projekta:** Bošnjaki med nami – usposabljanje za sožitje kultur
- **izvajalec:** Kulturno-izobraževalni zavod Averroes, Ljubljana, 2008–2009
- **cilj projekta:** spodbuditev profesionalizacije in dvig ravni t.i. etičnih dejavnosti, z izmenjavo filozofske misli, prevodne proze in poezije ter zavedanja kulturnih razlik in podobnosti med slovensko in bošnjaško kulturo
- **opis projekta:** organizacija in izvedba letnega festivala Bošnjakov, spremljajoče dejavnosti so okrogle mize, predavanja, predvajanje filmov, izmenjave pesnikov in pisateljev obeh kultur ter druge manjše glasbene prireditve

Razporeditev manjšin po državah EU*

Avstrija	40.000 Slovencev, Hrvatov (26.000), Madžarov (20.000), Čehov (6.000), Čehov (9.000), Romov (5.000), Slovakov (1.000).
Belgija	Poleg dominantnih dveh skupin (Flamcev in Valoncev) je v Ardenih kompaktno naseljena in varovana nemška skupnost (66.000) ter manjša skupina Lecenburžanov (22.000).
Bolgarija	Turki (800.000), Romi (313.000), Pomaki (280.000), Makedonci (188.000), ki jih država ne priznava, Armenci (13.000), Vlasi (5.000), Tatari (5.000), Judje (4.000), Albanci (2.000), Gagauzi (2.000).
Ciper	Manjšine niso posebej opredeljene.
Češka	Ob zadnjih dveh popisih se je za Moravce opredelilo 1.350.000 ljudi. Številne skupnosti Slovakov (315.000), Poljakov (60.000), Nemcev (48.000), Madžarov (32.000), Romov (19.000), Rutenijcev (10.000), Rusov (5.000) in Grkov (3.000).
Danska	Nemci (20.000); Feri na Ferskih otokih.
Estonija	Rusi (474.000), Ukrajinci (48.000), Belorusi (28.000), Finci (17.000), Tatari (4.000), Letonci (3.000), Judje (3.000), Poljaki (3.000), Litvanci (2.000).
Finska	300.000 Švedov (ki jih ne štejejo za manjšino), Romi (7.000), Sami (6.000).
Francija	Najštevilčnejši so Oksitanci (5.800.000) in Alzačani (Nemci) (1.400.000), Lotaringijci (Nemci, 200.000), Bretonci (400.000), Korzičani (125.000), Katalonci (150.000), Flamci (100.000) in Baski (80.000). Francija teh narodov ne prizna in jih šteje le za regionalne jezike.
Grčija	Ne priznava manjšin: Turki (59.000), Pomaki (39.000), Makedonci (40.000 – nekatere ocene so precej višje), Vlasi (40.000), Armenci (30.000), Albanci (23.000) in Romi (2.000).
Irska	Irsko-gaelik (400.000) skupina.
Italija	Največ je Sardov (1.300.000), ki so romanskega porekla; Furlani (530.000) in Ladini (57.000) so Retoromani, nemško govoreči Južni Tirolci (300.000), Oksitanci (180.000), Romi in Sinti (130.000), Albanci (98.000), Slovenci (80.000), nekaj tisoč je moliških Hrvatov. Pomembno skupnost tvorijo tudi Frankofoni v dolini Aoste (112.000).

Latvija	Rusi (905.000), Belorusi (119.000), Ukrajinci (92.000), Poljaki (60.000), Judje (23.000), Romi (7.000), Estonci (3.000), Nemci (3.000).
Litva	Rusi (344.000), Poljaki (258.000), Belorusi (63.000), Ukrajinci (44.000), Judje (12.000), Tatari (5.000), Romi (3.000), Nemci (2.000).
Madžarska	Romi (600.000), Nemci (200.000), Slovaki (100.000), Hrvati (80.000), Romuni (25.000), Srbi (8.000), Poljaki (10.000), Armenci (10.000), Rutenijci (6.000), Slovenci (5.000), Grki (4.000), Bolgari (3.000) in Ukrajinci (2.000).
Nemčija	Okrog 60.000 Sorbov, 50.000 Dancev, 30.000 Romov in Sintov ter 13.000 Frizov.
Nizozemska	Poleg številčne skupnosti Frizijcev (450.000) živijo v državi še Romi (40.000) in Judje (30.000). Čeprav Frizijci nimajo formalno nobenega varstva, je skrb zanje zelo solidna.
Poljska	Do 400.000 Nemcev, 300.000 Ukrajincev, 250.000 Belorusov, poleg tega tudi skupine Romov (50.000), Litovcev (25.000), Slovakov (21.000), Judov (15.000), Armencev (15.000), Rusov (5.000), Grkov (4.000), Kašubov (5.000), Tatarov (3.000), Karaimov (1.000).
Portugalska	Kot jezikovni skupnosti so opredeljene skupnosti Mirandov (40.000) in Baranquenho (2.000), poleg tega okrog 100.000 Romov.
Romunija	Madžari (1.620.000), Romi (1.500.000), Vlasi (250.000), Nemci (200.000), Ukrajinci (67.000), Rusi (39.000), Turki (30.000), Srbi (29.000), Tatari (25.000), Slovaki (21.000) in Bolgari (10.000).
Slovaška	Največ je Madžarov (569.000), Romov (90.000), Čehov (58.000), Rutenijcev (17.000), Ukrajincev (14.000), Nemcev (5.000), Poljakov (3.000).
Slovenija	10.000 Romov, 9.000 Madžarov, 3.000 Italijanov.
Španija	Poleg največje skupine Kataloncev (4.500.000) še skupine Baskov (2.000.000), Valencijcev (2.000.000), Galicijcev (1.540.000) in 4.000 Oksitancev, 500.000 Romov.
Švedska	Finci (225.000), Sami (Laponci 25.000).
Velika Britanija	Valižani (Kimrijci) (297.000), Irci (140.000), Škoti (63.000), Kornvalčani (1.000), prebivalci otoka Man (1.000).

*upoštevane so samo tradicionalne manjšinske skupnosti

Evropsko leto medkulturnega dialoga 2008

Različna predsedstva Svetu EU so posebno pozornost posvetila spodbujanju medkulturnega dialoga, da bi spodbudili medsebojno razumevanje med ljudmi iz različnih okolij in kultur, še posebej pa spodbujanju multikulturalizma in povezovanja v okviru ukrepov EU na področju izobraževanja ter večjezičnosti pri spodbujanju multikulturalnega razumevanja in komuniciranja. Tako je bilo leto 2008 razglašeno za leto medkulturnega dialoga, v sklopu katerega je bilo porabljenih deset milijonov evrov za promocijo in spoštovanje kulturne raznolikosti ter za prireditve in pobude s ciljem spodbujati medkulturni dialog. V povezavi z medkulturnim dialogom so se začele ali načrtovale pomembne pobude, na primer na področjih kulture, vseživljenjskega učenja, mladih, državljanstva, boja proti diskriminaciji in socialni izključenosti, boja proti rasizmu in ksenofobiji, azilske politike in integracije priseljencev, politike avdiovizualnih sredstev in raziskav.

Evropski združevalni procesi so z odpiranjem meja in načrtno povečanim čezmejnim sodelovanjem dali manjšinam nekatere povsem nove stvarne priložnosti. Pripadniki manjšin so večinoma dvojezični in poznajo pravni ter ekonomski sistem, navade, mentaliteto in različne posebnosti obeh držav, zaradi česar lažje vzpostavijo stike na obeh straneh meje.

Po izkušnjah lahko izpostavimo naslednje funkcije manjšin v obmejnem prostoru:

- so pobudnice in nosilke čezmejne kulturne izmenjave,
- lahko nastopajo kot blažilci meddržavnih odnosov,
- imajo večje uspehe v trgovskih dejavnostih (zaradi dvojezičnosti in dvokulturnosti),
- spodbujajo čezmejno delovno sodelovanje in izmenjavo izkušenj,
- so nosilke gospodarske propagande in delajo v okviru različnih predstavništev,
- imajo pomembno vlogo pri prevajalskih službah in na splošno pri sporazumevanju,
- so organizatorji srečanj in prireditev,

- pripravljajo čezmejne stike na ravni zahtevnejših odnosov, posebej na področju storitev (bančništvo, zavarovalništvo, pravne zadeve),
- so pobudniki, nosilci, ocenjevalci in tudi porabniki čezmejnih programov ter projektov.

Akcija „Za različnost. Proti diskriminaciji“

Evropska komisija z akcijo „Za različnost. Proti diskriminaciji“ obvešča in ozavešča državljane EU o predpisih v zvezi z enakopravnostjo in o prednostih, ki jih delovnemu okolju in družbi na splošno prinaša kulturna različnost zaposlenih oziroma prebivalcev. Enakost med spoloma na delovnem mestu po mnenju Evropske komisije omogoča gospodarsko rast, zaposljivost in socialno kohezijo. Čeprav neenakost še vedno obstaja, je v EU opazen viden napredek pri enakih možnostih za zaposlitev žensk. Poleg zakonov v zvezi z enakim obravnavanjem žensk in moških se od leta 2000 uporablja tudi protidiskriminacijska zakonodaja EU, ki vsem, ki živijo in delajo v Evropski uniji, zagotavlja minimalne pravice do enakega obravnavanja in zaščite. Po teh zakonih ima oseba pravico do enakega obravnavanja ne glede na rasno ali narodnostno pripadnost; vero in prepričanja; invalidnost; spolno usmerjenost; starost. Načelo enakega obravnavanja se po teh zakonih uporablja za številne vidike vsakdanjega življenja, od delovnega mesta do izobraževanja, zdravstva ter dostopa do blaga in storitev.

5.2. Moje življenje v Evropski uniji

Kot smo že nakazali v poglavju o politikah Evropske unije (3. poglavje), institucije Evropske unije s svojim odločitvami vplivajo na življenje slehernega državljanca Evropske unije, tudi slovenskega.

5.2.1. Državljanstvo Evropske unije

Ključni pojmi • državljanstvo EU

Slovenski državljani so 1. maja 2004 postali državljani EU. Evropsko državljanstvo, ki slovenskega ne nadomešča, temveč dopolnjuje, prinaša državljanom Slovenije nove pravice.

a) Pravica do prostega gibanja na ozemlju EU

Kot državljani EU imajo slovenski državljani pravico vstopiti v katero koli državo EU brez posebnih formalnosti. Potrebujejo le veljaven potni list ali osebno izkaznico. Pri tem lahko policist preveri veljavnost identifikacijskih dokumentov, vendar nas ne sme spraševati o namenu in trajanju našega potovanja. Pravica do potovanja se lahko omeji le zaradi javnega reda, javne varnosti ali javnega zdravja.

b) Pravica do prebivanja na ozemlju držav članic

Kot državljani EU lahko slovenski državljani prebivajo in se naselijo v kateri koli državi EU. Za obdobja, krajša od 3 mesecev, potrebujejo državljani EU le veljavno osebno izkaznico ali potni list. Za obdobja bivanja, daljša od 3 mesecev, se pravico do prebivanja dokazuje s potrdilom o prijavi. Po petih letih neprekinjenega in zakonitega bivanja v državi članici gostiteljici imajo državljani EU pravico do stalnega prebivališča; v nekaterih primerih lahko državljani EU pridobijo pravico do stalnega prebivališča tudi pred iztekom nepretrgane dobe petih let prebivanja.

c) Pravica voliti in biti izvoljen za poslanca na volitvah v Evropski parlament
ter voliti in biti izvoljen na lokalnih volitvah v državi stalnega prebivališča, če-tudi slovenski državljani niso državljani dotične države članice EU.

č) Pravica do celovite diplomatske in konzularne zaščite na veleposlaništvu ali konzulatu katere koli druge države članice EU

V primeru bolezni, težje nesreče ali smrti, zapora, pripora ali napada ter za pomoč pri urejanju statusnih zadev posameznika, na primer izdaji potnega lista za vrnitev ...

d) Pravica nasloviti peticijo na Evropski parlament o zadevi, ki je povezana z EU in slovenskega državljana neposredno zadeva

Peticijo obravnava odbor za peticije Evropskega parlamenta, ki sicer nima pooblastila, s katerim bi lahko neposredno rešil zadevo, vendar lahko kljub temu izvaja pritisk na vpletene.

e) Pravica obrniti se na varuha človekovih pravic

V primeru spora med državljanom in institucijo EU oziroma če državljan meni, da je prišlo do nepravilnosti v upravnem postopku ali do opustitve dejanj.

f) Pravica pritožiti se Evropski komisiji zaradi domnevne kršitve zakonodaje EU v državi članici

Vsakdo lahko vloži pritožbo pri Evropski komisiji zaradi (zakonodajnega ali upravnega) ukrepa ali prakse države članice, če meni, da krši neko določbo ali načelo prava EU. Ni potrebno pojasniti razlogov za vložitev pritožbe; prav tako ni potrebno dokazati, da vlagatelja navedena kršitev neposredno zadeva. Vendar se mora pritožba nanašati na kršitev prava EU v državi članici, drugače ni sprejemljiva. Komisija pritožbo državljana obravnava in lahko od zadevne države zahteva, da spremeni svojo zakonodajo.

Ste mnenja, da je kršena vaša pravica do nastanitve in zaposlitve v drugi državi članici ali pravica do priznanja vaših poklicnih kvalifikacij ali pa ste opazili nepravilnosti pri delovanju notranjega trga v EU, mogoče tudi na področju varstva potrošnikov, potem lahko predložite **peticijo Evropskemu parlamentu.**

Vložite jo lahko, če ste državljan EU, imate stalno prebivališče v državi članici EU ter ste uslužbenec podjetja, član organizacije ali združenja (fizična ali pravna oseba) s sedežem v državi članici EU.

Sestavljena mora biti v enem izmed uradnih jezikov EU. Peticijo lahko vložite v elektronski obliki ali po pošti na naslov:

European Parliament
The President of the European Parliament
Rue Wiertz
B-1047 BRUSSELS

Prejete peticije so nato posredovane Odboru za peticije, ki je pristojen za njihovo obravnavo ter pripravo priporočil in sklepov za vsako peticijo.

O poteku nadaljnje obravnave peticije vas bo obveščal Odbor za peticije po pošti.

5.2.2. Študij in delo

Ključni pojmi • prost pretok ljudi • Bolonjska deklaracija

Prost pretok oseb je poleg prostega pretoka blaga, kapitala in storitev ena temeljnih svoboščin notranjega trga EU. Pravica do prostega gibanja znotraj EU zadeva vse državljane EU ter njihove družinske člane (ne glede na državljanstvo), torej delavce, študente, upokoјence ...

Slovenski državljani imajo tako prost dostop do trga dela in lahko pod enakopravnimi pogoji kandidirajo za prosta delovna mesta v državah članicah Evropske unije, ki so se pridružile Uniji s 1. majem 2004 (Ciper, Češka, Estonija, Latvija, Litva, Madžarska, Malta, Poljska in Slovaška), med drugimi članicami Evropske unije pa v Grčiji, Islandiji, Italiji, Franciji, Španiji, Veliki Britaniji, Luksemburgu, na Finskem, Nizozemskem, Irskem, Portugalskem in Švedskem. Od začetka leta 2007, ko sta se EU pridružili, pa tudi v Romuniji in Bolgariji. Za zaposlitev v omenjenih državah slovenski državljani ne potrebujejo delovnega dovoljenja.

„Stare“ države članice EU pred letom 2004, z izjemo Velike Britanije, Irske in Švedske, so si zagotovile možnost uvedbe prehodnega obdobja za prost pretok delovne sile „novih“ držav članic, tj. držav članic, ki so se EU priključile po letu 2004. Sedemletno prehodno obdobje se bo sprostilo leta 2011 (večina „starih“ dr-

žav članic je trg dejansko že odprla, izjema sta Nemčija in Avstrija), nakar se lahko tudi slovenski državljani zaposlijo v katerikoli državi članici EU.

Slovenskim državljanom je namenjeno določeno število delovnih mest v institucijah EU, ki jih razpisuje Urad za izbiro osebja evropskih skupnosti. Razpisi za delovna mesta so objavljeni na spletnih straneh urada. Za delo v ustanovah in misijah EU je treba opraviti poseben preizkus znanja.

Slovenski državljani so s članstvom v EU prodobili možnosti za študij v državah članicah, saj se lahko državljani ene države članice EU v drugih državah članicah izobražujejo pod enakimi pogoji kot njeni državljani. To pomeni, da lahko slovenski študentje študirajo na kateri koli univerzi v EU, če izpolnijo vpisne pogoje. Državljanin drugih članic EU pa imajo enake možnosti za študij na slovenskih univerzah, kot jih imajo slovenski.

Slovenski študenti v drugih državah članicah plačujejo enako šolnino, kot jo plačujejo domači študenti. Pogoje za pridobitev štipendij in bivanje v študentskih domovih določa vsaka država ali visokošolska institucija zase.

Za slovenski izobraževalni sistem je pomemben tudi podpis deklaracije o evropskem visokošolskem prostoru v Bolonji junija 1999 (t. i. **Bolonjska deklaracija**). Deklaracija stremi k zmanjševanju razlik med izobraževalnimi sistemi držav podpisnic, in sicer preko akcijskega načrta, ki temelji na spodbujanju mobilnosti in zaposljivosti študentov ter cilju povečanja mednarodne konkurenčnosti evropskega višjega izobraževanja.

S pomočjo deklaracije so države podpisnice do leta 2010 dosegle naslednje rezultate:

- sprejem skupnega okvirja primerljivih ocen (tudi preko t. i. dodatka k diplomam);
- vpeljava tako dodiplomskega kot podiplomskega študija v vseh državah podpisnicah (pri čemer prvi ne sme biti krajši od treh let);
- uvedba kreditnega načina študija (ECTS – European Credit Transfer System), ki bi pokrival tudi vseživljenjsko izobraževanje;
- evropsko zagotovilo kakovosti študija;
- odstranitev vseh ovir mobilnosti študentov in učiteljev.

Čeprav je zdravstveno varstvo pomemben element v Evropski uniji, pa ostaja zdravstvena politika domena držav članic.

5.2.3. Zdravstveno varstvo

Ključni pojmi • evropska kartica zdravstvenega zavarovanja • portal Zdravje-EU

Evropskim državljanom je zagotovljeno, da bodo zdravniške oskrbe deležni v kateri koli državi članici. Vzajemno priznavanje pravic socialne varnosti zagotavlja, da je zdravstvena oskrba lažje dostopna vsakomur, ki zboli v drugi državi članici ter tudi v nekaterih drugih evropskih državah.

Zdravstveno zavarovane osebe iz Slovenije, ki potujejo v države članice EU, Islandijo, Liechtenstein, Švico, Hrvaško, Makedonijo in na Norveško, lahko zdravstvene storitve uveljavljajo z **evropsko kartico zdravstvenega zavarovanja**. Kartica vsem državljanom EU zagotavlja enak dostop do nujnih zdravstvenih storitev v javnem zdravstvenem sektorju (npr. pri zdravnikih, v lekarnah, bolnišnicah ali zdravstvenih domovih), kot ga imajo državljani države, kjer začasno bivajo. Če državljan zdravniško oskrbo prejme v državi, v kateri je treba zdravstvene storitve plačati, se mu

V sklopu institucij EU, medinstitucionalnih organov, agencij in drugih decentraliziranih telesih EU je bilo sredi leta 2007 zaposlenih 409 slovenskih državljanov.

Oseba, ki je vključena v obvezno zdravstveno zavarovanje, lahko naroči evropsko kartico ali konvencijsko potrdilo (listina, s katero zavarovana oseba uveljavlja nujne zdravstvene storitve v Bosni in Hercegovini) na naslednje načine:

- preko interneta,
- preko mobilnega telefona s SMS sporočilom,
- na samopostrežnem terminalu, kjer se potrjuje kartica zdravstvenega zavarovanja,
- neposredno pri kateri koli območni enoti ali izpostavi ZZS.

Evropsko kartico je potrebno naročiti vsaj štiri delovne dni pred odhodom v tujino. Enako velja za konvencijsko potrdilo, če se ga naroča preko interneta, mobilnega telefona ali samopostrežnega terminala. Če pa že imate evropsko kartico, potem lahko novo naročite največ 15 dni pred iztekom veljavne kartice.

V Sloveniji je ob koncu leta 2008 kartico uporabljalo 27,7 % državljanov (560.642). V evropskem merilu evropsko kartico zdravstvenega zavarovanja uporablja 180 milijonov Evropejcev oziroma 35 % državljanov evropskih držav, v katerih je kartica v veljavi.

stroške povrne takoj ali po vrnitvi v domovino. Osnovni namen kartice je zagotoviti državljanu vso potrebno zdravniško oskrbo, da lahko bivanje v državi nadaljuje.

Čeprav je zdravstveno varstvo pomemben element v Evropski uniji, pa ostaja zdravstvena politika domena držav članic. **Portal Zdravje-EU** (uradni javni zdravstveni portal Evropske unije, za informacije je odgovorna Evropska komisija) ponuja različne informacije in podatke o zdravstvenih vprašanjih in dejavnostih na evropski in mednarodni ravni. Glavni cilj tega portala je evropskim državljanom omogočiti enostaven dostop do celovitih informacij o javno zdravstvenih pobudah in programih na ravni EU. Portal želi tudi izpolnjevati cilje EU na področju javnega zdravja, pozitivno vplivati na obnašanje ljudi in pospeševati javno zdravje v 27 državah članicah EU. Portal je namenjen vsem, ki želijo biti obveščeni o zadevah, ki vplivajo na njihovo zdravje, in vsem, ki želijo biti seznanjeni s politikami in z odločitvami, sprejetimi na evropski, nacionalni in mednarodni ravni. Portal je tudi pomemben vir informacij za zdravstvene delavce, uprave, oblikovalce politik in interesne skupine. Dostopen je vsakomur, saj upošteva mednarodno priznana pravila o dostopnosti. Strokovnjakom omogoča tudi dostop do statističnih podatkovnih zbirk, ki so pomembne za javno zdravje.

EU je uvedla tudi enotno evropsko številko za klic v sili – 112.

5.2.4. Pravice potrošnikov

Ključni pojmi • Evropska mreža centrov za varstvo potrošnikov

Enotni trg in enotna valuta sta odprla vrata trgovini, naraščata tudi uporaba spleta in elektronskega trgovanja.

Vsi državljani EU so potrošniki in Evropska unija si močno prizadeva za zaščito njihovega zdravja, varnosti in gospodarske blaginje. Skrbi za uveljavitev njihovih pravic do obveščenosti in izobraževanja, pomaga zaščititi njihove interese ter spodbuja samopomoč potrošnikov z ustanavljanjem organizacij potrošnikov.

V zadnjih letih je EU potrošnikom zagotovila **visoko stopnjo varstva** na mnogih področjih:

- Z direktivo o splošni varnosti proizvodov, sprejeto leta 1992, je EU uvedla posamezne zaščitne ukrepe za igrače, osebno zaščitno opremo, električne aparate, kozmetiko, zdravila, stroje in plovila za rekreacijo.
- Popravljen direktiva, ki je začela veljati januarja 2002, je postavila nova in strožja pravila, ki uvajajo varnostne zahteve za potrošniške izdelke (kot so oprema za šport in igrišča, otroški artikli, plinski aparati in večina gospodinj-skih izdelkov, denimo tekstilije in pohištvo) ter usklajene standarde EU glede varstva in zdravja potrošnikov.
- Nova direktiva, sprejeta leta 2005, ki predvideva prepoved nepoštenih trgovinskih praks po vsej EU, je uveljavila enako zaščito potrošnikov pred grobimi poslovnimi praksami in malopridnimi trgovci ne glede na to, kje bodo kupovali – v trgovini čez cesto ali pa na spletni strani v drugi državi EU.

Vendar zakonodaja ni edini način regulacije, tu so še koregulacija med organizacijami potrošnikov in podjetji ter izmenjava dobrih praks.

Pomembno vlogo, zlasti v novih državah članicah, imajo tudi močne organizacije potrošnikov, ki poznajo pravice posameznikov in jih tudi uveljavljajo v praksi. Evropska komisija je ustanovila **Evropsko mrežo centrov za varstvo potrošnikov**, ki se ukvarja s pritožbami potrošnikov in ima centre v vsaki državi članici. Posamezniki tu najdejo informacije in podporo, kadar se želijo pritožiti. Podobno vlogo ima pri čezmejnih pritožbah glede finančnih storitev mreža FIN-NET.

Če ima **potrošnik razloge za pritožbo**, lahko povsod v EU uveljavlja naslednje pravice in odgovornosti:

- če izdelek, ki ga je kupil, ni enakega videza ali ne deluje tako, kot je bilo oglaševano, oziroma s njim ni zadovoljen, ga ima pravico zamenjati brez dodatnih stroškov ali, če se izdelek ne zamenja v sprejemljivem roku, zahtevati povrnitev denarja;
- če kupi blago, ki se izkaže za pokvarjeno, mu morajo proizvajalci dati nadomestilo za morebitno telesno poškodbo oziroma škodo na njegovi lastnini;
- če od trgovca izdelke oziroma storitve kupi po pošti, telefonu, faksu ali internetu, ima glede garancij enake pravice, kot če bi jih kupil v trgovini.

Ko potrošnik **vzame kredit**, mu kjer koli v EU pripadajo določene osnovne pravice.

Evropska zakonodaja posojilodajalcem nalaga nekatere obveznosti v zvezi s pogoji kredita (npr. pravico do predčasnega odplačila) in z informacijami, do katerih ima potrošnik pravico.

Z majem 2010, po prenosu nove direktive o potrošniškem kreditu v nacionalno zakonodajo, imajo potrošniki več pravic:

- Posojilodajalci bodo morali potrošnikom pred podpisom pogodbe pravočasno zagotoviti izčrpne informacije o kreditu. Te informacije bodo morale biti v standardizirani obliki (t. i. standardne informacije o evropskem potrošniškem kreditu) in bodo zajemale letni odstotek obresti, tj. številko, ki bo izražala strošek kredita.
- Posojilodajalec bo moral v pogodbi navesti pomembne informacije za potrošnika.
- Če si bo potrošnik premislil, bo imel v 14 dneh po podpisu pogodbe pravico do prekinitve kreditne pogodbe brez navedbe razloga.
- Potrošniki bodo lahko posojilo odplačali predčasno, toda posojilodajalec bo lahko v tem primeru zahteval pravično in objektivno utemeljeno nadomestilo.

EU spodbuja **proizvodnjo kakovostnih in mednarodno konkurenčnih živil** s finančno podporo inovacijam v kmetijstvu in predelavi hrane ter uporabi prostovoljnih oznak kakovosti.

Te vključujejo oznake za živila iz določenega območja EU, ki uporabljajo priznano tehnologijo, za znano hrano z jasno geografsko povezanostjo z določenim delom EU, za hrano iz tradicionalnih sestavin ali hrano, pridelano s tradicionalnimi metodami, in ekološko pridelano hrano. EU nima le pravil za opredelitev ekološko pridelane hrane, temveč postavlja kriterije za ekološko pridelavo hrane. Ker se potrošniki vedno bolj zanimajo za ekološko pridelano hrano, spodbuja EU to vrsto kmetijstva tudi z akcijskim načrtom za ekološko pridelano hrano in kmetovanje.

Predpisi EU državljanom EU **pri potovanju z letalom** zagotavljajo določene pravice v zvezi z informacijami, zamudami, odpovedmi, prezasedenostjo letal in poškodovano prtljago. Ti predpisi veljajo tudi, kadar so težave s poletom posledica izrednih razmer.

- Te pravice veljajo za redne polete znotraj posamezne države EU in za čarter-ske polete z odhodom ali prihodom na letališče v EU. Pri poletih v EU iz tretjih držav veljajo te pravice samo za letalske prevoznike iz EU.

- Če se državljan pravočasno prijavi na let, vendar pride do večje zamude, mu mora letalski prevoznik nuditi obroke in pijačo, po potrebi namestitve v hotelu in mu nuditi komunikacijska sredstva. Letalski prevoznik mu mora predati tudi pisno izjavo o njegovih pravicah.
- Če zamuda znaša pet ur ali več in se državljan odloči, da ne bo poletel s tem letalom, mu mora letalski prevoznik povrniti denar za njegovo vozovnico.

Zaradi tehničnega standarda GSM, ki ga je uvedla EU, lahko državljani svoj **mobilni telefon uporabljajo povsod po Evropi** in tudi v mnogih drugih delih sveta. EU je z uredbo o gostovanju, ki določa najvišje cene mednarodnih klicev iz tujine (evrotarifa), uporabnikom mobilnih telefonov v tujini pomagala prihraniti približno 60 % stroškov. Odhodni klici med gostovanjem se po prvih 30 sekundah obračunajo na sekundo, prejeti klici pa se obračunajo na sekundo od prve sekunde dalje. Precej se je znižala tudi cena pošiljanja kratkih sporočil (SMS) v tujini, ki leta 2010 stane največ 11 centov (brez DDV). Uporabniki ob odhodu v tujino zdaj prejmejo tudi samodejno sporočilo o cenah, ki veljajo za klice, kratka sporočila in prenos podatkov (npr. brskanje po internetu ali prenos filmov) med gostovanjem.

5.2.5. Potovanja

Ključni pojmi • Schengenski sporazum • potni list za hišne živali

Schengenski pravni red (Schengenski sporazum 1985 in Schengenska konvencija 1995) ne zagotavlja le prostega gibanja ljudi brez mejnega nadzora, temveč vzpostavlja vrsto podrobnih tehničnih rešitev in enotnih pravil za zagotavljanje varnosti.

Med drugim zagotavlja tudi oblikovanje enotnih pravil za nadzor skupnih zunanjih meja, skupni vizumski režim, krepi sodelovanje v boju proti terorizmu in organiziranemu kriminalu ter uvaja spremljevalne ukrepe na področju sodelovanja med policijami, carinskimi in pravosodnimi organi. Vzpostavljena je tudi skupna baza podatkov, Schengenski informacijski sistem (SIS), ki skupaj z drugimi ukrepi predstavlja orodje za odpravo nadzora na notranjih mejah EU.

Države članice schengenskega območja:

Avstrija, Belgija, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francija, Grčija, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Madžarska, Malta, Nemčija, Nizozemska, Poljska, Portugalska, Slovaška, Slovenija, Španija, Švedska ter Islandija, Norveška in Švica.

Pravila schengenskega pravnega reda vplivajo neposredno na državljane, kar za deva prosti pretok ljudi, saj predvidevajo:

- odpravo mejnega nadzora na skupnih notranjih mejah;
- skupno zbirko pravil za osebe, ki prehajajo zunanje meje držav članic, vključne v schengensko območje;
- ločevanje oseb, ki potujejo znotraj schengenskega območja, od tistih, ki prihajajo iz držav zunaj schengenskega območja, na letaliških terminalih in, kadar je mogoče, v pristaniščih;
- uskladitev pravil v zvezi s pogoji vstopa v države schengenskega režima in poenotenje pogojev za pridobitev vizuma za kratkoročno prebivanje.

Najbolj opazen vpliv schengenske ureditve na posameznike je, da jim ob prehodu meje med dvema državama članicama schengenskega režima ni treba več pokazati potnega lista. Vendar to ne pomeni, da je glede posedovanja potovalnega ali identifikacijskega dokumenta potovanje znotraj schengenskega območja izenačeno s potovanjem znotraj posamezne države članice. O tem, ali mora oseba imeti s seboj tak dokument ali ne, je določeno v zakonodaji posamezne države članice.

Ko državljani potujejo po državah EU, lahko vzamejo s seboj tudi svojega hišnega ljubljence. Večina držav EU je že uskladila zakonodajo za mačke, pse in bele dihurje, zagotoviti je potrebno le, da ima potujoča žival:

- veljavno potrdilo o cepljenju proti steklini;
- elektronski transponder (mikročip) oziroma čitljivo vtetovirano oznako;
- **potni list za hišne živali**, ki ga izda veterinar.

Za druge živali, razen mačk, psov in belih dihurjev, veljajo zakoni posameznih držav EU.

Ko državljani EU potujejo po EU z avtomobilom, morajo imeti pri sebi veljavno vozniško dovoljenje, ki ga izda ena od držav članic EU; le-to velja na vsem ozemlju EU.

- V nekaterih državah morajo imeti vozniki poleg vozniškega dovoljenja pri sebi tudi veljaven dokument o registraciji vozila.
- Avtomobilska zavarovalna polica povsod v EU zagotavlja tudi minimalno kritje zavarovanja (zavarovanje avtomobilske odgovornosti), ki ga zahteva zakonodaja. To velja tudi za Islandijo, Norveško in Švico.
- Pri potovanju po EU zelena karta ni obvezna, vendar pa velja kot mednarodno priznan dokaz zavarovanja in ob nesreči omogoča lažjo izterjavo odškodninskega zahtevka. Če voznik nima zelene karte, mora imeti pri sebi potrdilo o zavarovanju.
- Zavarovalnica lahko izda evropski obrazec za prijavo nesreče, to je standardni obrazec, ki vozniku ob nesreči v drugi državi olajša prijavo na samem kraju nesreče.

5.2.6. Kultura

Ključni pojmi • Europeana • evropska prestolnica kulture

Jezik, literatura, uprizoritvene in vizualne umetnosti, arhitektura, obrti, kinematografija ter radio in televizija, četudi kot dejavnosti državno ali regionalno omejene, predstavljajo del skupne evropske kulturne dediščine. Cilj Evropske unije na širokem področju kulturnega ustvarjanja je dvojen: ohraniti in podpirati raznolikost ter pomagati, da postane dostopna tudi drugim.

Unija kulturno razsežnost vključuje tudi na mnoga druga področja politik, kot na primer na področje izobraževanja (vključno z učenjem jezikov), znanstvenega raziskovanja, podpore novim tehnologijam in informacijski družbi ter družbenega in regionalnega razvoja. EU kulturnikom držav članic omogoča sodelovanje v programih za spodbujanje umetniške in kulturne ustvarjalnosti v Evropi, ki pokrivajo področja od literature do kulturne dediščine. Obenem skrbi tudi za promocijo jezikov, in sicer s sofinanciranjem prevodov leposlovja in humanistike. Prav kultura je za EU tista podlaga, na kateri se lahko gradi zaupanje med narodi in regijami ter ustvarja trajne čezmejne prijateljske povezave. Programi in akcije EU pa v ničemer ne morejo nadomestiti nacionalne skrbi za kulturo, temveč jih lahko samo bogatijo.

MARIBOR 2012 evropska prestonica kulture

www.maribor2012.info

Od 20. novembra 2008 dalje je vsem uporabnikom svetovnega spleta na voljo **Europeana** – evropska digitalna knjižnica.

Europeana je eden največjih projektov Evropske komisije v sodelovanju z državami članicami, uporabniku pa ponuja digitalizirane zaklade evropske dediščine. Na voljo so knjige, revije, filmi, zemljevidi, slike ter glasbeni posnetki. Zaenkrat je brezplačno dostopnih okoli dva milijona del, po letu 2010 pa naj bi se zbirka digitalnih vsebin povečala na deset milijonov. V Sloveniji bazo podatkov ponuja Narodna in univerzitetna knjižnica.

Nadaljevanje Europeane je Europeana local, ki bo združevala tudi digitalizirano gradivo splošnih knjižnic, regionalnih muzejev in arhivov.

Program „Prestolnice kulture“ želi poudariti različnost in pestrost evropske kulture. Za kulturno prestolnico Evrope izberejo vsako leto eno ali več mest, program Kultura pa jim pomaga tako pri financiranju razstav in dogodkov, ki opozorijo na kulturno dediščino mesta in regije, kot tudi pri financiranju najrazličnejših predstav, koncertov in drugih prireditev, na katerih nastopijo igralci in umetniki iz vse Evrope.

Program se je začel leta 1985 in bi se moral prvotno končati leta 2004, zaradi njegove uspešnosti pa so ga podaljšali. Od leta 1985 je bilo za evropsko prestolnico imenovanih 48 mest. Leta 2010 nosijo naslov kar tri mesta: nemški Essen, madžarski Pécs in turški Istanbul, leta 2012 pa bosta naslov nosila Maribor (s partnerskimi mesti) in Guimarães.

Za nadaljnje informacije priporočamo spodnje spletne strani:

http://ec.europa.eu/education/languages/languages-of-europe/index_sl.htm

Evropska komisija, večjezičnost.

<http://www.coe.si/si/>

Informacijski urad Sveta Evrope v ES, tam najdete dokumente v slovenščini o človekovih pravicah in manjšinah.

<http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/>

Council of Europe (Svet Evrope), pravni vidiki o varstvu nacionalnih manjšin v Evropi (Framework Convention for the Protection of National Minorities, FCNM, v angleškem jeziku).

<http://www.evropa.gov.si/>

Slovenija. Doma v Evropi. Portal z informacijami o življenju v EU: državljanstvu, gospodarstvu, izobraževanju, kulturi, okolju itn.

<http://www.zps.si>

Zveza potrošnikov Slovenije (ZPS), neodvisna, neprofitna, mednarodno priznana nevladna organizacija, ki od leta 1990 dalje varuje in zastopa interese potrošnikov.

<http://ec.europa.eu/youreurope>

Evropska komisija, Tvoja Evropa, portal evropskih in nacionalnih javnih storitev poleg splošnih informacij za državljane Evropske unije podaja tudi informacije za poslovneže.

<http://ec.europa.eu/health-eu/>

Zdravje-EU, Javnozdravstveni portal Evropske unije, ponuja različne informacije in podatke o zdravstvenih vprašanjih in dejavnostih na evropski in mednarodni ravni.

http://ec.europa.eu/citizensrights/front_end/

Evropska komisija, Storitve Kažipot za državljane, javna svetovalna storitev EU, ki jo zagotavljajo pravni strokovnjaki Evropske civilne pobude (ECAS) na podlagi pogodbe z Evropsko komisijo in ponuja državljanom individualno svetovanje o njihovih pravicah na podlagi predpisov EU.

<http://ec.europa.eu/solvit>

Evropska komisija, SOLVIT, je elektronski sistem za reševanje problemov, ki nastanejo zaradi napačne uporabe prava EU s strani organov javne uprave; njegove storitve so brezplačne.

<http://www.dolceta.eu/slovenija>

DOLCETA, spletni projekt, namenjen izobraževanju potrošnikov, vsebuje tudi kotiček za učitelje.

<http://www.enar-eu.org/>

ENAR, European Network Against Racism, mreža evropskih nevladnih organizacij v boju proti rasizmu z informacijami o kampanjah, nacionalnih dejavnostih, tekočih dogodkih in novicah (v treh jezikih).

<http://www.edf-feph.org>

The European Disability Forum (Evropski invalidski forum), z informacijami o enakih možnostih za invalide, o njihovih človekovih pravicah, kampanjah, publikcijah (v dveh jezikih).

<http://www.ecre.org>

ECRE, European Council on Refugees and Exiles (Evropski svet za begunce in izgnance), krovna organizacija, ki se zavzema za varstvo in vključevanje beguncev in prosilcev za azil v Evropi.

<http://www.womenlobby.org/site/hp.asp?langue=EN>

European Women's Lobby (Evropski ženski lobi), portal za mlade ženske, namenjen ozaveščanju in podpori lobiranju (v angleškem jeziku).

<http://www.stop-discrimination.info>

Spletna stran Evropske komisije, Za raznolikost - Proti diskriminaciji, prinaša informacije v boju proti diskriminaciji na podlagi rase in etnične pripadnosti, vere ali prepričanj, invalidnosti, starosti ali spolne usmerjenosti.

<http://eu.d-a-s-h.org/>

D-A-S-H, networking against exclusion (mreža proti rasizmu in izključitvi), platforma za izmenjavo izkušenj, znanja in virov glede boja proti rasizmu in socialni izključenosti (v angleškem jeziku).

V RAZMISLEK

1. Kako Slovenija prispeva k jezikovni in manjšinski raznolikosti EU?
2. Kako predpisi in pravila EU vplivajo na vsakdanje življenje slehernega državljana EU?

5

Živeti v Evropski uniji

Delovni listi

1. Oglej si slike in v oblačke zapiši odgovore na vprašanja.

S katerim dokumentom lahko psi potujejo v druge države?

Kako morajo biti označena živila v trgovini?

Zakaj se spodbuja namestitev naprav za izrabo sončne energije?

2. Dopolni stavek.

Potovanje živali med državami, varstvo potrošnikov, ki ga zagotavlja označevanje živil, ter zahteve

po zeleni energiji urejajo predpisi _____.

3. Evropska unija se še posebej trudi, da bi uredila področje cestnega prometa. S pomočjo slik zapiši, kako.

4. V trgovini lahko na igračah večkrat opaziš znak CE. Kaj pomeni ta znak?

5. V EU se ljudje sporazumevajo v različnih jezikih. Naštej tri jezike v EU:

1. Evropski predpisi veljajo za vse članice Evropske unije, kar opazimo, ko potujemo po članicah Evropske unije. Z družino načrtujete potovanje z avtomobilom po Nemčiji.

- Kateri dokument potrebujete, če vas v Nemčiji na cesti ustavi policaj?

- Kateri dokument potrebujete, če morate v Nemčiji obiskati zdravnika?

- Kako lahko plačate nakup živil v trgovini ali prenočitev v hotelu?

- Kako lahko pridete do gotovine, če jo potrebujete?

- Kateri dokument potrebuje vaš pes?

- S seboj na pot želite vzeti nekaj sendvičev in jogurtov. Ali je vnos omenjenih živil iz Slovenije v Nemčijo dovoljen?

2. Ko potujemo po članicah Evropske unije, se nam lahko zgodi tudi kakšna nesreča.

- Katero brezplačno številko pokličemo, če potrebujemo pomoč reševalcev?

- Kaj lahko naredimo, če so nam v avtomobilu ukradli počitniško opremo?

- Na potovanju imamo vedno s seboj mobilni telefon. Ali ga lahko uporabljamo v vseh državah članicah Evropske unije?

3. V EU veljajo za uradne jezike vsi uradni jeziki držav članic.

- a) Zamisli si zasedanje Evropskega parlamenta. V katerem jeziku govorijo njegovi poslanci?

- b) Zamisli si potovanje v Španijo. V katerem jeziku turisti v tej državi naročajo hrano v restavracijah?

4. Mnogi Evropejci se poleti odpravijo na morje, kjer se radi sončijo. Zaradi predpisov EU o jasnem označevanju izdelkov za zaščito pred soncem zdaj lažje izberemo ustrezno kremo za svoj dopust.
- Pojasni, kakšno zaščito ponuja izbrana krema.
- Faktor **SPF** (izražen do številke 50) označuje stopnjo zaščite pred žarki UVB.
 - Žarki UVA povzročajo staranje kože in vplivajo na imunski sistem. Zato bodo morali izdelki zdaj imeti oznako **UVA**, ki bo dokazovala obvezno zaščito pred žarki UVA in bo določena na podlagi standardizirane metode testiranja.

5. Oglej si posnetek: *What has Europe ever done for us (Kaj je Evropa že kdaj naredila za nas)*, na Eutube: <http://www.youtube.com/watch?v=IFyywfHbj3M>.

a) Navedi tri področja delovanja Evropske unije, ki se omenjajo v posnetku.

- _____
- _____
- _____

b) Navedi tri področja življenja v EU, ki jih urejajo skupni evropski predpisi in jih lahko razbereš v prejšnjih nalogah.

- _____
- _____
- _____

6. V trgovini lahko večkrat opaziš znak CE.

a) Na katerih izdelkih lahko najdeš ta znak?

b) Pojasni, kaj pomeni ta znak?

1. Oglej si posnetek: *What has Europe ever done for us (Kaj je Evropa že kdaj naredila za nas)*, na Eutube: <http://www.youtube.com/watch?v=IFyywfHbj3M>.
Navedi tri področja delovanja Evropske unije, ki se omenjajo v posnetku.

- a) _____
- b) _____
- c) _____

2. Spodnje dosežke Evropske unije, ki vplivajo na tvoje vsakdanje življenje, dopolni s primerom iz svojega življenja.

Cenejši klici v mobilnem omrežju		
Varnejša hrana		
Cenejši letalski poleti		

3. Na trekingu v Keniji se je slovenskemu državljanu zgodila nezgoda. Nahrbtnik z dokumenti in denarjem mu je zdrsnil v prepad. Začasen potni list in nekaj denarja so mu nato preskrbeli na avstrijski ambasadi. Kako lahko pojasniš dejanje avstrijske ambasade?
- a) Avstrijci so naši sosede in so Slovencu radi pomagali.
- b) V Keniji deluje nekaj avstrijskih humanitarnih organizacij.
- c) Vsak evropski državljan lahko zaprosi za pomoč katero koli evropsko predstavništvo.
4. Gregor je napisal kratko razmišljanje o Evropski uniji. S svojim znanjem dopolni njegov sestavek:

O vstopu v Evropsko unijo so odločali tudi moji starši na _____.

Očetu so se končno uresničile sanje, saj njegovo podjetje zdaj lažje posluje. Zakaj?

Starejši brat se je odločil, da ne bo študiral v Ljubljani, pač pa kar v Berlinu, saj so zdaj pogoji za vpis na njihovo univerzo _____ za vse Evropejce. Le ded Miha

in stric Franc nista najbolj zadovoljna. Onadva sta kmeta. Skrbi ju, kakšne

_____ bo za kmete določila EU.

5. V trgovini lahko večkrat opaziš znak CE.
a) Na katerih izdelkih lahko najdeš ta znak?

- b) Pojasni, kaj pomeni ta znak?

6. V trgovini lahko na živilih opaziš posebne etikete.

- a) Kaj mora biti glede na evropske predpise označeno na živilih v trgovini?

- b) Kaj lahko razbereš iz pričujoče etikete?

- c) Kaj je namen evropskega predpisa, ki zahteva označevanje živil v Evropski uniji?

7. Evropski predpisi urejajo tudi področje bančnih storitev in trgovine.

- a) Ali lahko državljan Republike Slovenije odpre bančni račun na banki v drugi državi, članici EU?

- b) Ali lahko državljan Republike Slovenije pridobi posojilo na banki v Avstriji?

- c) Ali lahko državljan EU sklene zavarovanje pri zavarovalnici v Italiji?

- č) Ali lahko državljan Republike Slovenije kupi nov ali rabljen avtomobil v Nemčiji?

1. Opiši tri dogodke iz življenja Evropejcev, ki so v tem času v Evropski uniji najbolj aktualni in se o njih veliko razpravlja. V pomoč ti je lahko spletni naslov <http://www.evropa.gov.si/>

2. Kaj je vstop Slovenije v evroobmočje in schengensko območje pomenil za Slovenijo v vsakdanjem življenju?

3. DISKUSIJA.

Izmenjajte mnenja o naslednji izjavi grafičnega oblikovalca Miljenka Licula, ki jo je dal v oddaji Polnočni klub „Dialog med kulturami“:

„Mislim, da je bogastvo te evropske monete v tem, da se kar naenkrat pri nas v žepu ali na kakšnem pultu srečata dva pesnika, Dante in Prešeren. In to je dimenzija Evrope.“

4. Po začetnem vzhičenju nad svojo novo širšo domovino smo Slovenci kot državljani Evropske unije začeli opazati tudi razlike v vsakdanjem življenju. V dnevnem časopisju poskušaj najti vsaj tri področja vsakdanjega življenja, na katerih se očitno kaže vpliv integracije v Evropsko unijo.

5. Pojasni, zakaj še vedno potrebujemo potni list.

6. Razloži, ali si lahko poiščemo zdravnika v drugih državah članicah EU.

7. Obkroži „D“, če je trditev pravilna, oziroma „N“, če trditev ni pravilna.

1.	Kot slovenski državljan lahko povsod po EU potuješ brez potnega lista.	D	N
2.	Če v Slovenijo uvoziš avto iz Nemčije, moraš plačati carino.	D	N
3.	Proizvajalci in trgovci so morali zaradi uvedbe evra znižati nekatere neupravičeno visoke cene.	D	N
4.	Potovanja iz države v državo evroobmočja so se pocenila.	D	N
5.	Konkurenca na enotnem trgu EU je zvišala kakovost blaga in storitev ter znižala cene.	D	N
6.	Državljeni EU lahko živijo, delajo ali študirajo v kateri koli državi EU.	D	N
7.	Državljeni EU imajo v vseh državah enak dostop do pravnega varstva.	D	N
8.	EU je sprejela predpise, s katerimi poenostavlja reševanje težav glede zakonskih zvez, ločenega življenja, razvez, skrbništva nad otroki in drugih civilnih sporov med državljani različnih držav EU.	D	N

8. Razloži, kako lahko države Evropske unije sodelujejo med seboj na področju gospodarstva.

9. Katera država članica EU ima največ zdravnikov na prebivalca?

- a) Bolgarija
- b) Nizozemska
- c) Avstrija
- č) Grčija

10. Katera država članica EU ima največ osebnih avtomobilov na prebivalca?

- a) Litva
- b) Slovenija
- c) Italija
- č) Luksemburg

11. Koliko časa sme slovenski državljani ostati v drugi državi EU in kakšna dovoljenja potrebuje?
Odgovor na vprašanje dobiš tako, da na prazna mesta pravilno vpišeš naslednje izraze: zdravstveno zavarovanje, dokazilo o zadostnih sredstvih za preživljanje, največ tri mesece, dovoljenje za prebivanje, veljaven potni list.

Državljan Slovenije lahko v tuji državi brez kakršnih koli dovoljenj ostane _____
od vstopa v državo. V tem času potrebuje samo _____ oziroma osebno
izkaznico. Če pa želi ostati dlje kot tri mesece, potrebuje _____, ki si
ga uredi na upravni enoti oziroma za to pristojnem organu v državi, kjer biva. Dovoljenje za prebivanje
se izda, če ima oseba urejeno _____ in
_____. To najlažje dokaže s pogodbo o zaposlitvi.

Več informacij o dovoljenju za prebivanje in dokumentih, ki so potrebni v posamezni državi EU/EGP, najdeš na spletni strani EURES <http://eures.europa.eu>.

12. Kako bi odgovoril/a na naslednje vprašanje:

Sem Grk in živim v ZDA. Ali lahko zaprosim za izdajo potnega lista EU?

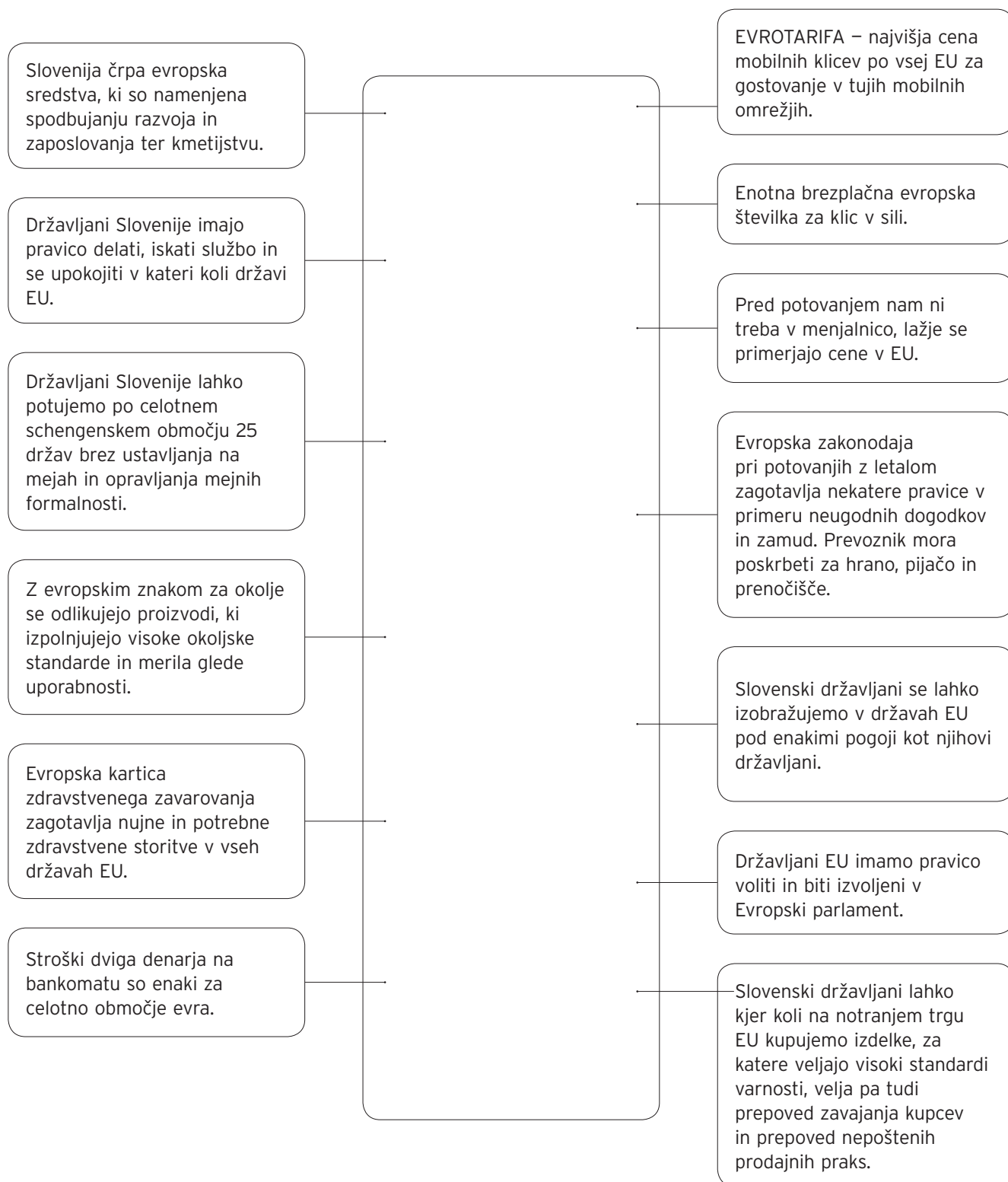
13. EU ima pestro podobo. Njeni prebivalci govorijo številne jezike in pripadajo različnim narodom.

a) Koliko uradnih jezikov je v Evropski uniji? Naštej jih najmanj pet.

b) Poleg uradnih jezikov imamo v EU tudi delovne jezike. Pojasni pojem delovni jezik?

c) Koliko delovnih jezikov obstaja v EU?

14. Ugotovi, kaj je skupno vsem izjavam, in to vpiši v prazni pravokotnik na sredini.

1. Napiši tri dogodke iz življenja Evropejcev, ki so v tem času v Evropski uniji najbolj aktualni in se o njih veliko razpravlja. V pomoč ti je lahko spletni naslov <http://www.evropa.gov.si/>

2. Izdelajte časopis o Evropski uniji. Upoštevajte ustaljene rubrike, ki jih ima dnevno časopisje. Dodajte tudi slikovno gradivo, karikature in podobno. Pri tem upoštevajte, da so standardne vsebine dogajanje v EU, dogajanje v svetu v povezavi z EU, iz naših krajev, gospodarstvo, kultura, šport, razvedrilo.

3. Razmisli o tem, kako ti lahko Evropska unija koristi.

4. Opiši, kako si predstavljaš povprečnega Evropejca.

V knjigi „Keiner ist so toll wie wir“ (Nihče ni tako super, kot smo mi) avtorja Markus Huber in Robert Treichler pravita: *Popoln Evropejec naj bi rad potoval v Italijo, tako kot Albanci, imel dva voditelja države, tako kot prebivalci Andore, živel v kulturno mešanem območju, tako kot prebivalci Bosne, bil strasten mornar, tako kot so Islandci, uspešno zmanjševal davke, tako kot Monačani, znal splesti pulover, tako kot Norvežani, bil vzdržljiv pivec, tako kot Rusi, in živel strastno nevtraln, tako kot Švicarji.*

5. Za razumevanje gmotne življenjske ravni v posamezni državi Evropske unije moramo izračunati skupno vrednost vsega, kar država proizvede v enem letu. To se imenuje bruto domači proizvod (BDP). Ta znesek delimo s številom prebivalcev te države in dobimo podatek, koliko znaša dohodek na prebivalca. Od države do države je različno, kaj si lahko posameznik za enako količino denarja kupi, saj dobrine različno stanejo. Na svetovnem spletu poišči podatke o cenah po različnih državah in jih med seboj primerjaj. Dobljene rezultate tudi komentiraj.

KAJ?	KJE?	KOLIKŠNA JE CENA?
najemnina za stanovanje (1 mesec)	Nemčija	
	Španija	
	Grčija	
	Slovenija	
kruh (1 kg)	Nemčija	
	Španija	
	Grčija	
	Slovenija	
bencin (1 l)	Nemčija	
	Španija	
	Grčija	
	Slovenija	

6. V življenju imamo različne vloge. Razmisli, kakšna je vloga mladih v Evropski uniji. Kakšno vlogo imaš ti v Evropski uniji? O odgovorih razpravljajte v razredu.

7. Razloži, ali si lahko poiščemo zdravnika v drugih državah članicah EU.

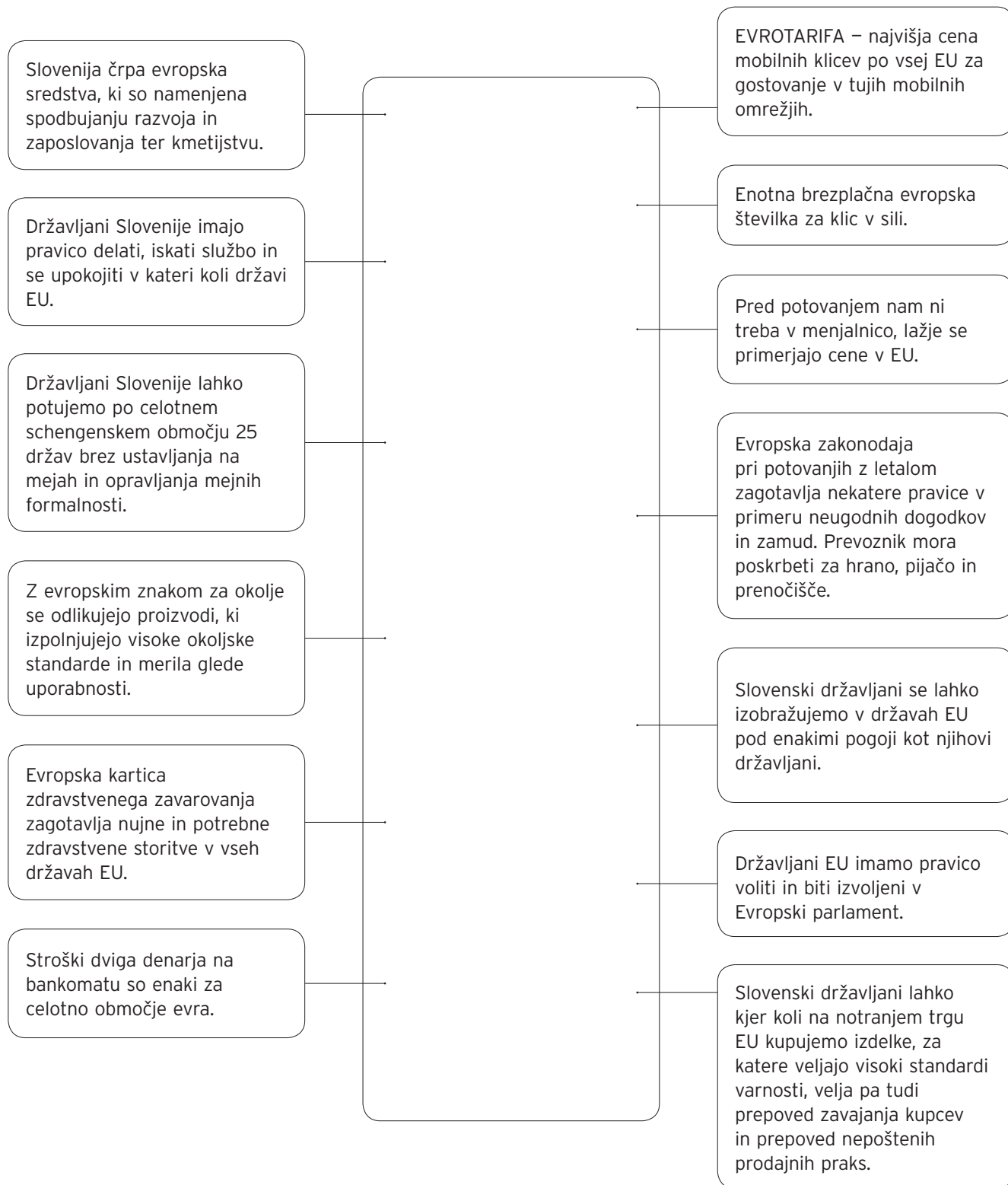
8. Katera država članica EU ima največ zdravnikov na prebivalca?
- a) Bolgarija b) Nizozemska c) Avstrija č) Grčija
9. Katera država članica EU ima največ osebnih avtomobilov na prebivalca?
- a) Litva b) Slovenija c) Italija č) Luksemburg
10. Obkroži „D“, če je trditev pravilna, oziroma „N“, če trditev ni pravilna.

1.	Slovenska podjetja lahko svoje izdelke proizvajajo in tržijo po načelih svobodne konkurence kjer koli na območju EU.	D	N
2.	Slovenskim podjetjem ni treba opravljati carinskih formalnosti pri prometu blaga med Slovenijo in EU.	D	N
3.	Za izvoz in uvoz iz držav nečlanic EU se namesto nacionalnega carinskega zakona uporabljajo skupna pravila EU.	D	N
4.	Slovenska podjetja imajo pravico do ustanavljanja hčerinskih družb ali podružnic kjer koli v EU in pravico do neomejenega prenosa kapitala v te podružnice.	D	N
5.	Slovenska podjetja se na notranjem trgu Unije soočajo z močnejšo konkurenco.	D	N
6.	Mala in srednja podjetja imajo odprto pot do sredstev iz strukturnih skladov in drugih finančnih virov ter programov EU, ki ponujajo sofinanciranje, posojila, poročstvo in kapitalsko financiranje ter so posebej namenjeni spodbujanju razvoja malega gospodarstva in obrti.	D	N
7.	Ugodnejši trgovinski sporazumi, ki jih je Slovenija v preteklosti sklenila z nekaterimi državami nekdanje Jugoslavije, so prenehali veljati.	D	N
8.	Prevozniki s sedežem v kateri koli članici EU lahko opravljajo prevoze med članicami EU ter v tranzitu prek teh držav brez dovolilnic, vendar z licenco EU.	D	N
9.	Nepremičninski trg na območju Unije je popolnoma odprt za vse državljane EU.	D	N
10.	Čeprav v EU velja načelo prostega pretoka delavcev, se slovenski državljani ne moremo brez omejitev zaposliti v kateri koli sedanjí državi članici EU.	D	N
11.	Slovenski študentje lahko študirajo na kateri koli univerzi v EU, če izpolnjujejo vpisne pogoje.	D	N

11. Koliko časa sme slovenski državljan ostati v drugi državi EU in kakšna dovoljenja potrebuje?
- Odgovor na vprašanje dobiš tako, da na prazna mesta pravilno vpišeš naslednje izraze: dokazilo o zadostnih sredstvih za preživljanje, največ tri mesece, dovoljenje za prebivanje, zdravstveno zavarovanje, veljaven potni list.

Državljan Slovenije lahko v tuji državi brez kakršnih koli dovoljenj ostane _____ od vstopa v državo. V tem času potrebuje samo _____ oziroma osebno izkaznico. Če pa želi ostati dlje kot tri mesece, potrebuje _____, ki si ga uredi na upravni enoti oziroma za to pristojnem organu v državi, kjer biva. Dovoljenje za prebivanje se izda, če ima oseba urejeno _____ in _____ . To najlažje dokaže s pogodbo o zaposlitvi.

12. Ugotovi, kaj je skupno vsem izjavam, in to vpiši v prazni pravokotnik na sredini.

6

Članice Evropske unije

Sedem ključnih dejstev

1. Ozemlje Evropske unije meri 4,2 milijone km² in je za polovico manjše od ozemlja ZDA, vendar ima EU za 50 % več prebivalstva (leta 2009 je imela že okoli 500 milijonov prebivalcev).
2. Največja država v EU po površini je Francija, ki obsega 544.000 km², druga največja država pa je Španija, ki meri 506.000 km².
3. Največ prebivalcev v EU ima Nemčija; v letu 2010 jih je bilo okoli 82 milijonov.
4. Najvišji bruto domači proizvod (BDP) na prebivalca ima Luksemburg (75.700 EUR v letu 2009), ki je več kot dvakrat višji od povprečja EU (23.600 EUR v letu 2009); najnižji BDP na prebivalca pa imata Romunija (5.800 EUR v letu 2007) in Bolgarija (4.500 EUR v letu 2008).
5. V EU je največ prebivalcev zaposlenih v storitvah (okoli 70 %), veliko manj v industriji (okoli 25 %), najmanj pa v kmetijstvu.
6. V letu 2009 je bila turistično najbolj obiskana pokrajina Katalonija v Španiji, ki je zabeležila preko 7 milijonov turističnih nočitev; sledila ji je francoska Provansa.
7. Statistične podatke o EU zbira in obdeluje Evropski statistični urad – Eurostat, ki ima že okoli 300 milijonov podatkov in so dostopni brezplačno na spletni strani.

Avstrija

(Republik Österreich)

Površina:

83.871 km²

Število prebivalcev:

8.355.000

Gostota poselitve:

99 prebivalcev/km²

BDP:

282,2 milijarde EUR

BDP/prebivalca:

33.776 EUR

Naravni prirastek:

0,2 ‰

Pričakovana življenjska doba:

moški 77,3 let, ženske 82,9 let

Delež mestnega prebivalstva:

67 %

Nacionalna sestava prebivalstva:

89,6 % Avstrijcev (slovenska, hrvaška, madžarska, češka, slovaška, romska manjšina),
10, 4 % tujcev (brez državljanstva)

Verska sestava prebivalstva:

katoličani 73,6 %, protestanti 4,7 %, muslimani 4,2 %, judje 0,1 %, brez vere 12 %

Politična ureditev:

federativna večstrankarska republika
z dvodomnim zveznim parlamentom (državni svet s 164 sedeži in zvezni svet s 64 sedeži)

Upravna členitev:

8 dežel in glavno mesto; dežele se delijo na politične okraje

Avstrija je alpska, podonavska in panonska dežela v srednji Evropi. Osrednji del države zavzema širok predel osrednjih in vzhodnih Alp, ki jih sestavljajo trije gorski nizi. Osrednji del zavzemajo Visoke in Nizke Ture in jih gradijo metamorfne kamnine. Na jugu je ožji lok Južnoapneniških Alp, ki s Turami oklepa tektonsko zasnovano Celovško kotlino. Na severu so Severnoapneniške Alpe, ki se potem spuščajo v obsežno alpsko predgorje. Severno od Donave se površje dvigne v razgibano sredogorje, ki že pripada Češkemu masivu. Na vzhodu prehajajo Nizke Ture v valoviti in gričevnati svet Panonskega obrobja ter Panonske nižine. Celinško podnebje prevladuje v nižjih, gorsko pa v goratih predelih Alp in njihovega sosledstva.

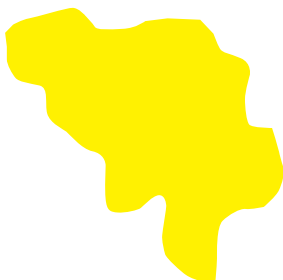
Avstrija je dedič večnarodnega Habsburškega cesarstva, ki je več stoletij združevalo nemška, slovanska in ugrofinska ljudstva na prostoru med Alpami, Karpati in Jadranom. Razpadlo je leta 1918 po porazu v prvi svetovni vojni. Večino njegovega nemškega jezikovnega dela je zavzela današnja Avstrija, ki se tako lahko pohvali s staro državniško tradicijo. Ta politični okvir je omogočil nagel gospodarski in kulturni razvoj. Avstrija je danes visoko razvita država z enim najvišjih življenjskih standardov na svetu. Po drugi svetovni vojni je razvila sistem socialne države, kar je zagotavljalo visok standard prebivalstva in zmerno gospodarsko rast. Ta temelji na srednjevelikih, tehnološko zahtevnih podjetjih in visoko kakovostnih proizvodih. Do leta 1990 so bila največja podjetja vsa v državni lasti, potem pa so se mnoga privatizirala. Širjenje EU proti vzhodu je Avstriji omogočilo gospodarski prodor predvsem v Podonavje in na Balkan, kjer ima nesporno prvo mesto med investitorji. Ta razvoj je okrepil zlasti avstrijsko bančno in zavarovalniško mrežo, pa tudi omogočil nagel vzpon trgovskih, transportnih in energetskih družb v omenjeni regiji.

Avstrijska industrija je raznovrstna in obsega pisano paleto od črne metalurgije prek strojne in kemične do elektronske in prehranske industrije. Slednja je zelo uspešna prav zaradi poslovnih povezav s cenejšimi viri v novih članicah EU. Vidno mesto imajo tudi lesna, pohištvena in papirniška industrija, ki temeljijo na bogatih zalogah lesne mase, energetskih virov in visoko kvalificiranih kadrov. Gozdovi prekrivajo okrog 40 % površja in predstavljajo zaradi kakovostnih in dobro vzdrževanih sestojev pomembno surovino. Kmetijstvu je namenjenih okrog 17 % njivskih in 28% travniških in pašniških površin, vendar je zaradi dobre organizacije in ugodne posestne sestave kmečkih obratov tržno uspešno. Zato je Avstrija celo izvoznica hrane. K uspešnosti avstrijskega kmetijstva pomembno prispeva tudi sistem podpor in subvencij obratom v manj ugodnih gorskih in hribovitih območjih, s čimer so omogočili ohranjanje poselitve in kulturne pokrajine. Vzdrževana in slikovita podeželska pokrajina ima velik pomen za razvoj turizma, izjemno pomembne gospodarske panoge.

Avstrija je med najprivlačnejšimi turističnimi destinacijami Evrope. Poleg zimskošportnega in objezerskega turizma ima posebno veljavo kulturni turizem. Izstopata zlasti Salzburg in Dunaj, prepoznavni ikoni „glasbenih“ mest svetovnega formata.

Fotografije: 1. Zastava Avstrije 2. Štefanov trg v središču Dunaja 3. Hallstatt, vas v Salzkammergutu, je na seznamu svetovne dediščine UNESCO 4. Slikovita pokrajina na Tirolskem 5. Mozartov spomenik v dunajskem Burggartnu

Belgija

Koninkrijk België (v nizozemščini),
Royaume de Belgique (v francoščini),
Königreich Belgien (v nemščini)

Površina:
30.519 km²
Število prebivalcev:
10.666.000
Gostota poselitve:
349 prebivalcev/km²

BDP:
365 milijard EUR
BDP/prebivalca:
34.260 EUR
Naravni prirastek:
1,9 ‰

Pričakovana življenjska doba:
moški 76,6 let, ženske 82,3 let
Delež mestnega prebivalstva:
97 ‰

Nacionalna sestava prebivalstva:
Flamci (59 ‰), Valonci (40 ‰), Nemci (1 ‰),
970.000 tujih državljanov

Verska sestava prebivalstva:
katoličani 75 ‰, protestanti, muslimani,
pravoslavci, judje

Politična ureditev:
parlamentarna in dedna monarhija (kralj
Albert II.), dvodomni parlament (predstavniški
dom – 150 članov, senat – 71 članov)

Upravna členitev:
federativna ureditev, 3 avtonomne regije z lastnimi
parlamenti in vladami (Flandrija, Valonija, regija
Bruselj), 3 narodne skupnosti z lastnimi parlamenti
in vladami (flamska, valonska, nemška)

Belgija ima kljub majhnosti pomembno in prav posebno mesto v Evropski uniji. Svoji središčni legi med velikimi evropskimi državami se ima Belgija zahvaliti za to, da je bila njena prestolnica izbrana za sedež najpomembnejših institucij Evropske unije in NATA, zato ima Bruselj položaj nekakšnega neformalnega „glavnega mesta“ Evrope.

V fizičnogeografskem smislu lahko Belgijo razdelimo na nižinski severni del (peščena obala Severnega morja, marše, resave in polderji v Flandriji ter pokrajini Kempen), gričevnati osrednji del z odličnimi pogoji za intenzivno poljedelstvo (pokrajina Brabant) in nizko sredogorje Ardene (najvišji deli segajo do višine okoli 600 m). Za Ardene, v katerih prevladujeta gozdarstvo in živinoreja, so značilne uravnane planote in številna barja.

Zgodovino in sedanost Belgije je zaznamoval predvsem njen položaj med velikimi evropskimi državami na stiku romanskega in germanskega kulturnega prostora. Jezikovna meja med francosko govorečimi Valonci in nizozemsko govorečimi Flamci se je oblikovala že v času preseljevanja ljudstev po razpadu rimskega imperija in se ohranila vse do danes. V srednjem veku je bil del današnje Belgije pod vplivom francoske in del pod vplivom nemške fevdalne oblasti, kar je še okrepilo razdvojenost med romansko in germansko kulturo. Sodobna Belgija kot dedna monarhija oziroma kraljevina je nastala šele leta 1830.

Posledica opisane geografske lege in zgodovine je jezikovna in kulturna pestrost sodobne Belgije. V državi imajo tako tri uradne jezike: nizozemskega (uporablja ga približno 60 ‰ prebivalcev), francoskega (uporablja ga nekaj več kot 30 ‰ prebivalcev) in nemškega (govori ga okoli 1 ‰ prebivalcev). Severni, flamsko govoreči del države je po drugi svetovni vojni postal gospodarsko močnejši od valonskega dela, ki ga je prizadela kriza premogovništva in železarstva. Z ustavno

reformo leta 1993 je Belgija postala federacija, ki jo sestavljajo tri avtonomne regije (Flandrija, Valonija, regija Bruselj) z lastnimi dvodomnimi parlamenti. Tako je država razdeljena tudi na štiri jezikovna območja: nizozemsko, francosko in nemško ter dvojezično območje regije Bruselj. Glavno mesto, ki je večinsko francosko govoreče, leži v flamskem delu države.

Belgija je gospodarsko visoko razvita država, ki leži v samem središču najrazvitejšega dela celotne EU. Že v srednjem veku je bila Flandrija zaradi predelave volne in izdelovanja preprog ter tapiserij najbogatejša evropska pokrajina severno od Alp, njeno središče Brugge pa trgovsko središče severozahodne Evrope. Valonijo je na osnovi bogatih rudnikov premoga že zgodaj zajela industrijska revolucija, zato je bila vse do šestdesetih let 20. stoletja vodilno gospodarsko območje v državi. Njena gospodarska prevlada se je zmanjšala, ko jo je močno prizadela recesija premogovništva in težke industrije. Na osnovi razvoja novih industrijskih panog in storitev je vodilno gospodarsko vlogo prevzela Flandrija. Kljub svoji majhnosti je Belgija deseti največji svetovni izvoznik in prava gospodarska vele-sila. Odlikuje se na področju industrije visoke tehnologije in poslovnih storitev, še posebno znana pa je po nekaterih izdelkih, kot so na primer čokolada in brušeni diamanti.

Belgija je tudi ena izmed najgostejše poseljenih in urbaniziranih evropskih držav, saj po uradnih podatkih v urbanih naseljih živi kar 97 % prebivalstva. Mesta obdajajo obsežna suburbanizirana območja. Prebivalstvo je zgoščeno zlasti v trikotniku med Brusljem, Antwerpnom in Gentom ter v pasu med mesti Liège, Namur in Mons. Redkeje so poseljeni Ardeni.

Fotografije: 1. Zastava Belgije 2. Glavno mesto Bruselj 3. Smerokaz k Evropskemu parlamentu
4. Starodavne hiše ob kanalu v Brugesu
5. Belgijske čokolade

Bolgarija

(Република България, Republika Bălgarija)

Površina:

110.994 km²

Število prebivalcev:

7.640.000

Gostota poselitve:

68 prebivalcev/km²

BDP:

34,1 milijarde EUR

BDP/prebivalca:

4.463 EUR

Naravni prirastek:

-5,0 ‰

Pričakovana življenjska doba:

moški 69,2 let, ženske 76,3 let

Delež mestnega prebivalstva:

70,7 %

Nacionalna sestava prebivalstva:

83,5 % Bolgarov, 9,5 % Turkov, 4,6 % Romov, Rusi, Ukrajinci, Grki, Srbi, Vlahi idr. 2,5 %. Makedoncev in Pomakov ne priznavajo.

Verska sestava prebivalstva:

pravoslavci 85,7 %, muslimani 13,1 %, ostali 1,2 %

Politična ureditev:

unitarna večstrankarska republika z enodominantnim parlamentom (240 sedežev)

Upravna členitev:

28 okrožij

Bolgarija leži v jugovzhodni Evropi. Od Donave in Vlaške nižine na severu se zložno dviguje stara Donavska plošča, kjer so reke razrezale mlajše puhlične nanose in oblikovale valovito pokrajino. Na vzhodu je nizka Dobrudža, zgrajena iz apnencev in na debelo prekrita s puhlico. Proti jugu sledi 600 km dolg in ozek niz mladonagubane Stare planine (Balkana), ki mu sledi z nizom kotlin. Te in serija sredogorskih tektonskih čokov že pripadajo Rodopskemu masivu. Osrednji del Bolgarije zavzema obširna Mariška kotlina, ki jo na vzhodu zapira nizka Strandža, na jugu pa se naglo vzpne v najvišji del Rodopskega masiva, ki doseže z Rilo (Musalas 2925 m) tudi najvišji vrh Balkanskega polotoka. Črnomska obala je nizka in v drobnem precej razčlenjena. Rodopi se nadaljujejo proti zahodu v Srbijo in Makedonijo ter proti južni Trakiji, ki leži že v Grčiji. Podnebje Bolgarije je na severu tipično celinsko, po gorah gorsko, kotline pa imajo svojo lokalno klimo. Vpliv Črnega morja je omejen na ozek obalni pas.

Bolgarija je bila prva izmed današnjih evropskih držav, ki je morala kloniti pred naraščajočo turško močjo. Otomanski imperij je ta prostor obvladoval skoraj polnih pet stoletij. V kaotičnih gospodarskih in političnih razmerah je bilo malo možnosti za družbeno modernizacijo in gospodarski razvoj. Čeprav je imela Bolgarija precej rudnih bogastev in energetskih virov, je bil razvoj industrije pozen, večidel vezan šele na načrtno industrializacijo po drugi svetovni vojni, ko se je tod uveljavila sovjetskemu podobna različica socializma s planskim gospodarstvom. Razvoj črne in barvne metalurgije, strojne, kemične in tekstilne industrije se je dopolnil s prehrabeno industrijo, ki je bila vezana na domače kmetijstvo. S posebnimi kmetijskimi proizvodi (zlasti paradižnik, paprika, zelenjava, sadje, vino, olive in drugi proizvodi) je Bolgarija zalagala vrsto držav socialističnega bloka. Kmetijstvo je bilo vezano na velike države in kolektivne obrate ter državno skrb za infrastrukturo (npr. namakanje). Po razpadu socializma so se tako proizvodne kakor trgovske povezave skoraj prekinile, kar je ob slabi letini vodilo k razpadu sistema in veliki krizi. Nagla naslonitev na „zahodne“ trge je s trgovskimi verigami začasno uničevala domačo

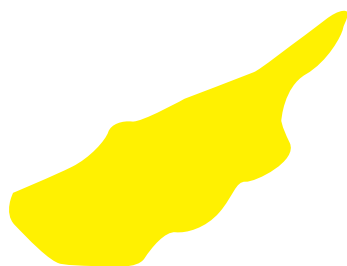

konkurenco in krnila proizvodnjo, kasneje, zlasti po vključitvi v EU, pa odločilno prispevala k njeni stabilizaciji in hitri rasti živilskopredelovalne industrije, ki je hitro povečevala tudi porabo domače kmetijske proizvodnje. Na okrog 42 % njivskih površin večinoma zelo dobre kakovosti (puhlica) pridelujejo pšenico, koruzo, tobak, ječmen, papriko, paradižnik, zelenjavo in povrtnine, v dolinah Marice, Strume in Meste pa tudi riž in bombaž. Bolgarija je največji svetovni proizvajalec rožnega olja. Pomembno je tudi vinogradništvo in sadjarstvo. Večji del socialističnih veleposesti so privatizirali, za vse pa ni bilo interesa. Tako so zlasti na območjih Strandže, od koder so pregnali večje število Turkov, ostale posesti povsem prazne.

Bolgarija je privlačna za investicije v energetiko, predvsem zaradi načrtov glede poteka plinovodov prek bolgarskega ozemlja. Narašča tudi pomen turizma (morska obala, kulturne znamenitosti, številna termalna središča), saj državo letno obišče skoraj štiri milijone turistov.

Bolgarija je domovina rožnega olja, ki ga pridobivajo iz posebne vrste vrtnic v eni sami dolini – Kazanlak. Proizvodnja olja, ki ga večinoma izvozijo v Francijo, dosega okrog 1,5 tone letno. Vrtnica je tako simbol Bolgarije.

Fotografije: 1. Zastava Bolgarije 2. Katedrala Aleksandra Nevskega v Sofiji 3. Ulica v Velikem Tarnovem, srednjeveškem mestu v Bolgariji 4. Avtentična hiša v ljudskem muzeju v Bolgariji 5. Zlato peščena obala v Bolgariji

Ciper

(Κυπριακή Δημοκρατία, Kypriaké Dēmokratía)

Površina:

(grški del) 5.896 km² (celoten otok 9.251 km²)

Število prebivalcev:

703.000

Gostota poselitve:

119 prebivalcev/km²

BDP:

16,9 milijarde EUR

BDP/prebivalca:

24.039 EUR

Naravni prirastek: 4,4 ‰

Pričakovana življenjska doba:

moški 77,0 let, ženske 81,7 let

Delež mestnega prebivalstva:

70 %

Nacionalna sestava prebivalstva:

80 % Grkov, 20 % ostalih (Maroniti, Latini, Turki, Armenci, neznano)

Verska sestava prebivalstva:

pravoslavci 93,9 %, katoličani 1,7 %, muslimani 0,7 %, anglikanci 1,2 %, maroniti 0,6 %, ostali 1,9 %

Politična ureditev:

unitarna večstrankarska republika z enodomnim parlamentom (80 sedežev)

Upravna členitev:

6 okrožij

Ciper je velik otok v vzhodnem Sredozemlju. Navadno ga štejemo k Aziji. Vključitev v EU ga politično in gospodarsko postavlja v evropske okvire, s katerimi ga veže zgodovinski razvoj in prevladujoča grška kultura.

„Afroditin“ otok je politično razdeljen na štiri enote. Razlogi za to tičijo v novjšem zgodovinskem razvoju, ko se je po odpravi britanske oblasti vnel spopad med Grki in Turki; slednji imajo v posesti Turško republiko Severni Ciper, ki obsega približno tretjino otoka. Samooklicano državo je priznala le Turčija. Med obema se nahaja pas vmesne nevtralne cone. V južnem večjem grškem delu sta britanski vojaški bazi Akrotiri in Dhekelia s površino 256 km². Vsi dosedanji poizkusi, da bi prišlo do ponovne združitve, so propadli.

Otok se deli na tri glavne dele: na severu je 150 km dolgo sleme apneniskega Kirenijskega gorstva, ki se vzpenja nekaj nad 1000 m visoko. Osrednji del otoka zavzema tektonska udorina Mesaorija, ki redko presega 200 m višine. Ker je na debelo nasuta z mlajšimi sedimenti, so tam najboljši pogoji za kmetijstvo in naselitev. Južno polovico otoka zavzema magmatsko pogojena gorska gmota Trodos z najvišjim vrhom Olimpos (1953). Površje je zelo razčlenjeno in težko prehodno. Podnebje je tipično sredozemsko, zato so suše in pomanjkanje vode velik razvojni problem.

Dilema, ali se otok imenuje po cipresi ali po bakru, je danes pravzaprav odveč. Površine so ogoljene in gozda je le za vzorec (večinoma je to grmičevnata maki-ja), nekoč bogata ležišča bakra in kroma, po katerih je bil otok znan, pa so skoraj povsem izčrpana. Več kot dve tretjini površja je namreč nerodovitnih goličav, posledica pretiranega sekanja, paše in požarov. Njiv, vrtov in sadovnjakov je okrog 17 %. Te površine so intenzivno obdelane. Veliko površin umetno namakajo, vodo pa pridobivajo iz morja z razsoljevanjem. Tako so problem oskrbe z vodo veči-oma uspešno rešili. Ciprčani pridelujejo agrume, olive, zelenjavo, krompir, pa tudi pšenico in tobak. Zaradi spopadov v preteklih desetletjih je bilo gospodarstvo precej ovirano. Vendar so ga na grškem delu Cipra uspešno rešili, predvsem z razvojem turizma in nekaj industrije (v glavnem s proizvodnjo dobrin za široko potrošnjo), po stabilizaciji v devetdesetih letih pa predvsem z registracijo ladij in razvojem bančništva. Ciper je postal davčna oaza in s tem privlačen za mnoga podjetja. Ciper obišče letno več kot 2,5 milijona turistov in je tako pomemben turistični cilj.

Fotografije: 1. Zastava Cipra 2. Campus Univerze Ciper v Nikoziji 3. Petra tou Romiou, ki je glede na legendo rojstni kraj Afrodite, boginje ljubezni in lepote 4. Starejša gospa pri pletenju tradicionalne košare 5. Tradicionalni grško ciprski ples med praznovanjem državnega praznika

Češka

(Repúblika Čěška)

Površina:

78.866 km²

Število prebivalcev:

10.381.000

Gostota poselitve:

131 prebivalcev/km²

BDP:

148,6 milijarde EUR

BDP/prebivalca:

14.315 EUR

Naravni prirastek:

0,9 ‰

Pričakovana življenjska doba:

moški 73,3 let, ženske 79,9 let

Delež mestnega prebivalstva:

74,3 %

Nacionalna sestava prebivalstva:

90,3 % Čehov, 3,7 % Moravcev, 1,9 % Slovakov,
0,5 % Poljakov, 0,4 % Nemcev,
0,2 % Ukrajincev, ostali 3 %

Verska sestava prebivalstva:

katoličani 26,7 %, nekaj protestanti,
ostali (okrog 59 %) brez vere

Politična ureditev:

unitarna večstrankarska republika z dvodomnim
parlamentom (senat 81 sedežev in parlament 200
sedežev)

Upravna členitev:

14 regij

Češka leži v srednji Evropi in zajema predvsem območje geološko zelo starega (predkambrijskega) Češkega masiva. Osrednji del države tvori Češka kotlina, ki so jo reka Vltava in pritoki razrezali v valovito pokrajino. Proti vzhodu se vzpne v do 700 m visoko Češkomoravsko planoto, nato pa se spet znižuje proti vzhodu. S skoraj vseh strani jo obkrožajo sredogorja: na jugozahodu Šumava in Češki les, na severu Češko rudogorje in Sudeti ter na vzhodu Beskidi, ki že pripadajo mladonagubanemu gorstvu Karpatov. Iz starih granitov, gnajsov in skrilavcev grajeno površje je bogato z rudami in premogom, pa tudi z vodno silo in lesno maso. Podnebje je zmerno celinsko.

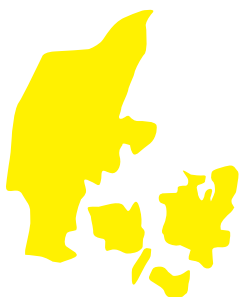
Lega v središču Evrope in obilno naravno bogastvo sta ob ugodnih družbenih okoliščinah omogočili zgoden razvoj industrije, temelječe na črni in barvni metalurgiji, tekstilni in strojni industriji. V času med prvo in drugo svetovno vojno, ko se je država skupaj s Slovaško osamosvojila, je bila med najbolj razvitimi evropskimi državami. Vključitev Čehoslovaške v krog socialističnih držav je sicer spodbudila nadaljnji razvoj industrije, a je hkrati prispevala k znatnemu tehnološkemu zastoj. Po odpravi socialističnega družbenega reda je sledilo obdobje reform in prestrukturiranje gospodarstva. Politična stabilnost in uspešne reforme so v državo privabile tuje vlagatelje, zato je izmed vseh socialističnih držav prav Češka najhitreje dosegla ponovno gospodarsko rast in socialno stabilizacijo. Ob revitalizaciji tehnološko povsem prenovljene industrije (posebej avtomobilska in elektronska, kemična, strojna in živilskopredelovalna) ter nekaterih tradicionalnih dejavnosti (steklarstvo, porcelan, gradbeni materiali) je naglo rast doživel tudi terciarni sektor: trgovina, promet, storitve, bančništvo in zavarovalništvo, vse bolj pa tudi turizem. Najbolj obiskana so stara kulturnozgodovinska mesta ter termalna kopališča.

Češki je uspelo obnoviti tudi kmetijstvo, tako da so nekdanje državne socialistične posesti v celoti privatizirali. V nekmečkih rokah je ostalo le malo zemlje, posesti pa so dovolj velike tudi za doseganje konkurenčnosti na evropskem trgu. Češka ima 40 % površin njiv in 11 % travnikov in pašnikov. Rodovitna puhlica na obsežnih območjih daje dobre možnosti za kmetijsko pridelavo. Pridelujejo koruzo, pšenico, ječmen, krompir, sladkorno peso, sončnice, oljno repico, hmelj (4. na svetu) in lan (6. na svetu) od sadja pa jabolka, hruške, orehe in koščičasto sadje. Zelo pomembni so tudi mlečna in mesna živinoreja ter ribogojstvo v ribnikih, ki so pomemben pokrajinski element.

Gozdne površine obsegajo okrog 33 % površja. Kljub opaznemu lokalnemu gospodarskemu pomenu pa so gozdovi na Češkem zaradi poškodovanosti viden opomin ne le regionalnih, temveč planetarnih razsežnosti pojavov kislega dežja in njegovih posledic, kakor tudi dejstva, da je sanacija takega stanja izredno težavna in negotova.

Fotografije: 1. Zastava Češke, 2. Pogled na Prago
3. Avtomobilska proizvodnja Skoda v Mladí
4. Znamenita pivnica „U Pinkasu“ v Pragi
5. Vinograd v Chramce, blizu industrijskega mesta Most

Danska

(Kongeriget Danmark)

Površina:

43.098 km²

Število prebivalcev:

5.475.000

Gostota poselitve:

127 prebivalcev/km²

BDP:

252 milijard EUR

BDP/prebivalca:

46.200 EUR

Naravni prirastek:

1,5 ‰

Pričakovana življenjska doba:

moški 76,1 let, ženske 80,1 let

Delež mestnega prebivalstva:

85 %

Nacionalna sestava prebivalstva:

Danci (95 %), 60.000 Nemcev,
300.000 tujih državljanov

Verska sestava prebivalstva:

luteranci 84 %, katoličani,
ostali protestanti, muslimani

Politična ureditev:

dedna parlamentarna monarhija (kraljica
Margareta II.), enodomni parlament (179 članov)

Upravna členitev:

5 regij in 98 občin; Kraljevina Danska
vključuje še Ferske otoke (avtonomno ozemlje
pod dansko krono) in Grenlandijo (enakopraven
del Danske z notranjo avtonomijo)

Danska je hkrati ena najmanjših in največjih evropskih držav. Kraljevina Danska namreč vključuje tudi dve avtonomni ozemlji, Ferske otoke in Grenlandijo. Grenlandija, ki meri kar 2,1 milijona km², ima pa le 60.000 prebivalcev, ima od leta 1979 široko avtonomijo (svoj parlament in predsednika) znotraj Danske. Ferski otoki v Severnem morju imajo poleg parlamenta tudi svojo denarno enoto in zastavo. Obe avtonomni ozemlji imata po dva predstavnika v danskem parlamentu, nista pa del Evropske unije.

Geografsko lego Danske označuje njen položaj med srednjo in severno Evropo, toda zaradi zgodovinskih in kulturnih razlogov Dansko uvrščamo med severno-evropske države. Danska je v prvi vrsti otoška država, zato so bila potrebna velika vlaganja v zgraditev prometnega omrežja za povezavo njenih posameznih delov. Mostovi tako povezujejo vse večje otoke; med zadnjimi sta bila zgrajena most čez ožino Oresund (med Dansko in Švedsko) in 18 km dolg most čez ožino Store Bælt.

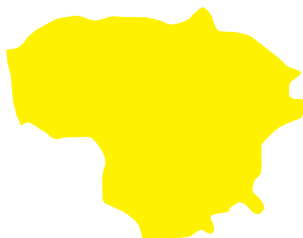
Številni majhni in večji otoki (Sjælland, Fyn, Lolland, Falster, Bornholm in drugi) zavzemajo tretjino ozemlja. Ostalo obsega polotok Jylland (Jutlandija) med Severnim in Baltskim morjem, ki je v fizičnogeografskem smislu nadaljevanje nemško-poljskega nižavja. Danska je tudi povsem nižinska država; njeno površje je prekrito s peščenimi in prodnatimi ledenišskimi nanosi. Zahodni del Jutlandije prekrivajo manj rodovitne peščene sipine, celotni osrednji in vzhodni del države pa rodovitne prsti, ki so omogočile razvoj intenzivnega kmetijstva. Kmetijske površine obsegajo kar 70 % vsega ozemlja, kar je najvišji delež med vsemi državami v EU. Dansko kmetijstvo se je moderniziralo in specializiralo že v 19. stoletju in velja skupaj z nizozemskim za najproduktivnejše na svetu. Danska je tako predvsem velik izvoznik svinjskega mesa, rib in mlečnih izdelkov.

Zgodovino Danske označuje povezanost z drugimi skandinavskimi državami. Med 13. in 16. stoletjem je bilo dansko kraljestvo prava regionalna velesila (Skandinavska unija), pod njegovo oblastjo pa sta bili tudi Islandija in Grenlandija. V 19. stoletju je bila ena najrevnejših evropskih držav. V 20. stoletju je njen gospodarski razvoj sprva temeljil na kmetijstvu, po drugi svetovni vojni pa je postopoma razvila sodobno industrijo in storitve. Danski gospodarski preboj je temeljil na modernizaciji kmetijstva. Ob močni kmetijski proizvodnji se je razvila živilska industrija, na osnovi velikih vlaganj v izobraževanje in znanost pa zelo uspešna industrija visoke tehnologije. Več kot polovica danske industrije je locirana v Københavnu in okolici, kar kaže na veliko gospodarsko prevlado glavnega mesta (v njem živi okoli 1,7 milijona oziroma več kot tretjina prebivalstva Danske). Mesto je tudi zelo pomembno izobraževalno, kulturno, poslovno, turistično in prometno središče.

Danska je danes visoko razvita kmetijska in industrijska država z zelo visoko življenjsko ravni prebivalstva. Ves čas svojega gospodarskega vzpona je v skladu s socialdemokratsko usmeritvijo gradila tudi učinkovito socialno državo. Danes ima odličen izobraževalni sistem in dobro izobraženo prebivalstvo, bogato kulturno življenje, učinkovito zdravstveno in socialno varstvo ter eno najmanj razslojenih družb v Evropi. Vse to je rezultat učinkovite in premišljene socialne politike, ki temelji na tako imenovanem danskem modelu varne fleksibilnosti. Ta pomeni svobodo delodajalcev pri najemanju in odpuščanju delovne sile ter s tem hitro prilagajanje razmeram na trgu, socialno varnost zaposlenih – ti so v primeru brezposelnosti deležni socialne pomoči države – in aktivno politiko zaposlovanja s stalnim izobraževanjem delovne sile. Takšen model omogoča visoko konkurenčnost in gospodarsko uspešnost ter hkrati socialno varnost in majhno socialno razslojenost prebivalstva. Po izsledkih raziskave organizacije World Values Survey o subjektivno ocenjenem zadovoljstvu naj bi bili Danci najsrečnejši ljudje na svetu.

Fotografije: 1. Zastava Danske 2. København
3. Morska deklica v Københavnu 4. Svetilnik
Rubjerg Knude 5. Poletje na podeželju

Estonija

(Eesti Vabariik)

Površina:

45.227 km²

Število prebivalcev:

1.342.000

Gostota poselitve:

30 prebivalcev/km²

BDP:

15,9 milijarde EUR

BDP/prebivalca:

11.848 EUR

Naravni prirastek:

-1 ‰

Pričakovana življenjska doba:

moški 67,4 let, ženske 78,5 let

Delež mestnega prebivalstva:

69 %

Nacionalna sestava prebivalstva:

Estonci 68,6 %, Rusi 25,7 %, Ukrajinci 2,1 %, Belorusi 1,2 %, Finci 0,8 %, drugi 1,6 %

Verska sestava prebivalstva:

protestanti 17,2 % (luterani), pravoslavci 16,5 %, brez vere 25,1 %, ateisti 10 %, za ostale (31,2 %) ni podatka

Politična ureditev:

unitarna večstrankarska republika z enodomnim parlamentom (101 sedež)

Upravna členitev:

15 regij

Estonija leži v severni Evropi. Plitvo Baltiško morje jo obliva z dveh strani ter tvori dolgo, razčlenjeno obalo s 1.520 otoki; največja sta Saaremaa in Hiiumaa. Skupaj merijo 4.133 km² ali 9,1 % celotne površine. Vodnatost Estonije poudarjajo številne reke, ki se radialno iztekajo proti Finskemu zalivu na severu in Riškemu zalivu na zahodu. Na vzhodu meji na veliko, a plitvo Čudsko jezero (Peipsi järv). Površje Estonije je nizko in precej uravnano. Zahodne predele prekrivajo geološko mlade peščene nasipine. Vzhodni del Estonije je le nekaj višji. Večinoma ga gradijo stari paleozojski skrilavci in peščenjaki, ki tvorijo tri valovite platoje: Sakalaa, Otepää in Haanja. Slednja je s 318 m tudi najvišja točka v državi. Na severu se dviguje nizka planota Pandivere, zgrajena iz paleozojskih apnencev. Številna močvirja, manjša plitva jezera (ki zavzemajo več kot petino površja) ter morene dokazujejo obsežno poledenitev. Zato tvorijo estonski pokrajinski pejsaž obsežna barja in močvirja z resavami ter mešanimi gozdovi (breza, bor in jelša), ki pokrivajo okrog 42 % vsega površja. Podnebje kaže več celinskih kakor oceanskih potez, še posebej pozimi, ko za več mesecev zamrzne večina obalnega morja.

Estonija je redko in neenakomerno naseljena. V glavnem mestu in okolici, ki dolguje svojo zgodovino nemškemu viteškemu redu in hanzeatski trgovini, živi polovica prebivalstva. Tallin velja za najbolj „internetno“ evropsko mesto. Toda inovativnost prestolnice je v ostrem kontrastu z večino drugih predelov države. Ob skromnem naravnem bogastvu (premora le šoto in oljne skrilavce, ki jih uporabljajo skoraj izključno kot kurivo v termoelektrarnah) se je razvila predvsem lahka industrija: živilsko predelovalna, lesna, papirniška in strojna. Ta je v socialistični dobi zalagala obsežen trg Sovjetske zveze, po osamosvojitvi pa je močno naza- dovala. Pomembna panoga je gozdarstvo, saj predstavlja les skoraj 15 % vredno- sti izvoza. Kmetijstvu je namenjenih okrog 38 % površin; večidel so to travniki.

Socialistične veleposesti so razdelili med nekdanje lastnike ali jih prodali zasebni-
kom, del pa je ostal v državni lasti, kakor tudi več kot polovica gozdov. Kmetijstvo
se čedalje bolj usmerja k mlečni in mesni živinoreji. Od poljedelskih kultur sta
najbolje zastopana krompir in rž. Pomembna panoga je še ribištvo v Baltiškem
morju; opazen pomen ima tudi sladkovodno ribogojstvo. Uspešni panogi sta trgo-
vina in turizem, naslonjeni predvsem na obiskovalce iz Finske.

Estonija je država s prekinjeno državnostjo. Leta 1918 se je uspela izviti iz carske
Rusije, a jo je leta 1940 zasedla rdeča armada. Osamosvojitve leta 1990 je tako
nastopila po polstoletni socialistični nadvladi, ki je pustila nezavidljivo dedišči-
no: tehnološko zastarelo industrijo, obremenjenost okolja in v kulturnem pogledu
posledice rusifikacije. Slednje se odraža v številčni ruski manjšini (skoraj tretjina
prebivalstva), ki ji je estonska samostojnost izmaknila prevladujoči položaj. A to
je že druga velika prebivalstvena sprememba; prva je nastopila po drugi svetovni
vojni z izgonom številčne nemške skupnosti, ki je nekoč tvorila jedro estonskega
meščanstva.

Fotografije: 1. Zastava Estonije 2. Glavno mesto
Talin 3. Pogled na jezero Nouni Vaeki blizu
Otepäeae, južnovzhodna Estonija 4. Cerkev
Joelaehtme, 14.–19. stoletje, v pokrajini Harju
5. Udeleženci festivala Estonske pesmi, največje
kulturne prireditve v Estoniji

Finska

(Suomi)

Površina:

338.144 km²

Število prebivalcev:

5.300.000

Gostota poselitve:

17 prebivalcev/km²

BDP:

186,2 milijarde EUR

BDP/prebivalca:

35.132 EUR

Naravni prirastek:

1,8 ‰

Pričakovana življenjska doba:

moški 75,9 let, ženske 82,9 let

Delež mestnega prebivalstva:

62,1 %

Nacionalna sestava prebivalstva:

92,4 % Fincev, 5,6 % finskih Švedov,
2 % ostalih (Sami – Laponci, Romi, Rusi idr.)

Verska sestava prebivalstva:

protestanti (luterani) 83,1%, pravoslavci 1,1 %, ostali 15,8 % (11 % krščanske skupnosti, judovske skupnosti, muslimani) in neznano

Politična ureditev:

unitarna večstrankarska republika z enodomnim parlamentom (200 sedežev)

Upravna členitev:

6 upravnih okrožij

Finska leži v severni Evropi in je po površini peta največja država EU. Razmeroma nizko in uravnano površje je del predkambrijskega Baltiškega ščita, ki se zelo zlo-žno dviguje proti severu. Na jugu je dobrih 100 km široka obalna ravnica, najgo-steje naseljen in dobro obdelan del države. Le na skrajnem severozahodu preseže nadmorsko višino 1000 m. Planotasto površje je v drobnem močno preoblikovala celinska poledenitev. Več kot tri km debel ledeni pokrov je pri premikanju ustvaril vrsto talnih in čelnih moren, za katerimi so po otoplitvi nastala številna jezera; skupaj jih je prek 50.000 s površino okrog 35.500 km² (10 % površja države). Otočje Åland (1.527 km² in 27.100 prebivalcev, večinoma Švedov, 95 %,) ima od leta 1922 visoko stopnjo avtonomije. Ima lasten parlament (30 poslancev), vlado in guvernerja.

A Finska ni le dežela tisočerih jezer, temveč tudi otokov (6.554) – a le 60 je nase-ljenih. Finske obale so nizke in močno razčlenjene. Botniški in Finski zaliv, severna kraka Baltiškega morja, sta plitva in pozimi za nekaj mesecev zamrzneta. Zime so zaradi reliefne odprtosti proti severu in vzhodu zelo mrzle, posebej na severu, ko se nad severnim tečajnikom uveljavlja polarna noč.

Gozd, ki pokriva nad 76 % površja države, je največje narodno bogastvo. Skupaj z obiljem vodne sile je bil glavni element zagona industrije. Zaradi robnega po-ložaja v okvirih carske Rusije (do 1917) se je modernizacija pričela pozneje kot v drugih severnoevropskih deželah. Lesnopredelovalna in papirniška industrija sta bili začetno jedro, ki so mu pozneje sledile zlasti strojna, ladjedelniška, kovin-sko-predelovalna in živilska industrija. Slednja je temeljila na razvitem kmetijstvu, katere osnova so srednje veliki kmečki obrati. Da bi ohranili poselitev in kultur-no pokrajino, so na Finskem že pred desetletji uvedli vrsto ukrepov in podpor in uspeli zadržati redko naseljeno, a demografsko in gospodarsko stabilno finsko podeželje. To je imelo pozitivne učinke zlasti za razvoj turizma, ki je predstavljal dodatni vir dohodka mnogim kmetijam. Na skrajnem severu ima med Laponci še vedno veliko gospodarsko veljavo gojenje severnih jelenov, ob obalah pa ribolov.

Finska je dokaz, da zmorejo tudi manjše države (po številu prebivalcev) ob ustrezni razvojni politiki doseči gospodarski preboj. Potem ko je ob soočenju z globalno konkurenco v osemdesetih letih finsko gospodarstvo čutilo določen zastoj, je z izdatnim vlaganjem na področju znanosti in razvoja tehnologij uspelo elektronski industriji. Nokia je postala sinonim finskega gospodarsko-tehnološkega preboja. Tradicionalne dejavnosti, kot sta predelava lesa in papirniška industrija, pa so zadržale svoj pomen.

Življenje na Finskem ima zaradi posebnih podnebnih razmer in zgodovinskih okoliščin nekaj posebnosti. Medtem ko je življenjski utrip na gosteje naseljenem in pretežno urbaniziranem jugu povsem primerljiv tistemu v srednji ali zahodni Evropi (razen podnebnih razmer), pa je v srednjem in severnem delu vendarle precej drugače. Zaradi redke poselitve je osamljenost, posebej v obdobju hladnih polarnih noči, značilnost, ki so je Finci pač vajeni. Nekateri pripisujejo problem alkoholizma, ki je na Finskem razširjeno družbeno zlo, kot posledico teh okoliščin. Toda poleti je polarni dan, kar pa pomeni tudi večinoma podaljšan delovnik, še posebej na kmetijah. Sezonski svetlobni, temperaturni in delovni ritem je del življenjske prilagoditve na subpolarne razmere, kakor tudi savna, brez katere si Finske skoraj ne moremo predstavljati.

Fotografije: 1. Finska zastava 2. Pogled z morja na Helsinke 3. Savna 4. Marše na vzhodu Finske 5. Psi, ki vlečejo sani na Finskem

Francija

(République française)

Površina:

543.965 km²

Število prebivalcev:

62.106.000

Gostota poselitve:

114 prebivalcev/km²

BDP:

2010 milijard EUR

BDP/prebivalca:

32.340 EUR

Naravni prirastek:

4,8 ‰

Pričakovana življenjska doba:

moški 77,3 let, ženske 84,4 let

Delež mestnega prebivalstva:

76 %

Nacionalna sestava prebivalstva:

Francozi (94 %), 3.700.000 tujih državljanov

Verska sestava prebivalstva:

katoličani 75 %, 5 milijonov muslimanov,
950.000 protestantov, 650.000 judov

Politična ureditev:

parlamentarna republika z velikimi pooblastili
predsednika republike, dvodomni parlament
(narodna skupščina – 577 članov,
senat – 320 članov)

Upravna členitev:

26 regij (22 regij v metropolitanski Franciji,
4 čezmorske regije), 100 departmajev (96 v
metropolitanski Franciji, 4 čezmorski departmaji);
Francoska republika vključuje še 6 čezmorskih
skupnosti in več čezmorskih ozemelj

Francija je ena najstarejših ter politično in gospodarsko najmočnejših evropskih držav. Med 17. in 19. stoletjem je bila poleg Velike Britanije vodilna svetovna velisila z drugim največjim kolonialnim imperijem. Tudi po drugi svetovni vojni je bila pobudnica za povezovanje evropskih držav, zato ima še danes prav posebno vlogo v EU.

Francija leži na stiku zahodne, južne in srednje Evrope, kar se odraža tudi v njeni izjemni geografski raznolikosti. Država ima značilno obliko šesterokotnika. V severnem delu leži obsežna, valovita, zelo rodovitna Pariška kotlina. To je zelo bogata kmetijska pokrajina s središčem v Parizu, ki jo obdajajo gričevja in hribovja. Južna Francija je bolj gorata, saj prevladujejo višja mladonagubana gorstva (Alpe in Pireneji), med katerimi ležijo tektonski jarki in nižine. Tudi podnebno je Francija zelo pestra, saj se na njenem ozemlju prepletajo vplivi oceanskega, celinskega, sredozemskega in gorskega podnebja. Njena fizičnogeografska pestrost se odraža tudi v veliki raznolikosti kmetijstva, naselij in kulturne pokrajine. Francija je zato razdeljena na številne pokrajine, ki jih odlikujeta individualnost in močna regionalna identiteta, hkrati pa državo povezujejo močna centralna politična oblast in skupna francoska kulturna identiteta.

Kljub dejstvu, da je Francija visoko razvita industrijska in postindustrijska država, je v njenem gospodarstvu pomembno mesto ohranilo kmetijstvo. Francija je največja kmetijska proizvajalka v EU. Zaradi velikega pomena kmetijstva je Francija največja prejemnica in zato tudi zagovornica skupne kmetijske politike. Francosko kmetijstvo se odlikuje po proizvodnji visokokakovostnih kmetijskih pridelkov. Francoska vina, siri, meso, zelenjava in sadje so pomemben del izvoza države. Številni pridelki imajo zaščiteno geografsko poreklo. Domače kmetijstvo je temelj francoske kulinarike, ki je pomemben del francoske kulturne identitete.

Temeljna značilnost francoske države je večstoletna tradicija centralizacije, ki izvira iz časa absolutizma „Sončnega kralja“ Ludvika XIV. Simbol francoske centralizacije je nasprotje med Parizom in preostalo Francijo („provinca“). Pretirana koncentracija politične, gospodarske in kulturne moči v glavnem mestu je povzročila neuravnotežen regionalni razvoj države. Francija zato že od šestdesetih let 20. stoletja izvaja politiko decentralizacije, ki temelji na krepitvi večjih regionalnih središč, tako imenovanih „metropol ravnovesja“ (Lyon, Marseille, Toulouse, Bordeaux, Nantes, le Havre, Lille, Nancy-Metz, Strasbourg).

Čeprav je Francija še vedno ena vodilnih industrijskih držav sveta, je v 20. stoletju izgubila velik del svoje gospodarske in politične moči. Z namenom ohranitve in širitve francoskega kulturnega in gospodarskega vpliva je država ustanovila Frankofonijo, mednarodno združenje, ki povezuje 49 držav pod močnim vplivom francoskega jezika in identitete. Francija je bila v svoji zunanji politiki vedno razpeta med pomorsko in kolonialno usmeritvijo na eni strani (kolonialni imperij v 19. stoletju) ter evropsko na drugi strani (pobude za evropsko povezovanje).

Eden izmed največjih izzivov sodobne Francije je prav gotovo vprašanje integracije priseljencev v francosko družbo. Zaradi svoje kolonialne preteklosti in nizkega naravnega prirastka je Francija že več kot sto let država intenzivnega priseljevanja. Po drugi svetovni vojni so prevladovale priselitve iz nekdanjih kolonij, zlasti iz severne Afrike. Francija ima zato najštevilnejšo muslimansko skupnost med vsemi državami EU. Francoski model asimilacije temelji na predpostavki, da se bodo priseljenci v celoti identificirali z ideali in vrednotami francoske države ter ob tem opustili svojo prejšnjo nacionalno in kulturno identiteto, država pa naj bi jim zagotovila enakopraven položaj v družbi. To se ni zgodilo in Francijo v zadnjem času pretresajo številni konflikti med večinskim prebivalstvom in muslimansko skupnostjo.

Fotografije: 1. Zastava Francije 2. Pariz 3. Pot skozi vinograd v Alsace 4. Pogled na mesto Nice s pristaniščem

Površina:

131.957 km²

Število prebivalcev:

11.214.000

Gostota poselitve:

85 prebivalcev/km²

BDP:

242,9 milijarde EUR

BDP/prebivalca:

21.660 EUR

Naravni prirastek:

0,5 ‰

Pričakovana življenjska doba:

moški 76,6 let, ženske 81,5 let

Delež mestnega prebivalstva:

60,4 %

Nacionalna sestava prebivalstva:

uradno 100 % Grkov; dejansko turška, makedonska, albanska manjšina, Vlahi

Verska sestava prebivalstva:

pravoslavci (grška cerkev) 97 %

Politična ureditev:

unitarna večstrankarska republika z enodolnim parlamentom (300 sedežev)

Upravna členitev:

13 regij, meniška republika Atos s posebnim statusom

Grčija

(Ελληνική Δημοκρατία, Ellīnikí Dīmokratía)

Grčijo na jugu Balkanskega polotoka z izredno razčlenjenimi obalami ter 3.054 otoki (87 naseljenih), ki predstavljajo skupaj skoraj petino površja države, uvrščajo med najbolj pomorske države Evrope. Na zahodu so Jonski otoki v istoimenskem morju, v Egejskem pa Severni in Južni Sporadi, Kikladi ter Dodekanezi. Otoški niz se na jugu zaključuje z največjim grškim otokom Kreto (8.261 km²). Otoki so najvišji ostanek starega hercinskega egejskega masiva, ki se je tektonsko razlomil in večidel pogreznil. Egejski masiv je v celinskem delu Grčije (Tesalija, Makedonija) izoblikovan v gorske čoke in vmesne kotline. Povsem soroden je enako star Rodopski masiv) v grški pokrajini Trakiji. Le na zahodu se vleče mladenagubano Pindsko gorstvo, ki sega na jug do Peloponeza in Krete. Podnebje je značilno sredozemsko, razen v višje ležečih kotlinah Makedonije in na Pindosu, kjer se uveljavljajo gorske modifikacije.

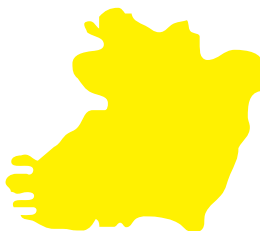
Grška povezanost z morjem sega nekaj tisočletij nazaj, v čas vznika t. i. minojske kulture (okrog 2.600 let pr. Kr.) in tudi vseh poznejših visokih kultur današnjega grškega prostora. Nekoliko jih je zavrla le doba pod Turki. Razen Larisse so vsa večja mesta neposredno ob morju. Pomorska trgovina, registracija in zavarovanje ladij, ladjedelništvo in različne storitve zaposlujejo znaten del prebivalstva in ustvarjajo s turizmom vred največji del narodnega dohodka. Najpomembnejša pristanišča so Solun v Makedoniji, Patra na Peloponezu ter predvsem Pirej, ki skupaj z atenskim somestjem šteje skoraj tri milijone prebivalcev. Veliko ladijskega prometa sodi v obalno kabotažo in služi za oskrbo otokov in prevoze turistov. Turizem je druga najpomembnejša gospodarska dejavnost. Letno obišče Grčijo več kot 17 milijonov ljudi; s tem se država uvršča med najbolj obiskane dežele na svetu. Privlačne so tako sončne obale kakor številne kulturnozgodovinske destinacije. Turizem močno spodbuja tudi druge panoge, zlasti trgovino in promet, pa tudi številne storitve, ki jih koristijo turisti. Zelo pomembna dejavnost je tudi kmetijstvo, saj državi ob zelo razdrobljeni kmečki posesti uspe ugodno prodati večino proizvodnje. Grško kmetijstvo je zlasti na otokih precej odvisno tudi od različnih finančnih spodbud in subvencij. Usmerjeno je predvsem k pridelovanju

značilnih sredozemskih kultur od zelenjave in sadja do vinske trte in oljke. Po pridelavi agrumov so na petem in po pridelavi oliv na tretjem mestu na svetu. Povsem drugače je v notranjosti Makedonije in Tesalije pa tudi Trakije. Posesti so tu veliko večje in ob pomoči namakanja pridelujejo poleg žitaric, sladkorne pese in zelenjave zlasti riž, bombaž (9. na svetu) in tobak (8. na svetu); te kulture potem tudi predeluje domača industrija. Skupno je njivskim površinam namenjenih 21 % površin, sadovnjakom okrog 8 %, travniki in (predvsem) skromni pašniki pa zavzemajo 40 %. Gozda je malo, le okrog 20 %, in še to večinoma varovalnega in parkovnega značaja. Pravega gospodarskega pomena nima. Zelo pomembno je morsko ribištvo; grški ribiči love marsikje po svetovnih morjih.

Življenjski utrip grškega prebivalstva je odvisen od turističnih tokov. Ti ustvarjajo izrazit sezonski ritem, ki mu morajo slediti aktivno zaradi dela ali pa so zgolj postavljeni v turistično gnečo. In ne nazadnje se morajo mnogi prilagoditi sezonskemu nihanju dohodkov. Poleg tega veliko Grkov začasno dela v tujini ali pa tam celo trajno ostanejo in povečujejo številčnost grške diaspore v svetu.

Fotografije: 1. Zastava Grčije 2. Akropola v Atenah
3. Oia, Santorini 4. Grški samostan 5. Star bel mlin
na veter

Irska

(Éire)

Površina:

70.273 km²

Število prebivalcev:

4.401.000

Gostota poselitve:

62 prebivalcev/km²

BDP:

174 milijard EUR

BDP/prebivalca:

39.675 EUR

Naravni prirastek:

8,1 ‰

Pričakovana življenjska doba:

moški 77,3 let, ženske 82,1 let

Delež mestnega prebivalstva:

59 %

Nacionalna sestava prebivalstva:

Irci, 550 000 tujih državljanov

Verska sestava prebivalstva:

katoličani 87 %, anglikanci 3 %

Politična ureditev:

parlamentarna republika, dvodolni

parlament (predstavniški dom –

166 članov, senat – 60 članov)

Upravna členitev:

30 administrativnih regij (oblikovanih

iz 26 tradicionalnih okrožij)

Irci so keltsko ljudstvo z lastnim jezikom, ki pa ga je v času večstoletne britanske oblasti izrinila angleščina. Irščino uporablja le še okoli četrtna prebivalstva. Vse do konca prejšnjega stoletja je Irska veljala za gospodarsko najmanj razvito državo zahodne Evrope. Po vstopu v Evropsko skupnost leta 1973 je država doživela gospodarski razcvet.

Irska je drugi največji otok v Britanskem otočju. Na obrobju otoka leži niz hribov, v osrednjem delu pa nizka planota. Hribovja večinoma sestavljajo paleozojske magmatske in metamorfne kamnine, v osrednjem delu pa prevladujejo mezozojski apnenci. Večino površja prekrivajo pleistocenski ledeniški nanosi, zato so zelo značilna tudi številna jezera in močvirja s šotišči. Zaradi oceanskega podnebja in vlažnosti tal so prsti kisle in slabo rodovitne, z izjemo jugovzhodnega dela, kjer se je razvilo intenzivno poljedelstvo. V osrednji Irski prevladuje govedoreja, v zahodni pa ovčereja. Kljub gospodarskemu razcvetu je irsko podeželje še vedno precej agrarno in redko poseljeno. Zaradi prevlade pašnikov in resav je Irska znana tudi kot „zeleni otok“. Odmaknjenost in izredno lepa pokrajina na Irsko vsako leto privabita več milijonov turistov.

Irska je zaradi svoje periferne lege, pomanjkanja naravnih virov ter osemstoletne politične in gospodarske podrejenosti Veliki Britaniji vse do sredine 20. stoletja ostala kmetijska in nerazvita dežela. V britanskem imperiju je imela vlogo izvoznice žita za britansko prebivalstvo in volne za angleško tekstilno industrijo. Dogodek, ki je močno zaznamoval irski prebivalstveni, prostorski, gospodarski in kulturni razvoj, je bila „velika lakota“ med letoma 1846 in 1848. To je bil tudi začetek izseljevanja Ircev v ZDA, ki se je nadaljevalo vse do sredine 20. stoletja. Irci so se zaradi revščine izseljevali tudi v Veliko Britanijo. Zaradi nenehnega izseljevanja je Irska kljub visokemu naravnemu prirastku edina evropska država, v kateri se je število prebivalstva od sredine 19. do konca 20. stoletja zmanjšalo (od okoli 6,8 na 3,4 milijona).

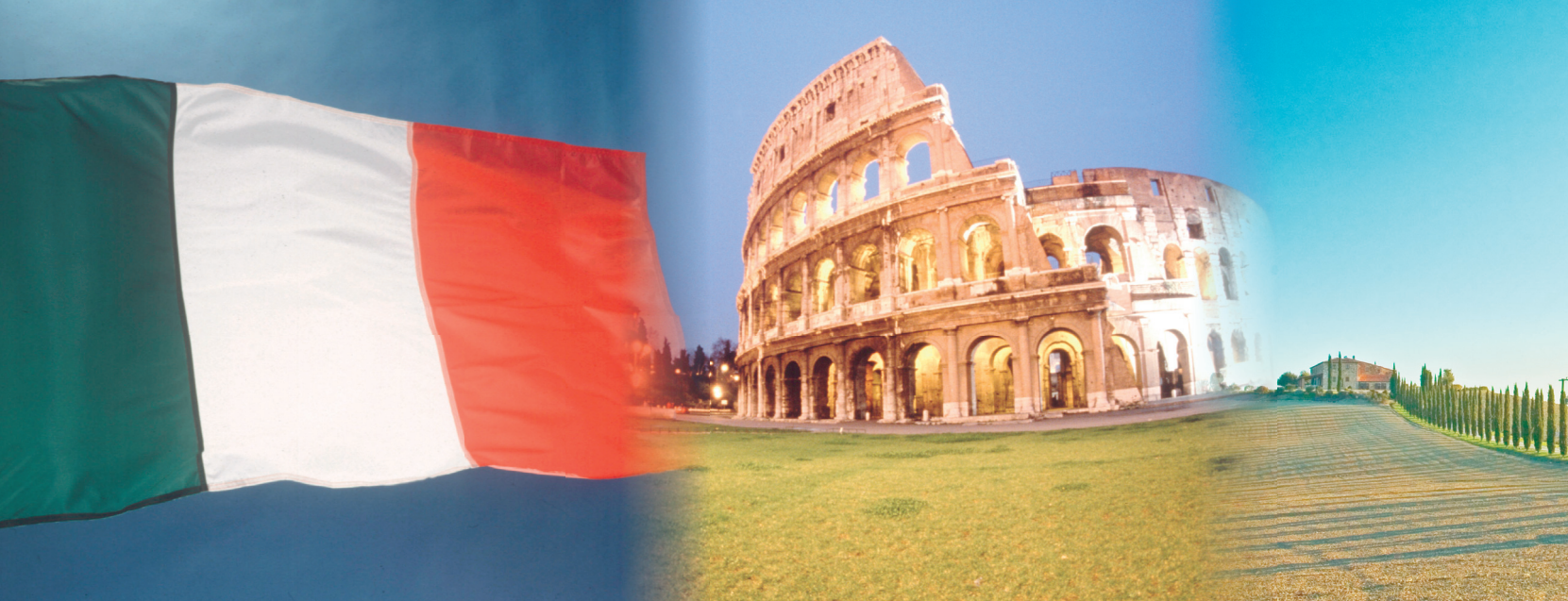

Leta 1921 je na osnovi mirovnega sporazuma z Veliko Britanijo Irska postala neodvisna republika. Provinca Ulster, poseljena s protestantsko večino, današnja Severna Irska, je ostala del Velike Britanije.

Prav posebno vlogo imata na Irskem katoliška vera in cerkev. V času britanske dominacije je katoliška vera pomenila način ohranitve irske identitete in tradicionalnih vrednot. Katoliška cerkev je pomembno vlogo in vpliv ohranila vse do danes. Irska je zato edina država v Evropski uniji, ki prepoveduje splav.

Irska je gospodarski razcvet doživela v devetdesetih letih 20. stoletja, ko je postala znana kot „keltski tiger“. Gospodarski razvoj temelji predvsem na privlačnosti Irske za tuje vlagatelje zaradi nizkih davkov na dobiček podjetij, kvalificirane in mlade delovne sile ter državnih spodbud. Irska je tudi zelo učinkovito uporabila finančna sredstva strukturnih in kohezijskih skladov EU. V prvi vrsti se je razvila industrija visoke tehnologije z visoko dodano vrednostjo (informatika, farmacevtska industrija), sledil je še razvoj poslovnih storitev. Ob tem je prišlo do povečevanja regionalnih razvojnih razlik v državi, saj sta močno napredovala predvsem Dublin in jugovzhodna Irska, zaostal pa je zahodni del države. Na širšem urbanem območju Dublina živi več kot milijon ljudi oziroma okoli četrtnina prebivalstva. Gospodarski razvoj in posledično povpraševanje po delovni sili vplivata tudi na migracijske tokove, saj je Irska ob koncu 20. stoletja prvič v svoji zgodovini postala država priseljevanja. Največ priseljencev je prišlo iz novih članic EU in držav jugovzhodne Evrope, predvsem iz Poljske.

Fotografije: 1. Zastava Irske 2. Dublin s svojim znamenitim mostom Ha'penny Bridge 3. Stara irska ulica v parku Bunratty 4. Zelena Irska 5. Ovce na Irskem

Italija

(Repubblica Italiana)

Površina:

301.336 km²

Število prebivalcev:

59.619.000

Gostota poselitve:

197 prebivalcev/km²

BDP:

1665 milijard EUR

BDP/prebivalca:

27.910 EUR

Naravni prirastek:

-0,1 ‰

Pričakovana življenjska doba:

moški 77,9 let, ženske 83,8 let

Delež mestnega prebivalstva:

67 %

Nacionalna sestava prebivalstva:

Italijani, 300.000 Nemcev (Južna Tirolska), 200.000 francosko govorečih Provansalcev (dolina Aoste), 53.000 Slovencev (Furlanija – Julijska krajina), 90.000 Albancev (Kalabrija) in druge etnične manjšine (Furlani, Ladinci, Hrvati, Grki), 3.450.000 tujih državljanov

Verska sestava prebivalstva:

katoličani 90 %, 50.000 protestantov, 38.000 judov, muslimani

Politična ureditev:

parlamentarna republika, dvodomni parlament (predstavniški dom – 630 članov, senat – 325 članov)

Upravna členitev:

20 regij (od teh 5 avtonomnih regij z večjimi pristojnostmi), 102 pokrajini

Italija je gospodarsko najmočnejša država južne Evrope. Severna Italija je del velike evropske razvojne osi in se uvršča med gospodarsko najrazvitejše dele Evrope. Južna Italija je obrobna evropska pokrajina in razvojno močno zaostaja. Velike regionalne razvojne razlike in močna regionalna identiteta posameznih pokrajin so med drugim posledica dejstva, da je Italija ob koncu starega veka izgubila politično enotnost in se ponovno združila šele v šestdesetih letih 19. stoletja (1861). Po drugi svetovni vojni je Italija na osnovi referendumu postala republika. V petdesetih letih 20. stoletja je do tedaj revna in agrarna država doživela gospodarski preporod in se uvrstila med industrijsko najbolj razvite države sveta.

Italija je pretežno gorata država. Večji del njenega površja zavzemata dve mladonagubani gorstvi: Alpe in Apenini. Med njima v severnem delu države leži obsežna Padska nižina. Nekoč mokrotne poplavne ravnine ob rekah so bile skozi stoletja osušene, zato je danes Padska nižina najpomembnejša kmetijska regija v državi. Njeno severno in južno obrobje sta zelo gosto poseljeni in močno urbanizirani. Še posebno izstopa širša milanska urbana regija, ki ima več kot šest milijonov prebivalcev. Hrbtenica polotoka so Apenini, ki segajo od Ligurije do Sicilije. Geološka zgradba (menjavanje trših in mehkejših sedimentnih kamnin) in sezonsko zelo velika količina padavin (jesen in zima) sta vzrok za veliko pogostost zemeljskih plazov, ki povzročajo ogromno materialno škodo. Zaradi lege na stiku tektonskih plošč je Italija tudi ena izmed potresno najbolj ogroženih evropskih držav.

Italija je ostala skoraj povsem kmetijska vse do konca druge svetovne vojne. Izjema sta regiji Piemont in Lombardija, ki sta na osnovi hidroenergije doživeli prvo fazo industrializacije že ob koncu 19. stoletja. Gospodarski preporod severne Italije je temeljil na modernizaciji kmetijstva, deagrarnizaciji in hitri industrializaciji. Na gospodarski razvoj države je po drugi svetovni vojni ugodno vplivala tudi gospodarska in politična integracija Italije z najrazvitejšimi evropskimi državami v okviru Evropske gospodarske skupnosti. Razvila se je izvozno usmerjena industrija visokokakovostnih izdelkov. Še posebno izstopajo avtomobilska, pohištvena, tekstilna, obutvena, strojna in živilska industrija. Italija je uspešnost svoje industrije gradila na tehnološkem razvoju in vrhunskem oblikovanju. Za njeno industrijo je značilna nekakšna dvojnost med velikimi in malimi podjetji. Ogrodje pomenijo velike gospodarske družbe, ki so močno povezane z italijansko državo (FIAT, ENI, Montedison in druge). Večina podjetij pa se uvršča med mala družinska podjetja, značilna zlasti za regije v severovzhodni Italiji.

Južna Italija (nekako južno od črte Rim–Ancona) je bila iz italijanskega gospodarskega čudeža v veliki meri izključena. To je posledica spleta več dejavnikov: več stoletij ločenega gospodarskega in socialnega razvoja posameznih delov Italije, skoraj fevdalni zemljiškoposestni odnosi na podeželju (veleposestniki in množica kmetov brez zemlje) ter slabo produktivno in povsem samooskrbno kmetijstvo. Kljub številnim ukrepom regionalne politike in ogromnim državnim vlaganjem v industrijo, infrastrukturo in javne dejavnosti („blagajna za Jug“) južna Italija razvojno še vedno močno zaostaja.

Zaradi revščine, visokega naravnega prirastka in agrarne prenaseljenosti se je od 19. stoletja dalje iz države odselilo več deset milijonov ljudi. Italija ima tako med vsemi evropskimi državami največ izseljencev; italijanske izseljenske skupnosti so najštevilnejše v ZDA, Argentini in Avstraliji. V zadnjih dvajsetih letih se je Italija iz države odseljevanja prelevila v državo priseljevanja. Tu živi že skoraj štiri milijone tujcev in italijanska družba se, podobno kot druge evropske države, sooča s problemi integracije in asimilacije.

Fotografije: 1. Zastava Italije 2. Kolizej v Rimu
3. Podeželje v Toskani 4. Benetke 5. Nakupovanje
na italijanski način

Latvija

(Latvijas Republika)

Površina:

64.589 km²

Število prebivalcev:

2.271.000 (2008)

Gostota poselitve:

35 prebivalcev/km²

BDP:

23,1 milijarde EUR

BDP/prebivalca:

10.194 EUR

Naravni prirastek:

-3,3 ‰

Pričakovana življenjska doba:

moški 65,8 let, ženske 76,5 let

Delež mestnega prebivalstva:

68 %

Nacionalna sestava prebivalstva:

Latvijci 57,6 %, Rusi 29,6 %, Belorusi 4,1 %, Poljaki 2,5 %, Ukrajinci 2,7 %, Litvanci 2,1 %, ostali 1,4 %

Verska sestava prebivalstva:

protestanti (luterani) 55 %, katoličani 24 %, pravoslavci 9 %, ostali (predvsem ateisti) 12 %.

Ocenjuje se, da skoraj 40 % prebivalstva

svoje religije ne prakticira.

Politična ureditev:

parlamentarna republika z enodomnim

parlamentom (100 sedežev)

Upravna členitev:

26 okrožij in 9 mestnih uprav

Latvija leži v severni Evropi. Na zahodu jo obliva plitvo Baltičsko morje, katerega del je tudi Riški zaliv na severozahodu. Obale so nizke, peščene in nerazčlenjene. Latvija je izrazito nižinska dežela, katere jedro je obsežna nižina Zemgale ob reki Dvini, ki se na sever širi v prav tako nizko Livonijo ter na zahod v obmorsko nižino Kurzeme. Ta se le v južnem delu zložno dvigne v nad 100 m visoko valovito površje. Podoben pokrajinski značaj ima tudi Latgale na vzhodu in severno od nje Vidzeme z najvišjo točko države – 312 m. Pokrajina s številnimi močvirji in jezerci kaže značilne posledice celinske poledenitve z obsežnimi morenskimi nanosi. Barja zavzemajo 6 % površja. Le na vzpetih delih se prikažejo na dan stare kamnine Baltičskega ščita. Podnebje Latvije je prehodno med oceanskim in celinskim; zlasti zime so celinsko ostre tudi ob morju.

Latvija razen šote skoraj nima naravnih bogastev. Na podlagi bogate trgovske tradicije in pomorstva v okviru t. i. hanzeatskih mest ob Baltiku se je razmeroma zgodaj razvila lahka industrija. V socialistični dobi je bila med najbolj industrializiranimi republikami bivše ZSSR s težiščem na elektro- in strojni industriji za vojaške potrebe. Ta se je morala po spremembi režima in ponovni vzpostavitvi neodvisnosti korenito reformirati. Uspešna preobrazba industrijskega sektorja je bila glavni steber gospodarske stabilizacije države v času njenega vključevanja v EU in NATO. Usmeritev v lesno, papirniško in pohištveno industrijo se je izkazala za uspešno potezo, namenska strojna (vojaška) industrija pa je močno nazadovala. Čeprav pogoji za kmetijstvo niso najbolj ugodni (prevlada slabo rodovitnih oglejenih prsti in podzolov), je to pomemben gospodarski sektor in podlaga za razvijajočo se živilskoprehrambeno industrijo. Na njivskih površinah (27 %) pridelujejo krompir, sladkorno peso, pšenico, ječmen, rž ter živinsko krmo za govedorejo, prašičerejo in perutninarstvo. Nekdanje socialistične posesti so večidel razdelili zasebnikom, nekaj so jih spremenili v delniške družbe. Skoraj tretjina kmetijskih zemljišč je ostala v lasti nekmetov. Gozdovi zavzemajo dobrih 40 % površja in predstavljajo podlago za razvito lesno in papirniško industrijo. Šibek člen latvijskega gospodarstva je energetska odvisnost od sosedstva.

Riga, prestolnica Latvije, je poseben del države. Tu je skoncentrirana malodane polovica prebivalstva in več kot polovica industrijskih kapacitet. Staro hanzeatsko mestno jedro iz 12. stoletja je pod zaščito UNESCO. Pomorski pomen Rige pa je nazadoval, saj je zaledje odločno prešibko. Zlasti podeželje na odmaknjemem vzhodu države se še naprej prazni in predstavlja vse večji gospodarski, socialni in strateški problem. Podobno kot Estonija je bila tudi Latvija deležna načrtne rusifikacije, v veliki meri povezane s prisotnostjo sovjetske (ruske) vojske. Po umiku ruske vojske je odšlo le malo Rusov. Zato je ruščina marsikje še povsem uveljavljen jezik.

Fotografije: 1. Zastava Latvije 2. Glavno mesto Riga 3. Srednjeveški grad Turaida v nacionalnem parku Gauja. Nacionalni park Gauja je bil ustanovljen leta 1973 kot prvi take vrste v Latviji. Njegov fokus je zaščita narave, vendar ga prav tako uporabljajo za izobraževanje in preprosti turizem. Področje Gauja ima več kot 500 zgodovinskih in kulturnih spomenikov. 4. Manjše pristanišče v Skulte, 50 km severno od Rige. 5. Umetnica Solveiga Cakstina pri delu v svojem studiu v Rigi. V Latviji so bili jantari in jantarni okraski vedno zelo priljubljeni.

Litva

(Lietuvos Republika)

Površina:

65.301 km²

Število prebivalcev:

3.366.000

Gostota poselitve:

52 prebivalcev/km²

BDP:

32,3 milijarde EUR

BDP/prebivalca:

9.596 EUR

Naravni prirastek:

-4 ‰

Pričakovana življenjska doba:

moški 65,3 let, ženske 77,1 let

Delež mestnega prebivalstva:

69 %

Nacionalna sestava prebivalstva:

84,6 % Litvancev, 6,3 % Poljakov, 5,1 % Rusov,
1,1 % Belorusov, 0,6 % Ukrajincev, drugih 2,3 %

Verska sestava prebivalstva:

katoličani 79 %, pravoslavci 4 %, ateisti 9 %, ostali 8 %

Politična ureditev:

parlamentarna republika z enodominantnim parlamentom (141 sedežev)

Upravna členitev:

10 okrajev

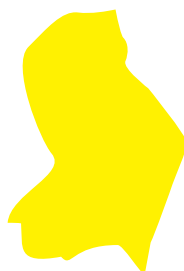
Litva leži na prehodu iz srednje v vzhodno in severno Evropo. Nizka, peščena in nerazčlenjena obala plitvega Baltiškega morja se proti vzhodu dvigne v Žemiatijo, komaj nekaj nad 100 m visoko valovito površje, ki proti vzhodu prehaja v široko nižino ob reki Njemen in pritokih, vzhodno pa se zopet vzpne v razgibano, le redko čez 200 m visoko valovito pokrajino, polno močvirij, barij in jezer. Slednje je, kakor tudi večina ostalega površja, posledica celinske poledenitve, ki je tu pustila obsežne talne morene in poskrbela za pestrost pokrajinskega pejsaža. Podnebje je večinoma celinsko z mrzlimi zimami. Le ob Baltiškem morju je čutiti več ocean-skih vplivov. Južni del litvanske obale je limanskega tipa; za 100 km dolgo Kursko koso je plitvo brakično morje Kurskega zaliva, ki je na severu umetno spojeno z Baltiškim morjem.

Ob pomanjkanju naravnih bogastev (imajo le šoto in nekaj nafte) in pogostem spreminjanju meja je bilo kmetijstvo dolgo najpomembnejša gospodarska panoga. Čeprav prevladujejo slabše rodovitne peščene in zaradi talne vlage oglejene prsti, se je zlasti na območjih talnih moren razvilo uspešno kmetijstvo. Zaposluje namreč šestino prebivalstva in prav toliko prispeva k vrednosti izvoza. Danes zavzemajo njivske površine 49 % površja, travniki in pašniki pa še skoraj četrtino. Socialistične posesti so večinoma spremenili v gospodarske družbe, nekaj so jih vrnili lastniškimi upravičencem in nekaj prodali zasebnikom. Zasebne kmetije so razmeroma majhne, a tržno (zaradi usmeritve v specializirane proizvode) pomembne. Pomembni kmetijski proizvodi so krompir, pšenica, oves, ječmen, rž (10. na svetu), sladkorna pesa, oljna repica, zelenjava in lan. Pomembno vlogo imajo mlečna in mesna živinoreja ter morsko in sladkovodno ribištvo. Gozdovi (hrast, bor, breza, jelša) pokrivajo le skromno petino površja. Industrija se je že v preteklosti naslonila predvsem na tekstilno (na domačem lanu) in živilskopredelovalno, ponovno pa je ob tujih investicijah oživela strojna in elektronska industrija. Litva je zaradi pomanjkanja lastnih energetskih virov precej odvisna od uvoza električne energije iz Poljske in Belorusije. Obetavna gospodarska panoga postaja tudi turizem, naslonjen na številne kulturnozgodovinske spomenike in na obalna letovišča ob Baltiškem morju.

Čeprav je bil sovjetski (ruski) pritisk tudi v Litvi zelo močan, je država ohranila visok delež litovskega prebivalstva. Za razliko od drugih dveh baltiških držav, Estonije in Latvije, ima Litva staro državno tradicijo. Srednjeveška Litva je bila ena najmočnejših držav na tem območju, dokler je ni postopoma zavzela rastoča moč ruskega carstva. V 20. stoletju se je soočila tudi z nemškimi in poljskimi pritiski. V času ruske in pozneje sovjetske prevlade je močno podporo litovski narodni zavesti nudila katoliška cerkev, ki je še do danes ohranila precej družbenega vpliva.

Fotografije: 1. Zastava Litve 2. Glavno mesto Vilna 3. Katedrala sv. Stanislava v Vilni 4. Kurska kosa je eno največjih akumulativnih oblik pokrajine pri Baltičkem morju. To področje je zabeleženo na seznamu svetovne dediščine kot mednarodni rusko-litvijski kulturni kompleks. 5. Litvanci pečejo ogromno palačinko na karnevalu Mardi Gras na cestah Vilne.

Luksemburg

Groussherzogtum Lëtzebuerg (v luksemburščini),
Grand-Duché de Luxembourg (v frančosščini),
Großherzogtum Luxemburg (v nemščini)

Površina:

2586 km²

Število prebivalcev:

483.000

Gostota poselitve:

186 prebivalcev/km²

BDP:

28 milijard EUR

BDP/prebivalca:

60.400 EUR

Naravni prirastek:

3,8 ‰

Pričakovana življenjska doba:

moški 76,8 let, ženske 81,9 let

Delež mestnega prebivalstva:

92 %

Nacionalna sestava prebivalstva:

Luksemburžani (60 %), 200.000 (40 %)

tujih državljanov (največ Portugalcev,

Francozov in Italijanov)

Verska sestava prebivalstva:

katoličani 87 %

Politična ureditev:

parlamentarna dedna monarhija

(veliko vojvodstvo), enodomna

poslanska zbornica (60 članov)

Upravna členitev:

3 okrožja in 12 kantonov

Nadvojvodina (Grand Duchesse) Luksemburg ima kljub dejstvu, da je za Malto najmanjša članica EU, velik vpliv na evropsko gospodarstvo in politiko. Skupaj z Belgijo in Nizozemsko je članica carinske unije Beneluks in ena izmed ustanovnih članic Evropske gospodarske skupnosti. Zaradi svoje lege v srcu Evrope je bil Luksemburg vedno močno povezan z drugimi zahodnoevropskimi državami. Njegovo gospodarstvo je sprva temeljilo na železarstvu, danes pa je tu eno izmed največjih finančnih središč na svetu.

Na osnovi dogovora velikih evropskih držav, zlasti Nemčije, Francije in Nizozemske, je Luksemburg neodvisnost pridobil leta 1867. Že leta 1921 je sklenil carinsko unijo z Belgijo. Državo vodi nadvojvoda (od leta 2000 nadvojvoda Henri), ki imenuje tudi člane vlade. Ob pridobitvi neodvisnosti je bil Luksemburg zelo revna država. Na osnovi železove rude in nemškega premoga se je razvilo železarstvo, ki je v prvi polovici 20. stoletja sestavljalo polovico industrijske proizvodnje in tretjino izvoza. Zaradi recesije železarstva se je država v sedemdesetih letih 20. stoletja preusmerila v finančne dejavnosti. Na osnovi ugodne davčne politike in tajnosti bančnih računov, geografske lege med vodilnimi gospodarskimi regijami zahodne Evrope ter visokokvalificirane in večjezične delovne sile je država kmalu postala drugo najmočnejše bančno in zavarovalniško središče Evrope, takoj za Švico. Zaradi pranja denarja in davčnih utaj v luksemburških bankah je moral Luksemburg pod pritiskom ostalih članic EU leta 1993 spremeniti svoj zakon o bankah, kar pa ni ogrozilo finančnega sektorja. Uvedba evra je gospodarstvo še okrepila. Po zaslugi finančnih dejavnosti ima Luksemburg najvišji bruto družbeni proizvod na prebivalca v EU, prebivalstvo pa uživa zelo visoko življenjsko raven.

Povpraševanje po delovni sili je spodbujalo priseljevanje, zato tujci, med katerimi je največ Portugalcev, Francozov, Italijanov, Belgijcev in Nemcev, sestavljajo kar 40 % skupnega prebivalstva. Kljub temu je državi uspelo ohraniti svojo kulturno identiteto, ki jo povezuje predvsem jezik. Luksemburščina je germanski jezik, prebivalci pa govorijo tudi francosko in nemško.

Mesto Luksemburg je tudi sedež več organov EU in drugih evropskih institucij (Sodišče EU, Evropsko računsko sodišče, Evropski statistični urad Eurostat), kar daje mestu zelo „evropski“ značaj. Članstvo v EU omogoča Luksemburgu veliko večji vpliv, kot bi ga imela tako majhna država sama. Država pri odločanju v evropskih organih vedno zagovarja načelo „ena država, en glas“. Pri Luksemburžanih je zato mogoče razpoznati najmočnejšo „evropsko“ identiteto med vsemi državami članicami EU.

Fotografije: 1. Zastava Luksemburga 2. Stari del mesta Luksemburg 3. Visoke zgradbe s pisarnami v „evropskem“ predelu mesta Luksemburg 4. Stari most v mestu Luksemburg 5. Grad Viandov

Madžarska

(Magyar Köztársaság)

Površina:
93.030 km²
Število prebivalcev:
10.190.000
Gostota poselitve:
108 prebivalcev/km²
BDP:
105,2 milijarde EUR
BDP/prebivalca:
10.323 EUR
Naravni prirastek:
-3,5 ‰

Pričakovana življenjska doba:
moški 69,2 let, ženske 77,3 let
Delež mestnega prebivalstva:
67 %

Nacionalna sestava prebivalstva:
89,9 % Madžarov, 4 % Romov, 2,6 % Nemcev,
2 % Srbov, 0,8 % Slovakov, 0,8 % drugih
(Hrvatje, Slovenci, Romuni, Rusini idr.)

Verska sestava prebivalstva:
katoličani 61 %, protestanti 19 %, neznano 19 %

Politična ureditev:
unitarna večstrankarska republika
z enodominantnim parlamentom (386 sedežev)

Upravna členitev:
7 regij in 25 županij, od tega 6 mestnih

Madžarska leži sredi Panonske nižine v Podonavju. Panonska nižina je obsežna tektonska udorina, kjer so morski, rečni in jezerski sedimenti nasuti več kot 4000 m debelo. Iz njih štrlijo le nekateri osamelci. Na severu so zgrajeni iz vulkanskih kamnin razen apnenčastega Bükka, zahodno od Donave je gmota tektonsko razbita na več grud (Bakonjski gozd, Mecsek, Vertes, Budimsko hribovje idr.) iz paleozojskih in mezozojskih kamnin, sredi katerih leži tektonsko zasnovano Blatno jezero. Ob Rabi na zahodu je Mali Alföld, vzhodno od Donave pa Veliki Alföld, ki ga deli reka Tisa. To je nizek in pretežno raven svet, na katerega je veter nanese veliko puhlice in peska. Obsežna območja so bila močvirna in zato redko naseljena. Zadnji ostanek te panonske divjine je pušča Hortobágy. V Panonski nižini je podnebje izrazito celinsko z mrzlimi suhimi zimami in vročimi poletji.

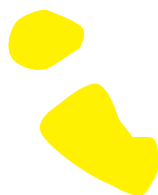
Današnji obseg Madžarske je rezultat velikih geopolitičnih sprememb po prvi svetovni vojni. Madžarska se je po Trianonskem miru (1921) čutila prikrajšano, saj je od nekdanje ogrske polovice dvojne monarhije ostal le današnji obseg oziroma približno tretjina ozemlja, v sosednjih državah pa četrtna madžarskega naroda. Poskusi ozemeljske revizije med drugo svetovno vojno niso bili uspešni. Po drugi svetovni vojni in sovjetski vojaški zasedbi se je oblikovala socialistična Madžarska. Uvedeno je bilo plansko gospodarstvo in kolektivizacija po sovjetskem vzoru, za katero je bila tako kot drugod značilna načrtna industrializacija s težiščem na „bazičnih“ industrijskih panogah. Po letu 1988 je kot prva izmed bivših socialističnih držav uvedla številne reforme, kar je ob nekaj pretresih omogočilo gospodarsko stabilizacijo na podlagi tujih vlaganj. Tudi kmečko zemljo so večinoma privatizirali (vračanje upravičencem, prodaja zasebnikom in oblikovanje gospodarskih družb) in tako omogočili konkurenčnost madžarskega kmetijstva v EU. Ugodni naravni pogoji (zelo rodovitne prsti in celinsko podnebje) omogočajo uspešno madžarsko kmetijstvo, usmerjeno k pridelavi koruze, pšenice, rži, ovsa, sončnic, oljne repice, sladkorne pese, tobaka, krompirja, paradižnika in paprike ter drugih vrst zelenjave, vina in sadja. Vidno mesto imata tudi živinoreja (govedo, svinjereja, perutninarstvo) in sladkovodno ribogojstvo. Na tej podlagi se je

razvila raznovrstna živilskopredelovalna industrija, ki je ob omenjenih ugodnostih izkoristila prednosti evropskega tržišča. Madžarska sodi med najmanj gozdnote evropske države – le 18 % države ima gozd, ki je večinoma zaščiten. Na mokrotnih zemljiščih uvajajo hitro rastoče plantaže topola, ki ga potem uporabljajo v proizvodnji celuloze in papirja. Metalurgija je precej nazadovala, zato pa je bil tem bolj uspešen zagon strojne, avtomobilske, kemične, elektronske in tekstilne industrije, ki je večinoma v tuji lasti, podobno kot banke, zavarovalnice in telekomunikacije. Madžarska industrija se lahko opira na domače surovine (boksit, rjavi premog, železova ruda, magnezit, nafta in plin; slednji krije polovico potreb. Pomembna gospodarska panoga je tudi turizem (Budimpešta, termalna središča, Blatno jezero).

Dvomilijonska Budimpešta sodi med velika evropska mesta in nesporna makroregionalna središča. Podobno kakor Dunaj ali Beograd dolguje svojo velikost predvsem dejstvu, da je bila daljši čas prestolnica precej večje politične enote.

Fotografije: 1. Zastava Madžarske 2. Pogled na Budimpešto 3. Pogled na ribiška jezera na obrobju Bekescsabe. 4. Predstavitev tradicionalnega plesa pred tipično madžarsko podeželsko hišo. 5. Mala uharica, zaščiten ptica na Madžarskem

Malta

(Repubblika ta' Malta)

Površina:

315 km²

Število prebivalcev:

410.000

Gostota poselitve:

1300 prebivalcev/km²

BDP:

5,7 milijarde EUR

BDP/prebivalca:

13.900 EUR

Naravni prirastek:

1,8 ‰

Pričakovana življenjska doba:

moški 77,0 let, ženske 81,9 let

Delež mestnega prebivalstva:

90 %

Nacionalna sestava prebivalstva:

Maltežani, 15.000 tujih državljanov
(Angleži, Italijani, Arabci)

Verska sestava prebivalstva:

katoličani 95 %, protestanti

Politična ureditev:

parlamentarna republika, enodolni
predstavniški dom (65 članov)

Upravna členitev: 68 občin

Malta je majhna otoška država, ki leži v Sredozemskem morju, približno 100 km južno od Sicilije. S svojimi 400.000 prebivalci je najmanjša članica EU. Sestavlja jo dva večja otoka, Malta in Gozo, poleg njiju pa še več manjših, nenaseljenih otokov. V svoji burni zgodovini je bila Malta pod oblastjo Feničanov, Rimljanov, Bizantincev, Arabcev, Normanov, križarjev in Britancev. Od leta 1964 je neodvisna država, od leta 2004 pa tudi članica EU. Vplivi preteklih zavojevalcev se še danes kažejo v njeni kulturi in jeziku. Maltežani so romansko ljudstvo pod močnim arabskim, italijanskim in britanskim kulturnim vplivom. Malteški jezik sodi v arabsko skupino semitskih jezikov. Ima skupne poteze z magrebskimi narečji, je pa tudi pod močnim vplivom italijanščine. Je edini semitski jezik, ki se piše v latinici. Prebivalci uporabljajo tudi angleščino in italijanščino. Vpliv arabske, italijanske in britanske kulture se kaže tudi v arhitekturi in kulinariki. Večina prebivalcev je katoliške veroizpovedi.

Malta je bila po obdobju arabske vladavine v zgodnjem srednjem veku dodeljena malteškemu viteškemu redu. Otočje je postalo najpomembnejša južna obrambna točka v boju proti Turkom. Ob koncu Napoleonovih vojn leta 1814 je Malta pripadla Veliki Britaniji. Otoki so postali eno najpomembnejših britanskih vojaških oporišč ob pomembni plovni poti med Sueškim prekopom in Gibraltarjem. Med drugo svetovno vojno je bila Malta izjemno pomembna kot izhodišče zavezniških sil za napade proti nemški in italijanski vojski v severni Afriki. Velika Britanija je Malti leta 1947 priznala notranjo avtonomijo, leta 1964 pa neodvisnost v okviru Britanske skupnosti narodov.

Otočje je zgrajeno iz oligocenskih in miocenskih apnencev. Površje je zato zakraselo ter brez tekočih voda in večjih izvirov. Vodo morajo dovažati s celine oziroma jo pridobivati z razsoljevanjem morja. Kamninske plasti so nagnjene proti severovzhodu, zato so obale na tej strani otokov nizke in razčlenjene, na jugozahodni strani pa visoke in težko dostopne. Podnebje je sredozemsko s padavinami od oktobra do marca. Kmetijstvo je omejeno na ugreznjene dele v bližini podtalnice, ki jo uporabljajo za namakanje. Zaradi pomanjkanja vode je namakanje omejeno na samo 17 % kmetijskih površin, ki sicer obsegajo okoli tretjino ozemlja. Domače kmetijstvo lahko zato zadovolji le del potreb po hrani. Med glavne pridelke sodita zgodnja zelenjava in sadje, v veliki meri namenjena izvozu v države EU. Po odhodu Britancev je država ustanovila več industrijskih parkov, kamor je privabila tuje vlagatelje. Poleg tradicionalne ladjedelniške industrije, ki je nastala na osnovi britanskih vojaških delavnic za popravilo in vzdrževanje ladij, so se razvile še elektronska, tekstilna, obutvena in grafična industrija. Najpomembnejša gospodarska panoga je turizem, ki daje tretjino BDP in zaposluje četrtno delovne sile. Država ustvari več kot deset milijonov nočitev letno.

Možnost vstopa države v EU je močno razdvojila malteško politiko in malteško družbo v celoti. Malta je za vstop v Evropsko skupnost prvič zaprosila leta 1990, njeno sodelovanje pa se je začelo že s podpisom gospodarskega sporazuma s tedanjo Evropsko gospodarsko skupnostjo v letu 1970. Po zaključenih pristopnih pogajanjih so v letu 2003 izvedli referendum, na katerem je skromna večina (53 %) podprla vstop države v EU. Malta je zaradi svoje majhnosti ter specifičnega socialnega in ekonomskega razvoja v pristopni pogodbi dosegla posebne pogoje, zlasti na področju ribištva, kmetijstva, ladjedelništva in kupovanja nepremičnin s strani tujih državljanov.

Fotografije: 1. Zastava Malte 2. Pogled na Valletto 3. Hišni balkoni v Valetti 4. Pisani, tradicionalni ribiški čolni pri vasi Marsaxlokk 5. Modra laguna na otoku Comino

Nemčija

(Bundesrepublik Deutschland)

Nemčija je gospodarsko najmočnejša in po številu prebivalstva največja država v EU.

Obsega velik del srednje Evrope. Od severa proti jugu si sledijo osnovne evropske fizičnogeografske enote: nižavja, sredogorja in mladonagubana gorstva. Sever Nemčije pripada zahodnemu delu Nemško-poljskega nižavja. Obala je nizka in peščena. Sledi ji pas peščenih sipin, marš in resav, v osrednjem delu pa leži Mecklenburško pojezerje. Za nemško sredogorje je značilno menjavanje posameznih uravnanih in gozdnatih masivov ter širokih rečnih dolin in kotlin. Južna Nemčija obsega alpsko predgorje (Švabsko-bavarska planota) in skrajni severni del Alp. Nemčija je ena izmed najgostejše poseljenih evropskih držav. Še posebej značilne so velike mestne regije, v katerih živi več kot 60 % celotnega prebivalstva (regije Porurje, Ren–Maina, Ren–Neckar, Berlin, Hamburg in München).

Skozi večji del svoje zgodovine je bila Nemčija razdeljena na številne samostojne politične enote. Posledica reformacije v 16. stoletju je še dandanašnja razdvojenost Nemčije na protestantski severni in katoliški južni del. Pod vodstvom Prusije je leta 1871 nastalo Nemško cesarstvo. Po združitvi se je v severnem delu Nemčije, zlasti v Porenju, začel pospešen razvoj industrije. V začetku 20. stoletja je Nemčija postala vodilna evropska gospodarska sila, kar je spodbudilo tudi njene politične ambicije. Svojo zunanjo politiko je usmerila na vzhod evropske celine. Vrhunec nemške imperialistične politike je bil vzpon nacionalsocializma in nemškega rajha v času druge svetovne vojne.

Površina:

357.104 km²

Število prebivalcev:

82.002.000

Gostota poselitve:

229 prebivalcev/km²

BDP:

2665 milijard EUR

BDP/prebivalca:

32.490 EUR

Naravni prirastek:

-1,9 ‰

Pričakovana življenjska doba:

moški 77,2 let, ženske 82,4 let

Delež mestnega prebivalstva:

88 %

Nacionalna sestava prebivalstva:

Nemci (91 %), Lužiški Srbi (60.000), Danci (50.000), Frizijci (12.000), 7.300.000 (8,8 %) tujih državljanov (Turki, Kurdi, Srbi, Hrvati, Italijani, Grki in drugi)

Verska sestava prebivalstva:

katoličani 30 %, evangeličani 30 %, muslimani 5 %

Politična ureditev:

parlamentarna zvezna republika, dvodomni zvezni parlament (zvezna skupščina – 601 član, zvezni svet – 69 članov)

Upravna členitev:

16 zveznih dežel z lastnimi parlamenti in vladami, 429 okrožij

V drugi svetovni vojni poražena in gospodarsko zlomljena država je bila po vojni razdeljena na Zvezno republiko Nemčijo (ZRN) in Nemško demokratično republiko (NDR). Združitev Nemčije pomeni enega najpomembnejših političnih dogodkov v sodobni evropski zgodovini, ki je imel velike posledice za gospodarski, socialni in regionalni razvoj države. Kljub ogromnim vlaganjem v razvoj gospodarstva in infrastrukture je zaostanek nekdanje NDR še vedno velik in ostaja eden največjih nemških izzivov tudi v prihodnosti.

Zahodna Nemčija (ZRN) je že v petdesetih letih 20. stoletja doživela gospodarski čudež. Postala je tretje največje svetovno gospodarstvo (za ZDA in Japonsko) in največji svetovni izvoznik. Nemški gospodarski preboj temelji na razvoju izvozno usmerjene industrije z visokokakovostnimi izdelki. Med vodilnimi so avtomobilska, kemična, elektrotehnična, železarska in strojna industrija. Nemška industrija je organizirana v obliki velikih gospodarskih družb oziroma koncernov, ki se uvrščajo med vodilna svetovna industrijska podjetja (na primer BASF, Daimler Benz, Siemens, Thyssen Krupp in druga). Nemški gospodarski uspeh temelji tudi na nemškem modelu socialnega dialoga, ki v nasprotju z anglosaksonskim neoliberalizmom poleg gospodarske učinkovitosti in doseganja dobička enakovredno vključuje tudi visoko stopnjo socialne varnosti ter dogovarjanje med lastniki kapitala in delavci. Poleg gospodarske uspešnosti sta socialna varnost in solidarnost med poglavitnimi vrednotami nemške družbe; nemška socialna država je zato pogosto zgled za druge evropske države. Nemčija je zaradi svoje gospodarske moči ključni ekonomski dejavnik v EU. Je najpomembnejši trgovski partner in tuji vlagatelj v večini evropskih držav.

Nemčija je po ustavi iz leta 1949 zvezna država, po združitvi leta 1990 jo sestavlja 16 zveznih dežel z lastnimi parlamenti in deželnimi vladami. Zvezne dežele imajo velike pristojnosti na številnih področjih, zvezna vlada ima izključne pristojnosti le na področju zunanje politike, obrambe, monetarne politike in carin.

Fotografije: 1. Zastava Nemčije 2. Pogled na Berlin
3. Tipični pleteni naslonjači na plaži Severnega morja 4. Nebotičniki v finančnem predelu v Frankfurtu ob Maini 5. Tradicionalni festival Oktoberfest v Münchnu

Nizozemska

(Koninkrijk der Nederlanden)

Površina:
41.526 km²
Število prebivalcev:
16.405.000
Gostota poselitve:
395 prebivalcev/km²
BDP:
625 milijard EUR
BDP/prebivalca:
38.050 EUR
Naravni prirastek:
3,0 ‰

Pričakovana življenjska doba:
moški 77,7 let, ženske 82,0 let

Delež mestnega prebivalstva:
89 %

Nacionalna sestava prebivalstva:
Nizozemci (95 %), Frizijci (360.000), 690.000
tujih državljanov (Maročani, Turki in drugi)

Verska sestava prebivalstva:
katoličani 30 %, protestanti 20 %, muslimani 5 %

Politična ureditev:
parlamentarna dedna monarhija (kraljica Beatrix),
dvodomni parlament (prva zbornica – 75 članov,
druga zbornica – 150 članov)

Upravna členitev:
12 administrativnih regij (province)

Nizozemska je najgostejše naseljena država Evropske unije. Po velikosti in številu prebivalstva se sicer uvršča med manjše evropske države, toda njen gospodarski, politični in kulturni vpliv močno presega njeno velikost. V zgodovini Evrope je Nizozemska igrala pomembno vlogo, saj je bila ena izmed pomorskih, trgovskih in kolonialnih velesil. Sodobna Nizozemska je visoko razvita in ekonomsko uspešna evropska država, ki svojo identiteto utemeljuje tudi na tradiciji strpnosti, liberalnosti in spoštovanja človekovih pravic.

Naravno okolje Nizozemske označujeta nizko površje ter stik kopnega in morja. Polovica ozemlja leži pod morsko gladino; to je zemlja, iztrgana morju. V srednjem veku je bilo območje današnje Nizozemske redko poseljeno, saj so neugodne naravne razmere zavirale razvoj kmetijstva. Prevladovale so slabo rodovitne peščene sipine, resave, močvirja in poplavna območja. Gospodarski vzpon Nizozemske se je začel s politično osamosvojitvijo (1581) ter razvojem pomorstva in trgovine. Nizozemska mesta so postala velika trgovska središča, država pa ena izmed velikih kolonialnih sil. V naslednjih stoletjih se je mednarodni vpliv države zmanjšal in Nizozemska se je zaradi pomanjkanja kmetijskih zemljišč za naraščajoče prebivalstvo osredotočila na pridobivanje ozemlja z osuševanjem močvirij in plitvega obalnega morja. Osušeno ozemlje, obdano z nasipi in preprejeno s kanali, na katerem se s črpanjem vode nenehno vzdržuje ustrezna raven talne vode, imenujemo polder. V prvi polovici 20. stoletja so nastali največji nizozemski polderji, hkrati pa so obalne pokrajine zaščitili pred uničujočimi poplavami (projekt Zuidersee in projekt Delta). Po letu 1960 so zaradi ekonomskih in ekoloških razlogov nadaljnje osuševanje prekinili. Najgostejše poseljene nizozemske pokrajine (Holandija, Zelandija) so bile torej v veliki meri iztrgane morju. Globalne podnebne spremembe in predvideni dvig gladine morja pred Nizozemsko postavljajo nove izzive in nevarnosti.

Nizozemska je kljub razmeroma neugodnim naravnim razmeram in majhnosti postala ena največjih svetovnih izvoznic kmetijskih pridelkov. Na osnovi specializacije, razvoja agronomije in biotehnologije, uporabe gnojil in pesticidov ter gojenja rastlin v ogrevanih rastlinjakih je država razvila najproduktivnejše kmetijstvo na svetu. Nizozemska je ena največjih izvoznic zelenjave, cvetja, semen, čebulic, mlečnih izdelkov in mesa na svetu. Regije so se specializirale za posamezne kmetijske panoge: Frizija se je usmerila v mlečno govedorejo, Holandija v proizvodnjo cvetja in čebulic, polderji v intenzivno poljedelstvo in podobno. Takšno intenzivno in uspešno kmetijstvo ima tudi svojo temno plat, to je onesnaževanje okolja, zlasti talne vode in prsti. Nizozemska si zato prizadeva razvijati ekološko sprejemljivejše kmetijstvo.

Kljub velikemu pomenu kmetijstva je sodobna Nizozemska predvsem industrijska in urbana družba. Gospodarsko središče države je velika urbana regija oziroma somestje, imenovano Randstadt Holland, ki vključuje največja mesta v državi: Amsterdam, Rotterdam, Haag, Utrecht in druga. Somestje Randstadt Holland je nekaj posebnega; ima obliko podkve z zelenim središčem in je nastalo kot rezultat skrbnega prostorskega načrtovanja. Značilna je tudi delitev funkcij posameznih mest: Amsterdam je poslovno in kulturno središče države, Rotterdam največje pristanišče in industrijsko središče, Haag sedež vlade in številnih mednarodnih ustanov, Utrecht pa pomembno univerzitetno in znanstvenoraziskovalno središče.

Zaradi večstoletne verske svobode in ekonomske liberalnosti velja nizozemska družba za eno najbolj tolerantnih na svetu, zato jo mnogi imenujejo tudi „socialni laboratorij“. To se kaže zlasti v strpnem odnosu do manjšin in deprivilegiranih družbenih skupin ter v permisivnem odnosu do številnih družbenih vprašanj. Nizozemska zakonodaja je na primer med prvimi na svetu uredila pravice homoseksualcev, dovoljeno je uživanje lahkih drog, legalizirani sta prostitucija in evtanazija neozdravljivih bolnikov.

Fotografije: 1. Zastava Nizozemske 2. Amsterdam, trg Dam 3. Kanal in tipične hiše v Amsterdamu 4. Parkirana kolesa v centru Amsterdama 5. Polje tulipanov

Poljska

(Rzeczpospolita Polska)

Površina:
312.685 km²
Število prebivalcev:
38.118.000
Gostota poselitve:
121,9 prebivalcev/km²
BDP:
362,1 milijarde EUR
BDP/prebivalca:
9.500 EUR
Naravni prirastek:
0,3 ‰

Pričakovana življenjska doba:
moški 71,0 let, ženske 79,7 let
Delež mestnega prebivalstva:
61,1 %

Nacionalna sestava prebivalstva:
98 % Poljakov, številčne ukrajinska, beloruska in nemška manjšina, druge (litovska, slovaška, češka, kašubska, tatarska idr.) so manj številčne.

Verska sestava prebivalstva:
katoličani 96,2 %, pravoslavci 2 %, ostali 1,8 %

Politična ureditev:
unitarna večstrankarska republika z dvodomnim parlamentom (senat 100 sedežev in parlament –sejem– 460 sedežev)

Upravna členitev:
49 vojvodstev

Poljska zajema vzhodni del srednjeevropskega nižavja. Na severu meji na Baltiško morje, kjer tvori ožjo obalno ravnico, razširjeno le ob spodnjem toku Visle. Sledi nekoliko vzpeti svet Pomorjanskega in Mazurije, ki ju deli široka dolina Visle. Najobsežnejši del zajema osrednji del države: to je poljsko nižavje. Proti jugu se zelo zložno vzpenja v nizke planote in prehaja še dalje proti jugu v hercinsko sredogorje Sudetov in Beskidov ter na vzhodu v edino visokogorje – Tatrate, ki so najzahodnejši del mladonagubanega velikega gorskega loka Karpatov. Površje je doživelo korenito ledeniško preoblikovanje. Na Pomorjanskem in v Mazuriji so za čelnimi in talnimi ledeniški morenami nastala številna jezera, močvirja in barja, zato je izraz „Poljsko pojezerje“ še kako upravičen. V poljskem nižavju je veter nanese obsežne puhlične nanose, ki jih prekinjajo široke in močvirne doline rek. Nekatere od teh so t. i. „pradoline“, kjer se je rečni tok usmerjal ob čelu ledenika. Izpod ledenikov tekoče reke so ponekod nanesele veliko peščenih usedlin. To so t. i. „sanderji“, porasli z resavo in borovim gozdom. Zaradi ledeniškega preoblikovanja se stara geološka podlaga le redkokje prikaže na dan. Ledeniki so delovali tudi na vzpetem svetu karpatskega loka. Podnebje Poljske je celinsko z mrzlimi zimami in toplimi poletji, v pribaltiškem delu ublaženo z vplivi morja ter na jugu gorsko.

Poljska je sestavljena država. Po zatonu mogočne srednjeveške poljske države so njen prostor zavzele Prusija (in pozneje Nemčija), Rusija in Avstrija. Po prvi svetovni vojni se je Poljska osamosvojila in razširila predvsem proti vzhodu, po drugi svetovni vojni pa ozemeljsko skrčila, pridobila obsežno baltiško obalo in se pomaknila proti zahodu. Zato so še sedaj med območji razmeroma velike regionalne razlike. V zahodnem in južnem (nekoč nemškem in avstrijskem) delu se je na podlagi bogatih ležišč črnega premoga in domače železove rude ter barvnih kovin razvila močna črna metalurgija, kovinska in strojna industrija, ponekod pa tudi tekstilna industrija. Po drugi svetovni vojni se je načrtna industrializacija razširila tudi na druge predele, zlasti pa na obalna mesta (ladjedelnštvo in strojna industrija). Močno se je razvila tudi proizvodnja prehrabnenih izdelkov in izdelkov široke potrošnje. Zaradi tehnološke zastarelosti in pomanjkanja je v osemdesetih

in devetdesetih letih veliko podjetij zašlo v hudo krizo. Delno jih je reševal pritok tujih investicij, delno pa precej množično zaposlovanje Poljakov v državah srednje in zahodne Evrope. Velik razmah so z vključevanjem v EU doživele storitvene dejavnosti, kjer se je pokazala prednost velikega poljskega trga in tudi realno oživljanje proizvodnega sektorja (kemična, avtomobilska, strojna industrija). Kmetijstvo je ostalo pomembna gospodarska panoga, ki še sedaj zaposluje okrog 15 % aktivnega prebivalstva. Kmetijski pogoji so razmeroma ugodni, saj država premore 46 % njivskih površin na rodovitnih puhlicah in rjavih prsteh ter 13 % travnikov in pašnikov. Poljska je v socializmu zadržala zasebno posest, zato je bilo državnih veleposesti malo. Le posestna sestava je silno razdrobljena; več kot polovica kmetij ne presega 2 ha. Te so na skupnem trgu EU nekonkurenčne in preživijo le z dodatnimi dejavnostmi ter subvencijami. Najpomembnejši kmetijski proizvodi so žitarice (koruza, pšenica, ječmen, rž (drugi na svetu)), krompir, oljna repica, sladkorna pesa, hmelj, pa tudi sadje in zelenjava, še posebej v okolici večjih mest. Gospodarsko pomembni so nabiranje in gojenje gob ter morsko in sladkovodno ribištvo in ribogojstvo. Gozdovi, ki so večinoma v državni lasti, pokrivajo dobrih 28 % površja in so pomembna primarna dejavnost ter podlaga za razvoj lesne in papirniške industrije. Čedalje pomembnejša panoga je turizem.

Med evropskimi državami je Poljska doživela izredne demografske spremembe. Po prvi svetovni vojni je bila narodno zelo heterogena ne le zaradi povsem beloruskih in ukrajinskih območij na vzhodu, temveč tudi zaradi velikega števila Judov, ki pa jih je skoraj v celoti odnesel medvojni plaz holokavsta. Po vojni se je ozemlje pomaknilo za 150 km proti zahodu, čemur so sledile deportacije Nemcev in kolonizacija Poljakov, Ukrajincev in Belorusov z vzhoda države. Vsaj navidezno je Poljska dosegla visoko stopnjo narodne homogenosti, a se je po letu 1990 začela kazati njena narodnostna raznovrstnost z javljanjem vse večjega števila Nemcev v Šleziji in na Pomorjanskem. Vrh vsega je zelo številčna, močna in vplivna vsaj deset milijonska poljska diaspora.

Fotografije: 1. Zastava Poljske 2. Pogled iz zraka na Varšavo 3. Stari del mesta Varšave 4. Podeželje visokogorja Tatra blizu Zakopan 5. Ribiči v Dwiwnow pri Baltiškem morju

Portugalska

(República Portuguesa)

Površina:
92.345 km²
Število prebivalcev:
10.617.000
Gostota poselitve:
115 prebivalcev/km²
BDP:
167 milijard EUR
BDP/prebivalca:
15.800 EUR
Naravni prirastek:
-0,1 ‰

Pričakovana življenjska doba:
moški 75,5 let, ženske 82,3 let

Delež mestnega prebivalstva:
65 %

Nacionalna sestava prebivalstva:
Portugalci (95 %), 450.000
(5 %) tujih državljanov

Verska sestava prebivalstva:
katoličani 89 %, protestanti, judje, muslimani

Politična ureditev:
parlamentarna republika, enodoma
republiška skupščina (230 članov)

Upravna členitev:
18 okrožij, 2 avtonomni regiji z lastnim
parlamentom in vlado (Azori, Madeira)

Portugalska je kljub gospodarskemu napredku v zadnjih desetletjih še vedno ena izmed najrevnejših držav v EU. Ima dolgo pomorsko tradicijo in je bila v času geografskih odkritij med 15. in 16. stoletjem skupaj s Španijo najmočnejša kolonialna velesila tedanjega časa. V naslednjih stoletjih je Portugalska z izgubo politične in vojaške moči postala ena najrevnejših evropskih držav. Revščina je številne prebivalce prisilila v odseljevanje v tujino, kjer še danes živi skoraj polovica Portugalcev. To je najvišji delež odseljevanja med vsemi evropskimi državami. V 20. stoletju je Portugalsko zaznamovala diktatura Salazarja. Z „revolucijo nageljnov“ se je v letu 1974 vrnila med demokratične evropske države. Vstop države v Evropsko skupnost leta 1986 je še okrepil njeno vlogo v združeni Evropi. Poleg celinske Portugalske sta sestavni del države tudi dve otočji v Atlantskem oceanu: Madeira in Azori. Leta 1976 sta dobili status avtonomnih regij z lastno vlado in parlamentom, kar jima je omogočilo bolj neodvisen razvoj.

Država obsega približno šestino Iberskega polotoka. Večino notranjosti Portugalske sestavljajo stare predkambrijske in paleozojske kamnine. Značilna so nizka hribovja in uravnani masivi. Južno od reke Tejo se razprostira nizka planota Alentejo, ob Atlantskem oceanu pa obalne ravnice. Podnebje Portugalske je kljub legi ob Atlantskem oceanu sredozemsko, oceanski podnebni vpliv je opaznejši le v severnem delu države. Zaradi vpliva nadmorske višine in podnebja se severna in južna Portugalska po fizičnogeografskih potezah močno razlikujeta. Severna Portugalska je hribovita, vlažna in zelena, za nizke planote južne Portugalske pa sta značilna vroče in suho sredozemsko podnebje ter mediteransko rastje.

Kontrast med severom in jugom je opazen tudi v družbenogeografskih značilnostih. Severna Portugalska je zelo gosto poseljena, značilne so majhne družinske kmetije in polikulturno kmetijstvo s prevlado koruze. Južna Portugalska je redkeje poseljena, v ospredju so velike veleposesti, na katerih pridelujejo pšenico. Za pokrajino južne Portugalske je še posebno značilen hrast plutovec. Portugalsko kmetijstvo je v primerjavi z drugimi evropskimi državami nizko produktivno in

slabo konkurenčno, delež kmečkega prebivalstva pa je nadpovprečen. Vstop države v Evropsko skupnost je to panogo precej prizadel, ugodno pa je vplival na razvoj industrije in turizma. V osemdesetih in devetdesetih letih 20. stoletja je Portugalska zaradi nižjih stroškov delovne sile dobila precej tujih investicij, največ v predelovalno industrijo. V regiji Algarve se je razvil obalni množični turizem, ki je postal zelo pomembna gospodarska panoga. Po prevzemu evra je država zaradi neustrezne ekonomske politike zašla v hudo gospodarsko krizo, ki se je odrazila v nizki gospodarski rasti, visoki zadolženosti in povečani brezposelnosti. V urbanem sistemu države dominirata dve veliki središči (Lizbona, Porto), ki zaradi svojega velikega vpliva zavirata razvoj srednje velikih mest. Več kot tretjina prebivalstva države živi v obeh največjih mestih.

Portugalska ima med vsemi evropskimi državami najdaljšo tradicijo odseljevanja. Že v 16. stoletju so se začele selitve v največjo portugalsko kolonijo, Brazilijo, ki so se nadaljevale in dosegle vrhunec v začetku 20. stoletja. Portugalsko je zato več stoletij pestilo pomanjkanje prebivalstva, ki je zaviralo gospodarski razvoj. V 20. stoletju je sledilo kratko obdobje odseljevanja v afriške kolonije (Angola, Mozambik), toda po letu 1975 se je večina Portugalcev od tam vrnila. Obdobje po drugi svetovni vojni je zaznamovala sprememba migracijskih tokov: usmerili so se v države zahodne Evrope. Zaradi revščine in slabih življenjskih razmer so Portugalci med leti 1950 in 1970 množično odhajali v Francijo, Luksemburg, Nemčijo in druge evropske države. Zaradi prepovedi odseljevanja so morali državo zapustiti ilegalno. Prevladovali so nekvalificirani delavci, zlasti s podeželskih območij severne Portugalske. Denarna nakazila delavcev na delu v tujini so bila za državo pomemben vir dohodka. Večina migrantov prve generacije se je ob upokojitvi vrnila, kar pa ne velja za drugo in tretjo generacijo. Petstoletna tradicija migracij je postala sestavni del portugalske kulture in identitete.

Fotografije: 1. Zastava Portugalske 2. Stari del mesta Lizbona 3. Torre De Belem, eden pomembnejših spomenikov v Lizboni 4. Pogled na znamenite vinograde porto vina 5. Algarve

Romunija

(România)

Površina:
238.391 km²
Število prebivalcev:
21.529.000
Gostota poselitve:
90 prebivalcev/km²
BDP:
137 milijard EUR
BDP/prebivalca:
6.364 EUR
Naravni prirastek:
-1,7 ‰
Pričakovana življenjska doba:
moški 69,2 let, ženske 76,1 let
Delež mestnega prebivalstva:
55,3 %

Nacionalna sestava prebivalstva:
89,5 % Romunov, 6,6 % Madžarov, 2,5 % Romov
(so tudi višje ocene zanje!), 0,3 % Nemcev,
Ukrajinci, Bolgari, Rusi, Srbi idr. skupaj 1,1 %

Verska sestava prebivalstva:
pravoslavci 86,7 %, katoličani 4,7 %,
protestanti 3,2%, ostali 5,4 %

Politična ureditev:
unitarna večstrankarska republika z dvodomnim
parlamentom (senat 137 sedežev,
parlament 334 sedežev)

Upravna členitev:
41 okrožij ter glavno mesto

Romunija leži v jugovzhodni Evropi. Sestavlja jo šest velikih naravnih enot. Ob Črnem morju je Dobrudža, valovita puhlična pokrajina na stari geološki podlagi. Južni del države zajema nizka in ravna Vlaška nižina, ki se na severovzhodu nadaljuje v valovito Moldavijo. Sredi države se vije več kot 600 km dolg in do 150 km širok gorski greben mladonagubane gorstva Karpatov, ki v osrednjem delu (Transilvanske Alpe) doseže višino nad 2500 m. Zgrajen je iz peščenjakov in apnencev, precej pa je tudi magmatskih kamnin. Obsežna Transilvanska kotlina leži med Karpati in Banatskim hribovjem (Bihor), onkraj katerega se površje spušča proti Panonski kotlini. Površje Panonske nižine, Transilvanske kotline, Vlaške nižine, Dobrudže in Moldavije precej na široko pokriva puhlica, ki jo je veter na debelo nanesele v ledenih dobah. Obsežna gorska pregrada Karpatov je povirno območje številnih rek, ki se izlivajo po Donavi v Črno morje. Na skoraj celotnem ozemlju, razen na najvišjih gorskih grebenih, je podnebje celinsko.

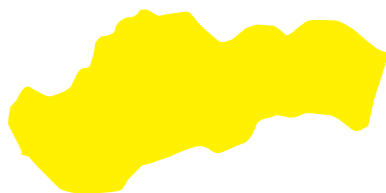
Romunija je sestavljena država enotnega romunskega naroda. Samostojna politična pot srednjeveških kneževin Vlaške, Moldavije in Transilvanije je prekinila turška zasedba. Pozneje je Transilvanijo pridobila Ogrska in jo v okvirih Habsburške države ohranila do leta 1918, vzhodno Moldavijo (Besarabijo) pa Rusija, medtem ko se je osrednji del Vlaške z zahodno Moldavijo kot Romunijo osamosvojil. Po prvi svetovni vojni je prišlo do združitve vseh treh delov, a po drugi svetovni vojni je morala Romunija Sovjetski zvezi prepustiti severno Bukovino in Besarabijo, ki danes obstajata kot samostojna Moldavija. Uveljavitev sovjetskega tipa socializma in izolacija države pod Ceausescujem je po drugi svetovni vojni pahnila Romunijo v osamo in revščino. Obilje črnega premoga, železove rude in barvnih kovin je predstavljalo podlago za zagon metalurgije, nafta in plin pa sta pripomogla k razvoju kemične industrije. Čeprav je imela Romunija za kmetijstvo odlične naravne pogoje in je veliko vlagala v namakalne in osuševalne sisteme, je bilo pomanjkanje hrane pogost problem. Zato so bile tranzicijske reforme hitre, temeljite in trde, a uspešne. Po več letih zastoja in negotovosti je Romunija postala investicijsko zanimiva predvsem za delovno intenzivne panoge, kar je

omogočilo vzpostavitev novega industrijskega parka; stari zaradi tehnološke in organizacijske zastarelosti ni bil konkurenčen. Kmetijska zemljišča, ki so bila v socialistični dobi državna, so razdelili zasebnikom ali pa so oblikovali državne družbe in zadruge (skoraj polovica kmetijskih površin). Zasebne kmetije so majhne in razdrobljene. Njivske površine zavzemajo 40 % površine, sadovnjaki in vinogradi pa 3 %. Romunsko kmetijstvo temelji predvsem na pridelavi koruze (7. na svetu), pšenice, ječmena, sladkorne pese, sončnic, krompirja, soje, tobaka, lanu in konoplje. Je med velikimi proizvajalci vina in sadja (orehi, koščičasto sadje). Pomembno vlogo imata tudi živinoreja (ovce, govedo, svinje in perutnina) ter sladkovodni ribolov v delti Donave in ribnikih. Gozdovi obsegajo okrog 28 % površja in so zelo kakovostni in biološko vitalni. Les uporablja predvsem razvita papirniška industrija, manj pa lesna; veliko hlodovine gre neposredno v izvoz. Poleg metalurgije in kemične industrije so se močno uveljavile strojna (kmetijski stroji in naprave), avtomobilska, električna in še posebej tekstilna ter usnjarska industrija. Ob postopni gospodarski rasti postaja perspektivna panoga tudi turizem.

Romunija je država z najštevilčnejšo manjšino v Evropi: 1,6 milijonsko skupnostjo transilvanskih Madžarov (Sekeljev), čeprav po ocenah število Romov ne zaostaja prav veliko, medtem ko se je nekoč številčna skupnost Nemcev (Banatski Nemci v celoti, transilvanski Sasi nekoliko manj) močno zmanjšala.

Fotografije: 1. Zastava Romunije 2. Pogled na romunski parlament v Bukarešti 3. Grad Drakule ob zori 4. Delta Donave 5. Ruševine močno onesnaženega industrijskega predela pri Copsa Mica. V 90. letih je bilo to področje znano kot eno izmed najbolj onesnaženih mest v Evropi.

Slovaška

(Slovenská Republika)

Površina:

49.034 km²

Število prebivalcev:

5.401.000

Gostota poselitve:

110 prebivalcev/km²

BDP:

64,9 milijarde EUR

BDP/prebivalca:

12.016 EUR

Naravni prirastek:

-0,1 ‰

Pričakovana življenjska doba:

moški 70,4 let, ženske 78,2 let

Delež mestnega prebivalstva:

59 %

Nacionalna sestava prebivalstva:

85,8 % Slovakov, 9,7 % Madžarov, 1,7 % Romov,
0,8 % Čehov, 0,4 % Rutenijcev, 1,6 % ostalih

Verska sestava prebivalstva:

katoličani 68,9%, grški katoliki 4,1 % (uniati),
pravoslavci 0,9 %, protestanti 6,9 %,
druge reformirane cerkve 2 %,
brez vere 13 %, ostali 4,2 %

Politična ureditev:

unitarna večstrankarska republika z
enodomnim parlamentom (150 sedežev)

Upravna členitev:

8 okrožij

Srednjeevropska država Slovaška zajema zahodni del karpatskega gorskega loka, ki doseže v Visokih Tatrah največje višine. Proti jugu in vzhodu se spušča v razgibano sredogorje in hribovje. Vendar Nizke Tatere še presegajo 2000 m, južneje ležeče Slovaško rudogorje, ki je precej bogato z rudami (železova ruda, nikelj, krom, svinec, cink in magnezit) in rjavim premogom, pa je razgibano sredogorje. Na zahodu se Karpati pričenjajo z nizkimi Malimi Karpati. Proti jugu se površje znižuje in preide v ravno Panonsko nižino, ki je najširša na jugozahodu, precej obsežna pa tudi na jugovzhodu. V medledenih dobah je veter nanese obsežne nanose puhlice, kjer so se v celinskem podnebju razvile zelo rodovitne stepske črnice. Podnebje je tipično celinsko, v gorskem predelu Visokih in Nizkih Tater pa gorsko z mrzlimi snežnimi zimami in svežimi poletji ter veliko padavinami.

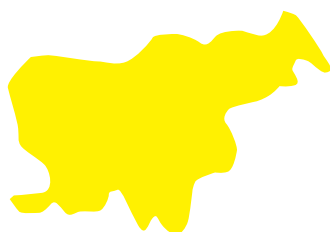
Slovaška je bila več stoletij v okviru Ogrske, po letu 1918 pa je skupaj s Češko oblikovala Čehoslovaško, ki je po drugi svetovni vojni nekoliko zmanjšala svoj obseg in prišla v krog socialističnih držav. V povojnem obdobju se je Slovaška močno industrializirala, naslanjajoč se na bogate energetske in rudne vire. Črna, svetla in barvna metalurgija, strojna, kemična in tekstilna industrija so predstavljale glavna gospodarska težišča Slovaške. S koncem socializma in sporazumno ločitvijo od Češke leta 1992 je nastopilo tranzicijsko obdobje, v katerem je država po začetnih težavah uvedla odločnejše reforme in stabilizirala gospodarstvo. Slovaško so reševale tuje investicije, ki jim je na široko odprla vrata. Namesto nekdanje zelo močne vojaške industrije so se uveljavile avtomobilska in druga strojna, kemična in tekstilna industrija, pa tudi papirniška in lesna, temelječa na lastnih domačih lesnih zalogah. Slovaška je bila zaradi nižje cene delovne sile privlačna za investicije. Razvoj je regionalno zelo neenakomeren, z močno koncentracijo v zahodnem delu države z Bratislavo, medtem ko so gorska in hribovita območja na vzhodu vse bolj gospodarsko in demografsko ogrožena. Državna posestva iz socialistične dobe so večinoma spremenili v gospodarske družbe in zadrage, le manjši del je postal last družinskih kmetij. Zato se je pokrajinski videz velikih zemljiških kosov iz socialistične dobe večidel ohranil. Slovaška ima 38 % njivskih površin in 16 %

travnikov in pašnikov. Zaradi ugodnega podnebja in rodovitnih prsti so pogoji za kmetovanje dobri. V panonskem delu je kmetijstvo usmerjeno k žitaricam, sončnicam, oljni repici, sladkorni pesi, krmnim rastlinam in tobaku, v vzpetem delu pa k sadjarstvu, vinogradništvu in mlečno-mesni živinoreji. V hribovitih predelih je pomembna gospodarska panoga tudi gozdarstvo ter z njo povezani lesna in papirniška industrija. Gozdovi, ki pokrivajo nad 40 % površine (hrast, bukev, smreka, jelša), so kakovostni ter večinoma v državni lasti. V energetiki se je Slovaška prav tako naslonila na lastne termoelektrarne (ki uporabljajo domači rjavi premog in lignit), zgradila pa je tudi nekaj objektov (JE Bohunice in HE Gabčíkovo), ki še sedaj predstavljajo jabolko spora s sosednjima Avstrijo ter Madžarsko.

Vstop v EU in NATO se je Slovaški zelo obrestoval zaradi boljših gospodarskih povezav. Mednarodna privlačnost Dunaja je gospodarsko koristila tudi Bratislavi, ki izkorišča prednost cenejših namestitev in dobre prometne povezave. Manj uspešna je država pri reševanju še vedno zapletenih manjšinskih vprašanj (Madžari in Romi).

Fotografije: 1. Zastava Slovaške 2. Grad na hribu in reka Danube v Bratislavi 3. Jezero Strbske Pleso, v ozadju Visoke Tatre. 4. Ovčji pastir in njegove ovce v vzhodni Slovaški 5. Slovaki uživajo v kopanju v termo vodah v vasi Besenova blizu Nizke Tatere v osrednji Slovaški

Slovenija

(Republika Slovenija)

Površina:
20.253 km²

Število prebivalcev:
2.026.000

Gostota poselitve:
100 prebivalcev/km²

BDP:
37,1 milijarde EUR

BDP/prebivalca:
18.311 EUR

Naravni prirastek:
0,6 ‰

Pričakovana življenjska doba:
moški 75 let, ženske 82,3 let

Delež mestnega prebivalstva:
51 %

Nacionalna sestava prebivalstva:
83,1 % Slovencev, 2 % Srbov, 1,8 % Hrvatov, 1,1 % Bošnjakov, Madžarov, Italijanov, Romov, Albancev, Makedoncev idr., 6 % neopredeljenih ali neznano

Verska sestava prebivalstva:
katoličani 57,8 %, pravoslavci 4,2 %, muslimani 2,7 %, protestanti 1,1 %, brez vere 7,1 %; za 27,1 % ni podatka

Politična ureditev:
unitarna večstrankarska republika
z dvodomnim parlamentom (državni svet
40 sedežev, državni zbor 90 sedežev)

Upravna členitev:
220 občin

Srednjeevropska država Slovenija leži na stičišču štirih velikih naravnih regij: Alp, Panonske nižine, Dinarskega krasa in Sredozemlja. Alpski del sestavljajo verige Julijskih in Kamniških Alp ter Karavank, ki se proti jugu in vzhodu znižujejo v razgibane nize predalpskih hribov, med katerimi ležita Ljubljanska in Celjska kotlina; prva je glavno naseljitveno in gospodarsko jedro države. Na zahodu se predalpsko Idrijsko-Cerkljansko hribovje spaja z nizom visokih kraških planot, ki se v značilni „dinarski“ smeri od SZ proti JV nadaljuje proti Hrvaški na jugu. Na jugovzhodu je površje nižje in postopoma prehaja v terciarno subpanonsko gričevje, ki zajema tudi večji del vzhodne in severovzhodne Slovenije (Slovenske gorice, Haloze in Goričko) in preide naposled v Dravsko in Mursko ravnino. Na jugozahodni strani se kraške planote strmo spuščajo v rodovitno Vipavsko dolino ter nato vzpenjo na Kras, pokrajino, ki je dala vsem apnenčastim pokrajinam na svetu svoje ime. Neposredno ob severnem Jadranu je flišna Istra. Podnebje kaže prehodni značaj med celinskim in gorskim, v primorju pa je sredozemsko.

Zaradi velike reliefne razdrobljenosti se je v Sloveniji izoblikoval izrazito drobno-naselbinski sistem z več kot 6000 naselji. Tak poselitveni vzorec se je zavestno vzdrževal s konceptom policentričnega razvoja. Slovenija je najmanj urbanizirana država EU – le 51 %. A vendar združuje glavno mesto z okolico skoraj četrtino prebivalstva. Razmeroma zgodnja, toda ne preveč intenzivna industrializacija je oblikovala sorazmerno majhna urbana središča. Koncept načrtne industrializacije je po drugi svetovni vojni kmalu segel tudi na podeželje in zelo hitro, v eni sami generaciji, dosegel prehod iz agrarne v industrijsko družbo. Po odpravi socialistične družbene ureditve in osamosvojitvi leta 1991 je veliko malih industrijskih obratov propadlo. Slovenija je po začetni krizi v devetdesetih letih uspešno prebrodila tranzicijsko obdobje in dosegla zmerno gospodarsko rast. Industrija sedaj zaposluje okrog 34 % aktivnega prebivalstva in ustvarja prav tolikšen delež BDP. Gre predvsem za avtomobilsko, strojno, elektronsko, lesno, kemično in prehrabeno industrijo, medtem ko je nekoč zelo pomembna tekstilna industrija močno

nazadovala. Močno se je povečal delež storitvenega sektorja, saj zaposluje 57 % aktivnega prebivalstva in ustvarja več kot dve tretjini dohodka. Veliko gospodarsko vlogo ima tudi turizem z zelo razpršenimi cilji. Kmetijstvo je kljub manj ugodnim naravnim pogojem (njivskih površin je le 12 %, sadovnjakov in vinogradov 3 %) in drobnoposestni strukturi gospodarsko pomembna panoga. V osrednjem delu je pomembnejša mlečno-mesna živinoreja, na vzhodu žitarice, sadje in vinska trta ter v primorju sadje, zelenjava in vinska trta. Pomembna kultura je tudi hmelj, surovina za razvito pivovarstvo. Gozdovi, ki pokrivajo skoraj dve tretjini površja, so pomembna podlaga za razvito lesno, papirniško in pohištveno industrijo ter obrt.

Slovenijo radi uvrščamo med „alpske“ dežele. Vendar je njena posebnost predvsem Kras. Ime pokrajine Kras je postalo obče ime za vse morfološke pojave, nastale na apnencu in dolomitu, po vsem svetu. Najstarejša turistična jama na svetu (Vilenica) in ena najbolj obiskanih (Postojnska) sta ob UNESCO-vi dediščini (Škocjanske jame) ter znamenitem presihajočem Cerkniškem jezeru z več kot 4.000 speleološkimi objekti in nekaterimi najglobljimi brezni zadosten razlog, da bi se smeli imenovati tudi „kraška“.

Fotografije: 1. Zastava Slovenije 2. Zmajski most in pogled na tržnico v Ljubljani 3. Piran, na rtu Piranskega polotoka 4. Lipicanci 5. Kolesar na kolesarjenju v Kranjski Gori, enemu izmed popularnejših športov v Sloveniji

Španija

Reino de España (špansko), **Regne d'Espanya** (katalonsko), **Reino de España** (galicijsko), **Espainiako Erresuma** (baskovsko)

Površina:

504.645 km²

Število prebivalcev:

46.157.000

Gostota poselitve:

91 prebivalcev/km²

BDP:

1125 milijard EUR

BDP/prebivalca:

24.400 EUR

Naravni prirastek:

2,4 ‰

Pričakovana življenjska doba:

moški 77,7 let, ženske 84,4 let

Delež mestnega prebivalstva:

77 %

Nacionalna sestava prebivalstva:

Kastiljci (66 %), Katalonci (17 %), Galičani (2 %), Baski (2 %), 5.300.000 (11 %) tujih državljanov (priseljenci iz Latinske Amerike, Maroka in držav Evropske unije)

Verska sestava prebivalstva:

katoličani 93 %, protestanti, muslimani, judje

Politična ureditev:

parlamentarna monarhija (kralj Juan Carlos I.), dvodomni parlament (predstavniški dom – 350 članov, senat – 259 članov)

Upravna členitev:

polfederalna ureditev, 17 avtonomnih skupnosti z lastnimi parlamenti in vladami, 50 pokrajin (provincie)

Zgodovino Španije sta močno zaznamovala arabska zasedba večine Iberskega polotoka ter postopen izgon Arabcev do konca srednjega veka. Ob tem je nastalo več samostojnih kraljevin. Španija se je kot enotna država z glavnim mestom Madridom oblikovala ob koncu srednjega veka, ko sta se povezali dve največji kraljestvi, Aragonija in Kastilja. Zaradi takšnega zgodovinskega razvoja je Španija še danes razdvojena med regionalizmom in centralizmom. Španske regije, danes imenovane avtonomne province, imajo močno kulturno identiteto, ponekod so še vedno živi regionalni jeziki. V Španiji je zato več uradnih jezikov, poleg kastiljščine še katalonščina, baskovščina in galicijski jezik. Po drugi strani si je država vedno prizadevala za nacionalno enotnost in močno centralno oblast.

V 16. in 17. stoletju je Španija postala prva svetovna pomorska in trgovska velesila, v naslednjih stoletjih pa je nazadovala v politično izolirano in revno kmetijsko državo. V 20. stoletju sta državo zaznamovali državljanska vojna in diktatura pod vodstvom generala Franca, ko je bila Španija politično in gospodarsko izolirana od preostale Evrope. Postopna demokratizacija po diktatorjevi smrti (leta 1975) je pomenila tudi priznanje politične, gospodarske in kulturne avtonomije posameznim regijam.

Za Španijo je značilna izredna fizičnogeografska raznolikost. Zaradi svoje masivnosti je Iberski polotok kar nekakšna celina v malem. V osrednjem delu se razprostira obsežna in precej uravnana planota, imenovana Mezeta, ki jo Kastiljsko gorovje deli na dva dela, Severno Mezeto (Staro Kastiljo) ter Južno Mezeto (Novo Kastiljo).

Španija je pretežno gorata dežela. Osrednjo planoto obrobijo gorovja (Kantabrijsko gorovje, Betijsko, Ibersko gorovje ter Pireneji), le proti zahodu se površje postopoma spušča proti Atlantskemu oceanu. Za Mezeto, ki ima precej sušno podnebje (hladne zime in vroča podnebja), je značilna od sonca ožgana suha stepla. Mezeta je redko poseljena pokrajina z velikimi veleposestmi. Razširjeno je tako

imenovano suho kmetijstvo, ki za pridelavo žita izkorišča zimske in pomladne padavine. V višjih predelih se je ohranila polnomadska ekstenzivna ovčereja. Pravo nasprotje notranjosti so rodovitne obalne ravnine, kjer na osnovi namakanja gojijo značilne sredozemske kulture: vinsko trto, oljke, sadje in zelenjavo. Špansko kmetijstvo se tako deli na dve zelo različni območji: ekstenzivno suho kmetijstvo (špansko *secanos*) in intenzivno namakalno kmetijstvo (špansko *regiados*). Ob tem ne smemo pozabiti še tretjega dela Španije, tako imenovane „zelene“ Španije, ki vključuje regije Galicijo, Asturijo, Kantabrijo in Baskijo ob Atlantskem oceanu. Zaradi vlažnega oceanskega podnebja je ta del države močno gozdnat, v kmetijstvu pa je v ospredju mlečna govedoreja.

Po vstopu v Evropsko skupnost leta 1986 je do tedaj revna in zaostala država doživela izjemen gospodarski razvoj. Temelj gospodarske preobrazbe Španije je bil razvoj turizma. Na osnovi ugodnih naravnih danosti (sonce, morje in peščene plaže) in načrtne državne politike razvoja množičnega turizma je Španija postala svetovna turistična velesila, ki jo vsako leto obišče več kot 60 milijonov tujih turistov. Turizem, ki je spodbudil tudi razvoj drugih gospodarskih panog, na primer gradbeništva in trgovine, ima v španskem gospodarstvu še vedno izjemno pomembno vlogo. Ima pa španski model množičnega turizma, ki se je uveljavil tudi v drugih sredozemskih državah, svoje negativne strani (velika koncentracija turizma v ozkem obalnem pasu, pretirana urbanizacija obale, degradacija okolja, izrazita sezonskost in podobno).

Politična demokratizacija in gospodarski razvoj ob koncu 20. stoletja sta prispevala k temeljiti socialni preobrazbi. Nekoč ena najbolj tradicionalističnih in patriarhalnih evropskih družb je v zadnjih tridesetih letih doživela modernizacijo, ki se odraža v koreniti preobrazbi vrednot in načina življenja (pospešena urbanizacija, močno zmanjšan vpliv katoliške cerkve, spremenjen položaj žensk ter družbenih manjšin in podobno).

Fotografije: 1. Zastava Španije 2. Cestni vrvež v Madridu 3. Bikoborba 4. Barcelonski tango 5. Vinogradi v regiji Rioja

Površina:
449.964 km²
Število prebivalcev:
9.182.000
Gostota poselitve:
20 prebivalcev/km²
BDP:
366 milijard EUR
BDP/prebivalca:
39.900 EUR
Naravni prirastek:
1,7 ‰

Pričakovana življenjska doba:
moški 78,8 let, ženske 83,1 let

Delež mestnega prebivalstva:
81 %

Nacionalna sestava prebivalstva:
Švedi (92 %), Finci (300.000),
Sami (20.000), 530.000 tujih državljanov

Verska sestava prebivalstva:
evangeliki 77 %, muslimani, katoličani

Politična ureditev:
parlamentarna monarhija (kralj Karl XVI. Gustav),
enodomni državni zbor (349 članov)

Upravna členitev:
21 okrožij, 290 občin

Švedska

(Konungariket Sverige)

Švedska je največja in gospodarsko najmočnejša država severne Evrope, zato ima že od 17. stoletja položaj nekakšne regionalne velesile. V kasnejših stoletjih se je njena politična moč sicer zmanjšala, pod socialdemokratskim vplivom pa se je razvila v politično nevtrarno in gospodarsko zelo uspešno socialno državo. Švedska nacionalna identiteta ima svoje korenine v protestantski delovni etiki, družbeni solidarnosti in strpnosti, politični nevtrarnosti ter spoštljivem odnosu do narave in varstva okolja.

Švedska obsega manj gorati in dostopnejši vzhodni del Skandinavskega polotoka. V geološkem smislu je zahodni del države del Skandinavskega gorstva, vzhodni pa sega na območje starega in uravnanega Baltiškega ščita. V severnem delu (pokrajina Norrland) se valovito površje od Skandinavskega gorstva položno spušča proti Botniškemu zalivu. Sever Švedske je močno gozdnat in redko poseljen. Za osrednji del Švedske je značilna nizka, z ledenišskimi nanosi in številnimi jezери (Vänern, Vättern in druga) prekrita pokrajina. Jug Švedske obsega gričevnato in gozdnato pokrajino Småland ter rodovitne obalne ravnice. Na severu je podnebje subpolarno, na jugu pa je podobno tistemu v srednji Evropi.

Zaradi zelo različnih naravnih razmer obstajajo velike razlike med severom in jugom države tudi v gostoti poselitve ter gospodarski usmeritvi. Sever Švedske je, podobno kot severni del Norveške in Finske, zelo redko poseljena obrobna evropska regija. Območje tradicionalne poselitve Laponcev (Samov) so Švedi v iskanju krzna, lesa in rudnih bogastev poselili šele v 19. stoletju. Poselitev je ostala redka in razpršena, večja naselja so omejena na obalni pas. Sever države se danes sooča z recesijo tradicionalnih gospodarskih panog (rudarstvo, železarstvo, lesna in papirna industrija), visoko brezposelnostjo in odseljivanjem prebivalstva. Država si s subvencioniranjem občin in drugimi ukrepi regionalne politike (vzdrževanje omrežja javnih storitev, davčne olajšave, finančne spodbude podjetnikom, gradnja infrastrukture in drugo) prizadeva zagotoviti prebivalcem Norrlanda enake

življenjske možnosti, kot jih imajo prebivalci na jugu. Območje južno od črte Stockholm–Göteborg pa je po gostoti poselitve in gospodarski razvitosti primerljivo z Dansko in severno Nemčijo.

V 19. stoletju je bila Švedska zelo revna država, zaradi česar se je veliko Švedov odselilo, zlasti v ZDA. Ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja pa je Švedska doživela pravi gospodarski preporod, tako da je bila ob koncu druge svetovne vojne ena najbogatejših držav na svetu. Švedski uspeh je omogočilo več dejavnikov: dobro izobraženo prebivalstvo, učinkovita državna uprava, premišljeno izkoriščanje naravnih virov (les, hidroenergija, železova ruda), izvozna usmerjenost gospodarstva, politična in vojaška nevtralnost ter velika vlaganja v razvoj tehnologije. Švedska se je tako iz izvoznice surovin v nekaj desetletjih prelevila v izvoznico visokokakovostnih industrijskih izdelkov. Skupaj z gospodarskim razvojem je gradila tudi lastni model socialne države, ki je postal vzor za številne države po svetu. Švedski model socialne države temelji na polni zaposlenosti, čim bolj enakomerni razporeditvi dohodkov prebivalstva, enakopravnosti med spoloma in odličnih javnih storitvah, kar pa seveda zahteva visoko davčno obremenitev gospodarstva. Švedska socialna država se je prvič znašla v hudih težavah na začetku devetdesetih let, ko je zaradi izgube konkurenčnosti njeno gospodarstvo začelo nazadovati. Prišlo je do bega kapitala in selitve industrije v tujino. Življenjski standard večine prebivalstva je upadel, močno se je povečala tudi brezposelnost. Ob koncu 20. stoletja pa je Švedski ponovno uspel gospodarski preobrat, ki je temeljil na delnem krčenju socialne države ter razvoju na osnovi znanja in visoke tehnologije. Svoj delež je prispeval tudi vstop v EU, ki je državi na široko odprl dostop do evropskih trgov. Švedska je postala ena izmed vodilnih držav na področju telekomunikacij in informacijske tehnologije.

Fotografije: 1. Zastava Švedske 2. Gamla Stan, stari del mesta Stockholm s tržnico Stortorget 3. Koča ob jezeru 4. Severni jeleni pozimi iščejo hrano

Združeno kraljestvo Velike Britanije in Severne Irske/ Velika Britanija

(United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland;
Združeno kraljestvo Velike Britanije in Severne Irske)

Površina:
242.910 km²
Število prebivalcev:
61.185.000
Gostota poselitve:
251 prebivalcev/km²
BDP:
2315 milijard EUR
BDP/prebivalca:
37.800 EUR
Naravni prirastek:
1,1 ‰

Pričakovana življenjska doba:
moški 76,8 let, ženske 81,0 let

Delež mestnega prebivalstva: 89 %

Nacionalna sestava prebivalstva:
Angleži (80 %), Škoti (10 %), Severni Irci (4 %),
Valižani (2 %), 4.000.000 (6 %) tujih državljanov

Verska sestava prebivalstva:
anglikanci in ostali protestanti 71 %, katoličani
2,8 %, muslimani, hindujci, sikhi, budisti, judje

Politična ureditev:
parlamentarna monarhija (kraljica Elizabeta II.),
dvodomni parlament (zgornji dom – 714 članov,
spodnji dom – 659 članov)

Upravna členitev:
4 sestavni deli oziroma dežele (Anglija, Škotska,
Wales, Severna Irska) z določeno stopnjo
avtonomije (škotski parlament, valižanska in
severnoirska narodna skupščina); vsaka dežela ima
svoj sistem upravne členitve na regije, okrožja in
občine; Združeno kraljestvo vključuje še odvisna
ozemlja (Gibraltar, Kanalski otoki, otok Man)

Združeno kraljestvo Velike Britanije in Severne Irske je otoška država na severozahodnem obrobju Evrope. V preteklosti je najprej zgradila največji kolonialni imperij vseh časov, nato pa postala vodilna gospodarska država in prva velesila v moderni zgodovini.

Britansko otočje je v geološkem smislu sestavni del evropske celine, od katere ga loči Rokavski preliv. Glede na fizičnogeografske značilnosti Veliko Britanijo delimo na visoko in nizko Britanijo. Visoka Britanija obsega gorati severni del otočka (Škotsko višavje, Penini, Kambrijsko gorovje). Zaradi višjih nadmorskih višin je podnebje hladnejše in pokrajina močno namočena, primerna le za ovčerejo. Nizka Britanija vključuje nižinsko in gričevnato južno ter osrednjo Anglijo. Milo oceansko podnebje in rodovitne prsti so nizki Britaniji zagotovili boljše pogoje za kmetijstvo in poselitve.

V drugi polovici 18. stoletja je Veliko Britanijo kot prvo državo na svetu zajela industrijska revolucija, ki je v naslednjih desetletjih v temeljih preoblikovala britansko, evropsko in svetovno gospodarstvo. Povečana produktivnost kmetijstva je omogočila večjo proizvodnjo hrane ob sočasnih migracijah kmečkega prebivalstva v mesta. Poleg premogovništva so bile glavne industrijske panoge, na katerih je temeljila industrijska revolucija, tekstilna industrija (predelava volne in bombaža), metalurgija (zlasti železarstvo), strojna industrija in ladjedelništvo. Preobrazba agrarne družbe v industrijsko je imela številne posledice za demografski, socialni, gospodarski, politični, kulturni in prostorski razvoj. Prihajalo je do novih oblik družbenega razslojevanja (meščanski in delavski sloj). Zaradi industrijske revolucije je bila Velika Britanija ob koncu 19. stoletja že močno urbanizirana. Najstarejše industrijske regije Velike Britanije so nastale ob premogovnikih: srednja Anglija (Birmingham), severna Anglija (Liverpool, Manchester, Leeds, Newcastle), osrednja Škotska (Glasgow) in južni Wales (Cardiff).

Gospodarski vzpon države je spremljalo oblikovanje britanskega kolonialnega imperija, ki je britansko industrijo zalagal s surovinami. Na svojem vrhuncu leta 1945 je britanski imperij, „v katerem sonce nikoli ne zaide“, obsegal četrtno svetovnega kopnega in četrtno svetovnega prebivalstva. V 20. stoletju se je kolonialni imperij postopoma preoblikoval v zvezo svobodnih držav pod vodstvom britanske kraljevine (Commonwealth).

20. stoletje je pomenilo postopno gospodarsko in politično nazadovanje Velike Britanije. Še zlasti po letu 1970 sta britansko gospodarstvo zaradi upada konkurenčnosti prizadeli recesija in deindustrializacija. Najbolj so bile prizadete tradicionalne industrijske panoge (železarstvo, ladjedelništvo, tekstilna industrija, premogovništvo) in rudarstvo. Industrijske regije srednje in severne Anglije ter Škotske sta zajela gospodarsko nazadovanje in visoka brezposelnost. Osemdeseta leta 20. stoletja so pomenila premik gospodarskega razvoja, ki temelji na storitvah in industriji visoke tehnologije, v južno Anglijo. London je utrdil svoj položaj najpomembnejšega finančnega in poslovnega središča Evrope ter enega najpomembnejših globalnih mest. Gospodarski razcvet južne Anglije je temeljil na povezovanju univerz, znanstvenoraziskovalnih dejavnosti in industrije visoke tehnologije. Sodobno Veliko Britanijo lahko tako po značilnostih regionalnega razvoja razdelimo na tri območja: uspešno, bogato in visoko razvito južno Anglijo, gospodarsko, socialno in okoljsko nazadujoče stare industrijske regije srednje in severne Anglije ter obrobna in redko poseljena podeželska območja Walesa in severne Škotske.

Fotografije: 1. Zastava Velike Britanije 2. London
3. Grad v Edinburghu, Škotska 4. Podeželje v
Walesu 5. Stonehenge blizu Amesburyja

6

Članice Evropske unije

Delovni listi

1. Tri sosednje države Slovenije so članice Evropske unije. Navedi te države in njihova glavna mesta.

država: _____ glavno mesto: _____

država: _____ glavno mesto: _____

država: _____ glavno mesto: _____

2. Evropsko kulturno dediščino sestavljajo stvari, ki nam veliko pomenijo in so za Evropejce značilne. Del te dediščine so tudi narodne jedi. K vsaki navedeni narodni jedi napiši državo, kjer je ta jed doma. Ena od jedi pa sem ne sodi: katera in zakaj?

dunajski zrezek _____

pica _____

pomfri _____

prekmurska gibanica _____

3. Meje v EU so različno urejene kot zunaj nje. Če potujemo med državami, ki so članice EU, ne potrebujemo nobenega osebnega dokumenta ali potnega lista. Če pa potujemo iz države članice EU v državo, ki ni članica EU (ali obratno), pa osebni dokument oziroma potni list potrebujemo.

Kateri osebni dokument potrebuješ za potovanje v države, ki so članice EU?

Od katere starosti naprej lahko mladi potujejo v države članice EU brez spremstva staršev?

Katero državo članico EU bi najraje obiskal? In zakaj?

1. Pravilno izberi:

- Katera država EU ima največ prebivalcev (okoli 83 milijonov)?
a) Velika Britanija b) Danska c) Nemčija
- Katera država EU je največja po površini?
a) Španija b) Poljska c) Švedska
- Kaj sta bila po narodnosti „očeta EU“ Jean Monnet in Robert Schuman?
a) Belgijca b) Portugalca c) Francoza
- Kje se niso odločili za uvedbo evra, čeprav za to izpolnjujejo vse pogoje?
a) na Danskem b) v Veliki Britaniji c) na Švedskem
- Kateri državi EU sta najmlajši članici?
a) Romunija in Bolgarija b) Madžarska in Slovaška c) Estonija in Latvija
- Katera država ni članica EU?
a) Norveška b) Nizozemska c) Irska
- V kateri državi leži mesto Bruselj, nekakšna „evropska prestolnica“?
a) v Luksemburgu b) na Nizozemskem c) v Belgiji
- Katera evropska država je največja proizvajalka avtomobilov?
a) Nemčija b) Velika Britanija c) Švedska
- Zapiši države članice EU.

Robert Schuman

Jean Monnet

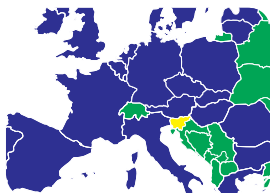
1. K spodaj navedenim značilnostim, posebnostim ali kulturnim znamenitostim pripiši ustrezno državo članico EU. Pravilna rešitev je vedno samo ena. Na fotografijah je predstavljenih tudi nekaj največjih evropskih turističnih znamenitosti. Če veš, v katerem mestu ali državi so, to pripiši k fotografijam.

- 1 Vsak jo pozna po slavni bitki pri Waterlooju in okusnih vaflih.

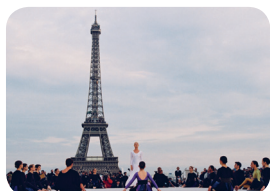
- 5 Najmanjša članica EU, domovina slavnih vitezov.

- 2 Majhna, a močna zaradi bank, soustanoviteljica EU.

- 6 Imajo največji praznik piva in znanega voznika formule 1.

- 3 Njena simbola sta Eifflov stolp in Napoleon.

- 7 Grič križev severno od Vilna – predstavlja upor proti ruskemu preganjanju vere.

- 4 Vodili so jo mnogi cesarji, tudi Marija Terezija.

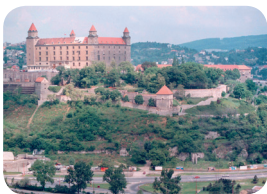
- 8 Domovina sira gavde, tulipanov in lesenih cokel.

- 9 Finci dosežejo njeno glavno mesto Talin prek Finskega zaliva.

- 14 Je država, kjer živi legenda o grozovitem grofu Drakuli.

- 10 Svojo državo imenujejo Slovenska republika.

- 15 Otoška država, ki je že desetletja razdeljena na grški in turški del.

- 11 V Kopenhagenu si lahko ogledaš kip morske deklíce.

- 16 Tu sta doma darežljivi Božiček in njegov severni jelen Rudolf.

- 12 V njenem imenu je Krištof Kolumb odplul proti Ameriki.

- 17 Za turiste odlično poskrbijo na Zlatih peskih ob Črnem morju.

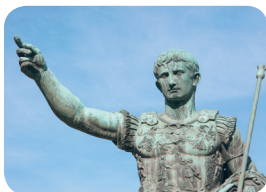
- 13 Med prvimi so imeli parlament, čeprav državi še danes vlada kraljica Elizabeta.

- 18 Imenujemo jo zibelka zahodne civilizacije in domovina olimpijskih iger.

- 19 V spomin na znanstvenika Alfreda Nobela tu vsako leto podeljujejo nagrade.

- 20 Dala je Julija Cezarja, Michelangela, Leonarda, pa tudi Berlusconi.

- 21 Dežela portskega vina in domovina Vasca da Game, ki je odplul do Indije.

- 22 V Rigi je sedež nizkocenovnega letalskega prevoznika Airbaltik.

- 23 Tu si lahko ogledaš nekdanje koncentracijsko taborišče Auschwitz, ki je dandanes preurejeno v muzej.

- 24 Domovina vojaka Švejka in avtomobilske znamke Škoda.

- 25 Njeni junaki so Trubar, Prešeren, Plečnik, Ivana Kobilca.

1. Poišči osebna imena, ki so tipična za posamezno državo.

ANGLIJA _____

POLJSKA _____

ŠPANIJA _____

NORVEŠKA _____

2. Koliko prebivalcev imata Anglija in Francija skupaj?

3. Katere evropske države so na prvih treh mestih po številu prebivalcev?

a) _____

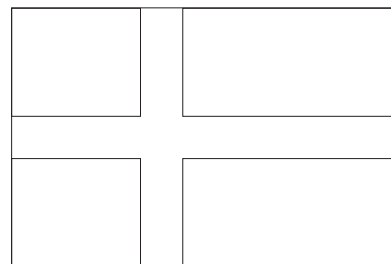
b) _____

c) _____

4. Naštej evropske države, ki ležijo ob morju. V pomoč ti je lahko spletni naslov <http://www.ilike2learn.com/ilike2learn/europenew.html>.

5. Napiši, na katerih zastavah držav članic so upodobljene živali, in pojasni, kakšne simbolne pomene imajo te živali. Podatke poišči na spletu <http://www.mojasoseska.si/>, v rubriki ABC Evropske unije.

6. Naštej zastave sedmih držav, ki so si zelo podobne (osredotoči se na križ).

7. Navedi, katere so baltske in katere so nordijske države.

Baltske države: _____

Nordijske države: _____

8. Katera od skandinavskih držav ni članica Evropske unije?

9. Katere države uporabljajo evro? Prečrtaj države, ki ga ne uporabljajo.

Avstrija, Belgija, Danska, Finska, Francija,
 Grčija, Irska, Italija, Luksemburg,
 Nemčija, Nizozemska, Portugalska, Španija,
 Švedska, Velika Britanija, Ciper, Češka,
 Estonija, Latvija, Litva, Madžarska, Malta,
 Poljska, Slovaška, Slovenija, Romunija,
 Bolgarija, Islandija, Črna gora.

10. Poveži pojme na levi z državo na desni in dopolni seznam, kjer podatki manjkajo.

MOZART

AVSTRIJA

NEMČIJA

VELIKA BRITANIJA

BRANDENBURŠKA VRATA

MADŽARSKA

LITVA

CIPER

TOWER BRIDGE

DRAKULA

MALTA

IRSKA

ŠVEDSKA

MANNEKEN PIS

11. Ugotovi, za katero evropsko državo je najbolj značilno to, kar prikazuje slika.

Za druge države Evropske unije poskušaj sam/a poiskati fotografije, po katerih so prepoznavne.

12. Katero od naštetih informacijskih orodij so razvili Estonci?

- a) MSN Messenger
- b) Skype
- c) Wikipedia

13. Preberi navedene šale.

- a) Kaj sporočajo?

- b) Ali so vsi pripadniki navedenih narodov takšni kot v šali?

Dva Škotska doživita brodolom. Prvi olajšano reče drugemu:
„Bodiva vesela, da nisva kupila povratnih vozovnic!”

- c) Kako imenujemo splošno mnenje o nekom?

Pride Poljak k zdravniku za očne bolezni; ta mu pokaže plakat s črkami:

C Z W X N Z S T A C Z

„Ali lahko to preberete?” vpraša zdravnik.

„Če lahko to preberem?” reče Poljak. „Celo poznam tega človeka!”

- č) Ali je prav, da na ljudi in narode gledamo na tak način?

Naglušen Škot si kupi kos tankega kabla. En konec vtakne v žep suknjiča, drugega v uho. „No, pa imam slušni aparat!” Pravi ves zadovoljen.
„Kaj se ti blede,” mu reče prijatelj, „s tem ne boš nič bolje slišal.” „Seveda bom,” odvrne Škot, „ko bodo ljudje videli žico, bodo govorili glasneje.”

1. Poišči osebna imena, ki so tipična za posamezno državo.

ANGLIJA _____

POLJSKA _____

ŠPANIJA _____

NORVEŠKA _____

2. Sestavi krajši verz o državi.

SLOVENIJA _____

FRANCIJA _____

ŠVEDSKA _____

3. Katere evropske države so na prvih treh mestih po številu prebivalcev?

a) _____

b) _____

c) _____

4. Poišči in napiši pozdrave, ki jih izrečemo ob srečanju v:

a) ANGLIJI: _____

b) FRANCIJI: _____

c) NEMČIJI: _____

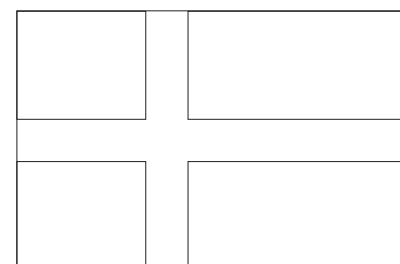
č) PORTUGALSKI: _____

d) GRČIJI: _____

e) ŠPANIJI: _____

5. Naštej zastave sedmih držav, ki so si zelo podobne (osredotoči se na križ).

6. Katera od skandinavskih držav ni članica Evropske unije?

7. Iz opisa ugotovi, za katero evropsko državo gre.
- a) Zastava je bele barve, na njej so obrisi države in dve oljčni vejici. _____
 - b) Prebivalci te države pogosto nosijo dežnike. _____
 - c) Jezik prebivalcev te države je najbolj razširjen na svetu. _____
 - č) Ta država se je Evropski uniji pridružila leta 1981 in je do prevzema evra kot nacionalno valuto uporabljala drahmo. _____
 - d) Otok in obenem država leži v sredozemskem morju. Deli se na grški in turški del. _____
 - e) V tej državi, ki je danes soseda Slovaške, razume njihov materni jezik deset milijonov Evropejcev. _____
 - f) V tej državi se mestece ponaša s svojimi ozkimi uličicami, cerkvijo sv. Jurija in Tartinijevim trgom. _____
 - g) Črna barva je redkokdaj na državnih zastavah, vendar na zastavi te države EU vendarle je. _____
 - h) Sredozemska država s številnimi otoki. _____
 - i) Simbol glavnega mesta te države je morska deklica. _____
 - j) Ta država ima največ evropskih poslancev. _____

8. Etno glasba posamezne države se je oblikovala skozi stoletja in izraža narodni značaj, na katerega sta vplivala način življenja in geografski položaj. Komentiraj izbor glasbe, ki ti je dosegljiva na svetovnem spletu.

PORTUGALSKI FADO _____

ITALIJANSKE SERENADE _____

MADŽARSKA GLASBA _____

IRSKE DUDE _____

ŠPANSKA GLASBA _____

AVSTRIJSKI JODLARJI _____

GRŠKI SIRTAKI _____

Poišči še druge značilne zvrsti glasbe.

9. MALO ZA ŠALO, MALO ZARES ...

Ugani in zapiši ime države ali naroda, o katerem po tvojem mnenju govori besedilo pod posamezno zaporedno številko.

- a) Največja evropska tovarna pic ne stoji v domovini pic, ampak v _____, od koder pice razpošiljajo v več kot 30 evropskih držav.

- b) V _____ imajo največ ločitev na prebivalca na svetu.

- c) Kot navaja poročilo FedEE (2004), ki zajema podatke o višini plač iz 48 držav oziroma ozemelj v Evropi, imajo najvišje plače v EU in vsej Evropi _____.

- č) _____ je najdražje evropsko mesto in tretje na svetovni lestvici. Nekateri trdijo enako za Oslo.

- d) Raziskovalna hiša GfK Slovakia je objavila rezultate raziskave o ceni dnevnih časopisov, ki so jo opravili v 21 evropskih državah. Najdražji so dnevnik na _____, sledijo Nemčija, Norveška, Portugalska in Italija. Slovenija je nekje na sredini, najcenejši pa so dnevnik v _____.

- e) Povprečna cena najbolj priljubljene oziroma najbolj prodajane alkoholne pijače (0,7 litra) znaša v _____ 5,57 evra, na Finskem pa 20,09 evra, pravijo podatki Svetovne zdravstvene organizacije (WHO). V Nemčiji morajo ljubitelji alkohola zanjo odšteti samo 5 evrov, Danci pa precej več, 10,75 evra. Zaradi takšnih razlik med cenami sosednjih držav je nastal nov pojav – kupovanje alkohola pri sosedih oziroma tam, kjer je cenejši. Visoke cene alkoholnih pijač v nordijskih državah so posledica visokih obdavčitev alkohola, s katerimi so želeli zmanjšati porabo in zaščititi javno zdravje, poleg tega se na ta račun v državno blagajno steče veliko več denarja. Da so se v Skandinaviji pravilno odločili, pričajo številke: _____ in _____, kjer so alkoholne pijače najdražje, sodita med pet evropskih držav z najnižjo letno porabo čistega alkohola na prebivalca. Največ alkohola med Evropejci zaužijejo _____, kar 14,47 litra letno na prebivalca. In koliko popijejo v drugih evropskih državah? Čehi 13,59, Francozi 11,03 in Nemci 10,92 litra na leto. Notranji trg Evropske unije pa je nordijskim oboževalcem alkohola olajšal življenje, saj jim je omogočil nakupe v drugih, „prijaznejših“ državah Unije. Uživanje alkohola zato spet narašča. Finci se zatekajo v estonske trgovine, Švedi in Norvežani gredo nakupovat v danske, nemške in poljske trgovine, tudi Danci potujejo v Nemčijo.

- f) _____ so še vedno glavni evropski kupci avtomobilov.
- g) _____ so najbolj kritični glede politike v domovini.
- h) _____ najpogosteje sodelujejo na javnih demonstracijah ali navezujejo stike s svojimi političnimi predstavniki.

- i) Rezultati raziskave kažejo, da je med izbranimi poklici zdravniški poklic na vrhu lestvice, kar pomeni, da Slovenci zdravnikom relativno najbolj zaupamo. Na drugem mestu so osnovnošolski in srednješolski učitelji, sledijo vojaki, policisti in novinarji. Na prvih mestih so poklici, ki so razmeroma stari in naj bi v svoji osnovni obliki vključevali družbeno koristno delo (zdravljenje, učenje, varovanje, informiranje). Na drugi strani pa Slovenci manj zaupamo uradnikom, direktorjem in politikom. Zanimivo je, da med anketiranci ni praktično nobenih statistično značilnih razlik, le mlajši nekoliko bolj zaupajo odvetnikom, višje izobraženi pa direktorjem velikih podjetij. Primerjava rezultatov raziskave, ki je bila izvedena v večini držav članic Evropske unije, kaže nekoliko drugačno sliko. Čeprav v povprečju tako kot v Sloveniji prvi mesti zasedata ista poklica (torej zdravnik in učitelj), vrstni red ni enak. Policisti so se v evropskih državah v povprečju uvrstili pred vojake, uradniki pred odvetnike, direktorji velikih podjetij pa celo pred novinarje. Novinarstvo je v Evropi torej precej manj cenjen poklic kot v Sloveniji, najslabše se jim godi v _____, ki v Evropi zagotovo velja za kraljico paparacev. Precej bolj pa novinarskemu poklicu zaupajo na _____ in v _____.

- j) Med posameznimi članicami Evropske unije so se pokazale precejšnje razlike. Zdravnike najbolj cenijo _____, najmanj _____. Učiteljem najbolj zaupajo na _____, najmanj pa v _____. Tudi direktorjem velikih podjetij najbolj zaupajo na _____, medtem ko jih imajo _____ precej manj radi. V primerjavi z drugimi evropskimi državami so vojakom in policistom najbolj naklonjeni na _____, najmanj pa na _____. Policisti so slabe rezultate dosegli tudi na _____ in v _____. Uradnike imajo najraje na _____. Odvetnikom najbolj zaupajo v _____, precej manj pa v _____ in _____. Poklic, ki mu zaupa najmanj Evropejcev, je politik; najbolj jim zaupajo na _____ in _____, medtem ko so do njih najbolj kritični _____ in _____.

- k) Rezultati še kažejo, da po mnenju 36 odstotkov Evropejcev priseljevanje pomeni grožnjo varnosti, o tem so posebej prepričani _____ in _____. 35 odstotkov anketirancev, predvsem _____, se boji, da jim bodo priseljenci odvzeli delovna mesta. V _____ je opazen strah pred izgubo kulturne in religiozne identitete zaradi navala tujih priseljencev, rezultate raziskave povzema APA.
- l) Evropski športniki po zaslužkih počasi že dohitevajo ameriške kolege. Za najboljše plačane športnike veljajo boksarji, igralci ameriškega nogometa, NBA-zvezdniki, igralci bejzbola, vmes še kakšen hokejist, golfist in tenisač, in lestvica najbogatejših je zasedena. Toda največjim športnim bogatinom se pridružujejo tudi evropski športniki. Med njimi prednjači _____, ki na leto zasluži kar 62,9 milijona evrov. Njegovo premoženje pa je ocenjeno na 480 milijonov evrov.

- m) _____ in _____ sta najbogatejši Evropejki, če seveda ne štejemo bratov Albrecht. Jeklenima damama med posamezniki sledi _____, ki je z Ikeo dokazal, da je mogoče tudi pohištvo prodajati poceni. Njegovo bogastvo znaša 13,4 milijarde dolarjev; poleg zgoraj omenjenih je tako edini Evropejec, ki ima za več kot deset milijard dolarjev premoženja.

- n) Inteligenčni kvocient se v območju normalnega giblje med 85 in 115, najinteligentnejši posamezniki pa lahko dosežejo IQ 145. S povprečnim inteligenčnim količnikom 107 so _____ skupaj z _____ na prvem mestu, takoj za njimi so _____ (106), sledijo _____ (104) in _____ (102). _____ so z IQ 100 zaostali za vodilno skupino, v vsakem primeru pa so, tako ugotavlja raziskava, pametnejši kot _____ (94). Na zadnjem mestu po izmerjeni povprečni inteligenci so se znašli _____.

- o) Klišeji padajo. Francozi sploh niso takšni gurmani, kot se o njih govori. To je razkrila nedavna anketa med 16.000 Evropejci iz 14 držav. Za dobro in kakovostno hrano so pripravljeni največ storiti _____, ki kakovost postavljajo pred ceno. Mnogi tudi mislijo, da so Francozi in Nizozemci največji porabniki sirov, pa to ni res. Največji siroljubi v Evropi so namreč _____ in _____. Največ krompirja pojedjo _____, zanimivo pa je, da je poraba te poljščine od leta 1961 do danes upadla za 26 odstotkov.

(vir: Večer)

10. Katero od naštetih informacijskih orodij so razvili Estonci?

- a) MSN Messenger
- b) Skype
- c) Wikipedia

11. Zapiši ime države, o kateri po tvojem mnenju govori besedilo pod posamezno zaporedno številko.

- a) _____ je po velikosti največja evropska država.
- b) _____ je po številu prebivalcev največja evropska država.
- c) _____ je po BDP največja evropska država.
- č) _____ je s 356.970 km² za _____, _____ in _____ četrta največja evropska država, po številu prebivalcev (82,1 milijona) in BDP (2.108 milijard dolarjev v letu 2002, kar je 24 odstotkov BDP Evropske unije) pa prva.

7

Vključevanje tematike v učne teme

7.1. Učne teme različnih predmetov

Teme o Evropski uniji so lahko povezane s številnimi temami, ki so vključene v učne načrte različnih predmetov v osnovnošolskem in srednješolskem izobraževanju.

V nadaljevanju navajamo nekaj tem, ki se jih najpogosteje uporablja v povezavi z mladimi v Evropski uniji. Primeri so pripravljeni na veljavnih in posodobljenih učnih načrtih.

Nabor tem je dobrodošla pomoč učiteljem različnih predmetov, saj je primerna podlaga za ideje, kako je teme o Evropski uniji mogoče vključiti v različne učne teme.

I. TRIADA	
Predmet	Spoznavanje okolja
Učna tema	Cilji učne teme – Učenci:
Jaz	• prepoznavajo podobnosti in razlike med ljudmi, • spoznajo različna obdobja človekovega življenja, • doživljajo in spoznajo pomen znanja za kakovost življenja, • vedo, da se največ lahko naučijo v šoli (z lastno dejavnostjo, od drugih ljudi, iz knjig, medijev), • spoznajo pomen znanja za lasten in družbeni razvoj.
Skupnosti	• vedo, da je Slovenija članica EU in poznajo sosednje države, • vedo, da Slovenija sodeluje tudi z drugimi državami (gospodarstvo, trgovina ...).
Odnosi	• spoznajo, da smo ljudje različni, • razvijajo razumevanje različnosti, • spoznajo, da morajo biti vsem (ne glede na razlike) dane ustrezne razmere, da živimo človeka vredno življenje, • spoznajo, da moramo ljudje v svojem življenju nekatere dejavnosti nujno početi, nekatere pa zato, ker se in ko se odločimo, • vedo, kaj je poklic in kaj hobi, vedo, kaj delajo oz. katere poklice opravljajo starši, sorodniki (sosedje ali družinski prijatelji), • spoznajo, da smo ljudje, države, celine med seboj povezani in soodvisni, spoznajo nujnost sodelovanja in medsebojne strpnosti med ljudmi.
II. TRIADA	
Predmet	Družba
Učna tema	Cilji učne teme – Učenci spoznajo in razumejo:
Ljudje v družbi	• oblike sodelovanja med ljudmi v skupnosti, • različne vrste združevanja ljudi in njihovo namembnost (med formalnim – organiziranim, neosebim in neformalnim – osebnim, intimnim združevanjem, socialne mreže), • nekatere socialne probleme (brezposelnost, revščina, marginalne skupine ...), • pomen prostovoljnega dela, • selitve prebivalcev, vzroke in posledice selitev, • gospodarske in druge dejavnosti, različne poklice, • organiziranost EU s poudarkom na demokraciji, • pravice Slovencev kot državljanov EU, • pomen povezanosti državljanov EU: ekonomsko in politično.

III. TRIADA	
Predmet	Zgodovina
Učna tema	Cilji učne teme – Učenci:
Politične značilnosti 20. stoletja	• razložijo vzroke političnega povezovanja Evrope.
Gospodarske spremembe v 20. in 21. stoletju	• pojasnijo vzroke za gospodarsko povezovanje Evrope, • opišejo temeljne značilnosti globalizacije.
Slovenci v 20. in 21. stoletju	• analizirajo gospodarski in kulturni razvoj Slovencev v 20. stoletju, • spoznajo mednarodno povezovanje Slovenije.
Spreminjanje vsakdanjika v 20. stoletju	• razložijo vzroke, ki so vplivali na spremenjene odnose v družini v 20. stoletju, • analizirajo vplive družbenih okoliščin na vsakdanjik, • analizirajo spremembe v poklicni strukturi prebivalstva razvitega sveta in jo primerjajo z nerazvitim svetom, • ovrednotijo pomen migracij za medkulturne stike.
Predmet	Geografija
Učna tema	Cilji učne teme – Učenci:
Evropa	• primerjajo temeljne naravnogeografske in družbenogeografske značilnosti Evrope, • ob študiju primerov spoznajo aktualne probleme Evrope v odvisnosti od dogajanj v preteklosti, • znajo oblikovati stališča in vrednote, kot sta spoštovanje drugih narodov in kultur, mednarodno sodelovanje, • opišejo vzroke in posledice različne gostote poselitve, • ob tematski karti opišejo jezikovno in versko raznolikost Evrope in sklepajo o posledicah.
Evropska unija – povezovanje evropskih držav in Slovenija	• ovrednotijo pomen vključitve Slovenije v Evropsko Unijo na gospodarskem in političnem področju, • ozaveščajo se o pomenu znanja, ki omogoča zaposlovanje v okviru EU, • predvidevajo prednosti vključenosti Slovenije v primerjavi z državami zunaj Unije, • ocenijo pomen širitve EU.
Predmet	Državlјanska in domovinska vzgoja ter etika
Učna tema	Cilji učne teme – Učenci:
Življenje v skupnosti	• spoznavao delovanje skupnosti in naštejejo oblike, načine in področja sodelovanja med ljudmi, • spoznavao različne možnosti in oblike urejanja skupnih zadev v okviru države in med narodi, kulturami in državami, • razumevajo pomen strpnosti, tolerance med pripadniki različnih narodnosti.
Generacije in kulture	• spoznavao generacijo kot biološki in zgodovinsko kulturni pojav, • spoznavao značilnosti posameznih generacij, • razvijajo sposobnost medgeneracijskega sporazumevanja in sodelovanja, • spoznavao pomen in problematiko lastne generacije in njene kulture, • spoznajo pomen kulture in medkulturnega dialoga.
Urejanje skupnih zadev	• spoznavao pomembnost udeležbe vseh pripadnikov družbe (obeh spolov in vseh socialnih plasti) pri določanju in doseganju ciljev, • uvajajo se v praktično uporabo načel družbenega sožitja: pravičnost, enakost, svoboda, humanost, solidarnost, strpnost; razvijajo občutek soodgovornosti za urejanje skupnih zadev.
Poklic in delo	• spoznavao pomen znanja in vseživljenjskega izobraževanja za družbo in posameznika, • spoznavao zaposlitev v sodobni družbi kot dobrino in vrednoto ter osnove odnosov med delodajalcem in delojemalcem.
Izbirne teme	• Izobraževanje/zaposlitev • Strategije učenja • Združena Evropa – starajoča se Evropa

SREDNJE TEHNIČNE IN POKLICNE ŠOLE	
Predmet	Družboslovje
Učna tema	Cilji učne teme – Dijaki:
Domači in svetovni prostor	• ugotovijo položaj svoje poklicne dejavnosti v gospodarstvu Slovenije in ocenijo možnosti za njen nadaljnji razvoj, • razložijo sodobne in aktualne družbenogeografske procese v Sloveniji, • ovrednotijo pomembno vlogo slovenskega državnega ozemlja v gospodarskih, političnih in kulturnih tokovih Evrope, • ocenijo vlogo Slovenije v združeni Evropi, • ugotovijo položaj svoje poklicne dejavnosti v gospodarstvu Evrope in ocenijo možnosti za njen nadaljnji razvoj.
Svet na razpotju	• s pomočjo virov ugotovijo vzroke in posledice ter oblike selitev.
Dinamični čas zadnjih dveh stoletij	• spoznajo zgodovinski razvoj stroke, za katero se usposablja, in njen napredek v različnih časovnih obdobjih, • razumejo prizadevanja Slovenije za vključitev v evroatlantske povezave.
Življenje v skupnosti	• razumejo kulturno pluralnost sodobnih družb in odnose med kulturami, • spoznajo oblike družbene mobilnosti ter analizirajo njen družbeni pomen.
Sporazumevanje in odločanje v skupnosti	• pridobijo znanja in spretnosti, potrebne za delovanje v družbi in njenih ustanovah, • razumejo vlogo posameznika v procesu odločanja, • razumejo principe delovanja tržnega gospodarstva, • razumejo pojma podjetništvo in podjetje, • razumejo vzroke sprememb v poklicni strukturi, • razumejo dejavnike brezposlenosti, • razvijejo občutek pripadnosti skupini in soodgovornosti za uresničevanje ciljev, • razvijejo odgovornost za druge, • upoštevajo enakopravnost med ljudmi ne glede na razlike med njimi.
Predmet	Zgodovina
Učna tema	Cilji učne teme – Dijaki:
Razvoj slovenske nacionalne identitete in pot do slovenske države v 19. in 20. stoletju	• opišejo pot do vključitve Republike Slovenije v EU in NATO; • spoznajo politično sliko Evrope po letu 2004 in aktualne probleme evropskih držav; • primerjajo življenje ljudi v Republiki Sloveniji od osamosvojitve do danes (pozitivni in negativni vidiki).
Evropa in svet v 20. stoletju	• spoznajo zgodovino ideje o združeni Evropi in kratko kronologijo njenega udejanjanja, • razmislijo, zakaj je za Slovenijo dobro, da je polnopravna članica EU.
Moj prihodnji poklic skozi čas	• primerjajo, kako so nastajali in propadali nekateri poklici v prvi polovici 20. stoletja, • znajo smiselno razdeliti poklice in razumejo njihovo soodvisnost pri delovanju družbe, • razumejo pojav novih poklicev v drugi polovici 20. stoletja in poiščejo med njimi svoj poklic, • opišejo povezavo svojega poklica s primerljivimi poklici, • razmišljajo o viziji svojega poklica v družbi 21. stoletja.

Predmet	Ekonomska zgodovina
Učna tema	Cilji učne teme – Dijaki:
Gospodarska središča in gospodarsko povezovanje sveta v različnih zgodovinskih obdobjih	• s konkretnimi primeri opišejo gospodarska središča v različnih zgodovinskih obdobjih, • s konkretnimi primeri opišejo gospodarsko povezovanje v različnih zgodovinskih obdobjih, • razložijo značilnosti in pomen mednarodnih povezav v sodobni zgodovini, • s konkretnimi primeri ponazorijo pozitivne in negativne medsebojne vplive med deželami, regijami in celinami.
Moj prihodnji poklic skozi čas	• smiselno znajo razdeliti poklice in razumejo njihovo soodvisnost pri delovanju družbe, • razumejo pojav novih poklicev v drugi polovici 20. stoletja in poiščejo med njimi svoj poklic, • spremljajo in primerjajo razvoj svojega poklica v zadnjih 50, 30 ali 10 letih; opišejo povezavo svojega poklica s primerljivimi poklici, • poznajo dobre in slabe strani svojega prihodnjega poklica in družbeni status, ki ga ta zagotavlja, • razmišljajo o viziji svojega poklica v družbi 21. stoletja.
GIMNAZIJA	
Predmet	Zgodovina
Učna tema	Cilji učne teme – Dijaki:
Sodelovanje in konflikti v 20. stoletju	• raziščejo različne oblike političnega, gospodarskega in kulturnega povezovanja sveta po drugi svetovni vojni, • analizirajo vpliv gospodarstva na povezovanje v Evropi, • primerjajo različna obdobja evropske integracije ter ocenijo njihovo uspešnost.
Razvoj slovenskega naroda v 20. stoletju	• analizirajo in primerjajo položaj slovenskega naroda v različnih obdobjih/državah 20. stoletja, • raziščejo okoliščine in dejavnike, ki so vodili do rojstva samostojne države in vključevanja v evropsko integracijo, • spoznajo procese ob mednarodnem priznanju Slovenije in vključevanju v evroatlantske povezave.
Migracije prebivalstva	• raziščejo in primerjajo vzroke za migracije v različnih obdobjih 20. stoletja, • primerjajo položaj političnih in ekonomskih migrantov.
Znanost in tehnologija v 20. stoletju	• ocenijo vpliv razvoja znanosti in tehnologije na družbo in vsakdanje življenje, • raziščejo spremembe v delovnih procesih in izrabi prostega časa, • ocenijo naraščanje pomena izobrazbe.
Spreminjajoči se načini življenja na Slovenskem po drugi svetovni vojni	• razložijo, kako se je spremenilo življenje v obdobju samostojne Slovenije in po vstopu v Evropsko unijo, • spoznajo ključne spremembe iz zgodovine načina življenja na Slovenskem po drugi svetovni vojni, • spoznajo nove priložnosti v samostojni Sloveniji in EU.
Predmet	Geografija
Učna tema	Cilji učne teme – Dijaki:
Evropa	• naštejejo in razložijo vzroke za migracijske tokove v Evropi, • razložijo cilje povezovanja evropskih držav v različne skupnosti, • spoznajo nastanek, razvoj, širitev in delovanje EU, • opišejo probleme novih multikulturnih okolij, • prepoznajo in razložijo razlike med državami EU.
Evropa (izbirna tema)	• spoznajo delovanje ustanov EU.

Predmet	Sociologija
Učna tema	Cilji učne teme – Dijaki:
Posameznik – družba – sociologija	• razvijajo razumevanje, da je individualno ravnanje vpeto v širše družbene, kulturne in zgodovinske okoliščine, • razvijajo sposobnosti za analizo vsakodnevnih pojavov iz te širše perspektive in razumevanje vloge posameznika kot ustvarjalca svojega sveta.
Družbene različnosti in neenakosti	• razumejo problematiko družbene neenakosti z vidika starosti, znajo ovrednotiti njen pomen v sodobnih družbah, • razumejo vpliv družbene neenakosti na različne vidike življenja (izobraževanje, delo ...).
Odločanje v skupnosti	• razumejo in ovrednotijo pomen delovanja različnih subjektov pri odločanju v demokratičnih družbah (interesne skupine, civilna gibanja ...), • analizirajo procese odločanja v lokalnih skupnostih, • razumejo spreminjanje pomena nacionalne države in načine odločanja v mednarodnih skupnostih (Evropska unija).
Izzivi sodobnega sveta	• razumejo dejavnike, ki vplivajo na povezovanje sveta: od gospodarskih dejavnikov do mednarodnih organizacij (Evropska unija), ter ovrednotijo njihov vpliv in pomen, • znajo oceniti priložnosti in tveganja sodobnega sveta.
Šolanje	• znajo pojasniti šolo kot družbeno ustanovo z več funkcijami in različne teoretske razlage na področju šolanja, • razumejo dejavnike, ki vplivajo na različne dosežke v šoli, in različne razlage pomena dejavnikov, • problematizirajo izobraževanje kot dejavnik mobilnosti, • razumejo pomen spreminjanja razmerij med formalnimi in neformalnimi oblikami izobraževanja v moderni družbi in pomen vseživljenjskega učenja, • ovrednotijo razmerja med zahtevami trga in šolanjem.
Delo, moderne družbe in prosti čas	• analizirajo spreminjanje sfere dela in zaposlitve ter gospodarstva v sodobni družbi in vrednotijo posledice za družbo, posameznike in posameznice, • vrednotijo problematiko prilagodljivosti in negotovosti zaposlitve, • analizirajo družbene neenakosti v povezavi z delom in nezaposlenostjo v sodobnih družbah.

7.2. Medpredmetno povezovanje

Povezovanje učnih predmetov ni le zaželeno, temveč pogosto povsem naravno in spontano, še posebno pri temi, kot je Evropska unija, ter možnostih, ki jih ponuja mladim. Povezan pouk omogoča bolj celostno obravnavo vsebin, učencem učinkoviteje približa svet ter nudi vpogled v različne perspektive. Tudi zato pomeni medpredmetno povezan pouk dobro pripravo za vseživljenjsko učenje.

Nekatere medpredmetne povezave so stalnica pri pouku, spet druge se lahko na novo uveljavijo. Medpredmetne povezave se lahko izvajajo na ravni vsebin ali na ravni poglobljanja procesnih znanj:

- **Transdisciplinarno povezovanje** je povezovanje prek skupne problemske situacije (ključnega vprašanja), ki jo učitelji skupaj načrtujejo in izvedejo, npr.: Ali Evropska unija ponuja dovolj možnosti za razvoj aktivnega in odgovornega državljanstva pri mladih?

- **Interdisciplinarno povezovanje** je povezovanje, ko v skupnih temah in ciljih povežemo več predmetov; npr. učenci prek izbranih primerov pri različnih predmetih razvijajo pogled na svet, ki spoštuje človekove pravice, enakost in demokracijo ter spodbuja demokratično in odgovorno državljanstvo.
- **Multidisciplinarno povezovanje** lahko poteka s skupnimi oziroma sorodnimi temami; npr. spoznavanje možnosti, ki jih mladim ponuja Evropska unija. Zlasti priprava t. i. evropskih vsebin je zelo priporočljiva kot možnost sodelovanja učiteljev različnih predmetov pri načrtovanju ure.

Medpredmetno povezovanje lahko poteka med različnimi predmeti, kot so zgodovina, slovenščina, umetnostna zgodovina, geografija, sociologija, filozofija, knjižnično informacijska znanja, informatika ... Temo **možnosti za študij mladih v Evropski uniji** lahko recimo obravnava več učiteljev hkrati, vsak temo prikaže s svojega zornega kota oz. predmetnega področja.

- Zgodovina: učitelj lahko temo naveže na nastanek Evropske unije, njene institucije ter vključitev Slovenije v skupnost; lahko jo veže na spremembe v družbi v 20./21. stoletju.
- Sociologija: učitelj temo poveže z obravnavo teme Šolanje in zaposlitev ter jo razširi na možnosti, ki jih mladim ponuja Evropska unija.
- Geografija: učitelj poudari prostorsko orientacijo, učenci imajo ob delu z zemljevidom pred seboj predstavo o prostoru evropskih držav; učitelj lahko temo poveže tudi z migracijami.
- Slovenščina: učitelj ilustrira dejstva, pojave in procese, povezane s študijem v EU, s poljudnoznanstvenimi, pa tudi umetniškimi odlomki, saj poživljajo in osvetljujejo obravnavano snov, npr. v okviru teme Slovensko pripovedništvo po 2. svetovni vojni.
- Šolska knjižnica: učitelj lahko obravnavo snovi izvede v povezavi s šolskim knjižničarjem; z izbranimi vsebinami knjižničnoinformacijskih znanj tako skupaj oblikujeta informacijsko pismenega učenca, ki bo sposoben pridobiti, izbrati, ovrednotiti, uporabiti in predstaviti informacije tako v knjižnici kot v informacijskih virih drugih institucij.
- Likovna vzgoja, tehnika in tehnologija: pri projektnem delu in različnih dejavnostih (krožki, raziskovalne naloge, druge šolske dejavnosti) je lahko skupno načrtovanje izdelkov, vezanih na evropsko tematiko (slika, risba, maketa ...); pri zgodovini umetnosti je vključitev teme v tematsko področje Umetnost v 19. in 20. stoletju.
- Matematika in naravoslovni predmeti: za razumevanje časa in povezovanje dogodkov je nujno potrebna matematična predstavljivost; lahko pa se povezuje tudi v konkretnih študijskih primerih (npr.: študij matematike).

V okviru medpredmetnega povezovanja lahko izvajamo različne oblike dela: projektno delo, ekskurzije, terensko delo, skupinsko poučevanje ipd.

V učne vsebine, metode in tehnike pri različnih predmetih je treba vključiti tudi kulturnovzgojne elemente (kulturna vzgoja kot „kroskurikularna“ tema). Učitelj naj z osebnim zgledom, navajanjem učencev na spremljanje kulturnih dejavnosti in s spodbudami za aktivno vključevanje vanje prispeva k njihovem osebnostnemu razvoju. Pomaga jim razvijati zmožnost kulturnega izražanja, razvija njihove bralne navade in jih usposablja za sprejemanje, razumevanje in uživanje različnih oblik kulturnega izražanja in tradicij (medkulturno razumevanje).

7.3. Predlogi za različne učne metode in oblike

V nadaljevanju podajamo nekaj predlogov za uporabo različnih oblik in metod pri obravnavi tem Evropske unije. Metode lahko učitelji ustrezno prilagajajo stopnjam šolanja, kar smo nakazali ob samih opisih metod.

Izbrane so oblike in metode, ki spodbujajo:

- aktivno in samostojno delo učencev tako na ravni stališč kot tudi idej in problemov;
- njihovo kritično razmišljanje ter analiziranje konkretnih pojavov in dogodkov;
- delo z viri in ob tem razvijanje sposobnosti za argumentiranje in vrednotenje informacij;
- razvijanje državljske kulture, spoštovanje in razumevanje drugačnosti.

7.3.1. Delo z informacijsko-komunikacijsko tehnologijo

CILJ – UČENCI:

- razvijajo spretnosti zbiranja in izbiranja, analize, sinteze, kritične presoje vrednosti in uporabnosti informacij;
- se učijo iz multiperspektivnih virov, ki so dostopni prek vključevanja IKT;
- razvijajo sposobnosti različnih oblik komunikacije (pisno, ustno, debatne tehnike z uporabo IKT ...);
- razvijajo sposobnost za razumevanje in spoštovanje različnosti in drugačnosti;
- razvijajo pozitiven odnos do raznolikosti, multikulturalnosti in drugačnih družbenih modelov;
- razvijajo sposobnost samostojnega izbiranja in odločanja ter svoje poglede na dogodke.

Primer metode 1 (II./III. triada OŠ, srednja šola)

Učenci si ogledajo spletno stran Zavoda Movit na Mladina www.mva.si/mladi-v-akciji/:

- Izberejo *Info o programu Mladi v akciji* in poiščejo informacije o programu:
 - Kakšen program je program Mladi v akciji?
 - Katera prednostna področja program zasleduje?
- Izberejo Mladi v akciji, nato Aktualni razpisi in ugotavljajo, kateri dogodki, ki se v okviru programa organizirajo, so trenutno aktualni.

Primer metode 2 (III. triada OŠ, srednja šola)

Učenci si ogledajo posnetek *European values – as easy as winking* (Evropske vrednote – tako preprosto kot mežikanje, 1:16) na EUtube in ga analizirajo:

- O katerih temah govorijo otroci?
- V katerem jeziku je predstavljeno sporočilo?
- Kaj je sporočilo posnetka?

Primer metode 3 (III. triada OŠ, srednja šola)

Učenci obišejo spletno stran Zveze potrošnikov Slovenije (www.zps.si) in poiščejo odgovore na spodnja vprašanja.

- S katerimi področji se ukvarja zveza?
- O katerih temah lahko beremo v poglavju Hrana, pijača?
- Če pogledamo naslov Označevanje živil, pridemo do podatkov, kakšna bo prihodnost označevanja živil, kot jih predpisujejo predpisi Evropske unije. Ugotovi, katera pravila označevanja živil so to.

Primer metode 4 (III. triada OŠ, srednja šola)

Na spletni strani http://www.europass.si/zaposlovanje_in_mobilnost.aspx

si učenci ogledajo razpise za delovna mesta v Sloveniji. Ugotovijo:

- Koliko ponudnikov zaposlovanja je registriranih v Sloveniji?
- Katere podatke o delovnem mestu ponudniki navajajo?
- Koliko razpisov je objavljenih za njihovo delovno mesto (če se šolajo v poklicnih šolah) oz. za delovno mesto, ki jih zanima?

7.3.2. Metoda dela s slikovnim gradivom

CILJ – UČENCI:

- razvijajo spretnosti zbiranja in izbiranja, analize, sinteze, kritične presoje vrednosti in uporabnosti informacij;
- oblikujejo samostojne ugotovitve, mnenja, stališča in interpretacije dogodkov, pojavov in procesov;
- z izbranimi primeri razvijajo poglede na svet, ki spoštujejo človekove pravice, enakost in demokracijo ter spodbujajo demokratično in odgovorno državljanstvo;
- razvijajo sposobnost za razumevanje in spoštovanje različnosti in drugačnosti.

Primer metode 1 (I./II./III. triada OŠ, srednja šola)

Odpremo spletno stran www.cmepius.si in izberemo okno *Program VŽU*, tam pa knjižico *Zbornik šola in vrtec – prostor za ustvarjalnost 2008*, ki predstavlja številne projekte, izvedene v okviru programa vseživljenjskega učenja.

Učenci preberejo opise nekaterih projektov in ugotavljajo:

- Kako so potekale aktivnosti v okviru projektov?
- Kateri so bili dosežki opisanih projektov?
- Katere institucije so izvajale projekte?
- V katerih državah so si slovenske institucije poiskale partnerje?

Primer metode 2 (II./III. triada OŠ, srednja šola)

Učenci obišejo spletno stran Zveze združenj ekoloških kmetov Slovenije (<http://www.zveza-ekokmet.si/>), nato izberejo okno *Blagovna znamka Biodar*:

- Kaj predstavlja logotip?
- Kakšna živila predstavlja blagovna znamka Biodar?
- Kaj je značilno za ekološko kmetovanje?
- Kako Evropska unija spodbuja ekološko kmetovanje?
- Ali poznajo učenci še kakšen drug znak za ekološka živila?

7.3.3. Metoda dela s pisnimi viri

CILJ – UČENCI:

- razvijajo spretnosti zbiranja in izbiranja, analize, sinteze, kritične presoje vrednosti in uporabnosti informacij;
- oblikujejo samostojne ugotovitve, mnenja, stališča in interpretacije dogodkov, pojavov in procesov;
- z izbranimi primeri razvijajo poglede na svet, ki spoštujejo človekove pravice, enakost in demokracijo ter spodbujajo demokratično in odgovorno državljanstvo;
- razvijajo sposobnost za razumevanje in spoštovanje različnosti in drugačnosti.

Primer metode 1 (III. triada OŠ, srednja šola)

Možnosti, ki jih slovenski mladini ponuja EU, so vedno aktualna tematika. Učitelj iz časnikov, ki so izšli leta 2004 ob priključitvi Slovenije k Evropski uniji, izbere posamezne članke o tem dogodku. Učence razdeli v skupine in vsaki skupini razdeli en članek. Učence nato pozove h kritičnemu razmisleku o tem dogodku:

- Kako so mediji pisali o priložnostih, ki naj bi jih priključitev Slovenije k Evropski uniji prinesla mladim?
- Kako so te možnosti ocenjevali mediji v letu 2004? Pozitivno ali negativno?
- Učenci presodijo, v kolikšni meri so mediji leta 2004 pravilno ocenili pričakovanja.
- Učenci razmislijo, kakšne so pozitivne in negativne posledice vstopa Slovenije v EU danes za slovensko mladino.

Primer metode 2 (II./III. triada OŠ, srednja šola)

Učenci si ogledajo promocijski plakat za evropski teden mladih v Sloveniji 2008 (objavljen tudi na www.mva.si/teden-mladih/nacionalni-dogodek/) in ga analizirajo:

- Razberejo geslo evropskega tedna mladih v Sloveniji in ga pojasnijo.
- S plakata izpišejo področja, o katerih so mladi na Brdu razpravljali.
- Ogledajo si program tedna mladih na Brdu in ugotovijo, kdo so bili gostje tedna.
- Presodijo pomen dogodka za mlade.

Primer metode 3 (srednja šola)

Na spletni strani www.mva.si/ogledalo/povedali-ste učenci preberejo pričevanja mladih, ki so se udeležili izmenjav ali usposabljanj v okviru programa Mladi v akciji. Zapise analizirajo:

- S kakšnimi pričakovanji so se mladi udeležili opisanih dogodkov?
- Kakšne izkušnje so si pridobili?
- Kako mladi presojujejo dogodke? Pozitivno ali negativno?
- Kaj meniš o dosežkih programa Mladi v akciji glede na omenjena pričevanja?

7.3.4. Metoda izkustvenega učenja (simulacije)

CILJ – UČENCI:

- razvijajo odprtost do novih idej in previdnost pri izrekanju sodb;
- razvijajo pozitiven odnos do raznolikosti, multikulturalnosti in drugačnih družbenih modelov;
- razvijajo sposobnost samostojnega izbiranja in odločanja ter svoje poglede na izbrano temo;
- razvijajo dovzetnost za različne poglede oz. interpretacije in razumejo, zakaj se pojavijo.

Primer metode 1 (srednja šola)

Učenci si ogledajo spletno stran http://ec.europa.eu/environment/climat/campaign/index_sl.htm, ki predstavlja okoljske akcije EU. Pod naslovom Pobude EU so navedeni konkretni ukrepi EU na področju okolja.

1. Učenci se vživijo v vlogo komisarja za okolje.
2. Seznanijo se z ustreznimi predpisi EU.
3. Pripravijo svoje predloge za reševanje okoljskih problemov.
4. Predstavijo jih s plakati ali drugimi predstavitvami.

Primer metode 2 (srednja šola)

Na enak način lahko pripravimo ideje za projekt v okviru razpisa Comenius, le da v tem primeru učenci predlagajo tudi partnerske šole.

- Učenci si najprej ogledajo nekaj primerov že izvedenih projektov, npr. na spletni strani www.cmepius.si/dogodki/comenius-teden-2009.aspx/ si lahko preberejo predstavitev raznih projektov iz leta 2008.

- Nato si učenci preberejo navodila za pripravo projekta – Od ideje do projekta na spletni strani <http://www.cmepius.si/vzu/vse-o-vzu/od-ideje-do-projekta.aspx>.
- V skupinah pripravijo ideje za projekt.
- Ko delo končajo, skupine primerjajo svoje idejne zasnove in jih komentirajo.

7.3.5. Metoda slikovno-grafičnih izdelkov

CILJ – UČENCI:

- razvijajo spretnosti zbiranja in izbiranja, analize, sinteze, kritične presoje vrednosti in uporabnosti informacij;
- oblikujejo samostojne ugotovitve, mnenja, stališča in interpretacije dogodkov, pojavov in procesov;
- z izbranimi primeri razvijajo poglede na svet, ki spoštujejo človekove pravice, enakost in demokracijo ter spodbujajo demokratično in odgovorno državljanstvo;
- razvijajo sposobnost za razumevanje in spoštovanje različnosti in drugačnosti.

Primer metode 1 (III. triada OŠ, srednja šola)

Učenci si ogledajo spletno stran http://ec.europa.eu/environment/climat/campaign/index_sl.htm, ki predstavlja okoljske akcije EU. Nato učitelj učence razdeli v skupine in vsako skupino pozove, da pripravi idejo za projekt (akcijo), s katero bi vrstnike na šoli opozorili na problem okoljskih sprememb. Vsaka skupina svoje delo ponazori s plakatom ali drugim podobnih vizualnim načinom predstavitve.

Primer metode 2 (III. triada OŠ, srednja šola)

Učenci obišejo spletno stran http://ec.europa.eu/youreurope/nav/en/citizens/services/eu-guide/rights/index_sl.html in preberejo *Prebivanje, pregled vaših pravic v EU*. S stripom predstavijo pravice državljanov EU pri vstopu v drugo državo EU.

7.3.6. Metoda pisno-grafičnih izdelkov

CILJ – UČENCI:

- razvijajo spretnosti zbiranja in izbiranja, analize, sinteze, kritične presoje vrednosti in uporabnosti informacij;
- oblikujejo samostojne ugotovitve, mnenja, stališča in interpretacije dogodkov, pojavov in procesov;
- z izbranimi primeri razvijajo poglede na svet, ki spoštujejo človekove pravice, enakost in demokracijo ter spodbujajo demokratično in odgovorno državljanstvo;
- razvijajo sposobnost za razumevanje in spoštovanje različnosti in drugačnosti.

Primer metode 1 (srednja šola)

Učenci s pomočjo učitelja in spletne strani www.europass.si pripravijo svoje osebne dokumente Europass.

Primer metode 2 (III. triada OŠ, srednja šola)

Učenci v obliki preglednice primerjajo značilnosti posameznih institucij EU.

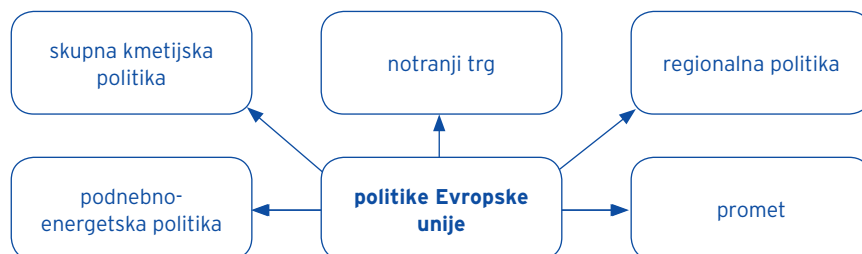
	sedež	člani	naloge	delovanje
Evropski parlament				
Evropska komisija				
Evropski svet				
Svet Evropske unije				
Sodišče Evropske unije				

Primer metode 3 (II./III. triada OŠ, srednja šola)

Učenci na podlagi besedila v poglavju Zgodovina Evropske unije izdelajo časovni trak zgodovine razvoja Evropske unije.

Primer metode 4 (III. triada OŠ, srednja šola)

Učitelj učencem razdeli učni list, na katerem je miselni vzorec, ki podaja le glavna dejstva o politikah EU. Učenci delajo v skupinah, pri čemer vsaka skupina dopolni le dejstva ene politike.

7.3.7. Terensko delo (anketiranje)

CILJ – UČENCI:

- razvijajo spretnosti zbiranja in izbiranja, analize, sinteze, kritične presoje vrednosti in uporabnosti informacij;
- oblikujejo samostojne ugotovitve, mnenja, stališča in interpretacije dogodkov, pojavov in procesov;
- z izbranimi primeri razvijajo poglede na svet, ki spoštujejo človekove pravice, enakost in demokracijo ter spodbujajo demokratično in odgovorno državljanstvo;
- razvijajo sposobnost za razumevanje in spoštovanje različnosti in drugačnosti.

Primer metode 1 (III. triada OŠ, srednja šola)

Učenci na svoji šoli izdelajo anketo o poznavanju možnosti, ki jih za izobraževanje (poklicno, univerzitetno ...) ponuja Evropska unija:

- V anketo vključijo vprašanja o tem, katere možnosti anketiranci poznajo, kolikokrat so že sami sodelovali v projektih oz. izmenjavah, v katero državo bi se odpravili na izmenjavo ali študij, zakaj bi se odpravili na izmenjavo ali študij ...
- Za anketirance lahko izberejo učence in učitelje na šoli, lahko pa anketo razširijo na mlade mimoidoče na ulici.
- Rezultate predstavijo v razredu, lahko pa tudi vsem učencem šole (npr. z objavo rezultatov ankete v obliki plakatov na šolskih hodnikih).

7.3.8. Metoda debatnega razgovora (metoda pro et contra)

CILJ - UČENCI:

- razvijajo spretnosti zbiranja in izbiranja, analize, sinteze, kritične presoje vrednosti in uporabnosti informacij;
- oblikujejo samostojne ugotovitve, mnenja, stališča in interpretacije dogodkov, pojavov in procesov;
- z izbranimi primeri razvijajo poglede na svet, ki spoštujejo človekove pravice, enakost in demokracijo ter spodbujajo demokratično in odgovorno državljanstvo;
- razvijajo sposobnost za razumevanje in spoštovanje različnosti in drugačnosti.

Primer metode 1 (srednja šola)

Učenci na spletnih straneh poiščejo podatke o nekaterih izzivih Evropske unije, npr.

- podnebne spremembe
- energetika
- širitev EU
- lizbonska strategija
- evropska sosedstva politika

Nato učitelj razred razdeli na dve skupini; ena skupina zagovarja eno rešitev, druga skupina pa drugo.

Svoja stališča podkrepijo s konkretnimi podatki in z dejstvi.

Primer metode 2 (III. triada OŠ, srednja šola)

Učenci na temo *Kaj ponuja Evropska unija mladim* pripravijo okroglo mizo:

- Udeleženci (učenci) okrogle mize pripravijo svoje predstavitev: dijak poklicne šole, študent, uradnik Urada za mladino, znanstvenik, uradnik iz Zavoda MOVIT NA MLADINA, predstavnik staršev ...
- Udeleženci okrogle mize izrekajo argumente za in proti podpori mladinskih programov v Evropski uniji.
- Učenci bi lahko takšno okroglo mizo pripravili ob dnevu mladih za vso šolo.

7.3.9. Metoda reševanja problemov in metoda pisno-grafičnih izdelkov

CILJ – UČENCI:

- razvijajo spretnosti zbiranja in izbiranja, analize, sinteze, kritične presoje vrednosti in uporabnosti informacij;
- oblikujejo samostojne ugotovitve, mnenja, stališča in interpretacije dogodkov, pojavov in procesov;
- z izbranimi primeri razvijajo poglede na svet, ki spoštujejo človekove pravice, enakost in demokracijo ter spodbujajo demokratično in odgovorno državljanstvo;
- razvijajo sposobnost za razumevanje in spoštovanje različnosti in drugačnosti ver, kultur in skupnosti;
- razvijajo sposobnost samostojnega izbiranja in odločanja ter svoje poglede na dogodke.

Primer metode 1 (III. triada, srednja šola)

Učitelj učence seznani z dejstvom, da je Evropska komisija napovedala, da do leta 2010 pripravi zakonodajni predlog, ki naj bi državam članicam omogočal več svobode pri odločitvah glede gojenja gensko spremenjenih organizmov (GSO). V Evropi je v letih od 2003 pa do 2010 nastalo kar šest uredb evropskega parlamenta o GSO, ki se nanašajo na označevanje GSO, nadzor, registracijo ipd. Vse uredbe mora Slovenija izvajati v celoti, vključno z izvajanjem nadzora.

Zatem učitelj učencem zastavi problemsko vprašanje: *Kako svobodno naj bo slovensko tržišče za uvedbo gensko spremenjenih živil?*

Primer metode 2 (srednja šola)

Učenci poiščejo odgovor na vprašanje: Ali je cilj Evropske unije, da spodbuja mobilnost ljudi, pravilna usmeritev?

- Svoje ugotovitve učenci pojasnijo in zapišejo.
- Pri tem razmišljajo o možnostih, ki jih mobilnost ponuja domačemu kraju, Sloveniji in Evropski uniji.
- Razmišljajo tudi o možnostih, ki jih mobilnost ponuja njim in članom njihovih družin.

7.3.10. Motivacijske tehnike

Primer metode 1: premetanka (II./III. triada OŠ)

Učenci premečejo črke in dobili bodo naslednje pojme: EVROPSKI PARLAMENT, EVROPSKA KOMISIJA, SODIŠČE EU, EVROPSKI SVET, SVET EVROPSKE UNIJE
 ENTAMPAR SKIROPEV _____
 AJISIMOK AKSPORVE _____
 EŠDSKPREVOSOOIČ _____
 IKSPORVETEVs _____
 TEVS EKSPORVE EJINU _____

Primer metode 2: besednica (II./III. triada OŠ)

Iz naslednjih pojmov učenci sestavijo smiselne povedi.

- MLADI V AKCIJI _____
- EVROPSKI TEDEN MLADIH _____
- EVROPSKI MLADINSKI PORTAL _____
- EVROPSKA PROSTOVOLJNA SLUŽBA _____
- COMENIUS _____
- EUROPASS _____
- UČNA MOBILNOST _____

Primer metode 3: nevihta možganov (II./III. triada OŠ, srednja šola)

Učitelj na tablo zapiše geslo: „Europeana“. Učenci zapišejo asociacije, ki jim pridejo na misel ob tej besedi ter se o jih pogovorijo z učiteljem.

Primer metode 4: dopolnjevanje (II./III. triada OŠ)

Učenci dopolnijo preglednico o politikah, tako da vanjo vnesejo naslednje pojme: TRGOVANJE Z IZPUSTI, EVROPSKI SOCIALNI SKLAD, PAKT STABILNOSTI IN RASTI, RAZVOJNA POMOČ, FINANČNA IZPLAČILA KMETOM, EVROPSKA CENTRALNA BANKA, KOBENHAVNSKI SPORAZUM, KOHEZIJSKI SKLAD, TRGOVINSKI SPORAZUM, AGENDA 2000, GOSPODARSKI PARTNERSKI SPORAZUMI, RAZVOJ PODEŽELJA, EVRO, EVROPSKI SKLAD ZA REGIONALNI RAZVOJ, OBNOVLJIVI VIRI ENERGIJE

Skupna kmetijska politika	Ekonomska in denarna unija	Regionalna politika	Podnebno-energetska politika	Trgovinska politika

Primer metode 5: asociacije (II./III. triada OŠ, srednja šola)

Učenci na spletni strani www.mva.si preberejo zapis: „Spremljam. Razmišljam. Načrtujem. Prijavim. Izvedem. Sprememim. Gradim Evropo.“

- Na navedeni zapis zapišejo asociacije.

Primer metode 6: iskanje povezav (II./III. triada OŠ, srednja šola)

Učenci povežejo pojme v levem stolpcu z obrazložitvami v desnem stolpcu tako, da obrazložitvam pripišejo ustrezne številke.

1. Pariška pogodba 1951	Pogodba daje večjo vlogo Evropskemu parlamentu in nacionalnim parlamentom.
2. Rimska pogodba 1957	Vsaka država članica je dobila pravico imenovati enega komisarja.
3. Maastrichtska pogodba 1992	Iz Evropske skupnosti je nastala Evropska unija.
4. Pogodba iz Nice 2000	Ustanovitev Evropske gospodarske skupnosti.
5. Lizbonska pogodba 2007	Ustanovitev Evropske skupnosti za premog in jeklo.

8

Viri in bibliografija

1. poglavje: Zgodovina Evropske unije

Sekundarna literatura:

- Arah, Metka: *Evropska unija: Vizija političnega združevanja*. – Ljubljana: Arah Consulting, d.o.o., 1995.
- Bebler, Anton: *Evropske integracije*. – Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije, 2007.
- Bergant, Zvonko in Plavec, Bernardka: *Slovenija v evroatlantskih povezavah*. – Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 2008.
- Brinar, Irena: Konstitucionalizacija evropske integracije – preteklost, sedanjost in prihodnost. – V: *Prihodnost Evropske Unije*, Brinar Irena (ur.). – Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2008 [knjižna zbirka Mednarodni odnosi].
- Brkan, Maja: *Pravne razsežnosti zunanje politike EU*. – Ljubljana: GV Založba, 2009.
- Durnik, Mitja in Pinterič, Uroš: Evropska ustavna ureditev – od mednarodne organizacije do federalne države in nazaj. – V: *Potovanje z Evropo: Slovenija v Evropski Uniji*, Ferfila, Bogomil, et al. (ur.). – Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2005 [knjižna zbirka Politični procesi in inštitucije].
- Hafner Fink, Danica in Lajh, Damjan: *Proces evropeizacije in prilagajanje političnih ustanov na nacionalni ravni*. – Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2005.
- Hauptman, Manica: Evropski parlament. – V: *Evropska Unija od A do Ž*, Kajnč, Sabina in Lajh, Damjan (ur.). – Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije, 2009.
- Kajnč, Sabina in Lajh, Damjan (ur.): *Evropska Unija od A do Ž*. – Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije, 2009.
- Krajc Gregor: Lizbonska pogodba – ključ učinkovitosti; – V: *Pravna praksa*, št. 12 – Ljubljana: GV založba, 2008.
- Mastnak, Tomaž: Mit Evrope in religija demokracije. – V: *Družboslovne razprave*. Let. 12, št. 21 – Ljubljana: Slovensko sociološko društvo: Fakulteta za družbene vede, 1996 [dostopno tudi na: <http://www.druzboslovnerazprave.org/>].
- Matjašič, Peter: Federalizem in Evropska Unija. – V: *Evropska Unija od A do Ž*, Kajnč, Sabina in Lajh, Damjan (ur.). – Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije, 2009.
- Pikalo, Jernej: Demokracija v Evropski uniji. – V: *Evropska Unija od A do Ž*, Kajnč, Sabina in Lajh, Damjan (ur.). – Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije, 2009.
- Toplak, Cirila: Evropska ideja v slovenski politični misli. – V: *Teorija in praksa*. Let. 39, št. 4, 2002. [dostopno tudi na: <http://dk.fdv.uni-lj.si/tip/tip20024Toplak.PDF>].
- Toplak, Cirila: Evropska ideja. – V: *Evropska Unija od A do Ž*, Kajnč, Sabina in Lajh, Damjan (ur.). – Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije, 2009.
- Zupančič Jernej: *Geografija mednarodnih integracij : gradivo za Usmeritveni predmet Politična geografija* – Geografija mednarodnih integracij. – Ljubljana: Filozofska fakulteta, 2005

Publikacije Evropske unije:

- Fontaine, Pascal: *A new idea for Europe. The Schuman Declaration 1950 – 2000. /Second edition/* - Luxembourg: Office for Official Publication of the European Communities, 2000. *
- Fontaine, Pascal: *Evropa v 12 poglavjih*. – Luksemburg: Evropske skupnosti, 2007.
- *Odkrivajmo Evropo*. – Luksemburg: Evropske skupnosti, 2006. *
- *Prečiščeni različici Pogodbe o Evropski uniji in Pogodbe o delovanju Evropske unije*. – Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2008.
- *Vaš vodnik po Lizbonski pogodbi*. – Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2009. *

- *50 poti naprej: največji uspehi Evrope*. – Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2008. *
- *Unija v letu 2009: ključni dosežki Barrosove Komisije*. – Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2009 [Evropska komisija, Generalni direktorat za komuniciranje]. *
- *Združeni v različnosti*. – Luksemburg: Evropska unija, 2005 [dostopno tudi na: <http://www.evropa.gov.si/fileadmin/dokumenti/dokumenti/publikacije/eu/zdruzeni-v-razlicnosti.pdf>]

* Zgoraj naštetе dostopne tudi na http://ec.europa.eu/publications/booklets/index_sl.htm

Vse publikacije Evropske unije najdete tudi na: <http://bookshop.europa.eu/>

2. poglavje: Simboli in institucije Evropske unije

Sekundarna literatura:

- Deželan, Tomaž; Fink Hafner, Danica; Hafner Fink, Mitja in Uhan, Samo: *Državljanstvo brez meja?* – Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2007.
- Devuyt, Youri: *The European Union Transformed, Community Method and Institutional Evolution from the Schuman Plan to Constitution for Europe*. /Revised and updated edition, 2006/ – Brussels: P. I. E. Peter Lang, 2006.
- *Evropska unija. Kartografsko gradivo*. – Lenting: Stiefel Eurocart, 2004.
- Fink Hafner, Danica in Lajh, Damjan: *Proces evropeizacije in prilagajanje političnih ustanov na nacionalni ravni*. – Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2005.
- Grilc Peter, Ilešič Tomaž, Vehar Primož: *Ureditev institucij Evropske Unije in njenega pravnega sistema : delovno gradivo*. – Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve, 2003.
- Hojnik, Janja: *Institucije Evropske unije in informacijska družba*. – V: *Zbornik B 6. mednarodne multi-konference Informacijska družba IS 2003, 13. do 17. oktober 2003*, Rajkovič, Vladislav; et al. (ur.). – Ljubljana: Institut Jožef Stefan, 2003.
- *Kdo je kdo v Evropski uniji. Kaj bo spremenila pogodba iz Nice? Institucije in organi Evropske unije*. – Ljubljana: Informacijski center Delegacije Evropske komisije v Sloveniji, 2002.
- Kajnc, Sabina in Lajh, Damjan (ur.): *Evropska Unija od A do Ž*. – Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije, 2009.
- Krajc Gregor: *Evropski svet in Svet ministrov*. – V: *Pravna praksa*, št. 10/11 – Ljubljana: GV založba, 2005.
- Krašovec, Alenka (ur.): *Volitve v evropski parlament: res drugorazredne volitve?* – Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2005.
- *Prečiščeni različici Pogodbe o Evropski uniji in Pogodbe o delovanju Evropske unije*, Uradni list, C 83, z dne 30.3.2010.
- Richardson, Jeremy (ur.): *European Union, Power and policy making*. – London, New York: Routledge, 2001 [2nd edition].

Publikacije Evropske unije:

- Fontaine, Pascal: *Evropa v 12 poglavjih*. – Luksemburg: Evropske skupnosti, 2007. *
- *Evropski parlament*. – Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2009 [Evropski parlament]. *
- *Kako deluje Evropska unija. Vodnik po institucijah EU*. – Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2007 [Evropska komisija, Generalni direktorat za komuniciranje]. *

- *Odkrivajmo Evropo.* – Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2008 [Evropska komisija, Generalni direktorat za komuniciranje]. *
- *Osnovna dejstva in podatki o Evropi in Evropejcih.* – Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2007 [Evropska komisija, Generalni direktorat za komuniciranje]. *
- *Splošno poročilo o dejavnosti Evropske unije 2009.* – Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2010.
- *V službi evropskih državljanov. Kako dela Evropska komisija.* – Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2005 [Evropska komisija, Generalni direktorat za komuniciranje]. *
- Godec Schmidt Jelka, Schmidt Matjaž: *V Evropi smo doma, slikanica za otroke o Evropski uniji in njenih ustanovah s pojasnili za odrasle.* – Ljubljana: Evropski parlament, Informacijska pisarna za Slovenijo, 2007. Dostopno tudi na: http://www.europarl.si/ressource/static/files/V_Evropi_smo_doma_2010.pdf

* Zgoraj naštetje dostopne tudi na http://ec.europa.eu/publications/booklets/index_sl.htm

Vse publikacije Evropske unije najdete tudi na: <http://bookshop.europa.eu/>

Publikacije Urada RS za komuniciranje:

- Čebular, Alenka; Tancig, Suna: *Evropopotnica.* – Ljubljana: Urad Vlade RS za komuniciranje, 2008. Dostopno tudi na: http://www.evropa.gov.si/fileadmin/dokumenti/dokumenti/publikacije/evropopotnica_20085.pdf

3. poglavje: Politike Evropske unije

Sekundarna literatura:

a) Skupna kmetijska politika

- Avsec Franci, Erjavec Emil, Lukačič Marija: *Evropsko kmetijsko pravo.* – Ljubljana: GV založba, 2005.
- Kavčič Stane (ur.): *Slovensko kmetijstvo in podeželje v Evropi, ki se širi.* – Ljubljana: Društvo agrarnih ekonomistov Slovenije, 2007.
- Potič, Zoran: *Skupna kmetijska politika Evropske unije.* – Ljubljana: Center Evropa, 2001.
- Prokopijević Miroslav: *Skupna kmetijska politika EU.* – Ljubljana: Inštitut za civilizacijo in kulturo, 2005.
- Tajnšek Anton (ur.): *Simpozij Novi izzivi v poljedelstvu.* – Ljubljana: Slovensko agronomsko društvo, 2004.
- Zgonec Uroš (ur.): *Podnebne spremembe in skupna kmetijska politika.* – Ljubljana: Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije, 2008.

b) Ostale politike

- Brkan, Maja: *Pravne razsežnosti zunanje politike EU.* – Ljubljana: GV Založba, 2009.
- Bebler, Anton: *Uvod v evropske integracije.* – Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije, 2007.
- Bučar, Maja; Karnar, Primož; Ciraj, Anja Marija in Kajnč, Sabina: *Strukturni skladi v Sloveniji – zadostno izkoriščen vir?* – Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2007.
- Grizold, Anton: Oblikovanje skupne evropske obrambe. – V: *Zbornik o Evropski Uniji*, Ferfila, Bogomil, et al. (ur.). – Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2007, str. 737-769 [knjižna zbirka Politični procesi in inštitucije].

- *It's a better life. How the EU's single market benefits you.* – Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2002 [European Commission, Directorate General Press and Communication].
- Kajnič, Sabina in Lajh, Damjan (ur.): *Evropska Unija od A do Ž.* – Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije, 2009.
- Kajnič, Sabina in Marn, Matej: Skupna zunanja in varnostna politika. – V: *Evropska Unija od A do Ž.*, Kajnič, Sabina in Lajh, Damjan (ur.). – Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije, 2009.
- Kajnič, Sabina: *Razvoj evropske zunanje politike: od evropskega političnega sodelovanja do evropske varnostne in obrambne politike.* – Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2008.
- Kezunovič, M. (ur.): *Slovenija in Evropska Unija – o pogajanjih in njihovih posledicah.* – Ljubljana: Urad vlade RS za informiranje, 2003.
- Lajh, Damjan: *Evropeizacija in regionalizacija: spremembe na (sub)nacionalni ravni in implementacija kohezijske politike v EU v Sloveniji.* – Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2006.
- Lah, Avguštin: *Sonaravno uravnoteženi razvoj Slovenije.* – Ljubljana: Svet za varstvo okolje Republike Slovenije, 2004.
- Merlingen, Michael in Ostrauskaite, Rasa (ur.): *European security and defence policy: an implementation perspective.* – London, New York: Routledge Press, 2008.
- Novak, Maja in Ferfila, Bogomil: Odločanje v institucijah razširjene Evropske unije. – V: *Javna uprava. Let. 41, št. 4.* – Ljubljana: Inštitut za javno upravo, 2005, str. 743-771.
- Mehikić, Mojca in Šabič, Zlatko: *Pogojevanje članstva v EU.* – Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2008.
- Plevnik Aljaž: *Okolje in promet: Slovenija.* – Ljubljana, Ministrstvo za okolje in promet; Agencija RS za okolje, 2008.
- Raščan, Stanislav: OVSE in EU. – V: *Zbornik o Evropski Uniji.*, Ferfila, Bogomil, et al. (ur.). – Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2007, str. 779-796 [knjižna zbirka Politični procesi in inštitucije].
- Vegič, Vinko in Jelušič, Ljubica: *Evropska unija v operacijah kriznega upravljanja – zagotavljanje vojaških zmogljivosti.* – V: *Prihodnost Evropske unije*, Brinar, Irena (ur.). – Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2008, str. 163-184 [knjižna zbirka Mednarodni odnosi].
- Bojinović Fenko, Ana: Geographical proximity and historical context as a basis of active foreign policy strategy of small European states - the case of Austria and Slovenia regarding the Western Balkans. – V: *Politics in Central Europe*, 2005, vol. 1, no. 1, str. 8-29.
- Kajnič, Sabina; Bojinović Fenko, Ana: Vpliv Evropske skupnosti/unije na pojave regionalnega sodelovanja v mednarodni skupnosti. – V: *Teor. praksa*, nov-dec. 2007, letn. 44, št. 6, str. 983-1015.
- Bojinović Fenko, Ana: The Balkans as a part of the mediterranean region: political-historical contextualisation of the recent shift in regional governmental relations. – V: *Journal of comparative politics*. [Online ed.], Jan 2010, vol. 3, no. 1, str. 70-1000, graf. prikazi: <http://www.jofcp.org/jcp/JCP-January-2010.pdf>.
- Roter, Petra; Bojinović Fenko, Ana: Evropska unija in človekove pravice: - V: Ferfila, Bogomil (ur.): *Travelling with Europe: Slovenia in European Union – Slovenija v Evropski uniji.* – Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2005, str. 372-395 [Knjižna zbirka Politični procesi in inštitucije].
- Bojinović Fenko, Ana: An evaluation of the EU-Mediterranean region-building from the perspective of the regionalization process in the Mediterranean. – V: De Lombaerde, Philippe (ur.): *The EU and world regionalism: the makability of regions in the 21st century.* – Farnham, Burlington: Ashgate, cop. 2009, str. 187-203.

- Šabič, Zlatko, Bojinović Fenko, Ana; Fijałkowski, Łukasz: Ways to respond: globalization and regional co-operation. – V: Šabič, Zlatko, Bojinović Fenko, Ana; Fijałkowski, Łukasz (ur.): *Global impact of regional international organizations: issues of regionalism and regional integration*. – Toru : A. Marszałek, cop. 2009, str. 257-293.
- Bojinović Fenko, Ana: The Mediterranean as a region in the making. – V: Volgy, Thomas J.; Šabič, Zlatko; Roter, Petra; Gerlak, Andrea Kristen (ur.): *Mapping the new world order*. – Malden, Oxford, Chichester: Wiley-Blackwell, 2009, str. 217-246.

Publikacije Evropske unije:

- *Boj proti podnebnim spremembam. EU utira pot.* – Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2007 in posodobljen 2008 [Evropska komisija, Generalni direktorat za komuniciranje]. *
- Fontaine, Pascal: *Evropa v 12 poglavjih*. – Luksemburg: Evropske skupnosti, 2007. *
- *Delovna mesta in rast v EU. Načrt za trajnostno prihodnost.* – Bruselj: Evropska komisija, 2008.
- *Europe at crossroads. The need for sustainable transport.* – Brussels: European Commission, 2003.
- *EU v svetu. Zunanja politika Evropske unije.* – Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2007 [Evropska komisija, Generalni direktorat za komuniciranje]. *
- *European solidarity with the victims of humanitarian crises. Humanitarian aid and the European Union.* – Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2002 [European Communities]. *
- *It's a better life, How the EU's single market benefits you.* – Brussels: European Commission, 2002.
- *Naložba v našo skupno prihodnost. Proračun Evropske unije.* – Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2007 in posodobljen 2008 [Evropska komisija, Generalni direktorat za komuniciranje]. *
- *Odkrivajmo Evropo.* – Luksemburg: Evropske skupnosti, 2006.
- *Prizadevanje za rast. Gospodarstvo EU.* – Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2004 [Evropska komisija, Generalni direktorat za komuniciranje]. *
- *Skupna kmetijska politika na dlani.* – Bruselj: Evropska komisija, Generalni direktorat za kmetijstvo, 2005.
- *Splošno poročilo o dejavnosti Evropske unije 2009.* – Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2010.
- *V službi regij.* - Bruselj: Evropska komisija, 2004.
- *Kakovostno okolje. Prispevek EU.* – Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2006 [Evropska komisija, Generalni direktorat za informiranje]. *
- *Svetovni igralec. Zunanji odnosi Evropske unije.* – Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2005 [Evropska komisija, Generalni direktorat za informiranje]. *
- *Svoboda, varnost in pravica za vsakogar. Pravosodje in notranje zadeve v Evropski uniji.* – Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2005 [Evropska komisija, Generalni direktorat za informiranje]. *

* Zgoraj naštetje dostopne tudi na http://ec.europa.eu/publications/booklets/index_sl.htm

Vse publikacije Evropske unije najdete tudi na: <http://bookshop.europa.eu/>

Publikacije Urada RS za komuniciranje:

- Čebular, Alenka; Tancig, Suna: *Evropopotnica*. – Ljubljana: Urad Vlade RS za komuniciranje, 2008. Dostopno tudi na: http://www.evropa.gov.si/fileadmin/dokumenti/dokumenti/publikacije/evropopotnica_20085.pdf

4. poglavje: Katere možnosti ponuja Evropska unija mladim**Sekundarna literatura:**

- Festić, Mejra; Mencinger, Jože; Romih, Dejan: *Zaposlovanje mladih v EU: prvi del*. – V: Gospodarska gibanja, št. 402, apr. 2008, str. 24-44.
- Leskošek, Vesna: Zaposlitvene možnosti mladih. – V: *Socialno delo*, Let. 48, št. 4, 2009, str. 207-214.
- Müller, Walter in Gangl, Markus: *Transitions from education to work in Europe: the integration of youth into EU labour markets*. – Oxford: Oxford University Press, 2003.
- Oblak, Alenka; Rajgelj, Sabina; Slana, Urška (ur.): *Samo za drzne: program Mladi v akciji in mladi z manj priložnostmi*. – Ljubljana: Movit NA Mladina, 2009.
- *Program Mladi v akciji*. – Ljubljana: Movit na Mladina, 2007.

Publikacije Evropske unije:

- *Z jeziki pridemo dlje*. – Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2009 [Evropska komisija, Generalni direktorat za komuniciranje]. *
- *Odkrivajmo Evropo*. – Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2008 [Evropska komisija, Generalni direktorat za komuniciranje]. *
- *Praktični vodič: kultura in izobraževanje*. – Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2009 [Evropski parlament, Generalni direktorat za notranjo politiko].

* Zgoraj naštetе dostopne tudi na http://ec.europa.eu/publications/booklets/index_sl.htm

Vse publikacije Evropske unije najdete tudi na: <http://bookshop.europa.eu/>

5. poglavje: Živeti v Evropski uniji**Sekundarna literatura:**

- Boden, Martina: *Evropa. Naša preteklost in sedanjost*. – Ljubljana: Mladinska knjiga, 2004.
- Natek, Karel in Natek, Marjeta: *Države sveta: narava, prebivalstvo, državna ureditev, zgodovina, gospodarstvo, znamenitosti*. – Ljubljana: Mladinska knjiga, 2006.
- Šabec, Ksenija: *Homo europeus*. – Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2006.
- *Der Fischer Weltalmanach 2010. Zahlen Daten Fakten*. – Frankfurt a. Main: Fischer Verlag, 2010.

Publikacije Evropske unije:

- Fontaine, Pascal: *Evropa v 12 poglavjih*. – Luksemburg: Evropske skupnosti, 2007. *
- *Vaše potrošniške pravice. Kako Evropska unija varuje vaše interese*. – Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2007 [Evropska komisija, Generalni direktorat za komuniciranje]. *
- *Z jeziki pridemo dlje*. – Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2009 [Evropska komisija, Generalni direktorat za komuniciranje].

- *Živeti bolje v Evropi. Kaj pomeni enotni trg EU za vas.* – Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2006 [Evropska komisija, Generalni direktorat za komuniciranje]. *
- *Delovna mesta in rast v EU: načrt za trajnostno prihodnost.* – Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2009. *
- *Evropa in vi: kratek pregled dosežkov EU.* – Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2010. *
- *Odkrivajmo Evropo.* – Luksemburg: Evropske skupnosti, 2006.
- *Osnovna dejstva in podatki o Evropi in Evropejcih.* – Luksemburg: Evropske skupnosti, 2007. *
- *Priložnost in izziv: preseljevanje v Evropski uniji.* – Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2010 [Evropska komisija, Generalni direktorat za komuniciranje]. *
- *Praktični vodič: promet in turizem.* – Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2009.
- *Parkirna karta za invalide v Evropski uniji: pogoji v državah članicah.* – Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2009.
- *Zaposlovanje v Evropi: vodnik za delodajalce.* – Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2008.
- *V stiku z EU: vprašajte - povejte svoje mnenje.* – Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2007. *
- *Večjezičnost: most k medsebojnemu razumevanju.* – Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2009.
- *Evropa in vi v letu 2008. Kratek pregled dosežkov EU.* – Bruselj: Evropska komisija, 2008 [Evropska komisija, Generalni direktorat za informiranje]. *
- *Odkrivajmo Evropo!* – Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2008 [Evropska komisija, Generalni direktorat za informiranje]. *
- *Evropa za ženske.* – Luksemburg: Urad za publikacije Evropske unije, 2010 [Evropska komisija, Generalni direktorat za informiranje]. *.
- *Govoriti za Evropo. Jeziki v Evropski uniji.* – Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2008 [Evropska komisija, Generalni direktorat za informiranje]. *
- *Panorama Evropske unije.* – Luksemburg: Urad za publikacije Evropske unije, 2009 [Evropska komisija, Generalni direktorat za informiranje]. *
- *Potovanje po Evropi 2010.* – Bruselj: Evropska unija, 2010 [Evropska komisija, Generalni direktorat za informiranje]. *
- *Leto življenja Evrope – 2005.* – Luksemburg: Urad za publikacije Evropske unije, 2009 [Evropska komisija, Generalni direktorat za informiranje; dostopno tudi na: <http://www.evropa.gov.si/fileadmin/dokumenti/dokumenti/publikacije/eu/leto-zivljenja-evrope.pdf>].

* Zgoraj naštetе dostopne tudi na http://ec.europa.eu/publications/booklets/index_sl.htm

Vse publikacije Evropske unije najdete tudi na: <http://bookshop.europa.eu/>

Publikacije Urada RS za komuniciranje:

- *Prvih pet let: kaj nam prinaša EU?* – Ljubljana: Urad Vlade RS za komuniciranje, 2009 [dostopno tudi na: http://www.evropa.gov.si/fileadmin/dokumenti/dokumenti/publikacije/ukom/Prvih_5_let.pdf].

6. poglavje: Članice Evropske unije

Sekundarna literatura:

- Boden, Martina: *Evropa. Naša preteklost in sedanjost.* – Ljubljana: Mladinska knjiga, 2004.

- *Encyclopaedia Britannica: 2003: ultimate reference suite.* /Elektronski vir/ – Chicago: Encyclopaedia Britannica, 1994-2003.
- *Enciklopedija za vedoželjne. Svetovna geografija.* – Ljubljana: Prešernova družba, 2005.
- Natek, Karel in Natek, Marjeta: *Države sveta: narava, prebivalstvo, državna ureditev, zgodovina, gospodarstvo, znamenitosti.* – Ljubljana: Mladinska knjiga, 2006.
- *Der Fischer Weltalmanach 2010. Zahlen Daten Fakten.* – Frankfurt a. Main: Fischer Verlag, 2010.

Publikacije Evropske unije:

- *Osnovna dejstva in podatki o Evropi in Evropejcih.* – Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2007 [Evropska komisija, Generalni direktorat za komuniciranje]. *

* Zgoraj naštetе dostopne tudi na http://ec.europa.eu/publications/booklets/index_sl.htm

Vse publikacije Evropske unije najdete tudi na: <http://bookshop.europa.eu/>

Bibliografija na svetovnem spletu:

- EURO IUS-INFO - Pravni informacijski sistem, Predstavitev EU, Članice:
<http://www.ius-software.si/eu/clanice.asp>
- Evropa. Kratka predstavitev EU, Evropske države, Države članice EU:
http://europa.eu/abc/european_countries/eu_members/index_sl.htm
- Evropa. Portal Evropske unije, Informacije o EU, 27 držav članic:
http://europa.eu/about-eu/27-member-countries/index_sl.htm
- Slovensko predsedstvo EU 2008, Države članice EU:
http://www.eu2008.si/si/About_the_EU/Member_States/index.html
- Slovenija. Doma v Evropi. Države članice:
<http://www.evropa.gov.si/si/drzave-clanice/>
- Evropa. Osnovna dejstva in podatki o Evropi in Evropejcih:
http://europa.eu/abc/keyfigures/index_sl.htm

Spletni portali o EU:

Kotički za otroke in mlade

EVROPA IN EU

Odkrijmo EU

Multimedijsko orodje, ki omogoča interaktivno spoznavanje EU. Majhen robot vas vodi skozi vesolje Evropske unije z različnimi planeti EU. Ti prikazujejo različne teme o EU: države članice, zgodovino, politike, institucije itd. Poleg tega nudijo pa tudi igre, kvize, delovne osnutke, fotografije, videoposnetke ipd.

<http://www.evropa.gov.si/spoznavajmo-eu/index.html>

Europa Go! (trenutno v 11 jezikih)

Zanimive igre za otroke, kot so spomin, puzzle itn. o EU.

<http://europa.eu/europago/index.htm>

Portal za mlade

Portal za mlade z zanimivimi in koristnimi povezavami o študiju, zaposlitvi, ter z različnimi igrami, kvizi in natečaji.

www.evropa.gov.si/si/vsebina/za-mlade/

EVRO

Evro za otroke

Portal na temo evra z različnimi igrami, kjer se otroci prepustijo čudoviti pustolovščini, potapljanju za skritimi zakladi, sestavljanju koščkov sestavljanke in preizkušanju svojega znanja na tej poti.

http://ec.europa.eu/economy_finance/netstartsearch/euro/kids/index_sl.htm

Igrica o evru

Spletni kviz na temo evra.

http://www.ecb.int/euro/play/where_from/html/index.sl.html

ZDRAVJE IN POTROŠNIKI

Spletni portal *Milk Power!*

V vseh jezikih Evropske unije.

Besedila in nasveti o potrošništvu s spletnimi kvizi.

<http://ec.europa.eu/agriculture/drinkitup/>

Enotna številka za klic v sili 112 za Evropo

Portal vsebuje kvize, sestavljanke, pobarvanke in koristne nasvete za otroke, da razumejo, kdaj je potrebno poklicati vseevropsko številko za klic v sili 112.

http://ec.europa.eu/information_society/activities/112/kids/home/index_sl.htm

Spletna igrica Kmetija

(v angleščini)

http://www.farmland-thegame.eu/game_en.html

ENERGIJA IN OKOLJE

Podnebne spremembe

Na portalu najdete polno zamisli in predlogov, kako lahko vsak posameznik ustavi podnebne spremembe. Igre, kvizi, filmi in ogljikov kalkulator omogočajo večje osveščanje.

http://ec.europa.eu/environment/climat/campaign/index_sl.htm

Upravljanje z energijo

Informacije, igre in tekmovanja v zvezi z energijo.

<http://www.learn-energy.net/kidscorner/te2.html>

Ekoagenti

Postani ekoagent in pomagaj rešiti naš planet!

<http://ecoagents.eea.europa.eu/>

Okolje za mlade

http://ec.europa.eu/environment/youth/index_sl.html

Mladinski evropski projekt „European Online Learning“

Mladinski internetni portal nudi mladim poleg spletne igre „that's eUrope“ tudi dostop do informacij o temeljih, zgodovini, integraciji in institucijah ter organih Evropske unije (v angleškem in nemškem jeziku).

<http://www.european-online-learning.eu/index.php?lang=en>

OKOLJE. Vplivaj na podnebne spremembe!

Portal Evropske komisije s kvizom za učence na temo okolje. Poleg kviza za učence najdete na tej spletni strani tudi nekaj splošnih informacij za učitelje na temo Podnebne spremembe, Mednarodna pogajanja in Kaj lahko storimo sami.

http://ec.europa.eu/environment/climat/campaign/schools/schools_sl.htm

Akcija Energija

Portal z animacijami, spletnimi igricami, vprašanji in delovnimi listi za mlajše učence na temo Energija in varčevanje (v vseh jezikih Evropske unije): <http://www.learn-energy.net/kidscorner/en/u11/u11.html>

EU V SVETU

Igrica Matija in Amadu

Izobraževalna igrice o razvojni pomoči Afriki (v 5 jezikih).

<http://www.mathiasandamadou-thegame.eu/>

Nagrade in tekmovanja

Kultura, izobraževanje in mladi

http://europa.eu/take-part/prizes-competitions/index_sl.htm

Kotički za učitelje

Ustvarjalno učno gradivo o Evropski uniji.

Tu najdete najrazličnejše učno gradivo o Evropi.

http://europa.eu/teachers-corner/index_sl.htm

Izobraževanje potrošnikov (DOLCETA)

Besedila in nasveti o potrošništvu z raznimi učnimi pripravami in učnimi sredstvi, med drugim tudi z vajami na internetu in delovnimi listi.

<http://www.dolceta.eu/slovenija/Mod4/>

Diapozitivi in prosojnice o EU

Predstavitve v Powerpoint o Evropski uniji, njenih nalogah in delovanju.

http://europa.eu/abc/euslides/index_sl.htm

Okolje za učitelje

Pomoč učiteljem pri pripravi učnih ur o okoljskih vprašanjih.

http://ec.europa.eu/environment/climat/campaign/schools/teachers_sl.htm

Portal eTwinning – skupnost evropskih šol

Spodbuja sodelovanje šol pri mednarodnih projektih, organizira spletne učilnice in socialno mrežo za učitelje.

<http://www.etwinning.net/sl/pub/index.htm>

European Schoolnet

Evropsko šolsko omrežje, partnerstvo 31 evropskih ministrov za šolstvo.

<http://www.eun.org/web/guest/home>

SLOVAR KRATIC EU

ACER

Agencija za sodelovanje energetskih regulatorjev

COREPER

Odbor stalnih predstavnikov

ECB

Evropska centralna banka

ECU

Evropska denarna enota

EESO

Evropski ekonomsko-socialni odbor

EFTA

Evropsko združenje za prosto trgovino

EGS

Evropska gospodarska skupnost

EIB

Evropska investicijska banka

EK

Evropska komisija ali Komisija

EKUJS

Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad

EMU

ekonomska in monetarna unija

EP

Evropski parlament ali Parlament

EPSO

Evropski urad za izbor osebja

ERM

Mehanizem deviznih tečajev

ES

Evropska skupnost

ESCB

Evropski sistem centralnih bank

ESPJ

Evropska skupnost za premog in jeklo

EU

Evropska unija

Euratom

Evropska skupnost za atomsko energijo

Europol

Evropski urad za policijo

EUROSTAT

Statistični urad Evropskih skupnosti

OR

Odbor regij

PEGS

Pogodba EGS ali Pogodba o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti ali Rimska pogodba (1957)

PESPJ

Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo ali Pariška pogodba (1951)

PEU

Pogodba o Evropski uniji ali Pogodba EU ali Maastrichtska pogodba (1992)

SKP

skupna kmetijska politika

STU

skupne tržne ureditve

države članice

države EU

tretje države

države, ki niso članice EU

Viri slikovnega gradiva

Naslovnica: Shutterstock (Stephen Coburn)

Notranjost: © Evropska unija, 1995-2010: 10.1, 12.1, 13.1, 13.2, 14.1, 21.1, 24.1, 25.1, 32.2, 32.4, 32.5, 32.6, 33.2, 34.1, 34.2, 35.1, 35.2, 36.1, 38.1, 38.2, 39.1, 41.1, 41.2, 43.1, 46.1, 47.1, 56.1, 57.1, 59.1, 60.1, 61.1, 65.1, 76.1, 77.1, 78.1, 78.2, 79.1, 80.1, 82.1, 83.1, 83.4, 83.5, 84.1, 85.1, 86.2, 86.3, 86.4, 86.5, 90.3, 90.4, 90.5, 91.1, 94.1, 96.1, 97.1, 98.1, 100.1, 101.1, 102.1, 104.1, 104.2, 106.1, 107.1, 108.1, 108.2, 109.1, 111.1, 111.2, 111.3, 112.1, 115.1, 117.1, 120.1, 122.1, 123.1, 123.2, 124.1, 124.2, 128.1, 130.1, 134.1, 134.2, 136.1, 136.2, 137.2, 140.2, 140.4, 144.2, 144.4, 146.1, 147.1, 157.1, 176.1, 178.1, 182.1, 184.1, 185.1, 191.1, 192.1, 193.2, 194.1, 195.2, 197.1, 197.2, 202.3, 210.1, 212.2, 218.1, 218.2, 220.1, 220.2, 220.3, 222.1, 224.1, 224.2, 224-225.3, 225.1, 225.2, 226.1, 226.2, 226.1, 226.2, 228.1, 230.1, 230.2, 230-231.3, 231.1, 231.2, 232.1, 234.1, 234.2, 236.1, 236.2, 238.1, 240.1, 240.2, 242.1, 242.2, 242-243.3, 243.1, 243.2, 244.1, 244.2, 244-245.3, 245.1, 245.2, 246.1, 248.1, 248.2, 248-249.3, 249.1, 249.2, 250.1, 252.1, 254.1, 254.2, 256.1, 256.2, 256-257.3, 257.1, 257.2, 258.1, 260.1, 262.1, 262.2, 262-263.3, 263.1, 263.2, 264.1, 265.1, 265.2, 266.1, 268.1, 268.2, 270.1, 270.2, 275.1, 275.2, 276.5, 276.7, 277.1, 277.3, 277.9, 280.1, 280.5, 284.3, 284.4.

Shutterstock: 32.1 (Sarah Harland), 33.1 (VikOl), 53.1 (AND Inc.), 76.2 (Tomo Jeseničnik), 76.3 (dwpphotos), 76.4 (c.), 81.1 (David C. Rehner), 83.2 (AND Inc.), 83.3 (Todor), 85.2 (David C. Rehner), 86.1 (AND Inc.), 90.1 (AND Inc.), 90.2 (Todor), 135.2 (Melanie Kintz), 136.3 (Alexander A. Kataytsev), 137.1 (Irmak Akcadogan), 138.1 (Robyn Mackenzie), 139.1 (Yuri Arcurs), 139.2 (Mostafa Fawzy), 139.3 (Specta), 139.4 (S. Borisov), 139.5 (Vaclac Volrab), 139.6 (Anyka), 139.7.1 (Ant Clausen), 139.7.2 (Chapelle), 139.8 (Creasence), 139.9 (Benjamin Haas), 140.1 (Tatiana Popova), 140.3 (Tischenko Irina), 141.1 (Andreja Donko), 141.2 (Irmak Akcadogan), 142.1 (Zastol'skiy Victor Leonidovich), 143.1 (Yuri Arcurs), 143.2 (Mostafa Fawzy), 143.3 (Specta), 143.4 (S. Borisov), 143.5 (Vaclac Volrab), 143.6 (Anyka), 143.7.1 (Ant Clausen), 143.7.2 (Chapelle), 143.8 (Creasence), 143.9 (Benjamin Haas), 144.1 (Tatiana Popova), 144.3 (Tischenko Irina), 164.1 (Kharidehal Abhirama Ashwin), 164.2 (Condor 36), 164.3 (Lisa F. Young), 166.1 (Four Oaks), 166.2 (Zsolt Nyulaszi), 166.3 (Dmitriy Shironosov), 168.1 (Andriy Petrenko), 168.2 (Andriy Petrenko), 171.1 (Lisa F. Young), 174.1 (Christopher Fitcher), 175.2 (Kirsty Pargeter), 179.1 (Andrew G. Karelias), 180.1 (Tatiana Morozova), 195.1 (Vaju Ariel), 202.1 (Gorilla), 203.1 (Diagon), 203.2 (svand), 203.3 (Zastol'skiy Victor Leonidovich), 203.4 (Vaju Ariel), 204.1 (Gorilla), 204.2 (ownway), 205.2 (Vaju Ariel), 206.1 (foto ARTs), 206.2 (Elena Schweitzer), 206.3 (olly), 207.1 (Vaju Ariel), 207.3 (Mostafa Fawzy), 209.1 (Kurhan), 209.2 (Laitr Keiows), 212.1 (Pixel 4 Images), 213.1 (Antoha713), 213.2 (Elena Schweitzer), 213.3 (hardtmuth), 213.4 (Kurhan), 218-219.3 (Razvan Stoe), 219.1 (Catalin Petolea), 219.2 (Berti 123), 221.1 (Hocus-focus), 221.2 (Regien Paassen), 222.2 (Ilya D. Gridnev), 222-223.3 (dundanim), 223.1 (Mtr), 223.2 (prism68), 228.2 (Fedor Selivanov), 229.1 (Andrei Nekrassov), 229.2 (AR Pictures), 229.3 (Jean Schweitzer), 232.2 (Andrei Nekrassov), 232-233.3 (Michelangelo Gratton), 233.1 (Studio Foxy), 233.2 (Martina I. Meyer), 234-235.3 (Katarzyna Mazurowska), 235.1 (southmind), 236-237.3 (Oldeisign), 237.1 (Peter Radacsi), 237.2 (mtorrell), 238.2 (upthebanner), 238-239.3 (morrbyte), 239.1 (Patrik Kosmider), 239.2 (Ctätiana), 240-241.3 (javarman), 241.1 (Steven Lee), 241.2 (gallimaufry), 246.2 (Oleg V. Ivanov), 246-247.3 (Kurt De Bruyn), 247.1 (Fedor Selivanov), 247.2 (robert paul van beets), 250.2 (PixAchi), 250-251.3 (Birdy68), 251.1 (Cecilla Lim H M), 251.2 (Tyler Olson), 252.2 (Philip Lange), 253.1 (anweber), 253.2 (Oliver Hoffmann), 253.3 (Losevsky Pavel), 254-255.3 (Innocent), 255.1 (yurok), 255.2 (lruet), 258.2 (Ryszard Lebmor), 258-259.3 (Andrea Seemann), 259.1 (Marafona), 259.2 (Irene Lehmann), 260.2 (Drilea Cristian), 260-261.3 (Ioan Nicolae), 261.1 (Studio 37), 261.2 (Radu Razvan), 264.2 (Simon Krzic), 264-265.3 (Andreja Donko), 266.2 (Rafael Ramirez Lee), 266-267.3 (Motmot), 267.1 (Zina Seletskaya), 267.2 (David H. Seymour), 269.1 (Daniel Schoenen), 269.2 (Andreas Gradin), 270-271.3 (godrick), 271.1 (Blaz Kure), 271.2 (Stephen Inglis), 275.3 (Laitr Keiows), 276.1 (matin), 276.2 (Nicholas Piccillo), 276.4 (SFC), 276.6 (Kristina Stasiulienė), 276.8 (Max Topchii), 277.2 (Margaret M. Stewart), 277.4 (Georgios Alexandris), 277.5 (Andrei Nekrassov), 277.6 (Kevin Renes), 277.7 (Tomasz Gulla), 277.8 (Galinka), 277.10 (Jonathan Larsen), 278.1 (Silmewoo), 278.2 (Brasillao), 278.3 (Aaron Wood), 278.5 (Ruslan Kokarev), 278.6 (Jessmine), 278.7 (Alex Stepanov), 280.2 (Taras Vyshnya), 280.3 (PHB. Cz, Richard Semik), 280.4 (Pack-Shot), 280.6 (Tiggy Gallery), 280.7 (Gasper Furman), 281.1 (Michelangelo Gratton), 281.2 (digitalsport-photoagenca), 281.3 (M. Unal Ozmen), 282.1 (NatUlrich), 282.2 (Benko Zsolt), 284.1 (Elena Schweitzer), 284.2 (valmas), 285.1 (AVAVA), 285.2 (Yuri Arcus), 285.3 (birokrata Glovatskiy), 285.4 (Scorpio), 286.1 (Yakobchuk vasyi), 286.2 (Yana Petrusseva).

Reuters Pictures, Berlin (Nemčija): 32.3 (Srdjan Zivulović),

Dreamstime: 151.1 (Andriy Petrenko), 151.2 (Andriy Petrenko), 226-227.3 (Mtoome), 278.4 (Mtoome)

Arhiv založbe Rokus Klett: 20.1 (Reuters Pictures/Str Old), 29.1 (Elite Studio), 33.4 (Nataša Čebular), 34.3 (Elite Studio), 37.1 (Nataša Čebular), 77.2 (Elite Studio), 77.3 (Marjan Garbajs), 81.2 (Elite Studio), 82.2, 82.3, 82.4, 82.5, 82.6, 82.7, 82.8, 82.9, 82.10, 82.11, 82.12, 82.13, 82.14, 82.15, 82.16, 82.17, 82.18, 82.19, 82.20, 82.21, 82.22, 82.23, 82.24 (Elite Studio), 89.1 (Elite Studio), 89.2, 89.3, 89.4, 89.5, 89.6, 89.7, 89.8, 89.10, 89.11, 89.12, 89.13, 89.14, 89.15, 89.16, 89.17, 89.18, 89.19, 89.20, 89.21, 89.22, 89.23 (Elite Studio), 164.4 (Iztok Sitar), 165.1 (Iztok Sitar), 165.2 (Iztok Sitar), 167.1 (Iztok Sitar), 167.2 (Iztok Sitar), 167.3 (Iztok Sitar), 169.1 (Iztok Sitar), 169.2 (Iztok Sitar), 171.1 (Iztok Sitar), 194.1 (Nataša Čebular), 202.2 (Boštjan Dimnik), 205.1 (Boštjan Dimnik), 207.2 (Boštjan Dimnik), 274.1 (Elite Studio), 274.2 (Elite Studio), 275.4 (Elite Studio), 276.3 (Elite Studio), 276.7 (Elite Studio), 279.1 (Elite Studio), 283.1 (Elite Studio)

© Muzej novejšje zgodovine Slovenije, foto: Edi Šelhaus: 33.3

© European People's Party (EPP): 88.1

© Group of the Progressive Alliance of Socialists & Democrats (S&D): 88.2

© Alliance of Liberals and Democrats (ALDE): 88.3

© The Greens / European Free Alliance (GREENS/EFA): 88.4

© European Conservatives and Reformists Group (ECR): 88.5

© Služba Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko: 134.3

© Gorenje: 135.1

© Mladi v akciji: 148.1, 148.2, 149.1, 152.1, 154.1, 156.1, 170.1, 170.2, 174.2, 175.1, 176.2, 179.2, 180.1

© Mama Mladinska Mreža: 151.3

© Cmepius: 160.1

© Euraxess: 158.1

© Osnovna šola Šenčur, Gradimo mostove, aktivno državljanstvo v Evropi: 153.1 (Vilma Nečimer), 153.2 (Vilma Nečimer), 172.1 (Vilma Nečimer), 172.2 (Vilma Nečimer), 172.3 (Vilma Nečimer)

© Šolski center Ptuj s partnerji, Job Rotation: 154.2

© Andragoški zavod Maribor, Ljudska univerza, Integracijsko vseživljenjsko učenje odraslih s posebnimi potrebami: 155.1, 155.2

© Mestna občina Maribor: 198.1

Gregor Krajc LL. M., dr. Vladimir Prebilič, dr. Dejan Rebernik, dr. Jernej Zupančič, mag. Jelka Razpotnik, Dora Najrajter, Vilma Nečimer

EU v šoli

Priročnik za učitelje o Evropski uniji z delovnimi listi

Urednici: Nataša Čebular, mag. Jelka Razpotnik
Direktor produkcije: Klemen Fedran

Založila: Založba Rokus Klett d. o. o.
Za založbo: Maruša Kmet

Izdajatelj: Urad Vlade RS za komuniciranje in Predstavništvo Evropske komisije v Sloveniji, ob strokovni pomoči Zavoda RS za šolstvo

Oblikovanje naslovnice: Aleš Pučnik
Oblikovanje in prelom: Janez Kotar, Boštjan Dimnik, Jasna Karnar, David Guček
Tisk: Gorenjski tisk
1. izdaja
Naklada: 5.000 izvodov

Ljubljana 2010

Založba Rokus Klett, d. o. o.
Stegne 9 b, 1000 Ljubljana
Telefon: (01) 513 46 00
Telefaks: (01) 513 46 99
E-pošta: rokus@rokus-klett.si
www.rokus-klett.si